

ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย

เลขที่ 328 ชั้น 3 อาคารสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ถนนศรีอยุธยา แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

Council of University Presidents of Thailand

328, 3rd Floor, Office of The Higher Education Commission Bld., Sri-Ayutthaya Road, Thung Phaya Thai, Ratchathewi, Bangkok 10400

Tel. (662) 126-5111 E-mail : Contacts@cupt.net Website : www.cupt.net

ที่ ทปอ. ๖๔/ว ๐๔๔๘

๙ กันยายน ๒๕๖๔

เรื่อง ผลการศึกษาโครงการ "วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ
ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)"

เรียน อธิการบดี

สิ่งที่ส่งมาด้วย หนังสือที่ อว ๐๒๐๐.๕/ว๑๑๗๘๙ ลงวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๖๔

มหาวิทยาลัยบูรพา
เลขที่ ๑๑๗๗
วันที่ ๙.๙.๖๔
เวลา ๑๖.๐๓ น.

ตามหนังสือที่อ้างถึงสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
ได้ส่งหนังสือกระทรวงวัฒนธรรม เรื่อง ผลการศึกษาโครงการ "วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง
จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)" มาเพื่อโปรดทราบ
และประชาสัมพันธ์ในช่องทางการสื่อสารองค์กรต่อไป นั้น

ในการนี้ ทปอ. ใครขอแจ้งเวียนมหาวิทยาลัยสมาชิก ทปอ. เพื่อโปรดทราบและประชาสัมพันธ์
ภายในมหาวิทยาลัยต่อไป ทั้งนี้ สามารถดาวน์โหลดเอกสารได้ที่ <https://drive.google.com/file/d/18BAeKKD9IFycafyxckQMMpLljHssH3I3/view>

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญชัยภัต ไชยสิทธิ์)

เลขาธิการที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย

ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย

โทรศัพท์ ๐๖๔-๗๕๑-๘๑๗๐

E-mail : contacts@cupt.net

ที่ประชุมอธิการบดีฯ	
เลขที่รับ	525
ว.ค.บ.ที่รับ	8 ก.ย.64
จากหน่วยงาน	สป.อว.

ที่ อว ๐๒๐๐.๕/๖๑๙๗/๒๖

ถึง ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ขอส่งหนังสือ
กระทรวงวัฒนธรรม เรื่อง ผลการศึกษาโครงการ “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์
การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” มาเพื่อโปรดทราบและประชาสัมพันธ์ใน
ช่องทางการสื่อสารองค์กรต่อไป

แจ้งเวียนมหาวิทยาลัยสมาชิก ทปอ.

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เมษิณชัยภัต ไชยสิทธิ์)

เลขาธิการที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย

กองกลาง

กลุ่มสื่อสารองค์กร

โทร. ๐ ๒๓๓๓ ๓๗๓๓๓

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ siriluck@mhesi.go.th

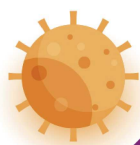
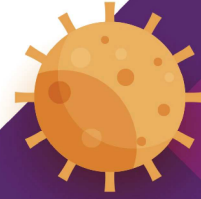
PDF ผลการศึกษาโครงการศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง
จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID - 19)

สามารถดาวน์โหลดเอกสารได้ที่ URL

<https://drive.google.com/file/d/18BAeKKD9lFycafyxckQMMpJljHssH3I3/view?usp=sharing>

โครงการศึกษา

วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง
จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ
ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙
(COVID-19)

โดย

สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

บทสรุปผู้บริหาร

สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินโครงการศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” เพื่อศึกษาและสร้างองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมเพื่อการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ทั้งในบริบทนานาชาติและประเทศไทย และเพื่อให้ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีขอบเขตคือ การศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และการดำเนินงานทางวัฒนธรรมในต่างประเทศ ๔ ประเทศ ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐเกาหลี ประเทศนิวซีแลนด์ โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การเข้าร่วมสัมมนา และศึกษาความคิดเห็นมุมมองจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยการสัมภาษณ์ไม่น้อยกว่า ๕๐ ท่าน การสนทนากลุ่ม/การจัดเสวนาหรือสัมมนา และการสำรวจความคิดเห็นประชาชนจำนวนทั้งสิ้น ๑,๐๐๐ คน ที่กระจายอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อทั่วโลก แนวโน้มผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตสูงขึ้น รวมถึงความเสี่ยงของการแพร่ระบาดซ้ำที่กำลังกลายเป็นวิกฤตการณ์สำคัญของโลก โดยภาพรวมแต่ละประเทศ พบว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อผู้คนแต่ยังได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทั้งด้านการสร้างค่านิยมใหม่และพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนไปด้วย นำไปสู่ปรากฏการณ์ใหม่ทางวัฒนธรรมที่เรียกว่า “ฐานวิถีชีวิตใหม่” (New Normal) ซึ่งทำให้เรื่องการดูแลสุขภาพและสุขภาวะกลายเป็นสิ่งสำคัญของการดำเนินชีวิต

ทั้งนี้ ประเทศที่เป็นกรณีศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐเกาหลี ประเทศนิวซีแลนด์ รวมถึงประเทศไทย ล้วนมีนโยบายและมาตรการควบคุม และป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยการรณรงค์ให้ประชาชน “สวมหน้ากากอนามัย/ หน้ากากผ้า ดูแลสุขอนามัย ล้างมือบ่อยๆ รักษาความสะอาด” การละเว้นการสัมผัสหรือใกล้ชิด การส่งเสริมการใช้ชีวิตที่คำนึงถึงการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) การใช้ชีวิตและการทำงานและเรียนรู้บนฐานที่บ้านมากขึ้น ขณะเดียวกันมีการปรับตัวในการด้านการบริโภค ตลาดและการท่องเที่ยวออนไลน์/เสมือนจริงขยายตัวมากขึ้น รวมถึงการเติบโตของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อชีวิตและสังคมในบริบทใหม่ ซึ่งเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมอาหารที่มีการคิดสร้างสรรค์ รูปแบบอาหารเชิงสุขภาพและอาหารเพื่อดำรงชีวิต และสิ่งของ/ทรัพยากรเพื่อการแบ่งปัน ตลอดจนการหันมาตระหนักถึงความสำคัญของชุมชนวัฒนธรรมสุขภาพและนิเวศวัฒนธรรมให้เป็นทุนทางสังคมมากขึ้น ที่สำคัญหลายประเทศพยายามใช้ภูมิปัญญา และเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมเป็นกลไกการทำงาน เพื่อการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และดูแลคุณภาพชีวิตประชาชนภายใต้บริบททางสังคมวัฒนธรรมและความรุนแรงของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ตามบริบทที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ

ข้อค้นพบจากการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานในต่างประเทศ พบว่า นโยบายและยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมใน ๔ ประเทศกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ล้วนมียุทธศาสตร์ร่วมที่น่าสนใจ ได้แก่ **ประการแรก คือการมีนโยบายและมาตรการพื้นฐานด้านการจัดสรรงบประมาณเพื่อช่วยเหลือหรือฟื้นฟูเยียวยาโดยตรงให้กับคนทำงานภาควัฒนธรรม** กรณีสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐเกาหลี ประเทศนิวซีแลนด์ มีการให้งบประมาณสนับสนุนในหลากหลายรูปแบบ ทั้งเงินเยียวยาแรงงานภาควัฒนธรรมรวมถึง “สวัสดิการทางวัฒนธรรม” ให้กับประชาชน การจ่ายเงินประกันสังคมให้กับศิลปินอิสระ ไปจนถึงสินเชื่อกู้ยืมสำหรับผู้ประกอบการรายย่อย มาตรการด้านลดหย่อนภาษีสำหรับผู้สนับสนุนงานภาควัฒนธรรม ซึ่งแต่ละประเทศต่างมีตัวอย่างของการดำเนินยุทธศาสตร์และมาตรการที่น่าสนใจ เช่น

กรณีสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีมาตรการช่วยเหลือทางการเงิน โดยจัดสรรงบประมาณเพื่อการเยียวยาให้กับผู้ได้รับผลกระทบ และคนทำงานทางวัฒนธรรม มีการจัดสรรเงินจำนวน ๑๑๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ ๙๒.๓๔ ล้านยูโร) สำหรับช่วยเหลือกลุ่มแรงงานอิสระและธุรกิจขนาดเล็กในภาควัฒนธรรม และมีมาตรการช่วยเหลือองค์กรหรือบริษัทที่ดำเนินงานทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น และผู้ที่ทำงานในสายงานนี้ โดยเฉพาะ อีกทั้งยังมีการปรับกฎหมายสัญญากิจกรรม (Event Contract Law) สำหรับผู้จัดงานทางวัฒนธรรม โดยสามารถออกบัตรกำนัลแทนการคืนเงินตัวสำหรับกิจกรรมที่ไม่สามารถจัดขึ้นได้ เป็นต้น

ขณะที่สาธารณรัฐเกาหลี กระทรวงวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยวของสาธารณรัฐเกาหลี มีการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์และมาตรการทางวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองทางวัฒนธรรมที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) อย่างเร่งด่วนในทันที โดยมีประเด็นสำคัญในมาตรการดังกล่าวอยู่ ๒ ประเด็นหลักคือ ๑) เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในกิจกรรมสร้างสรรค์ (Creative Activities) ในภาวะโรคระบาดฉุกเฉิน โดยอนุมัติเงินทุนสนับสนุนศิลปินและงานวัฒนธรรมสร้างสรรค์ วงเงินจำนวน ๓๕๖.๙๐ ล้านวอน เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมทางด้านวัฒนธรรม และ ๒) ให้มีมาตรการบรรเทาความสูญเสียทางเศรษฐกิจในแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มที่มีปัญหาด้านสภาพคล่อง กลุ่มที่โดนเลิกจ้าง หรือเลื่อนการจัดกิจกรรมออกไป โดยการให้เงินสนับสนุนและเงินกู้ยืมผ่านทางมูลนิธิสวัสดิการศิลปินเกาหลี (Korean Artists Welfare Foundation) ซึ่งเป็นสถาบันของรัฐที่ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ตามพระราชบัญญัติสวัสดิการศิลปิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ของศิลปิน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาศิลปะโดยให้การสนับสนุนอย่างเป็นระบบและครอบคลุมสำหรับสวัสดิภาพของศิลปิน^๑ โดยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ก็ได้มีมาตรการเงินช่วยเหลือฉุกเฉินทั้งในระดับบุคคล รวมถึงรับรองรายได้ให้แก่ศิลปินและผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปวัฒนธรรม และให้การสนับสนุนองค์กรขนาดกลางและขนาดย่อมที่ได้รับผลกระทบ

ทั้งนี้ ยังมีมาตรการช่วยเหลือฉุกเฉินสำหรับภาคส่วนคนทำงานวัฒนธรรมในลักษณะเงินทุน การให้สิทธิ์การเข้าถึงสินเชื่อแก่ศิลปิน การผ่อนปรนทางการเงินสำหรับศิลปิน และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม รวมถึงเงินบรรเทาทุกข์สำหรับศิลปินและผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม (Artists and Cultural Professionals) โดยเฉพาะภาพยนตร์ ศิลปะการแสดง ทัศนศิลป์ การท่องเที่ยวและกีฬา และบรรเทาผลกระทบด้านลบ

ต่อพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ทางวัฒนธรรมและศิลปะต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ ศิลปะ การแสดงทัศนศิลป์ การท่องเที่ยวและกีฬา พร้อมด้วยการขับเคลื่อนมาตรการต่อเนื่องในภาคปฏิบัติพื้นที่ อาทิ **การส่งเสริมการเข้าถึงวัฒนธรรม โดยดำเนินงานในลักษณะ “One-Stop Platform for Online Cultural Content”** การจัดทำแผนการเพิ่มงานและแจกจ่ายส่วนลดสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้าชมสถานที่ทางวัฒนธรรม รวมถึงการประกันรายได้ให้กับศิลปิน และผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม (Ensuring Income for Artists and Cultural Professionals) ทั้งการให้เงินกู้ฉุกเฉิน และโดยเฉพาะกับการจัดตั้งกองทุนสร้างสรรค์ (Creative Fund) ซึ่งเป็นกองทุนเพื่อช่วยเหลือศิลปินที่มีรายได้น้อยหรือผู้สร้างสรรค์งานศิลปะที่มีความเสี่ยงต่อการถูกระงับการจ้างงานหรืออยู่ในความยากลำบากในการทำงาน^๒

ในมาตรการช่วยเหลืออื่น ๆ ยังรวมถึงการให้คำปรึกษาทางการเงินเพื่อการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ตลอดจนการช่วยเหลืองานวัฒนธรรมในสาขาต่างๆ ทั้งด้านสาขาศิลปะการแสดง อุตสาหกรรมภาพยนตร์ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมกีฬา ดังเช่นในสาขาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้จัดหาเงินทุนให้องค์กรการท่องเที่ยว เช่น กองทุนช่วยเหลือฉุกเฉินสำหรับทุกคนที่ได้รับผลกระทบ รวมถึงการท่องเที่ยว รวมถึงกลุ่มธุรกิจเกิดใหม่ด้านการท่องเที่ยว และยังมีมาตรการลดภาษีสำหรับธุรกิจต่างๆ การลดภาษีโรงเรือน ภาษีการถือครองอสังหาริมทรัพย์ที่เรียกเก็บกับธุรกิจบริการ โดยการเข้ามาช่วยเหลือของท้องถิ่นและภูมิภาคผ่านมติสภา รวมถึงการสามารถขอคืนภาษีโรงแรมสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ รวมทั้งรองรับและส่งเสริมงานสาขาการท่องเที่ยว และสนับสนุนการฝึกหัดพัฒนาทักษะสำหรับแรงงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น

นอกจากนี้ มาตรการเด่นที่พบได้ในหลายประเทศ คือการจัดตั้งกองทุนฟื้นฟูวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของประเทศนิวซีแลนด์ได้จัดตั้งกองทุน เช่น **“กองทุนนวัตกรรมทางวัฒนธรรม” (Cultural Innovation Fund)** เป็นกองทุนที่สนับสนุนการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ทางวัฒนธรรม เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนฐานทุนทางวัฒนธรรมและเน้นความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ **“กองทุนความสามารถทางวัฒนธรรม” (Cultural Capability Fund)** เป็นกองทุนที่สนับสนุนความสามารถหรือศักยภาพทางวัฒนธรรมในการรับมือกับผลกระทบไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เช่น การบริการด้านกฎหมาย การจัดส่งออนไลน์ ตลอดจนการพัฒนากลุ่มผู้ชม **“กองทุนฟื้นฟูดนตรีแห่งประเทศนิวซีแลนด์” (New Zealand Music Recovery Fund)** โดยเน้นไปที่การฟื้นฟูด้านดนตรีและอุตสาหกรรมดนตรียอดนิยมร่วมสมัย (Contemporary Popular Music Industry)

ทั้งนี้ การจัดตั้งกองทุนเหล่านี้เพื่อช่วยฟื้นฟูการดำเนินงานวัฒนธรรม ซึ่งมีทั้งการให้ทุนช่วยเหลือฉุกเฉิน และทุนเพื่อการดำเนินงานต่อเนื่องด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้กลุ่มศิลปินและคนทำงานวัฒนธรรมสามารถยังคงทำงานและสร้างสรรค์งานต่อไป เป็นยุทธศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาวิกฤตและพัฒนาประเทศในระยะยาว ขณะที่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐเกาหลี รวมถึงอีกหลายประเทศในยุโรปและเอเชียที่ผลักดันความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ จนเกิดเครือข่ายและกองทุนที่เกี่ยวข้องกับงานด้านวัฒนธรรมในหลากหลายรูปแบบเพื่อช่วยเหลือศิลปิน คนทำงานภาควัฒนธรรม และพลเมืองที่ได้รับผลกระทบ

หรือกรณีของสาธารณรัฐอินโดนีเซียที่มีการระดมทุนสนับสนุนงานวัฒนธรรมที่มาจากกลุ่มประชาคมวัฒนธรรมที่มีทั้งในภาครัฐและเครือข่าย “นอกภาครัฐ” เพื่อการฟื้นฟูทางวัฒนธรรม

ประการที่สอง หลายประเทศมีการขับเคลื่อนวัฒนธรรมผ่านชุมชนเสมือน “Virtual Community” เมืองเสมือน “Virtual City” โดยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือ มีการสนับสนุนการสร้าง “Culture Platform” ในหลากหลายรูปแบบ ทั้งที่รัฐบาลเป็นฝ่ายลงทุนและการริเริ่มโดยภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคม ดำเนินการ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ภาครัฐสนับสนุนให้ภาคเอกชนพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรม และชุมชนวัฒนธรรมโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลขับเคลื่อนงาน เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงวัฒนธรรมในหลากหลายรูปแบบผ่านเทคโนโลยีเสมือนจริง เช่น การเข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เสมือน แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม หรือการเสพงานศิลปะจากที่ต่างๆ รวมถึงปรากฏการณ์การเกิดเว็บไซต์ United We Stream (UWS) ซึ่งเกิดจากการรวมของสโมสร (Club) ในกรุงเบอร์ลิน โดยมีรัฐบาลสนับสนุน เพื่อเป็นช่องทางสำหรับการจัดการแสดงดนตรี และเพื่อให้ผู้คนยังสามารถเข้าถึงวัฒนธรรมการชมดนตรีผ่านการสตรีมมิง (Streaming) ซึ่งขยายตัวอย่างรวดเร็วในหลายประเทศในทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย

กรณีสาธารณรัฐเกาหลี รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมโครงการท่องเที่ยวเสมือนจริงผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเชื่อมโยงไปยังทัวร์พิพิธภัณฑ์เสมือนจริงและออนไลน์ การเข้าถึงห้องสมุดหรือร้านค้าหนังสือเก่า และหนังสือหายาก เพื่อรักษาการเข้าถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือแม้แต่**สาธารณรัฐอินโดนีเซีย** มุ่งดำรงรักษาเครือข่ายศิลปินและการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยมีมาตรการสนับสนุนการดำเนินงานทางวัฒนธรรม ซึ่งทำให้กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรมหรือการจัดศิลปะการแสดงสดที่ไม่มีผู้ชม ณ หน้าเวทีจริงในพื้นที่ แต่เน้นการแสดงสดผ่านการไลฟ์ (Live) หรือสตรีมมิง (Streaming) แทน รวมถึงการจัดประกวดสื่อศิลปวัฒนธรรมทางออนไลน์

ขณะที่**ประเทศนิวซีแลนด์**นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมและงานพัฒนาประเทศ เพื่อสนับสนุนนโยบาย “**ประเทศนิวซีแลนด์สร้างสรรค์**” ดังเช่นที่รัฐบาลประกาศสนับสนุนงบประมาณสำหรับการฟื้นฟูพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรม การสนับสนุนการพัฒนาพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ “Te Papa Tongarewa” ให้สามารถเข้าเยี่ยมชมผ่านทางออนไลน์ และฟื้นฟูให้สามารถเปิดดำเนินงานในสถานที่จริงได้อีกครั้ง หลังจากที่ได้ปิดการเข้าเยี่ยมชมอันเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รวมถึงการพัฒนาหน่วยงานศิลปะของชาติโดยสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนางาน เช่น งานด้านมรดกวัฒนธรรมที่สนับสนุนการดำเนินงานในเรื่อง “Saving New Zealand’s Audio-Visual Collections” เพื่อสร้างระบบการจัดเก็บรวบรวมภาพและเสียง โดยหอสมุดแห่งชาติและหอจดหมายเหตุของประเทศนิวซีแลนด์ เพื่อเป็นบันทึกสำคัญของสังคมและประวัติศาสตร์ของประเทศนิวซีแลนด์ในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ผ่านมา

ตัวอย่างการดำเนินยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนวัฒนธรรมโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือการทำงานซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่หลายประเทศดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับประเทศไทยที่ผลักดันการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนงานวัฒนธรรม และหลายภาคส่วนได้ปรับตัว

โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเครือข่ายสารสนเทศต่างๆ ในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เพื่อรองรับการปรับตัวบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

ประการที่สาม สถาบันศาสนาได้เป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทสูงในสถานการณ์วิกฤต ปรากฏการณ์ร่วมในสถานการณ์โลกที่เห็นบทบาทของสถาบันศาสนาทุกแห่งเป็นกลไกสำคัญทางวัฒนธรรมของการเตรียมความพร้อมพลเมืองในการรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ไม่ว่าจะเป็นศาสนาคริสต์ เช่นกรณีการประกาศของสมเด็จพระสันตะปาปาฟรานซิส ประมุขคริสตศาสนาแห่งนครวาติกันที่มีผลต่อคริสตศาสนิกชน หรือการที่ผู้นำศาสนาอิสลามในโลกอาหรับที่ประกาศให้อิสลามิกชนดูแลตนเองและมีบทบาทในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค ตัวอย่างสถาบันทางศาสนาของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย โดยเฉพาะ Indonesian Ulema Council (MUI) หรือกลุ่มนบถือฟีในชนเผ่าพื้นเมืองในเขตบาหลีที่ขับเคลื่อนรณรงค์เรื่องนี้กันอย่างจริงจัง หรือกรณีสถาบันทางศาสนาในอีกหลายประเทศ ดังเห็นได้จากผู้นำศาสนาอื่นที่ประกาศให้ศาสนิกชนดูแลตัวเองทั้งด้านสุขภาพและจิตวิญญาณ

ทั้งนี้ ในส่วนของประเทศไทย กระทรวงวัฒนธรรมได้ใช้กลไกสถาบันศาสนา “วัด โบสถ์ มัสยิด/สุเหร่า” และความร่วมมือกับพลังบวร (บ้าน-ชุมชน วัด-ศาสนสถาน โรงเรียน-ราชการ) มาร่วม โดยเฉพาะบทบาทของสถาบันพุทธศาสนาและศาสนาอื่นที่มีส่วนสำคัญในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ผ่านการสนับสนุนจากชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อขับเคลื่อนด้วยพลังบวร เป็นต้น เพื่อให้เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพลังความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

ประการที่สี่ การส่งเสริมบทบาทของภาคประชาชน องค์กรทางสังคมและวัฒนธรรม และกลไกชุมชนให้สอดคล้องกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) เช่น สาธารณรัฐอินโดนีเซียที่อาศัยพลังของท้องถิ่น และชุมชนเป็นกลไกสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ มีกระทรวงหมู่บ้าน การพัฒนาภูมิภาคที่ด้อยโอกาสและการอพยพ (Ministry of Villages, Development of Disadvantaged Regions, and Transmigration) และมีระบบวัฒนธรรม “Ronda” หรืออาสาสมัครหมู่บ้านที่ช่วยชุมชนในการปกป้องเฝ้าระวังภัยและคุ้มครองประชาชน รวมถึงความร่วมมือระหว่างกระทรวงในการทำงาน เช่น การเตรียมบัตร “Pre-Work” สำหรับศิลปินที่ได้รับผลกระทบในรูปแบบ “Working Card” รวมถึงความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อระดมทุนและทรัพยากรเพื่อการช่วยเหลือทางวัฒนธรรม หรือกรณีประเทศนิวซีแลนด์ที่สนับสนุนบทบาทของชนพื้นเมืองเพื่อร่วมรับมือกับสถานการณ์วิกฤต รวมถึงประเทศไทย ซึ่งภาคประชาชน องค์กรทางสังคมและวัฒนธรรม ได้ถูกเน้นย้ำบทบาทในฐานะผู้ทำงาน “ผู้เล่น” คนสำคัญของการดำเนินงานวัฒนธรรมในอนาคต โดยเฉพาะประเทศไทยมีชุมชนที่หลากหลาย ซึ่งในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) มีบทเรียนจากตัวอย่างของชุมชนที่สามารถใช้ศักยภาพและระบบวัฒนธรรมของชุมชนเป็นกลไกป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาด อีกทั้ง กระทรวงวัฒนธรรมได้สนับสนุนการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวรในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ซึ่งน่าจะเป็นโอกาสที่จะอาศัยบทบาทของภาคประชาชน องค์กรทางสังคมและวัฒนธรรม และชุมชน

เป็นพลังนำไปสู่การสร้างศักยภาพในการพึ่งพาตนเองและทางออกของการดำเนินชีวิตท่ามกลางวิกฤตและความท้าทายของความไม่แน่นอนในอนาคตด้วย

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางบทเรียนจากต่างประเทศที่กล่าวมานั้น ประเทศไทยได้รับการชื่นชมจากนานาชาติในฐานะประเทศตัวอย่างที่ดีในอันดับต้นๆ ของโลก และเป็นบทเรียนต่อประชาคมโลกในด้านความสามารถรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ทั้งนี้ ผลการศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) พบว่า ประชาชนต่างได้รับผลกระทบที่ทำให้ต้องปรับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในหลายด้าน ทั้งในด้านมิติวัฒนธรรม “การกินอยู่ใช้” มิติวัฒนธรรมสุขภาพ มิติวัฒนธรรมบันเทิง มิติวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ที่จับต้องได้ มิติของวัฒนธรรมชาติ และวัฒนธรรมข้ามชาติ มิติวัฒนธรรมชุมชน และนิเวศวัฒนธรรม และมิติวัฒนธรรมการเรียนรู้ ซึ่งคุณลักษณะนิสัยของคนไทยที่ทำให้สามารถรับมือกับสถานการณ์วิกฤตได้ คือ การที่คนไทยมีนิสัยชอบช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปัน โอบอ้อมอารี เป็นคนที่รู้จักหน้าที่ ตระหนักและการคำนึงถึงส่วนรวม รวมถึงพื้นฐานสังคมและวัฒนธรรมไทยมีความหลากหลายทำให้คนไทยเรียนรู้และปรับใช้ชีวิตท่ามกลางความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้

ข้อค้นพบชี้ว่า ประเทศไทยมี**จุดแข็ง (Strengths)** คือ ความสามารถของระบบสาธารณสุขของประเทศที่เข้มแข็ง คุณลักษณะร่วมของคนไทยและสังคมไทยที่มีความสามัคคี และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมรวมพลังของคนไทย วิถีวัฒนธรรมไทยหลายด้านมีส่วนช่วยป้องกันการแพร่ระบาด การมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และนิเวศวัฒนธรรม และทรัพยากรของชุมชนที่เป็นรากฐานของความมั่นคงของชุมชน รวมถึงการมีวัฒนธรรมอาหารและการแพทย์สมุนไพรพื้นบ้านที่ส่งเสริมการสร้างภูมิคุ้มกันในร่างกาย ซึ่งเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมการเรียนรู้สิ่งใหม่ รวมถึงความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ง่ายของคนไทย ส่วน**จุดอ่อน (Weaknesses)** คือ การจัดการทางวัฒนธรรมที่ยังขาดการกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วม ขาดการบูรณาการการทำงานในพื้นที่ ขาดองค์ความรู้ และเครื่องมือใหม่ๆ ในการดำเนินงานทางวัฒนธรรมที่เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม รวมถึงข้อจำกัดด้านกฎหมายเพื่อการพัฒนา ข้อจำกัดเรื่องการจัดการบังคับและปรับใช้กฎหมาย

แต่ถึงกระนั้น งานวิจัยก็พบว่า ประเทศไทยมี**โอกาส (Opportunities)** อยู่หลายด้าน ทั้งโอกาสของการเป็นประเทศตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในด้านการบริหารจัดการ และการใช้วัฒนธรรมและระบบการดูแลสุขภาพเป็นบทเรียนสำหรับประชาคมโลก โอกาสด้านวัฒนธรรมอาหาร และด้านนิเวศวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งทำให้ประเทศไทยมีทางรอดในด้านความมั่นคงทางอาหารได้ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นโอกาสของการสร้างนวัตกรรม การท่องเที่ยวและการบริการที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับ**อุปสรรค (Threats)** ที่ท้าทายการทำงาน อาทิ การควบคุมการเข้าออกผ่านแดนในพื้นที่ชายแดน การทำงานเชิงพื้นที่และการสร้างความเข้าใจร่วมกับผู้ประกอบการ พื้นที่ทางวัฒนธรรมบางแห่งยังมีวิธีการดำเนินชีวิตที่ไม่สอดคล้องกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) รวมถึงความเสี่ยงของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่อาจเกิดการระบาดในระลอกใหม่

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ กฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรม และงานด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) พบว่า ประเทศไทยมีระบบและมาตรการในการดูแลเฝ้าระวังและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคดังกล่าว โดยมี “ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-๑๙)” (ศบค.) เพื่อดำเนินงานเรื่องกฎหมายและมาตรการของรัฐในการบริหารจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินในระดับชาติ ในส่วนของระดับกระทรวงวัฒนธรรมได้มีมาตรการและแนวทางปฏิบัติในการเฝ้าระวังและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส ๒๐๑๙ (COVID-19) และแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับเทศกาล ประเพณี พิธีทางศาสนา และพิธีการต่างๆ ตลอดจนมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในกองถ่าย รวมถึงกิจกรรมมรดกต่างๆ เพื่อควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของโรค โดยเน้นการสร้าง “วัฒนธรรมชีวิตปลอดภัย”

ในส่วนของการศึกษากฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรม และงานด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีกฎหมายหลายฉบับที่มีข้อสังเกตและประเด็นพิจาณาในการปรับการดำเนินงานในด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย อาทิ **เรื่องการตีความในนิยามในกฎหมายที่มีอยู่กับดุลยพินิจของผู้รับผิดชอบ** ซึ่งมีทั้งการตีความนิยามที่เกี่ยวข้องกับงานวัฒนธรรมในด้านต่างๆ ในมิติแคบทำให้เป็นข้อจำกัดของการดำเนินงานปกป้องวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์วัฒนธรรม รวมถึงการตีความที่ควรจะไปแปรเปลี่ยนไปในความหมายกว้างให้สอดคล้องกับสภาพสังคม ปัจจุบัน **การกำหนดบทบาทหน้าที่ในกฎหมายฉบับต่างๆ ที่อาจมีการทับซ้อนหรือสับสนในการทำงาน** เช่น บทบาทหน้าที่ระหว่างหน่วยงานในสังกัดของกระทรวงวัฒนธรรม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีกฎหมายกำหนดบทบาทในการดำเนินงานทางวัฒนธรรม อีกทั้งกฎหมายบางฉบับยังมีช่องว่างในการบังคับใช้ และบางฉบับยังขาดการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน การขาดการบริหารจัดการและดำเนินงานที่ต้องอาศัยการบูรณาการความรู้ และความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือเชื่อมโยงภาคีที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) มาร่วมขับเคลื่อนการทำงาน ซึ่งเป็นความท้าทายของการทำงานในปัจจุบัน รวมถึงการทำงานเชิงศึกษาและประเมินผลกระทบของการดำเนินทางวัฒนธรรมภายใต้กฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) กลายเป็นปัจจัยเร่งให้งานด้านศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะงานด้านมรดกทางวัฒนธรรมกำลังเสี่ยงต่อการเสื่อมโทรม ขาดการคุ้มครองดูแล บางอย่างเสี่ยงต่อการสูญหาย รวมถึงวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับงานภาควัฒนธรรม กำลังเผชิญกับความยากลำบาก ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมหลายๆ ฉบับได้กำหนดภารกิจในการปกป้องรักษา และส่งเสริมงานวัฒนธรรม แต่การบังคับใช้กฎหมายเพื่อดำเนินการรวมถึงบทลงโทษยังมีช่องว่างที่อาจยังไล่ไม่ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง และแนวโน้มความเสี่ยงต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับงานภาควัฒนธรรม

ดังนั้น การดำเนินงานเชิงรุกเพื่อรักษา สืบทอดและขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรมทั้งในด้านมรดกทางวัฒนธรรม และวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต จำเป็นต้องอาศัยการทำงานเชิงกฎหมายที่ไปพร้อมกับการทำงานในภาคปฏิบัติ โดยมีประเด็นข้อเสนอ ๑) การพิจารณาการตีความนิยามการดำเนินงานทางวัฒนธรรมต่างๆ

และบังคับใช้กฎหมาย โดยให้มีการประเมินผลกระทบทางวัฒนธรรม โดยมีกระทรวงวัฒนธรรม สภาวัฒนธรรมในระดับต่างๆ รวมถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และทุกภาคส่วนเข้ามาร่วม รับผิดชอบงาน ๒) การเร่งสำรวจโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ มรดกโลก และแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และที่กำลังประสบ ปัญหาอยู่ ๓) การบังคับใช้กฎหมายในบทลงโทษของผู้กระทำความผิดที่บุกรุกหรือลักลอบขนย้าย/ทำให้เกิด การสูญหาย/ทำลายเสียหายซึ่งโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มรดกโลก มรดกทางวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มงวดจริงจัง ๔) การปรับระบบการจัดเก็บและแปลงเอกสารในรูปแบบดิจิทัล เพื่อป้องกันการสูญหายและสูญหาย ระบบการสืบค้นจดหมายเหตุดิจิทัลผ่านออนไลน์ให้มากยิ่งขึ้น การปรับระบบการจัดทำบัญชีและขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมต่างๆ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วย รวมถึงแผนการทำงานเชิงรุกเพื่อคุ้มครองป้องกันการเสื่อมสภาพ หรือผลกระทบทางวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ผ่านมา กระทรวงวัฒนธรรมได้เสนอแผนและโครงการ เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมในมิติของวัฒนธรรมให้ประชาชนมีรายได้ สร้างงานสร้างอาชีพในท้องถิ่น และชุมชน วงเงินงบประมาณจำนวน ๗,๐๐๐ ล้านบาทเศษ ไปยังคณะกรรมการกลั่นกรองการใช้จ่ายเงินกู้ พิจารณา^๓ ซึ่งประกอบด้วย

๑) แผนงานหรือโครงการลงทุนและกิจกรรมการพัฒนาที่สามารถพลิกฟื้นกิจกรรม ทางเศรษฐกิจ เพิ่มศักยภาพ และยกระดับการค้า การผลิต และการบริการ ในสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญ ของประเทศ ครอบคลุมภาคการเกษตร อุตสาหกรรม การค้าการลงทุน ท่องเที่ยว และบริการ มีจำนวน ๙ โครงการได้แก่ (๑) โครงการเปิดพื้นที่อุทยานวัฒนธรรม ส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ไทยในเวทีโลก (๒) โครงการผลิตภาพยนตร์และวีดิทัศน์ เพื่อฟื้นฟูอุตสาหกรรมภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ไทย (๓) โครงการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม (๔) โครงการพัฒนาอัตลักษณ์เมืองวัฒนธรรมต้นแบบเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและความเข้มแข็ง ของชุมชนอย่างยั่งยืน (๕) โครงการส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทย (Cultural Product Of Thailand : CPOT) สู่อสากล (๖) โครงการมาตรฐาน "สำหรับไทย" จากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่ครัวโลก (๗) โครงการรณรงค์ส่งเสริมความภูมิใจในความเป็นไทยและพัฒนาทักษะฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) (๘) โครงการมหกรรมผ้าไหม ไหมไทยสู่เส้นทางโลก : Humanity United As One Theme และ (๙) โครงการ ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนด้วย "บวรวัฒนธรรม Model"^๔

๒) แผนงานฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชน ผ่านการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว หรือภาคบริการอื่น โดยวางกรอบการดำเนินงานไว้ ๖ ด้าน เพื่อให้ หน่วยงานในส่วนภูมิภาคของกระทรวงวัฒนธรรม จัดทำโครงการภายใต้กรอบแผนงาน ได้แก่ (๑) แผนงานพัฒนา ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว และเส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (๒) แผนงานส่งเสริม

เศรษฐกิจชุมชนด้วยมิติทางวัฒนธรรม (๓) แผนงานพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม (๔) แผนงานส่งเสริมเทศกาล ประเพณี และกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (๕) แผนงานส่งเสริมความภูมิใจในความเป็นไทยและพัฒนาทักษะชีวิตในฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) และ (๖) แผนงานส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม^๕

ทั้งนี้ โครงการภายใต้กรอบแผนงานดังกล่าวต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) และความเห็นชอบของผู้ว่าราชการจังหวัด ก่อนที่จะส่งไปยังสำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยในภาพรวมนอกจากแผนการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบในมิติวัฒนธรรมแล้วยังเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การทำงานกับแผนศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมระดับนานาชาติ และส่งเสริมศิลปิน ผู้ประกอบการและผู้สร้างสรรค์งานด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น ศิลปินพื้นบ้าน ลำตัด ลิเก วงดนตรีไทย เพื่อสร้างงานสร้างรายได้^๖ และการจัดทำแผนและโครงการเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมในมิติของวัฒนธรรมให้ประชาชนมีรายได้ สร้างงานสร้างอาชีพในท้องถิ่นและชุมชน รวมถึงขับเคลื่อนพลังทางสังคมวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ อาทิ โครงการ “บวรออนทัวร์” ในชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร (บ้าน-ชุมชน วัด-ศาสนสถาน โรงเรียน-ราชการ) ชุมชนต้นแบบที่มีศักยภาพและมีความพร้อมในการนำวิถีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน มาสร้างแหล่งเรียนรู้ และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม^๗ ซึ่งถือเป็นโอกาสสำคัญในการใช้ฐานทุนทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชนไปสร้างพลังทางวัฒนธรรมเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและวัฒนธรรมฐานรากได้

ข้อเสนอเชิงนโยบาย “๔ สร้างทางวัฒนธรรม”

ในภาพรวมข้อค้นพบและองค์ความรู้จากงานวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) การให้ความสำคัญกับเรื่องการลงทุนที่ “คนและการสร้างนิเวศทางสังคมวัฒนธรรม” ที่มีความหมายในบริบทของฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) กำลังเป็นโจทย์สำคัญที่ทำนายสำหรับการดำเนินชีวิตของคนไทยและการพัฒนาประเทศต่อจากนี้ไป ดังนั้น จึงมีข้อเสนอเชิงนโยบาย แนวทางและกรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนาและกลไกการบริหารจัดการงานวัฒนธรรมให้รองรับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันและอนาคต เพื่อนำเสนอต่อกระทรวงวัฒนธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยมีหลักการสำคัญของการทำงานภายใต้แนวคิดยุทธศาสตร์แบบบูรณาการการทำงาน “หนึ่งภารกิจ หลายผลลัพธ์” เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาคนและสังคมในอนาคต นั่นคือ

ข้อเสนอเชิงนโยบาย “๔ สร้างทางวัฒนธรรม : สร้างสวัสดิการวัฒนธรรม สร้างพลเมืองทางวัฒนธรรม สร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) สร้างเมืองสร้างสรรค์”

๑. นโยบาย “สร้างสวัสดิการวัฒนธรรม” มุ่งยุทธศาสตร์การสร้างระบบบริการพื้นฐานด้านวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของคนไทย โดยมีเป้าประสงค์คือ ๑) ประชาชนมีหลักประกันชีวิตที่ดี ได้รับการบริการพื้นฐานด้านวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของคนไทย ๒) ศิลปินและคนทำงานทางวัฒนธรรมได้รับการดูแลช่วยเหลือให้มีความมั่นคงในอาชีพและสามารถสร้างสรรค์งานทางวัฒนธรรม โดยมีกลยุทธ์สำคัญ คือ ๑) ส่งเสริมระบบการบริการพื้นฐานด้านวัฒนธรรมให้ประชาชนได้เข้าถึงงานวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของคนไทย ๒) สนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือศิลปินและภาคประกอบการทางวัฒนธรรมที่ได้รับผลกระทบหนัก และส่งเสริมการจ้างงานด้านวัฒนธรรม

ทั้งนี้ มีข้อเสนอตัวอย่างโครงการสำคัญ (Flagship Project) ได้แก่ ๑) โครงการจัดทำฐานข้อมูลทางวัฒนธรรม ในระดับจังหวัดและระดับประเทศ เพื่อการจัดระบบสวัสดิการทางวัฒนธรรม ประกันการจ้างงานและการสนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม ๒) โครงการสนับสนุนสวัสดิการวัฒนธรรมและศิลปินพื้นฐานผ่านการ “Show & Share Project” เพื่อให้เกิดการจ้างงานผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในธุรกิจขนาดเล็กในพื้นที่และเป็นการพัฒนาศักยภาพจากผู้แสดงเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ผ่านแพลตฟอร์มใหม่ โดยปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ๑) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง เพื่อการตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ด้านระบบสวัสดิการทางวัฒนธรรม ๒) การได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ ทั้งงบประมาณเงินภาษี การลงทุนและเงินทุนอิสระ หรือทรัพยากรอย่างพอเพียง รวมถึงสิทธิทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ๓) มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการข้อมูล และการเข้าถึงบริการที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของคนไทย ๔) การได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและพรรคการเมือง

ในการดำเนินนโยบายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดและสภาวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นต้น เป็นหน่วยประสานและปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานต่างๆ

โดยในยุทธศาสตร์และโครงการที่เสนอนั้น สอดคล้องกับยุทธศาสตร์หลักที่กระทรวงวัฒนธรรมและยุทธศาสตร์
 ยี่สิบห้าผู้ได้รับผลกระทบตามนโยบายของรัฐบาล

**๒. นโยบาย “สร้างพลเมืองทางวัฒนธรรมใหม่” มุ่งยุทธศาสตร์ การส่งเสริมการเรียนรู้
 และสร้างพลเมืองทางวัฒนธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต
 และสร้างจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรม โดยมีเป้าประสงค์ ๑) พลเมืองมีสำนึกร่วมทางวัฒนธรรม
 ตระหนักต่อการเห็นคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนางาน
 ด้านศิลปวัฒนธรรม ๒) พลเมืองสามารถน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต
 มีความเท่าทันและสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต โดยมีกลยุทธ์สำคัญ ได้แก่ ๑) ส่งเสริม
 การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมให้กับเด็กและเยาวชน ๒) สนับสนุนการสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนานักจัดการ
 ทางวัฒนธรรม นักสื่อสารวัฒนธรรม ๓) การรณรงค์สร้างการเรียนรู้และขับเคลื่อนความรู้ทางวัฒนธรรม
 น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต และสร้างจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรม**

ทั้งนี้ มีข้อเสนอตัวอย่างโครงการสำคัญ (Flagship Project) ได้แก่ ๑) โครงการพัฒนานักจัดการ
 ทางวัฒนธรรมรุ่นใหม่ (Young Creative Culture Organizer) ๒) โครงการ “โรงเรียนวัฒนธรรม”
 เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ให้เยาวชนและคนในสังคม
 ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา มรดกทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่มีความแตกต่าง
 หลากหลายทั้งระดับท้องถิ่นและของชาติ ๓) โครงการ “นักสื่อสารทางวัฒนธรรม” เพื่อให้เกิดการถ่ายทอด
 สื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมชาติสู่ตลาดสากล ๔) โครงการรณรงค์ส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
 ที่เอื้อต่อสังคมการอยู่ร่วมกันในฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ซึ่งเป็นโครงการที่มีส่วนสนับสนุนโครงการ
 ที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินงานขับเคลื่อนอยู่ให้เกิดความต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ
 ได้แก่ ๑) มีการส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ รณรงค์สร้างความตระหนักทางวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่
 (New Normal) อย่างต่อเนื่อง ๒) สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่ทำงานกับเด็กเยาวชน และคน
 ในช่วงวัยต่างๆ ให้มีบทบาทสนับสนุนการสร้างพลเมืองทางวัฒนธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 มาใช้ในการดำเนินชีวิต ๓) มีการติดตาม และประเมินผล และพัฒนาบุคลากรหรือผู้ทำงานประสานจัดการ
 ทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินนโยบายดังกล่าวสามารถบูรณาการความร่วมมือกับสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (National
 Innovation Agency : NIA) และศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (Thailand Creative & Design Center : TCDC)
 อีกทั้งโครงการเหล่านี้ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์หลักของกระทรวงวัฒนธรรม และแผนการปฏิรูปประเทศ
 ด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๓. นโยบาย “สร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)” ที่หมายถึงการสร้าง
 ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของมนุษย์กับสถานะแวดล้อมต่างๆ โดยมีระบบวัฒนธรรม ความคิด
 ความเชื่อในการดำเนินสอดคล้องกับระบบนิเวศของชุมชน/พื้นที่ที่สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง
 ทางวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) โดยมุ่งยุทธศาสตร์การจัดการและสนับสนุนการสร้าง

นิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) โดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
 โดยมีเป้าประสงค์ ๑) นวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินชีวิตของประชาชนบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ๒) ชุมชนเกิดความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนด้วยหลักบรรทัดฐานที่สัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ๓) ประชาชนมีบทบาทในการสร้างระบบนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) โดยมี**กลยุทธ์สำคัญ** คือ ๑) การสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ในการขับเคลื่อนการพัฒนานวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาระบบนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาชุมชนด้วยหลักบรรทัดฐานเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ๓) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา และสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการขับเคลื่อนการสร้างระบบนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

ทั้งนี้ มีข้อเสนอตัวอย่างโครงการสำคัญ (Flagship Project) ได้แก่ ๑) โครงการนวัตกรรม การเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) : เปิดตลาดทางวัฒนธรรมดั้งเดิมและร่วมสมัยสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ๒) โครงการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนด้วย “บวรวัฒนธรรม Model” ซึ่งเป็นโครงการที่สนับสนุนโครงการที่กระทรวงวัฒนธรรมดำเนินงานอยู่ให้เกิดการกระจายพื้นที่และต่อยอดการทำงานในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมชุมชน ๓) โครงการวิจัยยุทธศาสตร์การสร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) เพื่อการพัฒนาพลเมืองและสังคมอย่างยั่งยืน โดยมี**ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ** ได้แก่ ๑) สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมสนับสนุนและสร้างนวัตกรรมทางวัฒนธรรม ๒) มีงบประมาณและทรัพยากร (ที่ไม่ใช่เงิน) ที่สอดคล้องกับโจทย์และความต้องการชุมชน หรือองค์กรต่างๆ ให้สามารถริเริ่มการทำงานและขับเคลื่อนการสร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) โดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ๓) มีการติดตาม จัดการความรู้และเผยแพร่องค์ความรู้ สื่อสารการทำงานอย่างต่อเนื่อง

ในการดำเนินนโยบายดังกล่าวสามารถดำเนินงานเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy Agency : CEA) ฯลฯ ซึ่งต่างมีภารกิจในการพัฒนาพื้นที่เมืองอยู่แล้วให้ตอบโจทย์การพัฒนาชีวิตและสังคมบนฐานทุนนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๔. นโยบาย “สร้างเมืองสร้างสรรค์” เน้นการดำเนินยุทธศาสตร์การจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรม และการขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ โดยการเชื่อมโยงเทคโนโลยีดิจิทัลและการสร้างการมีส่วนร่วมของสังคม โดยมีเป้าประสงค์ ๑) เกิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ ที่มีเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ ๒) พัฒนาเมืองสร้างสรรค์ที่มีการส่งเสริมการพัฒนาบนฐานทุนทางวัฒนธรรม ๓) ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเข้าถึงบริการทางวัฒนธรรมและงานทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ มี**กลยุทธ์สำคัญ** คือ ๑) ส่งเสริมการดำเนินงานด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรม ๒) สนับสนุนความร่วมมือ

กับภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาพื้นที่และเมืองสร้างสรรค์ โดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการพัฒนา

ทั้งนี้ มีข้อเสนอตัวอย่างโครงการสำคัญ (Flagship Project) ได้แก่ ๑) โครงการ “เมืองเก่า เมืองเก่า สร้างสรรค์” เพื่อการเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรม การกิน อยู่ ท่องเที่ยวและเรียนรู้ย่านเมืองเก่าในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก เปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและสร้างการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม ๒) โครงการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นโครงการที่มีส่วนสนับสนุนโครงการที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินงาน ทั้งด้านการอนุรักษ์ มรดกของชาติและการพัฒนาวิถีชีวิตเพื่อสร้างความมั่นคงทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ โดยมี **ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ** ได้แก่ ๑) มีองค์กรภาครัฐและเอกชนด้านเทคโนโลยีดิจิทัลร่วมเป็นภาคีขับเคลื่อน การจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ ๒) การมีแผนที่ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในด้านต่างๆ รวมถึงการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้และทุนทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาเมือง พัฒนาพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ๓) การทำงานร่วมพลังของทุกกระทรวง ทบวง กรมที่เกี่ยวข้อง กับภาคประชาสังคมเพื่อขับเคลื่อนเชิงบูรณาการ ๔) การสนับสนุนงบประมาณ การเงินและทรัพยากร ตามพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ ๕) การได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล พรรคการเมือง องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการขับเคลื่อนการทำงาน ๖) มีกลไกหรือหน่วยประสานความร่วมมือ กับทุกภาคส่วน รวมถึงติดตามและสนับสนุนการจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ โดยการเชื่อมโยงเทคโนโลยีดิจิทัลและการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในสังคมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว กระทรวงวัฒนธรรมสามารถเชื่อมโยงบูรณาการดำเนินงาน ร่วมระหว่างหน่วยงานในสังกัดของกระทรวงวัฒนธรรม อาทิ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม กรมการศาสนา กรมศิลปากร สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กรมส่งเสริมวัฒนธรรม สภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ฯลฯ ร่วมกับกลไกของสภาวัฒนธรรมจังหวัด และหน่วยงานนอกกระทรวงวัฒนธรรม อาทิ กระทรวงดิจิทัล เพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงมหาดไทย (กรมโยธาธิการและผังเมือง) กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) กระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์

ทั้งนี้ ข้อเสนอเชิงนโยบาย “๔ สร้างทางวัฒนธรรม : สร้างสวัสดิการวัฒนธรรม สร้างพลเมือง ทางวัฒนธรรม สร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) สร้างเมืองสร้างสรรค์” รวมถึงยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์และตัวอย่างโครงการ (Project Idea/Flagship Project/ Quick win Project) และปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จที่มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้อง กับยุทธศาสตร์หลักของกระทรวงวัฒนธรรม และแผนการปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมีจุดเน้นที่การบูรณาการการทำงานที่มีกระทรวงวัฒนธรรม เป็น “หน่วยประสานกลาง” เชื่อมต่อภาคีภาคส่วนต่างๆ มาขับเคลื่อนการพัฒนาวัฒนธรรม เพื่อสร้างวิถีชีวิต และสังคมที่น่าอยู่ เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
บทที่ ๑ บทนำโครงการ	๑
๑.๑ หลักการและเหตุผล	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์	๔
๑.๓ กรอบความคิดการศึกษา	๕
๑.๔ ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๙
บทที่ ๒ แนวทางการดำเนินงาน	๑๑
๒.๑ ขอบเขตงานศึกษา	๑๑
๒.๒ ระเบียบวิธีการศึกษาและแนวทางการศึกษา	๑๑
๒.๓ การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลข้อมูล	๑๗
๒.๔ แผนการดำเนินงาน	๑๙
บทที่ ๓ การศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของนานาประเทศ	๒๐
๓.๑ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) : สถานการณ์โลก	๒๐
๓.๒ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) กับผลกระทบทางวัฒนธรรม	๒๔
๓.๓ ความเคลื่อนไหวและการปรับตัวของนานาประเทศในมิติวัฒนธรรม	๓๒
๓.๔ บทสังเคราะห์ : แง่คิดเชิงยุทธศาสตร์จากการศึกษาเปรียบเทียบในนานาประเทศ	๖๒
บทที่ ๔ สภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)	๖๙
๔.๑ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) : สถานการณ์ แนวโน้ม และผลกระทบต่อสังคมวัฒนธรรม	๖๙
๔.๒ วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) : ผลวิเคราะห์จากการสำรวจความคิดเห็น	๗๙
๔.๓ การปรับตัวของภาควัฒนธรรมและแนวโน้มความท้าทาย : บทวิเคราะห์ในมิติวัฒนธรรม	๙๓
๔.๔ บทวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทย	๑๑๑

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ ๕ กฎหมายและงานด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง	๑๒๕
๕.๑ ความเคลื่อนไหวเรื่องกฎหมายและมาตรการของรัฐในการบริหารจัดการสถานการณ์ ฉุกเฉิน	๑๒๕
๕.๒ กฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรม และงานด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง	๑๓๙
๕.๓ บทวิเคราะห์เรื่องกฎหมาย มาตรการและงานวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระทรวง	๑๖๒
บทที่ ๖ ข้อเสนอเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ แนวทางและกรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนา งานวัฒนธรรม	๑๗๐
๖.๑ การทบทวนนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการขับเคลื่อนงานด้านวัฒนธรรมจากผลกระทบ ของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) : ข้อเสนอจากผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๗๐
๖.๒ ข้อเสนอการดำเนินงานเพื่อพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ : ภาพรวมแนวคิด ข้อเสนอจากข้อค้นพบงานวิจัย	๑๗๗
๖.๓ ข้อเสนอเชิงนโยบาย แนวทางและกรอบยุทธศาสตร์วัฒนธรรมไทยในกระแส การเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” (ตัวอย่างโครงการ Project Idea/Flagship Project/Quick win Project) ที่มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงตามกรอบยุทธศาสตร์ที่เสนอ	๑๘๗
๖.๔ ข้อเสนอแนะต่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	๑๙๓
ภาคผนวก	๑๙๘
รายชื่อคนสำคัญ (Key man) ที่ดำเนินงานสัมภาษณ์/เสวนา/สัมมนา	๑๙๙
ชุดเครื่องมือดำเนินงานวิจัย	๒๐๓
ชุดคำถามสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	๒๐๓
แบบสอบถามความคิดเห็นประชาชน	๒๐๔
ข่าว : เครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนร่วมถกทางรอด ฝ่าวิกฤตด้วยการสร้างนวัตกรรมศิลป์พื้นถิ่นชีวิตชุมชน	๒๑๐
ข่าว : ภาควัฒนธรรมร่วมเสนอยุทธศาสตร์ร่วมพลังวัฒนธรรมพลิกวิถุ เสนอเร่งช่วยเหลือศิลปิน พื้นฟูงานศิลปวัฒนธรรม สร้างความร่วมมือกับเอกชน และภาคส่วนต่างๆ เปิดเทศกาลวัฒนธรรม	๒๑๕
รายชื่อคณะดำเนินโครงการ	๒๑๙
เชิงอรรถ	๒๒๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยได้วางเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไปสู่ประเทศไทย ๔.๐ โดยมียุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) มีวิสัยทัศน์การนำประเทศไปสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” และเป็นประเทศที่พัฒนาด้วยการนำหลักตามปรัชญาแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” โดยการดำเนินการลงสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) เน้น “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยมุ่งเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม โดยเป้าหมายหนึ่งที่วางไว้มุ่งเน้นการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ มีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การพัฒนาคนให้มีทักษะ ความรู้และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า และยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำ และขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพ การผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม มียุทธศาสตร์พัฒนาคนและสังคมบนฐานวัฒนธรรม ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมได้วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) ประกอบกับกรอบทิศทางตามนโยบายการพัฒนาสู่ประเทศไทย ๔.๐ กรอบทิศทางตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในมิติวัฒนธรรมพร้อมได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรมระยะ ๒๐ ปี โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในระดับนานาชาติ มีภาพลักษณ์ ความสัมพันธ์ที่ดี และได้รับการยอมรับในเวทีทางวัฒนธรรมระดับสากล ผลักดันสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม เอื้ออาทร มีความปรองดองสมานฉันท์เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ประเทศไทยมีรายได้และความมั่งคั่งจากอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และบริการทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ที่ผ่านมา สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ คือไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เป็นไวรัสสายพันธุ์ใหม่ที่เกิดขึ้นสาธารณสุขรัฐประชาชนจีนที่แพร่ระบาดไปทุกภูมิภาคของโลก ทั้งในแง่ผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วย ผู้เสียชีวิตและผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าว ข้อมูลขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) ณ วันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ชี้ว่า จำนวนผู้ติดเชื้อพุ่งสูงขึ้นมากกว่า ๘ ล้านคนทั่วโลก โดยพบว่า ตัวเลขเพิ่มขึ้น ๒ เท่าในระยะเวลาเพียงหนึ่งเดือน ซึ่งหลายประเทศมีมาตรการล็อกดาวน์ เน้นนโยบาย “อยู่บ้าน สามหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้า เว้นระยะห่างทางสังคม” เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ซึ่งนับตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ สถานศึกษาจำนวนมากกว่า ๑๙๐ ประเทศทั่วโลกต้องปิดสถานศึกษาอันเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสดังกล่าว องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) ซึ่งเฝ้าติดตามสถานการณ์การศึกษาในช่วงของการแพร่ระบาด

ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nations International Children's Emergency Fund : UNICEF) และธนาคารโลก (World Bank) คาดว่า สถานการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนจำนวนกว่า ๑,๓๐๐ ล้านคน ในจำนวนนี้ยังพบว่า มีประชาชนกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) คือ เด็กแรกเกิด-๖ ปี จำนวน ๑.๔๐ ล้านคน ผู้สูงอายุจำนวน ๙.๖๐ ล้านคน และคนพิการจำนวน ๒ ล้านคน สำหรับประเทศไทย สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) อยู่ที่อันดับที่ ๙๑ ของโลก ยอดรวมผู้ติดเชื้อข้อมูล ณ วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ อยู่ที่จำนวน ๓,๑๔๘ คน เป็นผู้ติดเชื้อเพิ่มใหม่จำนวน ๑ คน รักษาหายจำนวน ๓,๐๑๘ คน อยู่ระหว่างรักษาจำนวน ๗๒ คน และเสียชีวิตจำนวน ๕๘ คน

นอกจากนี้ ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ยังส่งผลกระทบต่อประชากรเด็กจากการที่โรงเรียนต้องปิด เด็กต้องอยู่บ้าน หลายคนขาดโอกาสและการได้รับการสนับสนุนการเรียนรู้ที่ดี เด็กยากจนจำนวนกว่า ๗๕๐,๐๐๐ คน ทั่วประเทศขาดแคลนอาหาร ในช่วงปิดเทอม กลุ่มวัยแรงงานซึ่งมีความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมต้องเผชิญความเสี่ยงภาวะว่างงาน สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เปิดเผยแพร่รายงาน “ภาวะสังคมไทยไตรมาสหนึ่ง ปี ๒๕๖๓”^๔ (เดือนมกราคม-มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓) วิฤตของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ คือ ๑) ภาคการท่องเที่ยวมีจำนวนประมาณ ๓.๙๐ ล้านคน คาดว่าจะได้รับผลกระทบจำนวนประมาณ ๒.๕๐ ล้านคน ๒) ภาคอุตสาหกรรมซึ่งมีจำนวนประมาณ ๕.๙๐ ล้านคน คาดว่าจะได้รับผลกระทบจำนวน ๑.๕๐ ล้านคน และ ๓) ภาคบริการการจ้างงานในภาคบริการอื่นที่ไม่ใช่การท่องเที่ยว จะได้รับผลกระทบจากมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของภาครัฐจากการปิดสถานที่ เช่น สถานศึกษา หรือสถานที่ที่มีการรวมกลุ่มของคนจำนวนมาก เช่น ตลาดสด สนามกีฬา ห้างสรรพสินค้า ซึ่งกลุ่มนี้มีการจ้างงานจำนวน ๑๐.๓๐ ล้านคน คาดว่าจะได้รับผลกระทบจำนวน ๔.๔๐ ล้านคน^๕ อันหมายความว่ากิจกรรมและวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานในภาคเหล่านี้ก็ได้รับผลกระทบ ทั้งการปรับตัวเปลี่ยนแปลงจนถึงอาจต้องล้มเลิกไป เช่น ร้านอาหาร การจำหน่ายสินค้าและการให้บริการต่างๆ

ขณะที่ช่วงเดือนมีนาคม-กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ที่เกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และยังไม่มียุคขึ้นป้องกันโรคในประเทศไทย การป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรคได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนเป็นสำคัญ รัฐบาลไทยได้กำหนดมาตรการและกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรค โดยบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเร่งระดมสรรพกำลังในการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือประชาชนตามบทบาทและภารกิจ และนโยบายและมาตรการของประเทศไทย ซึ่งจัดให้มีศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (ศบค.) เป็นศูนย์กลาง รวมทั้งใช้มาตรการทางกฎหมายโดยประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร

ในส่วนของกระทรวงวัฒนธรรมได้ให้ความร่วมมือดำเนินงานกับทุกมาตรการ โดยแต่งตั้งคณะทำงานศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

กระทรวงวัฒนธรรม เพื่อติดตาม เฝ้าระวัง และควบคุมการแพร่ระบาดของโรครวมทั้งให้ความช่วยเหลือประชาชน โดยขอความร่วมมือภาคีเครือข่าย และชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลังบวร (บ้าน-ชุมชน วัด-ศาสนสถาน โรงเรียน-ราชการ) จำนวนกว่า ๒๒,๐๐๐ แห่งทั่วประเทศ นำหลักศาสนา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและดำเนินชีวิตด้วยวิถีวัฒนธรรมไทย มาใช้ในการแก้ไขปัญหา ขอความร่วมมือสถานประกอบการกิจการตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่อยู่ในกำกับดูแลของกระทรวงวัฒนธรรมได้ปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี หรือพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ เพื่อควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอย่างเคร่งครัด จัดทำและออกประกาศเรื่องแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับเทศกาล ประเพณี พิธีทางศาสนา และพิธีการต่างๆ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับเทศกาลประเพณีสงกรานต์ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อป้องกันและควบคุมกิจกรรมที่มีการรวมตัวของคนหมู่มากไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดของโรค จัดทำองค์ความรู้ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการดูแลตนเองให้ห่างไกลจากโรค

ทั้งนี้ จากผลการดำเนินงานข้างต้นแสดงถึงความร่วมมือร่วมใจของทุกหน่วยงาน และภาคส่วนต่างๆ ตลอดจนประชาชนที่ตระหนักถึงความสำคัญในสถานการณ์และแสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในสังคม (Social Cohesion) การป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เป็นปรากฏการณ์ที่ต้องอาศัยความเข้าใจทั้งในมิติสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ซึ่งมีอิทธิพลต่อระบบความคิด ความเชื่อและแบบแผนการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคมที่มุ่งหมายเพื่อรักษาและดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติ การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ยังคงต่อเนื่องและกระจายเป็นวงกว้าง ซึ่งการประกาศใช้มาตรการต่างๆ เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรค ส่งผลให้เกิดรูปแบบการดำเนินชีวิตบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) เช่น การสวมหน้ากากอนามัย/ หน้ากากผ้า การใช้ชีวิตแบบเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) การทำงานนอกที่ตั้งสำนักงาน (Work from Home) การเรียนรู้บนฐานที่บ้าน (Home-based Learning) การติดต่อสื่อสารผ่านระบบออนไลน์หรือใช้เทคโนโลยีสังคมไร้เงินสด เป็นต้น ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะกับพฤติกรรมของคนทั้งในมิติสังคมและวัฒนธรรม

ภายใต้วิกฤตดังกล่าวนี้ ได้นำมาสู่ความท้าทายของประเทศไทยในการจัดการรับมือกับสถานการณ์และการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมภายใต้บริบทใหม่ ในรายงานของประชาคมวัฒนธรรม “Culture 2030 Goal” ได้ร่วมกันแถลงการณ์ความร่วมมือและการร่วมรณรงค์การรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในเอกสารชื่อ “Ensuring Culture Fulfills Its Potential In Responding to the COVID-19 Pandemic Statement” โดย “Culture 2030 Goal” (Campaign 20 April 2020) มีประเด็นสำคัญว่า

“ด้วยโลกที่ต้องเผชิญกับการระบาดใหญ่ของ ‘COVID-19’ ในวันนี้ และจำเป็นที่จะต้องสร้างสังคมของเราในวันพรุ่งนี้ วัฒนธรรมควรเป็นหัวใจของการตอบสนองการสร้างสังคมดังกล่าว วัฒนธรรมนำแรงบันดาลใจ

ความสะดวกสบายและความหวังเข้ามาในชีวิตของผู้คน เพื่อใช้พลังจากศักยภาพนี้ การเคลื่อนไหวของประชาคม ‘Culture 2030 Goal’ ในบริบทของการมีส่วนร่วมตั้งวาระการประชุมสหประชาชาติ ปี ค.ศ. ๒๐๓๐ (พ.ศ. ๒๕๗๓) ซึ่งเรียกร้องให้หน่วยงานของสหประชาชาติ รัฐบาลและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ร่วมดำเนินการขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม”

โดยในรายงานฉบับนี้ยังเน้นย้ำบทบาทสำคัญของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคส่วนต่างๆ ในการขับเคลื่อนการทำงานทั้งในการศึกษาทำความเข้าใจกับวิกฤตและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางวัฒนธรรม รวมถึงยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ พี่นุช่วยเหลือเยียวยา รวมถึงการพัฒนาในทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นทั้งวัตถุและไม่ใช่วัฒนธรรม อีกทั้งยังรวมถึงการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานไปสู่การขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรมเพื่อก้าวข้ามวิกฤตนี้ และไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน “SDG 2030” โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังต่อไปอีกด้วย

สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรมมีภารกิจเกี่ยวกับการเป็นศูนย์กลางการบริหารงานของกระทรวงในการพัฒนายุทธศาสตร์ แพลงนโยบายของกระทรวงเป็นแผนปฏิบัติ เพื่อการบรรลุเป้าหมายและเกิดผลสัมฤทธิ์ตามภารกิจของกระทรวง จึงมีความจำเป็นต้องมีการศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” เพื่อถอดบทเรียนเหตุการณ์ทางสังคมและการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินโครงการดังกล่าวเพื่อศึกษาและสร้างองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมเพื่อการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นข้อมูลเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการงานวัฒนธรรม และสร้างวิธีการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันและอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

๑.๒.๒ เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

๑.๒.๓ เพื่อศึกษากฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรมและงานด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เพื่อนำไปปรับปรุงกฎหมายที่เหมาะสมกับสถานการณ์ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

๑.๒.๔ เพื่อนำเสนอแนวทางและกรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนางานและกลไกการบริหารจัดการงานวัฒนธรรมให้รองรับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันและอนาคต

๑.๓ กรอบความคิดการศึกษา

โครงการศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” ดำเนินงานโดยอาศัยแนวคิดเรื่องวัฒนธรรม แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและหลักคิดในการวิเคราะห์งานบนฐานคิดอนาคตศึกษา (Futures Studies) ประกอบกันเป็นกรอบความคิดในการออกแบบโครงการศึกษาครั้งนี้

๑.๓.๑ แนวคิดวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นคำที่มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย อาทิ วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่าง ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ใช้ในการปฏิบัติการจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ^{๑๐} วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตและแบบแผนที่คนกลุ่มหนึ่งใช้ร่วมกัน อันหมายถึง คนกลุ่มหนึ่งก็มีวิถีชีวิตแบบหนึ่งต่างกลุ่มก็ต่างมีวิถีชีวิตและต่างพฤติกรรม วิถีชีวิตของคนในสังคมต่างประเภทกันซึ่งอยู่ในสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจการเมืองและสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้วัฒนธรรมแบบแผนพฤติกรรมต่างกันไปด้วย^{๑๑}

นอกจากนี้ยังมีคำอธิบายความหมายของคำว่าวัฒนธรรมแตกต่างกันหลายความหมาย Kroeber และ Kluckhohn นักมานุษยวิทยาพบว่า มีความหมายที่แตกต่างกันอยู่จำนวน ๑๖๔ ความหมาย และ Ott สรุปความหมายแตกต่างกันเป็นจำนวน ๕๘ ความหมาย^{๑๒} ซึ่งมาจากแนวคิดของนักวิชาการหลายสาขา เช่น นักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยา นักจิตวิทยา นักประวัติศาสตร์ นักการศึกษา ที่ต่างให้นิยามวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ที่ต้องการศึกษาโดยขึ้นอยู่กับขอบเขตเรื่องนั้นๆ ส่วนใหญ่คำจำกัดความจะเน้นถึงระบบความเชื่อ ค่านิยมของสังคมซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์^{๑๓}

อย่างไรก็ตาม โดยรวมแล้วพบว่า คำว่า “วัฒนธรรม” (Culture) ยังมีนัยถึงวิถีการดำเนินชีวิต (The Way of Life) ของผู้คนในสังคม หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำไปช่วยพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม วัฒนธรรมนั้นสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ ๑) วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ วัตถุสิ่งของที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น เครื่องมือ รถยนต์ หนังสือ อาคารบ้านเรือน โบสถ์ วิหาร เป็นต้น และ ๒) วัฒนธรรมที่มีใจวัตถุ ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ภาษาถ้อยคำ ค่านิยมประเพณี ศิลธรรม ระยะเวลา ความหมายเน้นการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่ง นิธิ เอียวศรีวงศ์^{๑๔} เห็นว่าการให้ความหมายคำว่าวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมทางสังคม มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เพราะมนุษย์ชอบที่จะมีการคิดค้นใหม่ๆ หรือปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ วัฒนธรรมเป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติจึงมีพลังกำหนดชีวิตคนยิ่งกว่าสิ่งใด

อย่างไรก็ตาม การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในการศึกษาวัฒนธรรมนั้น อาจจัดกลุ่มได้หลากหลายตามวัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษา ซึ่งในโครงการวิจัยนี้ได้แบ่งกลุ่มวัฒนธรรมไว้สำหรับการศึกษางานวัฒนธรรมใน ๗ มิติ ซึ่งแต่ละมิติยังมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและกัน ได้แก่

๑) มิติวัฒนธรรม “การกินอยู่ใช้” วัฒนธรรมการใช้ชีวิตของคนแต่ละช่วงวัย วัฒนธรรมการบริโภค สไตล์ชีวิตของคน ฯลฯ

๒) มิติวัฒนธรรมสุขภาพ รวมทั้งสุขภาพกายใจ การจัดการระบบสาธารณสุข การแพทย์ สุขภาพในยุคดิจิทัล ฯลฯ

๓) มิติของวัฒนธรรมบันเทิง อันได้แก่ ศิลปวัฒนธรรมไทย ศิลปวัฒนธรรมต่างประเทศ ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย และผู้ประกอบการด้านศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ

๔) มิติวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ที่จับต้องได้ (Tangible Space) เช่น พื้นที่ทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม นิทรรศการ ฯลฯ

๕) มิติของวัฒนธรรมชาติและวัฒนธรรมข้ามชาติ (X Nation/Transnation) ความเป็นชาติ และความเป็นพลเมือง (Nationhood and Citizenship) อัตลักษณ์ วัฒนธรรมข้ามชาติ ชาติพันธุ์ ฯลฯ

๖) มิติวัฒนธรรมชุมชนและนิเวศวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรทางสังคม และวิถีชีวิต ฯลฯ

๗) มิติวัฒนธรรมการเรียนรู้ ทั้งที่ผ่านระบบการศึกษาและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย วัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กร ฯลฯ

เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษางานตามขอบเขตการทำงาน และวิเคราะห์เพื่อให้ได้ภาพรวมและภาพลึกตามวัตถุประสงค์การวิจัยในโครงการนี้ต่อไป

๑.๓.๒ แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

นักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยามองว่า มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคม โดยสังคมมนุษย์นั้นไม่ได้อยู่ในสภาพที่หยุดนิ่ง แต่มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา ความไม่อยู่ในสภาพนิ่งนี้ประกอบด้วยปัจจัยหลายประการที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้ นักวิชาการได้เสนอคำอธิบายให้เห็นความแตกต่างระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไว้ อาทิ สุปิศจง ธรรมพันธ^๕ ให้ความหมายและอธิบายว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องจำนวนประชากรพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมโครงสร้างสังคมและแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและแบบแผนทางวัฒนธรรม ขณะที่ วิลเบอร์ มัวร์ (Wilbert E. Moore)^๖ ซึ่งสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นพิเศษได้ให้คำนิยามของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่า “เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการกระทำและการปะทะสังสรรค์รวมทั้งผลของการกระทำและโครงสร้างที่ก่อให้เกิดปทัสถานอย่างเห็นได้ชัด”

ส่วน สุริชัย หวันแก้ว^{๑๗} ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์และสร้างขึ้นและที่สำคัญก็คือทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยมบรรทัดฐานและระบบสัญลักษณ์ในสังคมนั้นๆ เช่น การเปลี่ยนแปลง ของค่านิยมจากสถานภาพและบทบาทชายเป็นใหญ่มาเป็นหญิงและชายเท่าเทียมกันค่านิยมในการเลือกคู่ ค่านิยมในการแต่งงานเปลี่ยนแปลง เป็นต้น ขณะที่ ศิลปชัย ศรีเกียรติ^{๑๘} กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เราจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ สามารถถ่ายทอดกันได้ โดยในการถ่ายทอดวัฒนธรรมสามารถที่จะคิดค้นปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ได้ เพื่อความเหมาะสม ตลอดจนการสร้างความสำเร็จก้าวหน้าให้กับวัฒนธรรมและสังคมมนุษย์ให้สูงขึ้น จึงทำให้วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป

ดังนั้น จากที่กล่าวจะเห็นการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม และทางวัฒนธรรม ล้วนมีความสัมพันธ์ และกระทบต่อกันและกัน เพราะในด้านทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและระบบสังคม ซึ่งย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านชีวิตความเป็นอยู่หรือวิถีแห่งการดำรงชีวิต ซึ่งครอบคลุมวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นวัตถุและมีใจวัตถุของมนุษย์ และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหรือการดำเนินวิถีชีวิตของผู้คน ก็มีผลให้สังคมนั้นเปลี่ยนแปลงไปด้วย นักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาจึงมักเรียกรวมว่า “การเปลี่ยนแปลง ทางสังคมและวัฒนธรรม” (Social and Cultural Change) ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ ปัจจัยใดที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยและผลที่เกิด รูปแบบการเปลี่ยนแปลง กระบวนการ และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง หรือที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ตลอดจนผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมว่ามีผลอย่างไรบ้าง ทั้งในความแตกต่างของปัจจัย ปรัชญาการณ และเงื่อนไขเวลาที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรวมถึงแนวโน้มและความสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ ทั้งนักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยา โดยเฉพาะในยุคหลังสมัยใหม่ (Post-Modern) ยังสนใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีมิติที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นด้วย ซึ่งทำให้ความสนใจ งานวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) จึงมีนิยามที่ขยายหลากหลายยิ่งขึ้น ทั้งวัฒนธรรมในระดับจุลภาค และมหภาค รวมถึงหรือแม้แต่การเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม และวัฒนธรรม ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตคน การปรับตัวทางวัฒนธรรม และนิยามใหม่ที่เกี่ยวของทางวัฒนธรรมในบริบทต่างๆ

๑.๓.๓ แนวคิดเรื่องอนาคตศึกษา (Futures Studies)

อนาคตศึกษา (Futures Studies) เป็นการใช้ศาสตร์ที่ใช้กระบวนการทัศน์ของการมองเหตุการณ์ ที่ยังไม่เกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้หลักการเหตุผล การมองพลวัต การเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์ ของปัจจัยสำคัญ ความไม่แน่นอน (Uncertainty) และพิจารณาความเป็นไปได้ต่างๆ ของแนวโน้ม (Trend) การเปลี่ยนแปลงหรือความท้าทายที่จะเกิดขึ้น ซึ่งอาจเป็นผลมาจากอดีต ปัจจุบัน หรืออาจเกิด จากสิ่งอุบัติใหม่แบบคาดไม่ถึงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อให้เห็นทางเลือกต่างๆ ในการออกแบบ ยุทธศาสตร์และแผนการรับมือกับแนวโน้ม (Trend) และความไม่แน่นอนที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต ดังนั้น หลักคิดเรื่องอนาคตศึกษา จึงต้องการมุมมองจากหลากหลายมิติสาขา หรือสหวิทยาการมาช่วย

ในการมองความเป็นไปได้ต่างที่จะเกิดขึ้น และให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลากหลายกลุ่ม และหลากหลายระดับไม่เฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (Expert) เท่านั้น

โดยเทคนิควิธีการศึกษานั้นมีหลากหลายวิธี อาทิ การมองอนาคต (Foresight) การตรวจตราสภาพแวดล้อม (Environmental Scanning) การวิเคราะห์ผลกระทบไขว้ (Cross Impact Analysis) การสร้างภาพอนาคต (Scenario) เทคนิคการพยากรณ์ทางอนุกรมเวลา (Time Series Forecasting) การวิเคราะห์ผลกระทบแนวโน้ม (Trend Impact Analysis) การวิเคราะห์การตัดสินใจ (Decision Analysis)

ทั้งนี้ ภายใต้แนวคิดอนาคตศึกษาที่ให้ความสนใจกับการศึกษาแนวโน้มและทางเลือกต่างๆ ที่มีความเป็นไปได้ในอนาคต เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับแนวโน้มและความเป็นได้ที่จะเกิดในอนาคตนั้น ปัจจุบันได้มีการประยุกต์แนวคิดและวิธีการศึกษานาคตไปสู่แวดวงการศึกษาวิจัยในด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม ฯลฯ อีกทั้งยังมีการพัฒนาเทคนิควิธีวิจัยอนาคตที่หลากหลายเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาหรือโจทย์วิจัยในเฉพาะทางเฉพาะเรื่องมากขึ้นด้วย

ที่สำคัญคือ แม้จะมีการพัฒนาเทคนิควิธีมากมาย แต่ในกระบวนการนำแนวคิดและวิธีการอนาคตไปใช้ นักอนาคตศึกษาหรือนักวิจัยอนาคตรุ่นใหม่มักให้ความสำคัญกับการเลือกใช้เครื่องมือที่ยืดหยุ่น หรือผสมผสานวิธีการหลายๆ แบบมาใช้ในการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลและทางเลือกที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการศึกษาวิจัยนั้นๆ ซึ่งข้อดีคือ นอกจากเป็นการช่วยลดจุดอ่อนของเทคนิควิธีใดวิธีหนึ่ง ยังเท่ากับเป็นการตรวจสอบความพอเพียงและรอบด้านของข้อมูลที่ศึกษาด้วย แต่ข้อน่าสังเกตคือผู้วิจัยที่จะเลือกใช้เทคนิควิธีการต่างๆ พึงมีความแม่นยำและชำนาญการพอควร มิฉะนั้นอาจเกิดความสับสนทั้งจากวิธีการเก็บข้อมูลและการตีความข้อมูล ซึ่งอาจสร้างความยุ่งยากให้นักวิจัยภายหลังได้

อย่างไรก็ตาม โครงการศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” ในโครงการนี้ใช้วิธีการตรวจสอบสภาพแวดล้อมหรือวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Scanning) การวิเคราะห์ผลกระทบแนวโน้ม (Trend Impact Analysis) โดยมองหาความเป็นไปได้ในมิติทางวัฒนธรรม เพื่อมองยุทธศาสตร์การใช้วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทใหม่ในอนาคต

จากที่กล่าวมา โครงการนี้อาศัยแนวคิดเรื่องวัฒนธรรม แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม และแนวคิดเรื่องอนาคตศึกษา เป็นกรอบความคิดการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์โครงการ ดังนี้

กรอบความคิดการศึกษา

๑.๔ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๔.๑ ผลผลิต

๑.๔.๑.๑ รายงานการศึกษา“ วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” ฉบับสมบูรณ์ (Final Report) จำนวน ๑๐ เล่ม และบันทึกอุปกรณ์เก็บข้อมูลคอมพิวเตอร์ External Hard disk หรือ USB Flash Drive จำนวน ๒ ชุด

๑.๔.๑.๒ ข้อเสนอเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาและการจัดการงานวัฒนธรรม ให้รองรับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันและอนาคต

๑.๔.๒ ผลลัพธ์

๑.๔.๒.๑ ผู้บริหาร/ผู้ทรงคุณวุฒิสามารถนำข้อค้นพบและข้อเสนอเชิงนโยบายจากโครงการ ศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ได้

๑.๔.๒.๒ เกิดเวทีเสวนาหรือพื้นที่ แลกเปลี่ยนมุมมองทางวัฒนธรรมและการเสนอ แนวทางการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง

๑.๔.๒.๓ เกิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในการร่วมแสดง ความคิดเห็นและให้ข้อเสนอต่อการพัฒนางานทางวัฒนธรรม

๑.๔.๓ ผลกระทบ

๑.๔.๓.๑ การส่งต่อข้อเสนอเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมไปสู่การผลักดัน ให้เกิดนโยบาย/ยุทธศาสตร์/มาตรการที่เกี่ยวข้องที่เท่าทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ วิถีชีวิตใหม่

๑.๔.๓.๒ เกิดการใช้ประโยชน์จากข้อค้นพบของงานศึกษาในโครงการนี้ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาในมิติวัฒนธรรมในหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ

๑.๔.๓.๓ เกิดแนวทางและกลไกความร่วมมือในการทำงานพัฒนาบนฐานวัฒนธรรมและการเชื่อมโยงคนทำงานทางวัฒนธรรมและเครือข่ายขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในมิติต่างๆ เพื่อร่วมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และการทำงานในสถานการณ์วิถีชีวิตใหม่เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

บทที่ ๒

แนวทางการดำเนินงาน

๒.๑ ขอบเขตงานศึกษา

การศึกษาค้นคว้านี้มีขอบเขตของงานเป็นไปตามรายละเอียดของเขตของงาน (TOR) การจ้างศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” ดังนี้

๒.๑.๑ ศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมระดับประเทศและต่างประเทศ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) จำนวน ๔ ประเทศ ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐอินโดนีเซีย และประเทศนิวซีแลนด์

๒.๑.๒ วิเคราะห์สภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รวมถึงการใช้มิติทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการป้องกันและแก้ไขการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ของคนในแต่ละช่วงวัย ทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบท ซึ่งการกำหนดช่วงวัย มีความสอดคล้องในระดับสากลและหน่วยงาน ระดับนโยบายที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

๒.๑.๓ ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ กฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรม และงานด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และเสนอแนะการปรับเปลี่ยนกฎหมายให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตวิถีใหม่

๒.๑.๔ จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ในทุกระดับ ตั้งแต่ยุทธศาสตร์ของประเทศจนถึงยุทธศาสตร์ของกระทรวงวัฒนธรรม เสนอแนะแนวทางและกรอบยุทธศาสตร์ การพัฒนางาน และกลไกการบริหารจัดการงานวัฒนธรรม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยครอบคลุมมิติทางวัฒนธรรมด้านเศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย และการต่างประเทศ

๒.๒ ระเบียบวิธีการศึกษาและแนวทางการศึกษา

โครงการศึกษาค้นคว้านี้ใช้วิธีการศึกษาแบบผสมผสาน โดยมีแนวทางดำเนินงานดังนี้

๒.๒.๑ การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และข่าวสารความเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการศึกษาวิจัย

๑) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมระดับประเทศและต่างประเทศจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ไม่ต่ำกว่า ๔ ประเทศ ได้แก่ ประเทศในเอเชีย จำนวน ๒ ประเทศ และประเทศในภูมิภาคอื่น จำนวน ๒ ประเทศ สำหรับการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบในประเด็นสำคัญข้างต้น โดยมีเกณฑ์การพิจารณาประเทศกรณีศึกษา ได้แก่

(๑) ประเทศที่เคยหรือกำลังเผชิญวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) มีตัวเลขผู้ติดเชื้อหรืออัตราการเสียชีวิตในอันดับต้นๆ ของภูมิภาค

(๒) ประเทศที่มีพื้นฐานการพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนงานพัฒนาประเทศบนฐานทุนทางวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่อง

(๓) ขณะเผชิญวิกฤตของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รัฐบาลหรือองค์กรต่างๆ ในประเทศนั้นๆ ยังคงให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม และมีตัวอย่างของการขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

ทั้งนี้ ได้สำรวจความเคลื่อนไหวของนานาประเทศทั่วโลกไว้ โดยพิจารณาตามเกณฑ์ข้างต้น ซึ่งได้เลือกกรณีศึกษา ๔ ประเทศ ได้แก่

- **สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี** เป็นประเทศที่อยู่ในกลุ่มสหภาพยุโรป มีชื่อเสียงและประวัติศาสตร์มาแต่โบราณ และสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่มีแหล่งประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่เป็นบทเรียนสอนคนรุ่นใหม่จำนวนมาก ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีผู้ติดเชื้อไวรัสดังกล่าวเป็นอันดับต้นๆ ของโลก แต่กลับมีอัตราการเสียชีวิตที่ถือว่าค่อนข้างต่ำกว่าหลายประเทศ **ในด้านวัฒนธรรม** สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีขึ้นชื่อว่า มีจุดเด่นด้านวัฒนธรรมเมืองและวัฒนธรรมชุมชน มีแหล่งโบราณสถานและศิลปวัฒนธรรมที่องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) ประกาศให้เป็นมรดกโลกถึง ๓๐ แห่ง สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ยังได้ขึ้นชื่อว่าเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จด้านความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในด้านการศึกษา ภาคประกอบการและภาคศิลปวัฒนธรรม

- **สาธารณรัฐเกาหลี** ประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออก เป็นประเทศแรกๆ ที่มีการตรวจพบผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และเป็นกรณีการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว แต่ก็ถือเป็นหนึ่งในประเทศที่ประสบความสำเร็จในการต่อสู้กับการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) แม้ปลายเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ พบว่ามีการระบาดในรอบใหม่ แต่ก็มีจัดการป้องกันตามระบบ **ในด้านวัฒนธรรม** สาธารณรัฐเกาหลีได้ขึ้นชื่อว่าเป็นประเทศที่มีความโดดเด่นด้านการจัดการทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมความบันเทิง เช่น อุตสาหกรรมภาพยนตร์ ดนตรีและศิลปะต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับประเทศ และยังนำกระแสวัฒนธรรม K-Pop แพร่กระจายในโลกตะวันออก กรุงโซลเมืองหลวง

ของสาธารณรัฐเกาหลียังได้รับรางวัลเมืองแห่งการออกแบบโลก พ.ศ. ๒๕๕๓ (World Design Capital 2010) โดยองค์กรการออกแบบโลก (World Design Organization : WDO)

● **สาธารณรัฐอินโดนีเซีย** ประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียน และเผชิญวิกฤตผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และเสียชีวิตจากโรคดังกล่าวเป็นอันดับหนึ่งในกลุ่มประเทศอาเซียนเช่นกัน **ในด้านวัฒนธรรม** เนื่องจากสาธารณรัฐอินโดนีเซียมีภูมิประเทศเป็นหมู่เกาะ ทำให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูง มีกลุ่มชาติพันธุ์มากกว่า ๑,๐๐๐ กลุ่ม^{๑๙} มีภาษาที่ใช้แตกต่างกันถึง ๗๐๐ ภาษา และมีคำขวัญประจำชาติที่ว่า “เป็นหนึ่งเดียวกันในความหลากหลาย” (Unity in Diversity) จุดเด่นของความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะในแต่ละพื้นที่กลายเป็นเครื่องมือสำคัญของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนฐานวัฒนธรรม และการสร้างสรรค์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและการพัฒนา

● **ประเทศนิวซีแลนด์** ตั้งอยู่ในทวีปโอเชียเนีย (Oceania) บริเวณมหาสมุทรแปซิฟิกใต้ ประกอบด้วยเกาะเหนือและเกาะใต้ ประชากรประเทศนิวซีแลนด์ส่วนใหญ่มีเชื้อสายมาจากชาวอังกฤษ แต่มีประชากรชนเผ่าพื้นเมืองที่เรียกว่า ชาวเมารี (Maori) ซึ่งมีผิวสีเหลือง มีอยู่จำนวนประมาณ ๑๕๑,๑๐๐ คน ประเทศนิวซีแลนด์เป็นประเทศกลุ่มแรกๆ ที่มีการตื่นตัวเรื่องการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยนับตั้งแต่ปลายเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ที่สาธารณรัฐประชาชนจีนเริ่มมีจำนวนผู้ติดเชื้อพุ่งขึ้นกว่าหมื่นคน รัฐบาลประเทศนิวซีแลนด์จัดเตรียมเที่ยวบินพิเศษในสายการบินแอร์นิวซีแลนด์ (Air New Zealand) เพื่อไปรับพลเมืองชาวนิวซีแลนด์ที่ตกค้างอยู่ในเมืองอู่ฮั่น และเมืองใกล้เคียง และเริ่มวางแผนมาตรการรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) อย่างเป็นระบบต่อเนื่องมา **ในด้านวัฒนธรรม** ประเทศนิวซีแลนด์มีการเปิดรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และในสถานการณ์วิกฤตนี้ ผู้นำประเทศนิวซีแลนด์ได้ใช้ยุทธศาสตร์การสื่อสารทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการทำงานหลักเพื่อรณรงค์ให้เกิดการปรับตัวทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์วิกฤต ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ได้รับยกย่องจากหลายประเทศ

๒) ศึกษาสถานการณ์และแนวโน้ม รวมถึงปัจจัยความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทยในสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รวมถึงการใช้มิติทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการป้องกันและแก้ไขการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ของคนในแต่ละช่วงวัย

๓) ศึกษากฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรมและงานด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รวมถึงการเชื่อมโยงกับหน่วยงานต่างๆ

๔) นโยบายและยุทธศาสตร์ขององค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๒.๒ การศึกษามุมมองความเห็นของคนสำคัญ (Key Man) ด้วยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อรวบรวมข้อมูลในประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จัดสัมมนาหรือจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

แบบออนไลน์หรือรูปแบบที่เหมาะสมกับสถานการณ์กับคนสำคัญหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) สำหรับจำนวนอย่างน้อย ๕๐ คน โดยประกอบด้วย

๑) ผู้บริหารภาครัฐ ภาคเอกชน (ระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติการ) อาทิ ผู้บริหารในหน่วยงานของกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมถึงองค์กรเอกชน มูลนิธิฯ ต่างๆ

๒) ผู้บริหารชาวต่างชาติ (ผู้แทนหน่วยงาน/องค์กร/ภาคเอกชน) อาทิ ผู้บริหารในองค์กรความร่วมมือด้านวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ผู้บริหารและจัดเครือข่ายขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมในประเทศ และระหว่างประเทศ เอกอัครราชทูตจากประเทศที่เป็นกรณีศึกษา รวมถึงผู้อำนวยการสถานศึกษา/วัฒนธรรมจังหวัด/กรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัด ผู้มีบทบาทสำคัญในการนำวัฒนธรรมสู่การปฏิบัติ

๓) ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ นักวิชาการ ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม ศิลปิน นักสร้างภาพยนตร์และสื่อ

๔) บุคคลที่ได้รับผลกระทบโดยตรงด้านสุขภาพ เช่น ผ่านการกักตัวหรือติดเชื้อ หรือครอบครัวมีผู้ถูกกักตัว/ติดเชื้อ หรือปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลกลุ่มเสี่ยง ฯลฯ

๒.๒.๓ การสอบถามความคิดเห็น (Survey Method) ประชาชน โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ เพื่อสร้างการรับรู้และกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์และผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่มีต่อประชาชนในมิติทางวัฒนธรรม และแนวทางการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือ เยียวยา หรือฟื้นฟู ผู้ได้รับผลกระทบโดยใช้วัฒนธรรมเป็นยุทธศาสตร์การทำงาน

๒.๒.๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การสอบถามความคิดเห็นประชากรด้วยวิธีการทางสถิติ โดยสุ่มตัวอย่างประชากรครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานคร และทุกภูมิภาค จำนวนอย่างน้อย ๑,๐๐๐ ตัวอย่าง โดยมีเกณฑ์การเลือกกลุ่มประชากร ได้แก่

(๑) ผู้บริหารภาครัฐ ภาคเอกชน (ระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติการ)

(๒) ผู้บริหารชาวต่างชาติ (ผู้แทนหน่วยงาน/องค์กร/ภาคเอกชน)

(๓) ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

(๔) ประชาชนคนไทย รวมถึงคนไทยที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ และคนต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย บุคคลที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงติดเชื้อ/ผู้ถูกกักตัว/ติดเชื้อ

(๕) ผู้อำนวยการสถานศึกษา/วัฒนธรรมจังหวัด/กรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัด ผู้มีบทบาทสำคัญในการนำวัฒนธรรมสู่การปฏิบัติ

ทั้งนี้ การสุ่มตัวอย่างและการจัดเก็บข้อมูลให้เป็นไปตามหลักสถิติ มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยสอบถามความคิดเห็นจากประชากร ๑,๐๐๐ ตัวอย่าง คำนวณความน่าเชื่อถือของกลุ่มตัวอย่างจากตัวแทน

จังหวัดตามตารางสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) มีระดับความเชื่อมั่น คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๐๐ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างกระจายใน ๕ ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ ดำเนินการเก็บข้อมูลภูมิภาคละ ๒๐๐ คน ประชากรกระจายไปตามช่วงอายุ อาชีพ และภูมิภาคอื่น ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลโดยร่วมกับเครือข่ายนักวิจัยที่ประจำอยู่ในพื้นที่ ดังนี้

(๑) ภาคเหนือ ดำเนินการโดยเครือข่ายนักวิจัยในพื้นที่จังหวัดลำปาง โดยเก็บข้อมูลในจังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน

(๒) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดำเนินการโดยเครือข่ายนักวิจัยในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม โดยเก็บข้อมูลในจังหวัดมหาสารคาม จังหวัดอุดรธานี จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดนครราชสีมา

(๓) ภาคกลาง ดำเนินการโดยเครือข่ายนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา จังหวัดนครปฐม โดยเก็บข้อมูลในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จังหวัดลพบุรี จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดพิจิตร และจังหวัดสุโขทัย

(๔) ภาคตะวันออก ดำเนินการโดยเครือข่ายนักวิจัยในพื้นที่จังหวัดตราด โดยเก็บข้อมูลในจังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดจันทบุรี จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดตราด

(๕) ภาคใต้ ดำเนินการโดยเครือข่ายนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี โดยเก็บข้อมูลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดตรัง จังหวัดสงขลา จังหวัดชุมพร และจังหวัดปัตตานี

๒.๒.๓.๒ การสร้างเครื่องมือและทดสอบคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้น โดยอาศัยแนวคิดจากงานวิจัยแบบผสมระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณกับงานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ศึกษาโดย Holland, Chait, & Taylor (1986)^{๒๐} ซึ่งได้ออกแบบการวิจัยที่ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาพัฒนาเครื่องมือวัดเชิงปริมาณ โดยจำแนกเป็น ๓ ชั้น ชั้นแรก เก็บข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องและเอกสาร ชั้นที่สองนำข้อมูลที่ได้ออกมาพัฒนาเครื่องมือ และทดสอบคุณภาพเครื่องมือในกลุ่มขนาดใหญ่ และชั้นที่สาม เก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่างและประชากรขนาดใหญ่ที่ต้องการ

ทั้งนี้ กระบวนการเก็บข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องและเอกสาร โดยการเก็บข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้อง และเอกสารมีกระบวนการดังนี้

๑) ศึกษาผลการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากดำเนินการศึกษาด้วยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

๒) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี เพื่อสร้างเครื่องมือวิจัยในประเด็นวัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

๓) วิเคราะห์ประเด็นที่ได้จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเพื่อสร้างเครื่องมือวิจัยในประเด็นวัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

๔) สร้างเป็นโครงร่างแบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างโดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่เป็นจริงในช่องว่างที่เว้นไว้

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานการณ์และวิถีความเป็นอยู่ของประชาชน อันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับการปรับตัวของประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างอธิบายคำตอบและให้ข้อเสนอแนะ

๕) หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยนำร่างแบบสอบถามต่อที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบขอข้อเสนอแนะ และปรับปรุงแก้ไขข้อมูล ผู้วิจัยนำร่างแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) และหาค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาและโครงสร้าง คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ คน ใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α -Coefficient) โดยมีระดับค่าความเชื่อมั่นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๕.๐๐

๖) จัดทำแบบสอบถามออนไลน์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป พร้อมจัดส่งไปยังเครือข่ายวิจัย ในภูมิภาคต่างๆ เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามหลักการทางสถิติ

สรุปวิธีศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล

วัตถุประสงค์	๔ ประเทศ	คนสำคัญ ๕๐ คน		ประชาชน ๑,๐๐๐ คน
	ศึกษาเอกสาร (Documentary Research)	สัมภาษณ์ (In-depth Interview)	ประชุมสัมมนา/ สันทนาการกลุ่ม (Focus Group)	การสอบถาม (Survey Method)
๑) ศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ๔ ประเทศ	/	/	/	
๒) เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)	/	/	/	/
๓) เพื่อศึกษากฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรมและงานด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปปรับปรุง กฎหมายที่เหมาะสมกับสถานการณ์ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)	/	/	/	/
๔) เพื่อนำเสนอแนวทางและกรอบยุทธศาสตร์ ในการพัฒนางาน และกลไกการบริหารจัดการงานวัฒนธรรมให้รองรับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันและอนาคต	/	/	/	/

ทั้งนี้คณะวิจัยได้ดำเนินงานตรวจสอบข้อมูลที่ได้ทั้งในเชิงคุณภาพโดยการตรวจสอบสามเส้า (Data Triangulation) **๑) ด้านเอกสาร** ใช้การรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันที่มาจากแหล่งข้อมูลต่างกัน ทั้งแหล่งข้อมูลของประเทศไทยและเอกสารนานาชาติ **๒) ด้านบุคคล** ใช้การรวบรวมข้อมูลในประเด็นเดียวกัน จากบุคคลหลายคน ได้แก่ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง **๓) ด้านเวลาและสถานที่** โดยรวบรวมข้อมูลในประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงต่างระยะเวลา ต่างสถานที่ ในบริบทที่เกี่ยวข้อง โดยการสอบถามความสมบูรณ์ถูกต้องของข้อมูลตามขอบเขตงานวิจัย และการสอบถามความสมบูรณ์ถูกต้องด้านผู้วิจัย โดยการใช้ข้อมูลจากผู้วิจัยหลายคนที่วิจัยเรื่องเดียวกันมาตรวจสอบว่าได้ข้อมูลผลการวิจัยตรงกันหรือไม่ อีกทั้งตรวจสอบข้อมูล เชิงปริมาณ เพื่อความถูกต้องน่าเชื่อถือได้ ของข้อมูลที่ได้มาโดยตรวจสอบจำนวนข้อมูลที่เก็บกลับคืน จากข้อมูลการสำรวจความคิดเห็นจากประชาชน ทั่วไป ๑,๐๐๐ ฉบับ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับ

๒.๒.๔ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลที่ได้จากโครงการศึกษา จัดทำรายงาน และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ส่งกระทรวงวัฒนธรรม

๒.๓ การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลข้อมูล

๒.๓.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) โดยวิเคราะห์ทั้งเนื้อหา (Content Analysis) รวมถึงบริบทและสภาพแวดล้อม (Context) ที่ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ สภาวะการณ์ ที่เกี่ยวข้องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รวมถึงการวิเคราะห์สถานการณ์ และแนวโน้มโดยการวิเคราะห์ด้วยเทคนิควิธีการตรวจสอบสภาพแวดล้อม หรือวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Scanning) การวิเคราะห์ผลกระทบแนวโน้ม (Trend Impact Analysis) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อม ปัจจัยต่างๆ รวมถึงพลวัตของการเปลี่ยนแปลง เพื่อมองหาความเป็นไปได้ในมิติทางวัฒนธรรม เพื่อการวางแผนเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ของกระทรวงวัฒนธรรม ในการใช้วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทใหม่ในอนาคต

๒.๓.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยใช้ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชากร ที่มีต่อสถานการณ์และผลกระทบจากสถานการณ์ที่มีต่อวัฒนธรรมการใช้ชีวิตและแนวทางการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือ เยียวยา หรือฟื้นฟูผู้ได้รับผลกระทบโดยใช้วัฒนธรรมเป็นยุทธศาสตร์การทำงาน

ประเด็นการวิเคราะห์

ประเด็นหลัก	ประเด็นย่อย
๑) เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมระดับประเทศและต่างประเทศจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)	<ul style="list-style-type: none"> ● ความเคลื่อนไหวและผลกระทบที่เกิดในประเทศกรณีศึกษา ● การปรับตัวเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการในภาพรวมและในมิติทางวัฒนธรรม ● แ่งคิดเชิงยุทธศาสตร์ของการจัดการเพื่อรองรับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในอนาคต
๒) สภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) การใช้มิติทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริม สนับสนุน การป้องกันและแก้ไขการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ของคนในแต่ละช่วงวัย	<ul style="list-style-type: none"> ● บริบท สภาพแวดล้อม และปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง ● ศักยภาพและการปรับตัวทางสังคมไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ประเทศ ● วัฒนธรรมการใช้ชีวิตของคนไทยและคนที่อยู่ในประเทศไทยท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และวัฒนธรรมการเรียนรู้ และการปรับตัวทางสังคมวัฒนธรรมท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)
๓) กฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรม และงานด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และข้อเสนอแนะ	<ul style="list-style-type: none"> ● กฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรม ภาพรวมและภาพลึกในกฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้อง ● กฎหมายที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับงานมิติทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประกาศ ● มาตรการในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ● ตัวอย่างกฎหมาย/มาตรการ และการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการสถานการณ์ (ตัวอย่างจากประเทศกรณีศึกษา)
๔) ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ในทุกระดับ ตั้งแต่ยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ของกระทรวงวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> ● การคาดการณ์แนวโน้มสถานการณ์หลังการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) อนาคตสังคมไทย ● การวางยุทธศาสตร์ กลไกการบริหารจัดการงาน ออกแบบ แนวทางการพัฒนา หรือโครงการทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับข้อเสนอ ● ประเด็นที่จะเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย ยุทธศาสตร์ แนวทาง และกรอบยุทธศาสตร์ การพัฒนางาน ● กลไกการบริหารจัดการงานวัฒนธรรม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

๒.๔ แผนการดำเนินงาน ระยะเวลา ๓ เดือน (๙๐ วัน)

รายการ	เดือนที่ ๑	เดือนที่ ๒	เดือนที่ ๓
๑) การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และข่าวสารความเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการศึกษาวิจัย <ul style="list-style-type: none"> ● ประชุมคณะวิจัยออกแบบการทำงาน ● ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ● ประชุมวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ๑ 	ทุกวัน	ทุกวัน	ต่อเนื่องจนแล้วเสร็จ
๒) การศึกษามุมมองความเห็นของคนสำคัญ (Key man) โดย <ul style="list-style-type: none"> ● การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 	-----> เริ่มสัมภาษณ์ ตั้งแต่รับสัญญา	-----> ดำเนินงาน ตามรายชื่อ	----- ไม่เกินสัปดาห์แรก
<ul style="list-style-type: none"> ● การจัดเสวนา/สัมมนาหรือจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) แบบออนไลน์ที่เหมาะสมกับสถานการณ์กับคนสำคัญ หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) 	-----> เวทีเชิงประเด็น	-----> เวทีภาค/พื้นที่	----- เวทีประเทศ
<ul style="list-style-type: none"> ● สร้างสื่อและช่องทางสื่อสารทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างผลกระทบจากโครงการ 	-----> ออกแบบ-สื่อสาร	-----> สื่อสาร	----- สื่อสารสร้าง ผลกระทบ
<ul style="list-style-type: none"> ● ประชุมวิเคราะห์ สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ ที่ได้จากการศึกษามุมมองความเห็นคนสำคัญ 	ทุกสัปดาห์	ทุกสัปดาห์	ต่อเนื่องจนแล้วเสร็จ
๓) การสอบถามความคิดเห็น (Survey Method) ประชาชน <ul style="list-style-type: none"> ● วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และแปลผล 	-----> ออกแบบ -เริ่ม สำรวจ	-----> สำรวจ- วิเคราะห์	----- สรุปประเด็น สำคัญ
๔) วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลที่ได้ จัดทำรายงานและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ ส่งกระทรวงวัฒนธรรม <ul style="list-style-type: none"> ● ประชุมวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลองค์ความรู้ และข้อค้นพบที่ได้ ● จัดทำรายงานสรุปผลงานโครงการศึกษา และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ ● ส่งรายงานศึกษาและข้อเสนอแนะจากโครงการ 		----> หลังรวบรวม ข้อมูลแต่ละชุด	----- ตลอดเดือนจน แล้วเสร็จ ส่งงาน

บทที่ ๓

การศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของนานาประเทศ

การศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมระดับประเทศและต่างประเทศ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในขณะนี้ มีประเทศที่เป็นกรณีศึกษา ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐอินโดนีเซีย และประเทศนิวซีแลนด์ ทั้งนี้โดยมีแนวทางการนำเสนอ ดังนี้

๓.๑ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) : สถานการณ์โลก

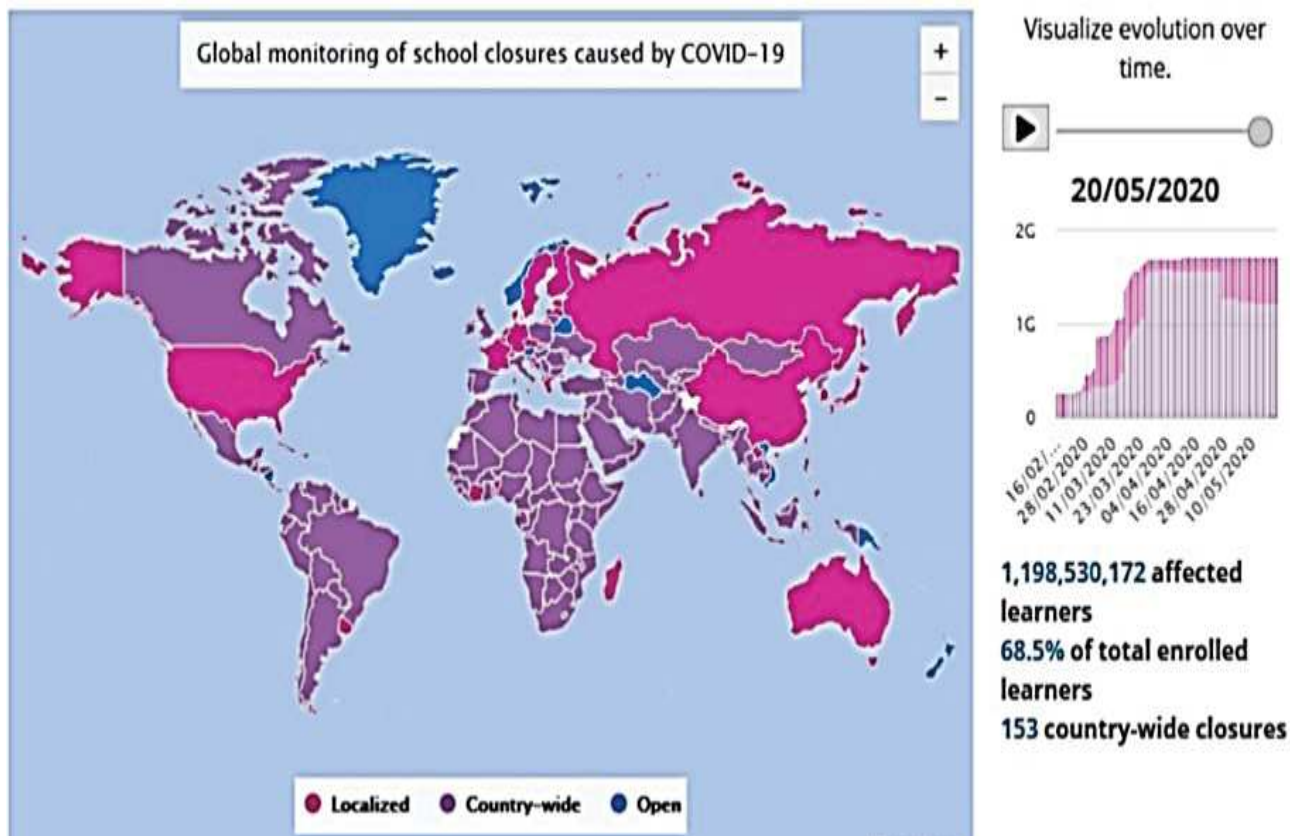
๓.๒ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) กับผลกระทบทางวัฒนธรรม

๓.๓ ความเคลื่อนไหวและการปรับตัวของนานาประเทศในมิติวัฒนธรรม

๓.๔ บทสังเคราะห์ : แง่คิดเชิงยุทธศาสตร์จากการศึกษาเปรียบเทียบในนานาประเทศ

๓.๑ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) : สถานการณ์โลก

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เป็นไวรัสสายพันธุ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในสาธารณรัฐประชาชนจีนที่แพร่ระบาดไปทุกภูมิภาคจำนวน ๒๑๓ ประเทศทั่วโลก ทั้งในแง่ผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วย ผู้เสียชีวิตและผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าว ภายในระยะเวลา ๓ เดือน ตัวเลขจำนวนผู้ติดเชื้อพุ่งสูงมากกว่า ๗ ล้านคนทั่วโลก โดยพบว่า จำนวนตัวเลขเพิ่มขึ้น ๒ เท่า ภายในระยะเวลาเพียงหนึ่งเดือน ซึ่งหลายประเทศมีมาตรการล็อกดาวน์ เน้นนโยบาย “อยู่บ้าน” และ “เว้นระยะห่าง” เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ซึ่งนับตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เป็นต้นมา สถานศึกษาจำนวนมากกว่า ๑๕๐ ประเทศทั่วโลก ต้องปิดลง องค์กรศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) ซึ่งเฝ้าติดตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) องค์กรทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nations International Children's Emergency Fund : UNICEF) และธนาคารโลก (World Bank) คาดว่า สถานการณ์ดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนจำนวนกว่า ๑,๓๐๐ ล้านคน เฉพาะเด็กที่อยู่ในโรงเรียนจำนวน ๑,๑๐๐ ล้านคนที่ได้รับผลกระทบจากโรงเรียนปิดในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ที่ผ่านมา ดังแผนภาพ

แหล่งที่มา : องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO), <https://en.unesco.org/covid19>^{๒๑}

นอกจากนั้น ในจำนวนนี้ยังพบว่า มีประชาชนกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้แก่ เด็กแรกเกิด-๖ ปี จำนวน ๑.๔๐ ล้านคน ผู้สูงอายุจำนวน ๙.๖๐ ล้านคน และคนพิการจำนวน ๒.๐๐ ล้านคน ทั้งนี้ ในภาพรวมทั่วโลกสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคก็ยังคงสูงขึ้น ข้อมูลศูนย์วิทยาศาสตร์และวิศวกรรมเชิงระบบ (Center for Systems Science and Engineering : CSSE) แห่งมหาวิทยาลัยจอห์น ฮอปกินส์ (Johns Hopkins University : JHU) ที่ได้ติดตามสถานการณ์ผู้ติดเชื้อรายวันจะยังพบว่า ข้อมูล ณ วันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ มีผู้ติดเชื้อจำนวนมากกว่า ๘,๗๐๐,๐๐๐ คน เสียชีวิตจำนวนมากกว่า ๔๖๔,๐๐๐ คน รักษาหายจำนวนมากกว่า ๔,๓๗๒,๐๐๐ คน^{๒๒}

แผนที่แสดงข้อมูลสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ทั่วโลก และยอดผู้ติดเชื้อรายวัน ณ วันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓

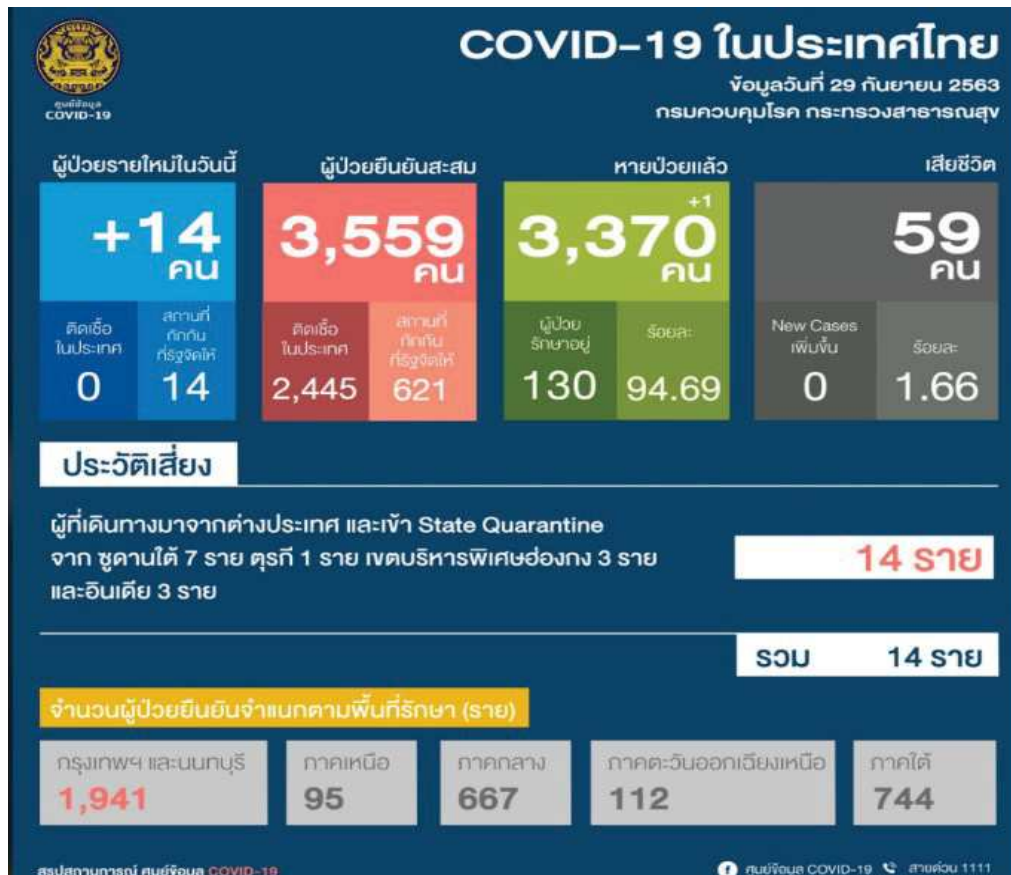
แหล่งที่มา : ศูนย์วิทยาศาสตร์และวิศวกรรมเชิงระบบ (Center for Systems Science and Engineering : CSSE)
แห่งมหาวิทยาลัยจอห์น ฮอปกินส์ (Johns Hopkins University/JHU) , <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>^{๒๓}

แม้ในเดือนถัดมา รายงานสถานการณ์การจัดอันดับของ Global COVID-19 Index (GCI) เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ระบุว่าประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ ๓ ของโลกด้วยคะแนนรวม ๘๑.๗๑ เป็นรองที่สำคัญข้อมูลวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ (เวลา ๑๔.๔๔ นาฬิกา) ขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) ยังคงชี้ตัวเลขของผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่เพิ่มสูงขึ้นทั่วโลก โดยมีอัตราของผู้ป่วยจำนวน ๒๔,๐๒๑,๒๑๘ คน ผู้ติดเชื้อรายใหม่มีจำนวน ๒๖๗,๖๗๐ คน และผู้เสียชีวิตจำนวน ๘๒๑,๔๖๒ คน^{๒๔} และอัตราผู้ติดเชื้อยังคงเพิ่มขึ้นรายวัน ข้อมูล ณ วันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ได้ชี้อัตราการแพร่ระบาดของผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยผู้ป่วยทั่วโลกเพิ่มจำนวนถึง ๓๓,๕๔๙,๘๗๓ คน และยอดผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นจำนวน ๖๕๘ คน รวมเป็นจำนวน ๑,๐๐๖,๓๗๙ คน จากทั่วโลก

แหล่งที่มา : ศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ กระทรวงมหาดไทย (ศบค.มท.), www.moicovid.com/29/09/2020/uncategorized/1837/๒๔

ในส่วนของประเทศไทย สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) อยู่ที่อันดับที่ ๙๑ ของโลก ยอดรวมผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๓ อยู่ที่จำนวน ๓,๑๔๘ คน เป็นผู้ติดเชื้อรายใหม่จำนวน ๑ คน รักษาหายจำนวน ๓,๐๑๘ คน อยู่ระหว่างการรักษจำนวน ๗๒ คน และเสียชีวิตจำนวน ๕๘ คน แม้แนวโน้มสถานการณ์ดีขึ้น ผู้ติดเชื้อรายใหม่ลดลง รัฐบาลได้ผ่อนคลายมาตรการล็อกดาวน์เช่นเดียวกับอีกหลายประเทศ แต่ก็ยังคงต้องเฝ้าระวัง และมีการเตือนจากหน่วยงานต่างๆ ให้ระวังการกลับมาของสถานการณ์การแพร่ระบาดอีกครั้ง โดยข้อมูลวันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ประเทศไทยพบผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยรายใหม่เพิ่มจำนวน ๑๔ คน ซึ่งเป็นผู้เดินทางกลับจากต่างประเทศ และเข้ารับการรักษาที่ควมคุมโรคแห่งรัฐ (State Quarantine) ผู้ป่วยยืนยันสะสมมีจำนวน ๓,๕๕๙ คน หายป่วยแล้วจำนวน ๓,๓๗๐ คน และเสียชีวิตสะสมจำนวน ๕๙ คน

แหล่งที่มา : ศูนย์ข้อมูลโควิด-๑๙ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข อ้างถึงใน
ศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ กระทรวงมหาดไทย (ศบค.มท.),
<https://www.facebook.com/informationcovid19/photos/a.106455480972785/185432299741769/?type=3&theater>^{๒๖}

๓.๒ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) กับผลกระทบต่อทางวัฒนธรรม

องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) ได้ร่วมกับองค์กรต่างๆ ในประชาคมโลก สืบค้นและติดตามความเคลื่อนไหวด้านสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม และได้จัดทำสื่อชื่อ “Culture & COVID-19 : Impact and Response Tracker”^{๒๗} เป็นเอกสารความเคลื่อนไหวรายสัปดาห์ที่ให้ภาพรวมของสถานการณ์ที่กระทบต่อวิถีสุขภาพ การใช้ชีวิต และสังคมวัฒนธรรม รวมถึงตัวอย่างของประเทศต่างๆ ทั่วโลกที่ได้มีการปรับตัวทางวัฒนธรรม และการริเริ่มดำเนินงานยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมโดยองค์กรในประเทศต่างๆ ในท่ามกลางสถานการณ์วิกฤตนี้

ทั้งนี้ ข้อมูลจากองค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO)^{๒๘} เผยแพร่ในเอกสารข้างต้นฉบับวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ระบุว่า มีประเทศจำนวน ๑๒๘ ประเทศที่ปิดสถาบันวัฒนธรรมอย่างสิ้นเชิง ในสถานการณ์เช่นนี้ ผู้คนหลายพันล้านคนกำลังเปลี่ยนการใช้ชีวิตเพื่อความอยู่รอดและปรับตัวทางวัฒนธรรม องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nations World Tourism Organization :

UNWTO) รายงานว่าร้อยละ ๙๖.๐๐ ของจุดหมายปลายทางของนักเดินทางทั่วโลกกำลังได้รับผลกระทบ ตั้งแต่ปลายเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ สภาการเดินทางและการท่องเที่ยวโลก (World Travel and Tourism Council : WTTC) คาดการณ์ว่า ตำแหน่งงานจำนวน ๗๕ ล้านตำแหน่งในภาคการท่องเที่ยว กำลังประสบปัญหาหนักเทียบเท่ากับการสูญเสียเงินไปจำนวนกว่า ๒ ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ

ในรายงานของสภาการพิพิธภัณฑสถานระหว่างชาติ (International Council on Museums : ICOM) วันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓^{๒๙} ระบุว่า ร้อยละ ๙๕.๐๐ ของพิพิธภัณฑสถานจำนวนประมาณ ๖๐,๐๐๐ แห่งทั่วโลก ถูกปิดลงเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ซึ่งการปิดพิพิธภัณฑสถานมีความท้าทายอย่างมากที่ทำให้การเข้าถึงงานวัฒนธรรมต้องหยุดชะงัก^{๓๐} ในขณะที่พิพิธภัณฑสถานหลายแห่งทั่วโลกสามารถปรับเปลี่ยนผ่านการจัดการใหม่ในรูปแบบชุมชนเสมือนหรือออนไลน์ เช่น ทัวร์เสมือนจริงหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านสังคมสื่อสมัยใหม่ แต่ในภาพรวมมิใช่ว่าพิพิธภัณฑสถานทุกแห่งจะปรับตัวได้ เนื่องจากความสามารถหรือการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลในแต่ละพื้นที่ยังมีความเหลื่อมล้ำแตกต่างกัน^{๓๑}

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั่วโลกต้องหยุดชะงัก นับตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เมื่อพรมแดนระหว่างประเทศทั้งหมดถูกปิดเนื่องจากการระบาดใหญ่ องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nations World Tourism Organization : UNWTO) คาดการณ์ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ ลดลงร้อยละ ๖๐.๐๐-๘๐.๐๐ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ (เทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ลดลงร้อยละ ๔.๐๐ หลังวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. ๒๕๕๑) เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นแหล่งสำคัญของการเติบโตการจ้างงานและรายได้สำหรับหลายๆ ประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศที่เป็นเกาะขนาดเล็ก ซึ่งการจะเริ่มต้นใหม่อีกครั้งของภาคการท่องเที่ยวก็กลายเป็นโจทย์ท้าทายต่อยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม สภาการเดินทางและการท่องเที่ยวโลก (World Travel and Tourism Council : WTTC) ระบุว่าในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ประชากรจำนวน ๑.๕๐ พันล้านคนที่ข้ามพรมแดนระหว่างประเทศในภาคของการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๐๐ ของการส่งออกบริการของโลก โดยคาดการณ์ว่า จำนวน ๑ ใน ๑๐ ของงานกับแรงงานข้ามชาติ ซึ่งมีคนหนุ่มสาวและผู้หญิงอยู่ในสัดส่วนของแรงงานในภาควัฒนธรรมการท่องเที่ยวนี้ต่างได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพบว่าจำนวน ๙ ใน ๑๐ ของแหล่งมรดกโลกได้ถูกปิด ยังตอกย้ำวิกฤตของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและงานในภาคนี้ด้วย^{๓๒}

ในรายงานขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) ระบุว่า การปิดสถาบันทางวัฒนธรรม แหล่งโบราณคดีและแหล่งมรดกได้นำไปสู่การรายงานความไม่มั่นคงที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกับทรัพย์สินทางวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทั่วโลก ยิ่งในประเทศที่ประสบความขัดแย้งหรือหลังความขัดแย้ง การแพร่ระบาดของโรคก็ยิ่งซ้ำเติมความเปราะบางให้กับประเทศนั้น หรือในกรณีการปิดเว็บไซต์ในประเทศที่พึ่งพาการท่องเที่ยวเพื่อรักษารายได้หลักจากการท่องเที่ยว ก็อาจทำให้เกิดปัญหาการจัดการเว็บไซต์และสภาพการทำงานจริงอาจจะอ่อนด้อยลง ในบางกรณีอาจส่งผลเสียต่อการอนุรักษ์และพัฒนา มรดกทางวัฒนธรรมหรือแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงกายภาพและศิลปวัฒนธรรมต่างๆ^{๓๓}

ที่น่าวิตกคือไม่เพียงผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตรงทางวัฒนธรรมแล้ว การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ยังส่งผลกระทบต่อวิกฤตทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่ให้เห็นความอ่อนแอเชิงโครงสร้างและความไม่เท่าเทียมภายในและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกับกลุ่มคนที่เผชิญช่องว่างความไม่เท่าเทียมในสังคม เช่น ผู้หญิงชนพื้นเมือง ผู้อพยพ/ผู้ลี้ภัย/คนข้ามชาติ หรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในรายงานขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) ระบุว่า ชนพื้นเมืองอย่างน้อยจำนวน ๓๗๐-๕๐๐ ล้านคน เป็นตัวแทนของความหลากหลายทางวัฒนธรรมของโลก ซึ่งมีการใช้ภาษาจำนวนมากกว่า ๗,๐๐๐ ภาษา ในจำนวนนี้มากกว่า ๔,๐๐๐ ภาษา ที่มีประชากรจำนวนอย่างน้อยร้อยละ ๕.๐๐ ของประชากรโลกเป็นชาวพื้นเมืองผู้ดูแลพื้นที่ประมาณร้อยละ ๒๐.๐๐ ของพื้นที่โลก และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพและมรดกทางวัฒนธรรมทางธรรมชาติ รวมถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การคุ้มครองชนพื้นเมืองและวัฒนธรรมชุมชนก็กลายเป็นโจทย์ท้าทายยิ่งที่รัฐบาล และองค์กรต่างๆ ทั่วโลกต้องให้ความสำคัญไม่น้อยไปกว่ามิติทางวัฒนธรรมในภาคต่างๆ^{๓๔}

กล่าวได้ว่า ในภาพรวมแล้ว การระบาดใหญ่ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ยังคงแพร่กระจายไปทั่วโลกนั้น ส่งผลกระทบเกือบทุกด้านของชีวิตประจำวัน รวมถึงความต้องการของมนุษย์ในการเชื่อมต่อกับวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้กลายเป็นโจทย์ท้าทายของประชาคมโลก รัฐบาลและภาคส่วนองค์กรต่างๆ จำเป็นต้องเร่งทบทวนและดำเนินยุทธศาสตร์การทำงานทางวัฒนธรรม ทั้งในมิติเพื่อฟื้นฟูเยียวยาปกป้องรักษา และการสร้างการเรียนรู้ทางสังคม รวมถึงการส่งเสริมการพัฒนาการทำงานขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมเพื่อสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในการนี้องค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ได้ผลักดันให้วัฒนธรรมเป็นประเด็นสำคัญของการพัฒนา โดยพยายามทำให้วัฒนธรรมมีส่วนในการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังเช่นในเอกสารผลลัพธ์ของการประชุม Rio+20 Outcome Document ของที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. ๒๐๑๒ หรือ Rio+20 ซึ่งจัดระหว่างวันที่ ๒๐-๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ณ นครรีโอเดจาเนโร สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล^{๓๕} ที่ย้ำความสำคัญของงานวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการทำงานเชิงยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมในประชาคมโลก

ในรายงานของประชาคมวัฒนธรรม “Culture 2030 Goal” ได้ร่วมกันแถลงการณ์ความร่วมมือและร่วมรณรงค์การรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในเอกสารชื่อ “Ensuring Culture Fulfills its Potential in Responding to the Covid-19 Pandemic Statement” โดย The Culture 2030 Goal (Campaign 20 April 2020) โดยมีประเด็นสำคัญว่า

“ด้วยโลกที่ต้องเผชิญกับการระบาดใหญ่ของ ‘COVID-19’ ในวันนี้ และจำเป็นที่จะต้องสร้างสังคมของเราในวันพรุ่งนี้ วัฒนธรรมควรเป็นหัวใจของการตอบสนองการสร้างสังคม

ดังกล่าว วัฒนธรรมนำแรงบันดาลใจ ความสะดวกสบายและความหวังเข้ามาในชีวิตของผู้คนเพื่อใช้พลังจากศักยภาพนี้การเคลื่อนไหวของประชาคม ‘Culture 2030 Goal’ ในบริบทของการมีส่วนร่วม ดังวาระการประชุมสหประชาชาติ ปี ค.ศ. ๒๐๓๐ (พ.ศ. ๒๕๗๓) ซึ่งเรียกร้องให้หน่วยงานของสหประชาชาติ (United Nations : UN) รัฐบาลและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ร่วมดำเนินการขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม^{๓๖}

ที่น่าสนใจคือ ในรายงานฉบับนี้ยังเน้นย้ำบทบาทสำคัญของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคส่วนต่างๆ ในการขับเคลื่อนการทำงาน โดยชี้ว่า ภายใต้สถานการณ์นี้หากไม่มีการดำเนินงานใดๆ หรือสนับสนุนทางวัฒนธรรม อาจส่งผลให้ผู้เกี่ยวข้องกับงานวัฒนธรรมโดยตรง ไม่ได้รับปกป้องหรือไม่สามารถกลับคืนสภาพเดิมได้ และอาจยิ่งนำไปสู่ความเสี่ยงและผลกระทบทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล ศิลปิน ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม และโดยเฉพาะด้านทรัพยากรทางวัฒนธรรม อาทิ แหล่งมรดกพิพิธภัณฑสถาน หอสมุด และหอจดหมายเหตุ จนถึงการปฏิบัติแบบดั้งเดิม และการแสดงออกทางวัฒนธรรมร่วมสมัย เป็นต้น

โดยสิ่งที่รายงานฉบับนี้เสนอคือ นอกจากศึกษาถึงผลกระทบการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากวิกฤตดังกล่าวแล้ว ยังเสนอการทำงานให้กับหน่วยงานต่างๆ ที่ขับเคลื่อนงานวัฒนธรรม เช่น การสนับสนุนชุมชนวัฒนธรรม ภาคส่วนต่างๆ ผู้นำและผู้ปฏิบัติการที่กำลังเผชิญกับผลกระทบเชิงลบจากการระบาดใหญ่ เพื่อให้แน่ใจว่า จะสามารถอยู่รอดจากวิกฤต และสามารถมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูชีวิตด้วยมิติทางวัฒนธรรมเพื่อวันพรุ่งนี้ การออกแบบและการให้การเข้าถึงกลไกที่เสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนวัฒนธรรม และเพื่อเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างยั่งยืน และในสภาพจำกัดความยืดหยุ่นในกฎหรือมาตรการทางต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถปรับตัวทางวัฒนธรรมในฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ได้ รวมถึงการบูรณาการทางวัฒนธรรมในระยะยาวกับการกระทำของรัฐบาลในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นจุดจบของตัวเองและเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาอย่างยั่งยืน “SDGs 2030” โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ซึ่งถือเป็นบทบาทของประชาคมวัฒนธรรมที่เรียกร้องให้เกิดสร้างความร่วมมือในการขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนา^{๓๗}

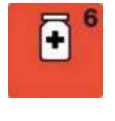
อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มพันธมิตรทางวัฒนธรรมนั้น มูลนิธิ ECUUP ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำงานด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรมระหว่างประเทศ และเป็นหนึ่งในประชาคมขับเคลื่อนงานวัฒนธรรม ได้มีการนำเสนอเอกสารที่ชื่อว่า “How Culture supports the Sustainable Development Goals (SDGs)”^{๓๘} ซึ่งได้มีการวิเคราะห์แนวทางการขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรมตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในปี ค.ศ. ๒๐๓๐ ไว้อย่างน่าสนใจ และในท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (Covid-19) ได้มีการหยิบยกประเด็นสำคัญ เพื่อมาทบทวนแนวทางการทำงานเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในงานสัมมนาทางไกลที่ชื่อว่า “Culture-An Accelerator Under-Used?” เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ พร้อมเชิญชวนประชาคมร่วมขับเคลื่อนการฟื้นฟูงานวัฒนธรรมและใช้ยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs 2020) ดังแนวทางตัวอย่างในตาราง^{๓๙}

How Culture supports the Sustainable Development Goals (SDGs) ๔๐

มิติทางวัฒนธรรม	ประเด็นย่อย	ต้นแบบการขับเคลื่อน
<p>๑. วัฒนธรรมกับการจัดความยากจนและความหิวโหย (CULTURE AND POVERTY ERADICATION) [MDG 1]</p> <p>โครงการร่วมด้านวัฒนธรรมและการพัฒนา</p> <p>MDG-F มีส่วนร่วมในหลายๆ ทาง เพื่อความสำเร็จของ MDG1 คือการจัดความยากจนอย่างรุนแรงในขณะที่ครอบคลุมทั้งมุมมองทางเศรษฐกิจและสิทธิมนุษยชน</p>	<p>การสร้างงานใหม่และโอกาสทางการตลาดและการสร้างรายได้ที่มากขึ้น ซึ่งจะช่วยปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจฐานชุมชนและรายบุคคล</p>	<p>ผ่านการเสริมสร้างศักยภาพของศิลปินช่างฝีมือผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และช่วยให้สามารถปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่ๆที่ยั่งยืน (เช่น ผู้ผลิตงานฝีมือในราชอาณาจักรกัมพูชาได้รับการฝึกอบรมด้านการผลิตงานฝีมือ การรู้หนังสือและการตลาดในชนบท)</p> <p>สนับสนุนวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม (เช่น งานแสดงสินค้าระหว่างวัฒนธรรมที่จัดขึ้นในสาธารณรัฐคอสตาริกา ช่วยให้กลุ่มด้อยโอกาสสามารถแสดงและขายผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมของพวกเขาได้)</p> <p>สนับสนุนและพัฒนาการลงทุนทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยการให้การสนับสนุนทางการเงินและทางเทคนิค (เช่น การมอบให้แก่กิจการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัด Kars สาธารณรัฐตุรกี เพื่อพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน สินค้าที่ออกให้สำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมในสาธารณรัฐอิสลามมอริเตเนีย)</p> <p>เสริมความแข็งแกร่งให้กับภาควัฒนธรรมผ่านนโยบายทางวัฒนธรรม ที่ได้รับการปรับปรุงใหม่การใช้กรอบกฎหมายและกฎระเบียบที่ดีขึ้นและการสร้างขีดความสามารถของสถาบันทางวัฒนธรรม (เช่น ในสาธารณรัฐแอลเบเนีย รายละเอียดของร่างยุทธศาสตร์ระดับชาติด้านการตลาดทางวัฒนธรรมและการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์แห่งชาติ)</p>
	<p>สร้างความมั่นใจในการเข้าถึงและยกระดับบริการทางวัฒนธรรมขั้นพื้นฐานและโครงสร้างพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน</p>	<p>(เช่น ศูนย์วัฒนธรรมถูกสร้างขึ้นในเมืองมอนเตวิเดโอ สาธารณรัฐบราซิล เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้สิทธิทางวัฒนธรรมและมีส่วนร่วมในชีวิตทางวัฒนธรรม)</p>
	<p>ผสมผสานสิทธิทางวัฒนธรรมเข้ากับนโยบายกลยุทธ์และโปรแกรมการพัฒนาในระดับชาติและท้องถิ่น</p>	<p>(เช่น ในราชอาณาจักรโมร็อกโกมีการกำหนดกลยุทธ์และกฎบัตรเพื่อส่งเสริมและปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม และมีการจัดลำดับความสำคัญในการส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมไว้ในแผนพัฒนาชุมชนของประเทศบาลเมืองสี่แห่งที่ตั้งอยู่ในเขตโอเอซิสใต้)</p>
	<p>มีส่วนร่วมในความมั่นคงด้านอาหารในระดับชุมชน</p>	<p>(เช่น การฟื้นฟูและส่งเสริมอาหารแบบดั้งเดิมในสาธารณรัฐนิการากัวเพื่อให้นั่นใจถึงความมั่นคงด้านอาหารและสุขภาพทางโภชนาการที่มากขึ้น)</p>

มิติทางวัฒนธรรม	ประเด็นย่อย	ต้นแบบการขับเคลื่อน
	<p>เพิ่มศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินทรัพย์มรดกที่จับต้องไม่ได้ ดังนั้น จึงส่งเสริมการปฏิบัติตามและการพัฒนาส่วนบุคคลในขณะที่ยังเสริมสร้างความเข้มแข็งในการทำงานร่วมกันทางสังคมผ่านความรู้สึกที่เพิ่มขึ้น</p>	<p>(เช่น การจัดทำเอกสารการทำรายการและการสื่อสารเกี่ยวกับมรดกที่จับต้องไม่ได้ในสาธารณรัฐประชาชนจีนดำเนินการโดยชุมชน)</p>
<p>๒. วัฒนธรรมกับการศึกษา CULTURE AND EDUCATION [MDG 2]</p> <p>โครงการร่วมด้านวัฒนธรรมและการพัฒนา MDG-F มีส่วนร่วมในหลายๆ ทาง เพื่อความสำเร็จของ MDG 2 คือการประกันคุณภาพการศึกษาและอื่นๆ</p>	<p>การส่งเสริมการพูดได้หลายภาษาในการศึกษาผ่านการรวมภาษาท้องถิ่น/ชนพื้นเมือง /ชนกลุ่มน้อยเข้าไว้ในหลักสูตร</p> <p>การทำให้ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมเป็นกระแสหลักในระบบการศึกษาและหลักสูตร</p> <p>สนับสนุนการศึกษาเชิงสร้างสรรค์และศิลปะ</p> <p>ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเข้าใจซึ่งกันและกันในหมู่เด็กนักเรียน</p>	<p>(เช่น การศึกษาที่ดำเนินการในสาธารณรัฐโมซัมบิกในมุมมองของนโยบายภาษาประจำชาติโดยคำนึงถึงภาษาท้องถิ่นในระบบการศึกษาแห่งชาติ)</p> <p>(เช่น มรดกทางวัฒนธรรมเป็นเอกเทศในหลักสูตรการศึกษาระดับชาติของสาธารณรัฐนามิเบีย)</p> <p>(เช่น บ้านวัฒนธรรมที่จัดตั้งขึ้นในสาธารณรัฐฮอนดูรัส เพื่อจัดชั้นเรียนดนตรีละครและเต้นรำสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี)</p> <p>(เช่น ค่ายฤดูร้อนระหว่างวัฒนธรรมในบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา)</p>
<p>๓. วัฒนธรรมกับการเท่าเทียมทางเพศ (CULTURE AND GENDER EQUALITY) [MDG 3]</p> <p>ผู้หญิงเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ตามเป้าหมายของโครงการร่วมด้านวัฒนธรรมและการพัฒนาแห่ง MDG-F ในส่วนที่เกี่ยวกับโครงการร่วมนั้น มีส่วนทำให้ความสำเร็จของ MDG 3 ได้แก่ การสร้างงานรายได้และโอกาสทางการตลาดใหม่สำหรับผู้หญิงในภาควัฒนธรรม ขณะเดียวกันก็ช่วยให้พวกเขามีส่วนร่วมในชีวิตทางวัฒนธรรมได้หลายวิธี</p>	<p>การเสริมสร้างศักยภาพทางเทคนิคของผู้หญิงในภาควัฒนธรรม</p> <p>สนับสนุนการลงทุนด้านวัฒนธรรมที่ดำเนินการโดยผู้หญิง</p> <p>การสร้างความเสมอภาคทางเพศในนโยบายและยุทธศาสตร์ระดับชาติและระดับท้องถิ่น</p> <p>การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง</p>	<p>(เช่น หลักสูตรฝึกอบรมการผลิตงานฝีมือซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสตรีจำนวน ๑๖๐ คนในสาธารณรัฐอาหรับอียิปต์)</p> <p>(เช่น การสนับสนุนที่มอบให้แก่ผู้ประกอบการหัตถกรรมสตรีในราชอาณาจักรกัมพูชาทำให้ยอดขายเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๓.๐๐ และรายได้เพิ่มขึ้นสำหรับผู้หญิงเหล่านั้น)</p> <p>(เช่น เพศที่อ่อนไหว “ยุทธศาสตร์วัฒนธรรมแห่งชาติ” ซึ่งนำไปสู่โครงการและกิจกรรมที่คำนึงถึงความแตกต่างทางสังคมและเพศ)</p> <p>(เช่น การเป็นตัวแทนทางการเมืองของผู้หญิงในจังหวัดกุลมิม ราชอาณาจักรโมร็อกโก ได้รับความสำเร็จเป็นครั้งแรกตามข้อมูลและแคมเปญการสร้างตระหนักรู้ และกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพ)</p>

มิติทางวัฒนธรรม	ประเด็นย่อย	ต้นแบบการขับเคลื่อน
<p>๔. วัฒนธรรมกับสุขภาพ (CULTURE AND HEALTH) [MDGs 4, 5, 6]</p> <p>โครงการร่วมด้านวัฒนธรรม และการพัฒนาMDG-F มีส่วนร่วมในหลายๆ ทาง เพื่อความสำเร็จ ของ MDGs 4-6 ได้แก่ การปรับปรุงสุขภาพ ของมารดา การส่งเสริม แนวทางการป้องกัน และรักษาเอชไอวี /เอตส์ และสังคมวัฒนธรรม นโยบายสุขภาพ</p> 	<p>ส่งเสริม culturally-sensitive approach to health</p> <p>ตระหนักถึงบทบาทของสุขภาพ แบบดั้งเดิม</p>	<p>บูรณาการการปฏิบัติทางวัฒนธรรมเข้ากับบริการ ด้านสุขภาพ (เช่น มีการจัดตั้งระบบสุขภาพ ระหว่างวัฒนธรรม ในจังหวัดซูกัมเบออส สาธารณรัฐเอกวาดอร์ เพื่อสร้างความตระหนัก เกี่ยวกับการคลอดที่เหมาะสมทางวัฒนธรรม และเพื่อให้ผู้ป่วยตัดสินใจได้ว่า จะเข้าร่วม ในช่วงคลอด)</p> <p>ระบบการศึกษาเพื่อแนวทางที่ยั่งยืน และเหมาะสมยิ่งขึ้นต่อสุขภาพทางเพศ และอนามัยการเจริญพันธุ์ (เช่น สาธารณรัฐ โมซัมบิก เพื่อส่งเสริมการต่อสู้กับเชื้อเอชไอวี /เอตส์ เจ้าหน้าที่ดั้งเดิมหลายคนได้ทำงาน กับเจ้าหน้าที่อย่างเป็นทางการ เพื่อสร้างจิตสำนึกชุมชนเกี่ยวกับ โรคระบาดที่ค้ำประกันถึงวัฒนธรรม</p>
<p>๕. วัฒนธรรมกับการจัดการ สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (CULTURE AND ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY) [MDG 7]</p> <p>โครงการร่วม ด้านวัฒนธรรม และการพัฒนา ของ MDG-F กำลังช่วยให้บรรลุ เป้าหมาย MDG 7 และความยั่งยืน ด้านสิ่งแวดล้อมในหลายๆ ด้าน</p> 	<p>การส่งเสริมความรู้ดั้งเดิม ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม</p> <p>ฟื้นฟูประเพณีการทำอาหาร และส่งเสริมการบริโภควัตถุดิบพื้นบ้าน Programmed implemented in Latin America)</p> <p>สนับสนุนการลงทุนที่เป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อม</p> <p>ปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม ทางธรรมชาติผ่านปฏิบัติ ที่ยั่งยืน</p> <p>เสริมสร้างการศึกษาเกี่ยวกับ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม</p>	<p>(เช่น รายการคลังความรู้ดั้งเดิมในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมได้รับการจัดตั้งขึ้นในสหพันธ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยเอธิโอเปีย)</p> <p>(เช่น ในสาธารณรัฐฮอนดูรัส ผู้ผลิตกระป๋อง ได้รับการสนับสนุนในการเปิดธุรกิจครอบครัว โดยใช้เทคโนโลยีการระเหยที่เป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อมใหม่)</p> <p>(เช่น การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมที่ผลิตขึ้น ในพื้นที่ของ Delta du Saloum และ Bassari การปลูกป่าของพันธุ์ไม้พื้นเมือง ในสาธารณรัฐโมซัมบิก เช่น ต้นไม้ 'mwjenje' เพื่อรักษา 'timbila' ซึ่งเป็นเครื่องมือดั้งเดิม ที่ทำจากไม้และถูกจารึกไว้บนองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) [List of Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity]</p> <p>(เช่น หลักสูตรการวางแผนการใช้ที่ดิน ที่พัฒนาในสาธารณรัฐนามิเบีย)</p>

มิติทางวัฒนธรรม	ประเด็นย่อย	ต้นแบบการขับเคลื่อน
<p>๖. วัฒนธรรมกับการเป็นหุ้นส่วน เพื่อการพัฒนาในประชาคมโลก (CULTURE AND GLOBAL PARTNERSHIP FOR DEVELOPMENT) [MDG 8]</p> <p>โครงการร่วม ด้านวัฒนธรรม และการพัฒนา</p> <p>MDG-F มีส่วนร่วมในหลายๆ ทาง เพื่อความสำเร็จของ MDG 8 ได้แก่ การพัฒนาความร่วมมือ เพื่อการพัฒนา</p>	<p>การเสริมสร้างการสนับสนุน และการดำเนินการอย่างกว้างขวาง และเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับ MDG</p>	<p>ผ่านเครือข่ายใหม่ความร่วมมือและกระบวนการ มีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับนักขับเคลื่อน ทั้งภาครัฐ และนอกภาครัฐ (เช่น ในสาธารณรัฐบูร์พูราอูร์กัว เครือข่ายนักขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม ("Sur Sur") ได้ถูกสร้างขึ้น การประสานพลัง ระหว่างภาครัฐ และเอกชนนำไปสู่กลุ่มสิ่งพิมพ์ และศิลปะ และความร่วมมือใหม่เกิดขึ้น ระหว่างรัฐและองค์กรภาคประชาสังคม)</p>
	<p>การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับ MDGs และความสำคัญ ของวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา</p>	<p>ผ่านกิจกรรมการสื่อสารและการสนับสนุน และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (เช่น บทความ ในหนังสือพิมพ์และการสัมภาษณ์ ได้รับ การตีพิมพ์ในสาธารณรัฐประชาชนจีน เกี่ยวกับวัฒนธรรมและการพัฒนาสำหรับ ชนกลุ่มน้อย การคุ้มครองมรดกและงานฝีมือ)</p>
	<p>การสร้างเครือข่ายและชุมชนแห่ง การปฏิบัติผ่านการเข้าถึงเทคโนโลยี ใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร</p>	<p>เช่น การปรับปรุงและการสร้างศูนย์มัลติมีเดีย วัฒนธรรมชุมชนในสาธารณรัฐเซเนกัล</p>

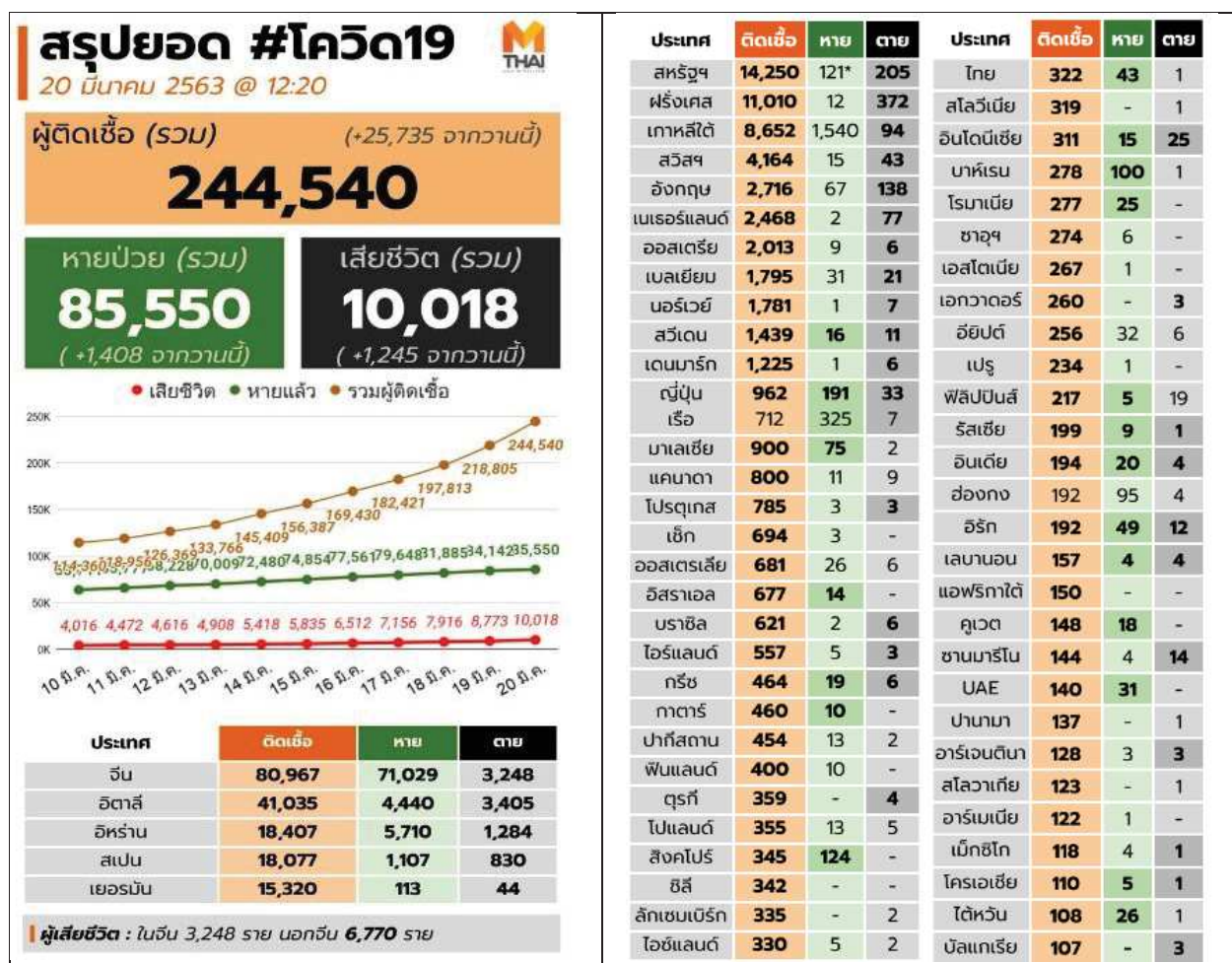
อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางกระแสความเคลื่อนไหวของประชาคมโลกที่ต่างร่วมติดตามผลกระทบทางวัฒนธรรม และเรียกร้องความร่วมมือในขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมนั้น จะพบว่านานาประเทศต่างมีความเคลื่อนไหวเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ ทั้งในระดับรัฐบาลกลางไปจนถึงระดับกระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในการรับมือกับความท้าทายของภัยคุกคามจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

๓.๓ ความเคลื่อนไหวและการปรับตัวของนานาประเทศในมิติวัฒนธรรม

๓.๓.๑ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

๓.๓.๑.๑ ภาพรวมและผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรม

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศที่อยู่ในกลุ่มสหภาพยุโรป ซึ่งสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ณ วันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยองค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) รายงานว่า สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีอัตราผู้ติดเชื้ออยู่ที่จำนวน ๑๕,๓๒๐ คน ผู้ป่วยที่รักษาหายจำนวน ๑๑๓ คน และผู้เสียชีวิตจำนวน ๔๔ คน ภาพรวมอยู่ในอันดับที่ ๕ ของโลก โดยประเทศที่มีอัตราผู้ติดเชื้อ “เพิ่ม” มากกว่าจำนวน ๑๐๐ คน ในวันเดียวกันนี้ พบว่า สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีอัตราผู้ติดเชื้อรายใหม่สูงเป็นอันดับหนึ่งของโลก คือมีอัตราผู้ติดเชื้อรายใหม่เพิ่มถึงจำนวน ๒,๙๙๓ คน มากกว่าประเทศอื่นๆ ตามด้วยสาธารณรัฐฝรั่งเศส ที่มีผู้ติดเชื้อรายใหม่จำนวน ๑,๙๕๖ คน สาธารณรัฐอิสลามอิหร่านมีผู้ติดเชื้อรายใหม่จำนวน ๑,๐๔๖ คน^{๔๑} แต่จะสังเกตได้ว่า สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแม้มีอัตราผู้ติดเชื้อไวรัสเป็นอันดับต้นๆ ของโลก แต่กลับมีอัตราการเสียชีวิตที่ถือว่าค่อนข้างต่ำกว่าหลายประเทศ

แหล่งที่มา : อินโฟกราฟิกส์ โดย MThai. ข้อมูลสถิติโดยองค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO),

<https://twitter.com/mthai/status/1240874050827608064>^{๔๒}

ขณะที่ข้อมูล ณ วันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ จาก Worldometer ซึ่งเป็นเว็บไซต์รายงานข้อมูลสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่รวบรวมจากหน่วยงานด้านสาธารณสุขทั่วโลก พบว่า สถานการณ์ของการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มียอดรวมผู้ติดเชื้อจำนวนทั้งสิ้น ๒๙๒,๙๑๑ คน เป็นผู้ติดเชื้อรายใหม่จำนวน ๒,๔๕๕ คน ผู้ป่วยที่ยังคงรักษาตัวจำนวน ๒๗,๓๔๐ คน ผู้เสียชีวิตทั้งสิ้นจำนวน ๙,๕๗๑ คน โดยมีรวมยอดผู้ป่วยที่รักษาหายทั้งสิ้นจำนวน ๒๕๖,๐๐๐ คน^{๔๓}

ในช่วงหลายเดือนที่ผ่านมา ประชาชนชาวเยอรมันต้องปรับตัวสูงมาก มีการวิเคราะห์ถึงการจัดการของรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีว่า “การสื่อสารในภาวะวิกฤต” ของนางอังเกลา โดโรเทอา แมร์เคิล (Angela Dorothea Merkel) นายกรัฐมนตรีของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี^{๔๔} ที่เน้นการสร้างความเข้าใจและการรับรู้ถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยให้ชาวเยอรมันต้องทำความเข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ปรับเอาวิธีการรับมือกับวิกฤตโรคระบาดที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์มาปรับใช้ และชี้ถึงความท้าทาย หรือโอกาสที่จะเกิดขึ้นจากวิกฤตและภายหลังจากวิกฤตนี้คือคลายเพื่อให้ชาวเยอรมันได้วางแผน และเตรียมตัวให้พร้อมแทนการประกาศเอาชนะสงครามโรคระบาด แต่เปรียบเทียบเพื่อให้ประชาชนเข้าใจว่า จะต้องปรับตัวกับการเผชิญหน้าดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เหมือนการวิ่งมาราธอน (Long-Distance Run) พร้อมย้ำให้ประชาชนเข้าใจว่า “Things Will Remain Very Hard For A Long Time” หรือ “สถานการณ์นี้จะยังคงเป็นสถานการณ์ที่ยากลำบากต่อไปอีกเป็นเวลานาน” ก็เป็นพลังของการสื่อสารอีกชุดหนึ่งในบทความซึ่งเขียนโดย ดร.แดกมาร์ เปาลัส (Dr. Dagmar Paulus) อาจารย์พิเศษด้านเยอรมนีสึกษา ประจำมหาวิทยาลัยคอลเลจลอนดอน (University College London : UCL) ได้วิเคราะห์การสื่อสารในภาวะวิกฤตในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) นี้ว่า เป็นเสมือนบทเรียนทางวัฒนธรรมจากความทรงจำเลวร้ายในประวัติศาสตร์ของสงครามโลก ที่ทำให้ผู้นำสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีหลีกเลี่ยงที่จะพูดในทำนองประกาศสงครามและหลีกเลี่ยงที่จะให้สภาพแวดล้อมของสังคมวัฒนธรรมอยู่ในบรรยากาศแบบสงคราม

ในแง่ของการปรับตัวทางวัฒนธรรม กระทรวงกลาโหม และกระทรวงสาธารณสุขได้ร่วมสร้างทีมวิกฤต (Krisenstab) และร่วมกับหน่วยงานระดับสูงทำงานร่วมกัน มีการประกาศมาตรการยกเลิกการจัดกิจกรรมที่มีการชุมนุมชนอย่างการแข่งขันฟุตบอล หรืองานแสดงสินค้า Hannover Messe 2020 ที่จะจัดในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓ เพื่อลดความเสี่ยงในงานขนาดใหญ่ที่มีผู้เข้าร่วมงานจากพื้นที่เสี่ยง และเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมและการปรับตัวทางวัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด อาทิ

- **วัฒนธรรมการทักทาย** สิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ชัดในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีคือวัฒนธรรมการทักทายที่แต่เดิมเป็นการจับมือหรือการสวมกอดกันนั้น ถูกปรับเปลี่ยนบรรณคดีให้ไม่สัมผัสร่างกายกัน

และเน้นการรักษาระยะห่างทางสังคม ซึ่งการรณรงค์ดังกล่าวไม่เพียงแต่เกิดขึ้นในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แต่ยังเกิดขึ้นไปทั่วยุโรป วัฒนธรรมพักท่ายในรูปแบบการไหว้ได้ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการพักท่าย และให้เคารพซึ่งกันและกันด้วย ดังตัวอย่างภาพ นายเอมมานูเอล ฌ็อง-มีแชล เฟรเดริก มาครง (Emmanuel Jean-Michel Frédéric Macron) ประธานาธิบดีสาธารณรัฐฝรั่งเศส และนางอังเกลา โดโรเทอา แมร์เคิล (Angela Dorothea Merkel) นายกรัฐมนตรีสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

แหล่งที่มา : <https://www.eu2020.de/eu2020-en>

● **ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ที่ชาวเยอรมันจะลดการใช้ชีวิตทางสังคมในพื้นที่สาธารณะ และปรับตัวการทำงานมาใช้บ้านเป็นที่ทำงาน (Home Office)** กระแสการปรับตัวทำงานที่บ้านได้เกิดขึ้นแบบก้าวกระโดด ส่งผลต่อบริษัทผู้ผลิตซอฟต์แวร์ (Software) ต่างๆ สำหรับติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับที่ทำงานเติบโตขึ้นด้วยบริษัทที่สร้างซอฟต์แวร์ เช่น บริษัท Teamviewer จากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่จัดว่าเป็นบริษัทรายใหม่ในตลาดหุ้นเป็นบริษัทเดียวภายใต้ 3DAX และ 50DAX ที่หุ้นขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว แม้ว่า DAX ในเวลานี้จะดิ่งลงอยู่ก็ตาม โดยพบว่า กระแสความต้องการสินค้าอย่างการจัดการระบบทางไกลของบริษัท Teamviewer มีมากขึ้นเป็นพิเศษในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) แต่ก็มีคำถามตั้งขึ้นว่า จะเกิดอะไรขึ้น หากพนักงานเริ่มกลับไปทำงานและทำการประชุมแบบปกติเหมือนเดิม อย่างไรก็ตาม ยังคงมีการคาดการณ์ว่ากระแสแนวโน้มการทำงานที่บ้านยังคงมีอยู่ต่อไป และอาจขยายตัวขึ้นเรื่อยๆ จากการคาดการณ์ของบริษัทวิจัยตลาด บริษัท iiMedia แจ้งว่า จำนวนบริษัทกว่า ๑๘ ล้านบริษัท ได้ขอให้พนักงานที่สามารถทำงานที่บ้านได้ ทำงานที่บ้าน และคาดว่าจะอนาคต การทำงานจากที่บ้านยังคงมีความสำคัญขึ้นแม้หลังวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ผ่านไปแล้วก็ตาม^{๔๕}

● **วิถีการใช้ชีวิตยามค่ำคืนหรือที่เรียกว่า วัฒนธรรม “ไนท์ไลฟ์ (Nightlife)” ของคนเมือง** เช่น ชาวเมืองเบอร์ลินที่ถือว่าเป็นวิถีชีวิตของชาวเมืองที่ปกติจะมีการออกมาสังสรรค์ในช่วงค่ำรับประทานอาหารหรือเข้าคลับต่างๆ เพื่อพบปะปฏิสัมพันธ์กัน แต่ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาด

ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ซึ่งรัฐบาลได้ประกาศห้ามรวมกลุ่มในที่สาธารณะ หรือขอให้กักตัวอยู่บ้าน ก็ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกลางคืนของชาวเบอร์ลิน อย่างไรก็ตาม ชาวเบอร์ลิน ได้ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์โดยใช้ชีวิตในบ้าน จัดปาร์ตี้หรือสังสรรค์ในครอบครัวและมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมผ่านชุมชนเสมือนจริง โดยสามารถเข้าร่วมคลับผ่านออนไลน์ในเว็บไซต์ United We Stream หรือ UWS ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่รัฐบาลสนับสนุน มีคลับ สมาคม สถานที่จัดคอนเสิร์ตกว่าสองร้อยร้านเข้าร่วม มีเป้าหมายในการระดมทุนเพื่อการกุศล และเพื่อสนับสนุนสถานที่แสดงดนตรีและบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (Covid-19) มีการถ่ายทอดสดและเปิดเพลงให้ฟังผ่านผู้จัดรายการเพลง โดยที่ชาวเบอร์ลินสามารถพบปะสังสรรค์ทางไกลจากที่บ้าน โดยชมการแสดงดนตรีและคอนเสิร์ตต่างๆ ผ่านการสตรีมมิง (Streaming) ซึ่งเสมือนว่ายังคงสามารถใช้ชีวิตค่าคืน “กินดื่ม ฟังเพลง” ร่วมกันได้ เป็นการสนับสนุนให้ศิลปินยังคงดำรงอยู่ได้ และยังสามารถร่วมบริจาคเงินสนับสนุนผ่านเว็บไซต์ได้เช่นกัน ทั้งนี้ การปรับตัวในวิถีวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) เช่นนี้ ภาครัฐและเอกชนได้ร่วมมือกันโดยเชื่อว่าเพื่อให้ยังคงรักษาจิตวิญญาณ “วิถีชีวิตค่าคืน” ของเมืองเบอร์ลินไว้ได้^{๕๖} ซึ่งปัจจุบัน United We Stream (UWS) นี้ ขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีเครือข่ายภาควัฒนธรรมเข้าร่วมในหลากหลายประเทศ อาทิ สหราชอาณาจักร เนเธอร์แลนด์ ราชอาณาจักรสวีเดน ราชอาณาจักรสเปน สาธารณรัฐออสเตรเลีย และประเทศอื่นๆ รวมถึงประเทศในทวีปเอเชีย

การปรับตัวทางสังคมวัฒนธรรมของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น ภาพรวมคือการที่ประชาชนตระหนักถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่มีต่อชีวิตและสังคม การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ของชาวเยอรมัน จึงไม่เพียงแต่เพื่อชีวิตในระดับปัจเจกบุคคลและยังเพื่อสังคมส่วนรวมและประชาคมโลกอีกด้วย

๓.๓.๑.๒ ยุทธศาสตร์และมาตรการวัฒนธรรม

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีมาตรการจัดการทางวัฒนธรรมเป็นระยะๆ ตามสถานการณ์ความรุนแรงของการแพร่ระบาด ตั้งแต่การรณรงค์ส่งเสริมการเรียนรู้ทำความเข้าใจในสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) การปรับตัวทางสังคมวัฒนธรรมไปจนถึงมาตรการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งนี้ ในส่วนมาตรการช่วยเหลือทางวัฒนธรรมโดยพื้นฐานจะมีมาตรการช่วยเหลือด้านการทำงานของประชาชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว อาทิ

- **นโยบายและมาตรการด้านการจัดสรรงบประมาณเพื่อช่วยเหลือหรือเยียวยาคนทำงานด้านวัฒนธรรม โดยมีทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น** โดยวุฒิสภาเบอร์ลินได้อนุมัติงบประมาณจำนวน ๑๑๐ ล้านยูโร ให้กับแรงงานอิสระและธุรกิจขนาดเล็กในภาควัฒนธรรม และอีกจำนวน ๓๐๐ ล้านยูโร สำหรับกลุ่มธุรกิจภาคบริการและอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม^{๕๗} เพื่อพ่วงปัญหาอันเนื่องมาจากผลกระทบและยังมีโครงการระดมทุนแบบ "Inter-Action" เฉพาะกิจโดยกองทุนเพื่อสังคมวัฒนธรรม ซึ่งให้บริการกับองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร ที่สำคัญในแต่ละเมืองของสหพันธ์สาธารณรัฐยังมีมาตรการเฉพาะทางวัฒนธรรมเพื่อดูแลผู้ได้รับผลกระทบ เช่น โครงการช่วยเหลือฉุกเฉินสำหรับบริษัทขนาดเล็กและขนาดกลางที่มีพนักงาน

จำนวน ๑๑ ถึง ๕๐ คน นอกเหนือจากโครงการของรัฐบาลกลางเพื่อรักษาความปลอดภัยในการดำรงชีวิต และการขาดแคลนสภาพคล่องเป็นระยะเวลาจนถึง ๓ เดือน ด้วยเงินจำนวน ๓๐,๐๐๐ ยูโร ของเมือง Baden-Württemberg หรือแพ็คเกจความช่วยเหลือจำนวน ๒๕ ล้านยูโรสำหรับสถาบันวัฒนธรรม (รวมถึง โรงภาพยนตร์ส่วนตัวและชมรมดนตรี) โดยสำนักงานสำหรับวัฒนธรรมและสื่อของเมือง Hamburg^{๔๘} หรือกรณีของเทศบาล หรือเมืองบางแห่งได้เปิดตัวโครงการสนับสนุนด้านวัฒนธรรมโดยเฉพาะ เช่น ในเมืองโคโลญจน์ สถาบันการริเริ่มและงานเทศกาลที่สนับสนุนโดย Kulturstiftung Köln จะมีสิทธิ์สมัครเข้าร่วม "กองทุนฉุกเฉินเพื่อวัฒนธรรมฟรี" มูลค่าจำนวน ๓ ล้านยูโร^{๔๙}

แหล่งที่มา : German Embassy UK^{๕๐}

- สนับสนุนการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมในพื้นที่ชนบท รัฐบาลกลางยังได้มีการขับเคลื่อนโครงการ “Land INTAKT” ซึ่งเป็นโครงการช่วยเหลือฉุกเฉินสำหรับศูนย์วัฒนธรรมในพื้นที่ชนบท (มีผู้อยู่อาศัยจำนวนมากถึง ๒๐,๐๐๐ คน) ดำเนินการโดยสหพันธ์สมาคมศูนย์สังคมและวัฒนธรรม (Federal Association of Socio-Cultural Centers) ซึ่งมีมาตรการสนับสนุนการลงทุนและให้ทุนที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนโครงการในพื้นที่ชนบทเป็นจำนวนเงินสูงสุด จำนวน ๒๕,๐๐๐ ยูโร ภายใต้กรอบของโครงการสนับสนุน "วัฒนธรรมในพื้นที่ชนบท" ของคณะกรรมการกลางเพื่อสื่อและวัฒนธรรม (Federal Commission for Culture and Media) โดยทุนจากโครงการ "การพัฒนาชนบท" ของรัฐบาลกลาง โดยกระทรวงเกษตร)

- มีการปรับกฎหมาย กฎหมายสัญญากิจกรรม (Event Contract Law) สำหรับผู้จัดงานทางวัฒนธรรม และกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยสามารถออกบัตรกำนัลแทนการคืนเงินตัวสำหรับกิจกรรมที่ไม่สามารถจัดขึ้นได้อันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

- ในระดับเมื่อนั้น เมืองเบอร์ลินในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ยังมีมาตรการช่วยเหลือองค์กรหรือบริษัทวัฒนธรรมในท้องถิ่น และผู้ทำงานในสายงานนี้โดยเฉพาะ

ทั้งนี้ มีการนำเสนอข้อสังเกตถึงประเด็นที่องค์กรวัฒนธรรมและสร้างสรรค์อาจต้องเผชิญหลังวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ว่า ๑) องค์กรวัฒนธรรมและสร้างสรรค์ได้รับผลกระทบค่อนข้างมาก โดยเฉพาะองค์กรหรือบริษัทขนาดเล็กและลูกจ้างอิสระ ๒) การเข้าถึงดิจิทัล (Digital Access) ได้ระดับขึ้นอย่างรวดเร็ว และจะกลายเป็นปัจจัยหลักในฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) จำเป็นต้องลงทุนเรื่องเทคโนโลยีและทักษะทางดิจิทัลครั้งใหญ่ ซึ่งนวัตกรรมดิจิทัลอาจช่วยสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ๆ ที่เข้าถึงกลุ่มผู้คนในระดับโลกได้มากขึ้นและกว้างขึ้น แต่นอกเหนือจากดิจิทัลแพลตฟอร์มที่ถูกใช้เป็นสื่อกลางในการนำเสนอเนื้อหา นั้น การทำให้ผู้เยี่ยมชมงานศิลปะและสร้างสรรค์ทางออนไลน์คุ้นเคยกับการจ่ายค่าบริการเพื่อเข้าชมเนื้อหายังเป็นเรื่องยาก (Pay for Content) ๓) วิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของวัฒนธรรมในฐานะตัวกลางของการสมานผู้คนในสังคม (Social Cohesion) และการสร้างสุขภาวะทางจิตที่ดี (Psychological Wellbeing) ทั้งนี้ มีความเป็นไปได้ใหม่ๆ ในการผลิตเนื้อหาทางวัฒนธรรมและสร้างสรรค์ เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสุขภาพ จนอาจนำไปสู่โอกาสทางการตลาดใหม่ๆ ในอนาคต ๔) การบูรณาการที่แข็งแกร่งขึ้นระหว่างภาควัฒนธรรมและสร้างสรรค์ เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงละคร ห้องสมุด ฯลฯ เพื่อนำไปสู่การสร้างระบบนิเวศทางวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ที่มีโครงสร้างเหนียวแน่นและแข็งแกร่งกว่าเดิม^{๕๑}

ในช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ รัฐบาลได้ประกาศการลงทุนส่งเสริมและสนับสนุนการเริ่มต้นใหม่ของงานวัฒนธรรมในนามว่า 'Neustart Kultur' (วัฒนธรรมแห่งการเริ่มต้นใหม่) ซึ่งเป็นโครงการของรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ลงทุนด้านงบประมาณ พร้อมกับการสนับสนุนการทำงานเพื่อช่วยเหลือภาควัฒนธรรม หรือกลุ่มคนทำงานทางวัฒนธรรมในการเริ่มต้นชีวิตทางวัฒนธรรมใหม่ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อสร้างโอกาสในการทำงานให้กับศิลปินและรักษาโครงสร้างพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยนอกจากมาตรการทางการเงินแล้ว ยังรวมถึงการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดการแสดง การจัดการตลาดทางวัฒนธรรม โดยยังคงคำนึงถึงความปลอดภัยและการเว้นระยะห่างเพื่อสุขภาพอนามัย โดยสนับสนุนทั้งกลุ่มคน องค์กรขนาดเล็ก ขนาดกลางและเอกชนต่างๆ ในการเปิดการทำงานอีกครั้งเพื่อให้งานวัฒนธรรมยังคงเป็นรากฐานของชีวิตและสังคมเยอรมัน เช่น การเปิดร้านหนังสือและพิพิธภัณฑ์อนุสรณ์สถานและหอศิลป์สามารถเปิดได้อีกครั้ง และจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ตามมา ดังที่นางโมนิกา กรูเทออส (Monika Grütters) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมและสื่อมวลชน (Minister of State for Culture and Media) กล่าวในงานเปิดตัวโครงการดังกล่าวว่า **"วัฒนธรรมไม่ใช่ความหรูหราที่ผู้คนเข้าถึงได้เฉพาะช่วงเวลาดีๆ เท่านั้น"**

อย่างไรก็ดี สถาบันโรเบิร์ต คอช (Robert Koch Institute : RKI) ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาล สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้รายงานสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยข้อมูล ณ วันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ แจ้งว่า มียอดผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) จำนวนรวม ๒๗๕,๙๒๗ คน^{๕๒} ซึ่งข้อมูลจากสมาคมการแพทย์เยอรมัน (German Medical Association) ระบุว่า แม้อัตราการติดเชื้อใหม่จะเพิ่มขึ้น แต่ถือว่ายังอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ขณะเดียวกันรัฐบาลได้ประกาศเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่อาจมีในระลอกใหม่ โดยอาศัยบทเรียนในช่วงหลายเดือนที่ผ่านมา เพื่อการเตรียมพร้อมอย่างเป็นระบบ และยิ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้รับฐานะประธานคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป (The Council of the European Union) เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ จึงยิ่งให้ความสำคัญอย่างมากต่อสถานการณ์นี้ ดังที่ นายเกออร์ก ชมิดท์ (Mr. Georg Schmidt) เอกอัครราชทูต สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีประจำประเทศไทย ได้กล่าวไว้ว่า^{๕๓}

“สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในฐานะประธานคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ผมขอพูดถึงประเด็นสำคัญ ๓ ประเด็น ประเด็นแรก เราจะออกจากวิกฤตโควิด-๑๙ นี้ได้อย่างไร สำหรับสิ่งนี้ได้มีการระดมทุนในจำนวนมหาศาล ซึ่งขณะนี้ เรามีเงินสำหรับให้การช่วยเหลือจำนวนประมาณ ๖๐,๐๐๐ บาท (ประมาณ ๑,๖๔๔.๓๑ ยูโร) ต่อประชากรหนึ่งคนในกลุ่มสหภาพสมาชิกยุโรป ประเด็นที่สอง เราจะฟื้นตัวได้ด้วยวิธีใดบ้าง ตอนนี้เรามีโอกาสที่จะนำแผนปฏิรูปสีเขียวมาใช้เพื่อปรับปรุงเศรษฐกิจให้ทันสมัยมากขึ้น ประเด็นที่สาม จุดยืนของสหภาพยุโรปบนเวทีโลกจะเป็นอย่างไร เราสนับสนุนระบบพหุภาคี องค์การสหประชาชาติและหน่วยงานในสังกัดอย่างเต็มที่ และด้วยหลักการดังกล่าวนี้ เรามุ่งมั่นที่จะทำงานร่วมกับอาเซียน และกลุ่มประเทศสมาชิก”

นายอภัยชีพ บุณนาค ที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเบอร์ลิน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มองว่ารากฐานทางสังคมวัฒนธรรมของชาวเยอรมันที่ใช้ข้อมูลความรู้และปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรม มาวิเคราะห์และทำความเข้าใจโดยตรงไปตรงมา และการสื่อสารที่ชัดเจนให้ความสำคัญกับชีวิตคนทุกคนทั้งในระดับปัจเจกและส่วนรวม ทำให้ผู้คนต้องตระหนักถึงสถานการณ์วิกฤตร่วมกัน เช่น มีการรับฟัง มีความตรงไปตรงมา และใช้เหตุผลร่วมกันวิเคราะห์ภาพอนาคตที่จะเกิดขึ้นได้ มีผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์ และสื่อสารให้สังคมเห็นสถานการณ์และสิ่งที่จะเกิด ดังที่กล่าวว่า

“โดยกระบวนการผู้นำหรือรัฐบาลจะนำให้คนดำเนินชีวิตได้ ซึ่งในทางสังคมจะเกิดวิกฤตเศรษฐกิจจากการปิดเมืองล็อกดาวน์ ผู้คนจะอยู่ได้อย่างไรในระหว่าง ๓-๕ เดือนที่เกิดโรคระบาด การเมืองระหว่างประเทศจะเป็นอย่างไร ซึ่งก็ทำให้คนเกิดความเข้าใจชัดเจนถึงสิ่งที่ต่างไปจากที่เคยเป็น ในช่วงเหตุการณ์ปกติ หันกลับมาการดูแลตัวเองและตระหนักรู้ เลือกบริโภคในสิ่งที่จำเป็นต่อชีวิตจริงๆ เสมือนประสบการณ์ที่สังคมเคยผ่านวิกฤตสงคราม วิกฤตโรคระบาดมาแล้ว ประคับประคองตัวเองไป ดำเนินชีวิตต่อได้โดยไม่ล้ม มั่นยากทำทนาย แต่คนต้องยอมรับสิ่งที่ไม่เป็นไปตามเดิม รายได้ไม่เท่าเดิม แต่ประเทศเขามีความชัดเจนเรื่องการให้ความสำคัญกับคนทุกๆ คน ไม่สามารถปล่อยให้คนใดคนหนึ่งล้มลงได้”^{๕๔}

๓.๓.๒ สาธารณรัฐเกาหลี

สาธารณรัฐเกาหลี ประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเป็นประเทศแรกๆ ที่มีการตรวจพบผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และเป็นกรณีการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว แต่ก็ถือเป็นหนึ่งในประเทศที่ประสบความสำเร็จในการต่อสู้กับการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) แม้ในปลายเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ พบว่า มีการระบาดในรอบใหม่แต่ก็มีการจัดการป้องกันตามระบบ

ในด้านวัฒนธรรม สาธารณรัฐเกาหลีได้ขึ้นชื่อว่าเป็นประเทศที่มีความโดดเด่นด้านการจัดการทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมความบันเทิงเช่น อุตสาหกรรมภาพยนตร์ ดนตรีและศิลปะต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับประเทศ และยังนำกระแสวัฒนธรรม K-Pop แพร่กระจายในโลกตะวันออก กรุงโซลเมืองหลวงของสาธารณรัฐเกาหลียังได้รับรางวัลเมืองแห่งการออกแบบโลก พ.ศ. ๒๕๕๓ (World Design Capital 2010) โดยองค์การการออกแบบโลก (World Design Organization : WDO)

๓.๓.๒.๑ สถานการณ์สาธารณรัฐเกาหลี

สาธารณรัฐเกาหลีพบการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) จากผู้ติดเชื้อรายแรกในช่วง วันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ศูนย์ควบคุมโรคของสาธารณรัฐเกาหลี (The Korean Centres for Disease Control) ได้ประชุมหารือกับบริษัทยาชีวภาพ เพื่อจัดทำเส้นทางการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และจัดทำชุดทดสอบโรคและอนุมัติให้ใช้ทันที แต่อย่างไรก็ตาม การแพร่ระบาดของโรคขยายวงกว้างไปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในเมืองแทกูที่มีผู้ติดเชื้อจำนวนกว่า ๙,๐๐๐ คน ภายในระยะเวลาไม่ถึงหนึ่งเดือน ทำให้สาธารณรัฐเกาหลีกลายเป็นสถานที่ที่เกิดการแพร่ระบาดของโรคเป็นอันดับต้นๆ ของโลก และดูเหมือนว่าสถานการณ์ยากที่จะควบคุม

แต่อย่างไรก็ดี รัฐบาลสาธารณรัฐเกาหลีก็ยังคงติดตามสถานการณ์อย่างเข้มงวดและมีนโยบายให้มีการตรวจโรคฟรี ทั้งในรูปแบบ “Drive-Through” และ “Walk-Through” ให้กับประชาชนรวมถึงผู้ที่พำนักอยู่ในสาธารณรัฐเกาหลีโดยไม่จำกัดสัญชาติ สำหรับผู้ที่ได้รับเชื่อจะมีการแบ่งกลุ่มตามความรุนแรงของอาการ โดยกลุ่มที่มีอาการรุนแรงจะได้รับการรักษาในสถานพยาบาลเพื่อการดูแลจากทีมแพทย์อย่างใกล้ชิด ส่วนของผู้ที่มีอาการไม่รุนแรงจะได้รับการรักษาอยู่ในสถานที่ที่จัดไว้ให้เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความแออัดในสถานพยาบาล โดยมีการพัฒนาแอปพลิเคชันติดตาม (GPS) การเคลื่อนไหวของผู้ป่วย โดยยังคงระมัดระวังเรื่องสิทธิมนุษยชน

นอกจากนี้ มีการประกาศมาตรการควบคุมระยะห่าง โดยเน้นกลุ่มผู้มีความเสี่ยงติดเชื้อ เช่น เด็กเยาวชน นักเรียน และผู้สูงอายุ และแนวปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่กระจายโรค ระดับ ๒ และระดับ ๒.๕ เช่น ลดจำนวนคนทำงานของหน่วยงานของรัฐลงให้เหลือ ๑ ใน ๓ (จำนวนใกล้เคียงกับหน่วยงานเอกชน) เพื่อลดความแออัดในที่ทำงาน สำหรับผู้สูงอายุห้ามไปโรงพยาบาลเพื่อลดการสัมผัส ฯลฯ และยังมีมาตรการในการยับยั้งการแพร่กระจายของโรคที่เป็นไปอย่างเข้มแข็งจนกลายเป็นต้นแบบให้กับประเทศอื่นๆ^{๕๕}

● **ในด้านการปรับตัวทางสังคมวัฒนธรรม** เนื่องจากชาวเกาหลีใต้มีพื้นฐานความเชื่อร่วมส่วนหนึ่ง จากความเชื่อในลัทธิขงจื้อ มีวัฒนธรรมที่มีพื้นฐานมาจากสังคมที่มีลำดับชั้น (Hierarchical Social Structure) นั่นคือให้ความสำคัญกับครอบครัว กลุ่มเพื่อน รวมถึงการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าสิทธิส่วนบุคคล ถือความเป็นปัจเจกชนที่น้อยกว่าการเน้นชุมชน มีความเชื่อต่อการอยู่ร่วมกัน “All in This Together” ทำให้เกิดความร่วมมือในการควบคุมการแพร่กระจายของโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ในกรณีของการใช้ หน้ากากอนามัยในสาธารณรัฐเกาหลีไม่ได้เป็นการป้องกันตัวเองจากโรคเท่านั้น แต่เป็นการตระหนัก และการเคารพผู้อื่นด้วย จึงเกิดปรากฏการณ์บริจาคเงินเพื่อซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ให้กับผู้ที่มีความเสี่ยงสูง อย่างกลุ่มแพทย์และพยาบาล^{๕๖}

● **ความสำเร็จในการควบคุมการแพร่กระจายของโรค** ที่เป็นจุดเด่นที่นำสาธารณรัฐเกาหลี ก้าวข้ามวิกฤตไปอย่างรวดเร็ว คือ ด้วยคุณลักษณะของชาวเกาหลีใต้ที่มีลักษณะเน้นความรวดเร็ว กระชับ ไม่ยืดเยื้อ ประชาชนชาวเกาหลีใต้จึงมีความเต็มใจที่จะร่วมกันแก้ปัญหาให้พ้นผ่านไปอย่างรวดเร็ว โดยการใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี^{๕๗}

● **การใช้มาตรการทำงานที่บ้าน (Work from Home)** ที่เกิดขึ้นได้ยากในช่วงปีที่ผ่านมา ได้ถูกสนับสนุนใช้อีกครั้งและเป็นที่ยอมรับจากนายจ้าง เพื่อป้องกันความแออัดในที่ทำงาน และช่วงเวลาเดินทาง โดยมีการสนับสนุนร่วมจากภาคเอกชนและเทคโนโลยีในสาธารณรัฐเกาหลี^{๕๘}

แม้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) จะมีการคลี่คลาย แต่สาธารณรัฐเกาหลียังคงมีมาตรการควบคุมและป้องกัน เพื่อไม่ให้มีการกลับมาของสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) นั้น รุนแรงหรือวิกฤตซ้ำเท่ากับระลอกแรก^{๕๙} โดยกระทรวงวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยวสาธารณรัฐเกาหลี (The Ministry of Culture, Sports and Tourism of the Republic of Korea) ได้มีการกำหนดมาตรการเพื่อให้ยังคงกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ไว้ เช่น การขอให้ประชาชนอยู่บ้าน และเว้นระยะห่างทางสังคม ป้องกันตัวเอง การปิดสถานศึกษา เช่น การสั่งปิด สถานศึกษาในกรุงโซล ห้ามขายอาหารในตลาด และปิดร้านค้าในพื้นที่เสี่ยง ทั้งนี้ ยังคงต้องมีมาตรการ เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

๓.๓.๒.๒ ยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม

สำหรับการดำเนินยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมนั้น กระทรวงวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว ของสาธารณรัฐเกาหลีได้มีการดำเนินยุทธศาสตร์และมาตรการสำคัญ เพื่อตอบสนองการทำงาน ในสถานการณ์วิกฤต โดยประกาศปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ มีมาตรการต่างๆ เพื่อส่งเสริม ให้ประชาชนอยู่บ้านและเว้นระยะห่างทางสังคม ในด้านยุทธศาสตร์วัฒนธรรม รัฐบาลสาธารณรัฐเกาหลี ยังประกาศในเวทีประชาคมโลกอีกด้วยว่า “ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รัฐบาลสาธารณรัฐเกาหลีจะใช้ความพยายามอย่างดีที่สุดในการแบ่งปันบทเรียนที่ได้เรียนรู้ วัฒนธรรมกีฬา และภาคการท่องเที่ยวทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ”^{๖๐}

ด้วยนโยบายดังกล่าว ยังถูกรองรับและปรับแนวทางการดำเนินงานโดยกระทรวงวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยวที่มีนโยบายและมาตรการสำหรับประชาชนในมิติวัฒนธรรม เช่น การดำเนินนโยบายและมาตรการส่งเสริมให้ประชาชนอยู่บ้าน และการเว้นระยะห่างทางสังคม ในขณะที่ยังคงสามารถชื่นชมวัฒนธรรมและศิลปะได้ภายใต้ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) มีมาตรการเพื่อประชาชนและสังคม โดยสนับสนุนการเข้าถึงและชื่นชมศิลปะและวัฒนธรรมต่างๆ การเปิดตัว “คู่มือวัฒนธรรม” ที่ครอบคลุมเกี่ยวกับสุขภาพและชีวิตทางวัฒนธรรมในระหว่างการกักตัว ซึ่งรวบรวมทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการศึกษาและการกีฬา รวมถึงการเชื่อมโยงไปยังทัวร์พิพิธภัณฑ์เสมือนจริงและออนไลน์ เข้าถึงหนังสือเก่าและหนังสือหายาก เพื่อรักษาการเข้าถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้^{๖๑} ทั้งนี้ กรณีพื้นที่ทางวัฒนธรรมในลักษณะสถานแบบปิด ยังเน้นการจำกัดจำนวนผู้เข้าชมและการรักษาระยะห่างทางสังคม เช่น กลุ่มพิพิธภัณฑ์หอศิลป์และห้องสมุด มีการจำกัดจำนวนผู้เข้าชมสูงสุดร้อยละ ๕๐.๐๐ โดยผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์จะต้องทำการจองทางออนไลน์ก่อนเข้าร่วม รวมถึงห้องสมุดสาธารณะต้องทำการจองหนังสือผ่านระบบออนไลน์^{๖๒}

สำหรับทางด้านการดูแลภาควัฒนธรรมหรือผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว ยังได้มีมาตรการดำเนินงานตอบสนองทางวัฒนธรรมท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เร่งด่วนในทันที โดยมีประเด็นสำคัญในมาตรการดังกล่าวอยู่ ๒ ประเด็นหลัก คือ ๑) เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในกิจกรรมสร้างสรรค์ (Creative Activities) ในภาวะโรคระบาดฉุกเฉิน โดยอนุมัติเงินทุนสนับสนุนศิลปินและงานวัฒนธรรมสร้างสรรค์ วงเงิน ๓๔๖.๙๐ ล้านบาท เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมทางด้านวัฒนธรรม และ ๒) ให้มีมาตรการบรรเทาความสูญเสียทางเศรษฐกิจในแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มที่มีปัญหาด้านสภาพคล่อง กลุ่มที่โดนเลิกจ้าง หรือเลื่อนการจัดกิจกรรมออกไป โดยการให้เงินสนับสนุนและเงินกู้ยืมผ่านทางมูลนิธิสวัสดิการศิลปินเกาหลี (Korean Artists Welfare Foundation) ทั้งในระดับบุคคล รวมถึงรับรองรายได้ให้แก่ศิลปินและผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปวัฒนธรรม และให้การสนับสนุนองค์กรขนาดกลางและขนาดย่อมที่ได้รับผลกระทบ^{๖๓}

นอกจากนี้ ในเอกสารรายงานเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ของกระทรวงวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยวของสาธารณรัฐเกาหลี ในชื่อ “Korea’s Policy Responses to COVID-19 : Building Resilience for Culture, Sports and Tourism” ยังได้ระบุถึงนโยบายและยุทธศาสตร์ ตลอดจนแนวทางและมาตรการทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องอีกในหลากหลายมิติ ทั้งมาตรการช่วยเหลือฉุกเฉินสำหรับภาคส่วนคนทำงานวัฒนธรรมในลักษณะเงินทุน โดยประกาศจัดสรรงบประมาณจำนวน ๒.๕๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ ๒,๘๒๐.๕๖ ล้านบาท) เพื่อให้สิทธิ์การเข้าถึงสินเชื่อแก่ศิลปิน การผ่อนปรนทางการเงินสำหรับศิลปินและผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม รวมถึงรัฐบาลยังประกาศให้มีเงินบรรเทาทุกข์สำหรับศิลปินและผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม (Artists and Cultural Professionals) โดยเฉพาะภาพยนตร์ ศิลปะการแสดง ทัศนศิลป์ การท่องเที่ยวและกีฬา และบรรเทาผลกระทบด้านลบต่อพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ทางวัฒนธรรม

และศิลปะต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ ศิลปะ การแสดงทัศนศิลป์ การท่องเที่ยวและกีฬา^{๖๔} พร้อมด้วยการขับเคลื่อนมาตรการต่อเนื่องในภาคปฏิบัติทันที ดังนี้

๑) การส่งเสริมการเข้าถึงวัฒนธรรม โดยดำเนินงานในลักษณะ “One-Stop Platform for Online Cultural Content” การจัดทำแผนการเพิ่มงานและแจกคู่มือส่วนลดสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้าชมสถานที่ทางวัฒนธรรม การจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมสำหรับการสนับสนุนการฝึกอบรมและการสร้างงานใหม่ในอุตสาหกรรมภาพยนตร์และการกระจายเสียง เป็นต้น **การส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม** เช่น การพัฒนาเนื้อหาทางวัฒนธรรม เน้นความหลากหลายของเนื้อหาดิจิทัล เช่น นิทรรศการเสมือนจริง (Virtual Exhibition Tour) หลักสูตรการศึกษาออนไลน์ (Online Courses of Arts Education) วิดีทัศน์ศิลปะการแสดงและคอนเสิร์ต (Videos of Performing Arts and Concerts) ห้องสมุดดิจิทัลและการพัฒนาคลังข้อมูลระดับชาติ เช่น ภาพถ่ายจดหมายเหตุแห่งชาติ งานสถาปัตยกรรม (Digital Libraries and National Archives of Photography, Architectures) การคำนึงถึงและการปรับปรุงเพื่อการเข้าถึงข้อมูลของผู้ด้อยโอกาสทางดิจิทัล (Digitally Underprivileged Groups) และพัฒนาหรือปรับปรุงเว็บไซต์ที่เน้นผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง (User-Centered Website) ตลอดจนการสนับสนุนศิลปินรุ่นใหม่ (Young Artists) เช่น เงินช่วยเหลือเฉพาะเพื่อสนับสนุนผลงานศิลปะชิ้นแรกของศิลปินรุ่นใหม่^{๖๕}

๒) การประกันรายได้ให้กับศิลปินและผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม (Ensuring Income for Artists and Cultural Professionals) เช่น การให้กู้ฉุกเฉิน การจัดตั้งกองทุนสร้างสรรค์ (Creative Fund) ซึ่งเป็นกองทุนเพื่อช่วยเหลือศิลปินที่มีรายได้น้อยหรือผู้สร้างสรรค์งานศิลปะที่มีความเสี่ยงต่อการถูกระงับการจ้างงานหรืออยู่ในความยากลำบากในการทำงาน^{๖๖} กองทุนนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจในการสร้างงาน มีการให้คำแนะนำ และคำปรึกษาเกี่ยวกับเงินช่วยเหลือและเงินอุดหนุน ที่ปรึกษากฎหมายและการบัญชีให้กับศิลปิน และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในแต่ละภาคส่วนภายใต้ขอบเขตของกระทรวง การให้ความดูแลองค์กรด้านศิลปะการแสดง และให้ความช่วยเหลือทางการเงิน เช่น ค่าเช่าอาคาร สถานที่ การจัดแคมเปญส่งเสริมการขาย เช่น บัตรกำนัล ส่วนลดต่างๆ สำหรับ ผู้ชม ผู้ฟัง ผู้เสพงานศิลปะ (Audiences) เป็นต้น

๓) แนวทางการสนับสนุนรายสาขา (Sectoral Approaches) อาชีพ งานศิลปวัฒนธรรม ในสาขาศิลปะการแสดง (Performing Arts) ได้แก่ การสงวนรักษาอาชีพของภาคอุตสาหกรรมศิลปะการแสดง โดยกำหนดให้เป็นกลุ่มธุรกิจและสนับสนุนการจ้างงานพิเศษโดยกระทรวงแรงงาน **สาขาทัศนศิลป์ (Visual Arts)** ได้แก่ การดูแลสภาพคล่องในแวดวงของตลาดศิลปะ ห้องแสดงงานศิลปะ/แกลลอรี่ โดยสภาศิลปะสาธารณรัฐเกาหลี (Arts Council Korea) ขยายขอบเขตเกณฑ์คุณสมบัติสำหรับทุนการจัดนิทรรศการ พิพิธภัณฑสถานส่วนตัว และสนับสนุนในเรื่องพื้นที่จัดแสดง เป็นต้น **สาขาสถาบันทางวัฒนธรรม (Cultural Institutions)** เน้นให้การสนับสนุนการลงทุนร่วมหรือจับคู่ทางด้านทุน

(Matching Funds) และการให้เงินอุดหนุนพิพิธภัณฑสถานเอกชน การสนับสนุนทุนจัดนิทรรศการ การสนับสนุนห้องสมุดและส่งเสริมบริการไร้สัมผัส (Contactless Service) ห้องสมุดสาธารณะ

ส่วนแนวทางสนับสนุนในกลุ่มอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม ได้แก่ สาขาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ (Film Industry) ได้แก่ การสร้างความมั่นใจและประกันรายได้ให้กลุ่มผู้จัดภาพยนตร์ที่ถูกให้หยุดการถ่ายทำ ให้เงินช่วยเหลือในด้านการผลิต สมาพันธ์อุตสาหกรรมรัฐเกาหลีให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น การวางแผนการตลาด เงินอุดหนุน การรักษาความสะอาดในกระบวนการผลิต นอกจากนี้ ยังมีการดูแลคนงานกลุ่มสาขาอาชีพในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ กลุ่มอาชีพอิสระ สนับสนุนให้เรียนเสริมทักษะในสาขาเฉพาะในอาชีพ และมีค่าเบี้ยทำขวัญหรือค่าสินไหมให้ด้วย ตลอดจนการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกองทุนพัฒนาภาพยนตร์ในการช่วยเหลือด้านต้นทุนที่ต้องแบกรับในขณะที่ยอดจำหน่ายตัวลดลงอย่างรวดเร็ว

สำหรับด้านสาขาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) ได้จัดหาเงินทุนให้องค์กรการท่องเที่ยว เช่น กองทุนช่วยเหลือฉุกเฉินสำหรับทุกคน SMEs ที่ได้รับผลกระทบรวมถึงการท่องเที่ยว รวมถึงกลุ่มธุรกิจเกิดใหม่ด้านการท่องเที่ยว (Tourism Startups) ด้วย นอกจากนี้ ยังมีมาตรการลดภาษีสำหรับธุรกิจต่างๆ การลดภาษีโรงแรม ภาษีการถือครองอสังหาริมทรัพย์ที่เรียกเก็บกับธุรกิจบริการ โดยการเข้ามาช่วยเหลือของท้องถิ่นและภูมิภาคผ่านมติสภา รวมถึงการสามารถขอคืนภาษีโรงแรมสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ รวมทั้งรองรับและส่งเสริมงานสาขาการท่องเที่ยว และสนับสนุนการฝึกหัดพัฒนาทักษะสำหรับแรงงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ไม่เพียงเท่านั้น ยังมีการกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวในประเทศในเกิดขึ้น นอกจากนี้ ในด้าน**สาขาอุตสาหกรรมกีฬา (Sports Industry)** ยังสนับสนุนการสร้างขีดความสามารถของ SMEs ทั้งขนาดเล็กและขนาดกลาง ให้เงินกู้พิเศษ (Special Loan) และขยายระยะเวลาในการชำระดอกเบี้ยเงินกู้ นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนการจ้างงานจากองค์กรที่ได้รับผลกระทบรุนแรง

จุดเด่นที่น่าสนใจของสาธารณรัฐเกาหลีอีกประการคือ การมีแนวคิดเชิงยุทธศาสตร์ในเรื่องการจัด “สวัสดิการทางวัฒนธรรม” (Cultural Welfare) ซึ่งที่ผ่านมาเคยมีการริเริ่มโครงการสวัสดิการทางวัฒนธรรมในชื่อโครงการ “Cultural Sharing Project” ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยโครงการดังกล่าวเน้นการสร้างโอกาสของการสร้างงานทางวัฒนธรรมทั้งในภาคศิลปวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ รวมถึงการส่งเสริมการเข้าถึง/การบริโภคงานวัฒนธรรมของประชาชน โดยมีคำสำคัญคือ “สร้างสรรค์” “แบ่งปัน” และ “รับผิดชอบ” หวังให้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนสร้างสรรค์สังคม เศรษฐกิจและงานศิลปวัฒนธรรม โดยโครงการดังกล่าวได้เชื่อมโยงศิลปินและผู้สร้างสรรค์งานต่างๆ ได้มาพบเจอกัน และมีการให้ตั๋วแห่งรักหรือที่เรียกว่า “Sarang (Love) Ticket” ให้คนในกลุ่มช่วงวัยต่างๆ ได้มีโอกาสมาเยี่ยมชมนิทรรศการและพบปะกัน ซึ่งเคยประสบความสำเร็จอย่างดีนั้น แนวคิดเรื่องสวัสดิการทางวัฒนธรรมก็เป็นอีกยุทธศาสตร์^{๖๗} ซึ่งภายใต้แนวคิดดังกล่าวนี้เอง สาธารณรัฐเกาหลีก็มีการสานต่อในช่วงเวลาวิกฤตจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ไปสู่โครงการสวัสดิการทางวัฒนธรรมต่างๆ เช่น การแจกตั๋วงานนิทรรศการศิลปะต่างๆ บัตรกำนัล หรือแม้แต่เด็กนักเรียนก็ยังสามารถเข้าเยี่ยมชมงานศิลปะต่างๆ ไปทั่ว

ตามความต้องการ หรือแม้แต่การจัดสวัสดิการให้ศิลปินในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เช่น การให้ค่าครองชีพ (Living Cost) แก่ศิลปิน หรือการมีข้อเสนอให้ทำประกันการจ้างงาน (Employment Insurance) ให้กับศิลปิน ซึ่งปกติก่อนหน้านี้ไม่มีประกันการจ้างงาน^{๖๘}

นอกจากนี้ ยังมีการจัดการดูแลมิติอื่นๆ เช่น การคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญา ในสถานการณ์เร่งด่วนที่เกิดขึ้น การเรียนรู้ทางไกลผ่านออนไลน์ การปรับเปลี่ยนไปเป็นรูปแบบการเรียนรู้ในโลกเสมือน (Virtual Learning) กะทันหันจนเกิดประเด็นปัญหาเรื่องลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ มีการแก้ปัญหาการทำความเข้าใจในเรื่องลิขสิทธิ์ โดยแจกจ่ายสื่อข้อมูลสำหรับโรงเรียนเกี่ยวกับวิธีการใช้งานที่มีลิขสิทธิ์สื่อออนไลน์โดยไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) นอกจากส่งผลกระทบต่อชีวิตและภาคงานวัฒนธรรมแล้ว ยังเป็นโจทย์ท้าทายของการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวเกาหลีใต้ โดยทั้งนี้รัฐบาลสาธารณรัฐเกาหลียังได้ย้ำถึงการเตรียมพร้อมกับ**ฐานวิถีชีวิตใหม่ (Preparing for the New Normal)** ทั้งในเรื่องการใช้ชีวิตที่เว้นระยะห่าง (Distancing in Daily Life) และการส่งเสริมให้ประชาชนเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง (Coping with Transition) ทั้งการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์วัฒนธรรมและศิลปะดิจิทัล (Changes in the Digital Culture and Arts Landscape) การเดินทางและท่องเที่ยวหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) การปกป้องลิขสิทธิ์ทางวัฒนธรรม (Copyright Protection) ต่างๆ และรวมถึงการเตรียมความพร้อมกับ**ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)** ที่ต้องเผชิญความท้าทายของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในระลอกใหม่ หรือหลังจากนี้ต่อไปในอนาคต

๓.๓.๓ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย

สาธารณรัฐอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียน และเผชิญวิกฤตผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และเสียชีวิตจากโรคดังกล่าวเป็นอันดับหนึ่งในกลุ่มประเทศอาเซียน **ในด้านวัฒนธรรม** เนื่องจากสาธารณรัฐอินโดนีเซียมีภูมิประเทศเป็นหมู่เกาะกว่า ๑๗,๕๐๘ เกาะ ซึ่งทำให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูง มีประชากรกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมาก มีภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปตามบริบทของกลุ่มชนชาติพันธุ์ตามพื้นที่ในภูมิภาคต่างๆ^{๖๙} ซึ่ง “ความเป็นหนึ่งเดียวกันในความหลากหลาย (Unity in Diversity)” เป็นคำขวัญสำคัญและเป็นจุดเด่นของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ที่ถือเป็นเครื่องมือสำคัญของการบริหารและพัฒนาประเทศ

๓.๓.๓.๑ สถานการณ์สาธารณรัฐอินโดนีเซีย

สาธารณรัฐอินโดนีเซีย ตั้งอยู่ระหว่างคาบสมุทรอินโดจีนกับทวีปออสเตรเลีย และระหว่างมหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิก มีพรมแดนติดกับสหพันธรัฐมาเลเซียบนเกาะบอร์เนียว หรือกาลิมันตัน (Kalimantan) ปาปัวนิวกินีบนเกาะนิวกินีหรืออีเรียน (Irian) และติมอร์-เลสเตบนเกาะติมอร์ (Timor) มีความเป็นกลุ่มเกาะที่ประกอบด้วยประชากรจำนวนมากกว่า ๒๖๕ ล้านคน ความหนาแน่น

ของจำนวนประชากรเฉลี่ย ๑๑๖ คนต่อตารางกิโลเมตร หรือจำนวน ๓๐๒ คนต่อตารางไมล์^{๗๐} โดยสังคมประกอบด้วยประชากรที่มีความหลากหลายทางศาสนา โดยประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม^{๗๑}

สาธารณรัฐอินโดนีเซียเป็นหนึ่งในประเทศที่เผชิญสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่รุนแรง ตัวเลขผู้ติดเชื้อสูงในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประชากรได้รับผลกระทบสูงเช่นกัน โดยกลางเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ยอดผู้ติดเชื้อจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ภายในวันเดียวจำนวนถึง ๑,๓๘๕ คน ทำให้ยอดผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน ๒,๗๒๐ คน มากที่สุดเมื่อเทียบกับชาติในอาเซียนด้วยกัน ส่งผลให้สาธารณรัฐอินโดนีเซียมีผู้ติดเชื้อสะสมเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน ๕๒,๘๑๒ คน อัตราการเสียชีวิตในสาธารณรัฐอินโดนีเซียคิดเป็นร้อยละ ๙.๑๐ น้อยกว่าสาธารณรัฐอิตาลี ซึ่งมีอัตราการเสียชีวิตสูงที่สุดในโลกเพียงเล็กน้อย^{๗๒}

รัฐบาลของสาธารณรัฐอินโดนีเซียได้พยายามดำเนินมาตรการแก้ไขปัญหาวิกฤตดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เพื่อยับยั้งการแพร่ระบาด แต่การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ก็ยังคงมีความรุนแรงที่ส่งผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชนอย่างฉับพลันในหลายด้าน ด้วยลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมในสาธารณรัฐอินโดนีเซียเป็นที่รู้จักในเรื่องของความเป็นมิตรของประชาชน การทักทายด้วยการจับมือกันเมื่อพบปะกับเพื่อนและญาติ รวมถึงการทักทายด้วยรอยยิ้มที่อบอุ่น แต่เนื่องด้วยการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รัฐบาลได้ประกาศกฎระเบียบและมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชนเพื่อควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เพื่อสร้างปลอดภัยของประชาชน วิกฤตดังกล่าวส่งผลให้การใช้ชีวิตปกติแบบเดิมมีความยากลำบากมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการทำงานอาชีพ รวมถึงมีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตในสังคมและวัฒนธรรม การพบปะสังสรรค์ทางสังคมวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ในครอบครัว

สื่อมวลชนของสาธารณรัฐอินโดนีเซียรายงานว่า รัฐบาลมีมาตรการปิดการเดินทางจากต่างประเทศ สถานศึกษา/โรงเรียนของสาธารณรัฐอินโดนีเซียถูกปิดทุกพื้นที่ การงดการประกอบศาสนกิจที่มีสยิด/สุหฺร่าโบสถ์ วัด สถานประกอบการหยุดกิจกรรม ภาคธุรกิจขนาดเล็กหลายแห่งต้องปิดตัวลง ขณะที่สถานประกอบการขนาดใหญ่หลายแห่งได้ปลดพนักงานไปเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญพื้นที่ทางสังคมถูกควบคุม โดยรัฐบาลประกาศให้ประชาชน “กักตัว” อยู่บ้าน งดเว้นการใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะหรือการสังสรรค์ทางสังคมแบบเผชิญหน้าหากัน กิจกรรมหลายอย่างต้องหยุด ประชาชนต้องปรับตัวเองให้กับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) และรณรงค์ขอความร่วมมือกับประชาชนและภาคส่วนต่างๆ ให้เฝ้าระวังดูแลตนเองและงดเว้นการเดินทางข้ามพื้นที่ในเขตจังหวัดต่างๆ

สื่อและนักวิเคราะห์จำนวนมากชี้ว่า เหตุที่สาธารณรัฐอินโดนีเซียต้องเผชิญวิกฤตการณ์ที่รุนแรงมาจากการรับมือที่ล่าช้า และระบบสาธารณสุขและการแพทย์ที่ไม่มีความพร้อมหรือความพอเพียงในการรับมือกับสถานการณ์ จากการคำนวณทางคณิตศาสตร์พบว่าสาธารณรัฐอินโดนีเซียน่าจะมีผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) จริงตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓ จำนวนมากถึง ๑ ล้านคน

แต่มีเพียงร้อยละ ๒.๐๐ เท่านั้นที่ถูกตรวจพบ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ สาธารณรัฐอินโดนีเซียมีการใช้จ่ายด้านการลงทุนกับสาธารณสุขต่ำมาก สัดส่วนของแพทย์ต่อประชาชนอยู่ที่จำนวนแพทย์ ๓ คนต่อจำนวนประชาชน ๑๐,๐๐๐ คน รวมถึงการปกปิดข้อมูลข้อเท็จจริงในการรายงานสถานการณ์ตั้งแต่ช่วงต้นๆ เนื่องจากรัฐบาลหวั้นประชาชนจะตื่นตระหนกจนเกินเหตุ^{๗๓}

ในภาพรวม ผลกระทบจากสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รัฐบาลสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ได้สรุปและประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประเทศในหลายด้าน ได้แก่ ผลกระทบด้านสุขภาพของประชาชน ผลกระทบที่เกิดต่อระบบสุขภาพ ผลกระทบขนาดใหญ่ต่อเศรษฐกิจของประเทศ และผลกระทบต่อวิถีชีวิต ทั้งนี้ รัฐบาลยังได้รวบรวมสถิติหน่วยย่อยอื่นๆ ที่ไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ไว้ด้วย

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้จัดทำแผนดำเนินการในเรื่องนี้ โดยแบ่งกลุ่มงานขับเคลื่อนสำคัญ ๗ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตและการสนับสนุนด้านจิตวิทยาสังคม ๒) การสื่อสารถึงความเสี่ยงและการมีส่วนร่วมของชุมชน ๓) ระบบโลจิสติกส์ ๔) ความปลอดภัยทางอาหาร ๕) การบรรเทาผลกระทบทางสังคมเศรษฐกิจ ๖) ภาคส่วนที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการบริการ และ ๗) การดูแลกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มเปราะบางทางสังคม

นอกจากนี้ รัฐบาลสาธารณรัฐอินโดนีเซียยังจัดตั้งงบประมาณ ๕ ล้านล้านรูเปียห์สำหรับการผลิตวัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยร่วมมือกับบริษัท PT Bio Farma ซึ่งเป็นบริษัทผู้ผลิตยาของรัฐ โดยร่วมกับบริษัท Sinovac Biotech ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ในการดำเนินงานร่วมเป็นพื้นที่ทดลองวัคซีนป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยมีความร่วมมือใน ๓ ระยะ เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคมถึงธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ และเริ่มทดลองใช้ในพื้นที่จังหวัดบันดุง (Bandung) เขตชวาตะวันตก โดยเปิดรับอาสาสมัครทดลองวัคซีนกับประชาชนจำนวนกว่าพันคน เนื่องจากกลุ่มผู้รับวัคซีนต้องได้รับการติดตามตรวจสอบและรับการวิเคราะห์อย่างสม่ำเสมอเพื่อประเมินประสิทธิภาพของวัคซีน^{๗๔}

๓.๓.๓.๒ ยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม

แม้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) จะยังคงรุนแรงและถูกมองว่ามีจุดอ่อนเรื่องระบบสาธารณสุขของประเทศ แต่สาธารณรัฐอินโดนีเซียได้รับการวิเคราะห์ว่าเป็นประเทศที่มีกลไกทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง เป็นส่วนสำคัญในการควบคุมไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

เนื่องจากสาธารณรัฐอินโดนีเซียมีภูมิประเทศเป็นหมู่เกาะ ทำให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูง ซึ่งความหลากหลายนี้เองที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมองค์กร และการกระจายการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในหลายระดับโดยใช้มิติวัฒนธรรมเป็นยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันการแพร่ระบาด และช่วยเหลือฟื้นฟูเยียวยา

๑) ในระดับนโยบาย

กระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรม (Ministry of Education and Culture : MoEC) เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ดำเนินงานด้านการศึกษา และงานวัฒนธรรม ในส่วนของการขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม ในแผนการทำงานเพื่อตอบรับสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ชื่อ “Indonesia Multi-Sectoral Response Plan to COVID-19, 2020” ยังเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการออกแบบและดำเนินงานที่เน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เหมาะสม ทางวัฒนธรรมในแต่ละเพศและวัย การเข้าไปมีส่วนร่วมหรือส่งเสริมการทำงานร่วมกับองค์กรเยาวชน และกลุ่มเครือข่ายผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนประเด็นดังกล่าว^{๗๕}

กระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมยังได้การรวบรวมข้อมูลระยะที่ ๑ สำหรับจำนวนศิลปิน และผู้ทำงานวัฒนธรรมที่ได้รับผลกระทบ ช่วงวันที่ ๓-๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยการสำรวจออนไลน์ และวางมาตรการช่วยเหลือ ๒ เรื่อง ได้แก่

(๑) โครงการรวมศิลปินไว้ใน “Hope Family Program (PKH)” ที่กระทรวงกิจการสังคม เป็นโครงการสำหรับศิลปินที่มีเกณฑ์รายได้จำนวนเงินต่ำกว่า ๑๐ ล้านรูเปียห์ต่อเดือน และไม่มียานอื่น นอกเหนือจากงานศิลปะ มีครอบครัวอยู่แล้ว ยังไม่ได้ลงทะเบียนใน PKH และยังไม่ได้รับการช่วยเหลือ ทางสังคมในด้านอื่นๆ มีศิลปินจำนวนกว่า ๑๑,๘๗๓ คน ซึ่งตกอยู่ในเกณฑ์นี้

(๒) โครงการการมอบบัตร “Pre-Work” สำหรับศิลปินที่มีเกณฑ์รายได้ต่ำกว่า ๑๐ ล้านรูเปียห์ ต่อเดือนไม่มีงานอื่นนอกจากงานศิลปะไม่มีครอบครัวไม่มีบัตร “Pre-Work” และยังไม่ได้รับโปรแกรม ช่วยเหลือสังคมอื่นๆ ศิลปินที่ตกอยู่ในเกณฑ์นี้จำนวน ๙,๑๒๒ คน

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมยังมุ่งสนับสนุนการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ และยุทธศาสตร์ทางการศึกษาที่เน้นแนวทางและนวัตกรรมการจัดการศึกษาทางไกล แต่ในภาพรวม การสนับสนุนสำหรับการเรียนรู้ทางไกลและการเรียนรู้ผ่านออนไลน์ ยังมีข้อจำกัดในการดำเนินงาน และการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลที่ไม่เพียงพอ เนื่องด้วยขาดโครงสร้างพื้นฐานในหลายจังหวัดและอำเภอ ซึ่งส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถจัดการศึกษา ครอบครัวที่ยากจนไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ต และไม่มีคอมพิวเตอร์ ทำให้บุตรหลานไม่สามารถเรียนรู้ที่บ้านได้ ดังที่ธนาคารโลก (World Bank) ระบุว่า กลุ่มยากจนที่สุดในสาธารณรัฐอินโดนีเซียไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ในครัวเรือน และผู้หญิงยังมี หน้าที่รับผิดชอบมากที่สุด สถานการณ์เช่นนี้ ในการดูแลบ้านและสมาชิกที่เป็นเด็กในบ้าน และพ่อแม่ ที่ทำงานนอกร้านทั้งคู่ก็ไม่สามารถดูแลเด็กในเรื่องการศึกษาที่บ้านได้ ผลกระทบในครั้งนี้ส่งผลต่อสถิติ การลาออกจากโรงเรียนที่เพิ่มขึ้นด้วย^{๗๖}

อย่างไรก็ดี กระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมได้เน้นมาตรการให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและชุมชน ช่วยกันดูแลและช่วยเหลือด้านการเรียนรู้ตามบริบทของพื้นที่ และอนุโลมให้ครูสามารถ

ดำเนินงานช่วยเหลือฉุกเฉินในพื้นที่เฉพาะชุมชนที่ครุอยู่ได้ และในกลุ่มนักเรียนขนาดเล็ก เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)^{๗๖}

มากกว่านั้น กระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมยังร่วมมือกับกระทรวงการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยสำนักงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีแผนที่จะจัดเตรียมบัตร “Pre-Work” สำหรับศิลปินที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในรูปแบบ “Working Card” คือรหัสเฉพาะ ๑๖ หลักที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการชำระเงินสำหรับการฝึกอบรมต่างๆ ผู้เข้าร่วมสามารถเลือกการฝึกอบรมที่ต้องการได้บนแพลตฟอร์มพันธมิตรดิจิทัล เช่น โปรแกรม Tokopedia, Skill Academy เป็นต้น ผู้รับบัตรแต่ละคนจะได้รับแพ็คเกจจำนวนมูลค่ารวม ๓.๕๕ ล้านบาท และเงินจำนวนมากถึง ๑ ล้านบาทที่ใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมและส่วนที่เหลือเป็นสิ่งจูงใจที่จะโอนไปยังบัญชีธนาคาร หรือกระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์

นอกจากนี้ ยังมีความร่วมมือในระดับรัฐบาลและหน่วยงานกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ อาทิ

- กระทรวงการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยสำนักงานการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้บันทึกข้อมูลแรงงานสร้างสรรค์จำนวน ๑๘๙,๕๘๖ คน ที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)^{๗๗} ซึ่งรวมถึงศิลปินนักดนตรีและทีมงานภาพยนตร์ที่ตกงาน/อยู่บ้าน ซึ่งเป็นข้อมูลจากสมาคมอุตสาหกรรมวิชาชีพและแผนการท่องเที่ยว คนในกลุ่มนี้จะได้รับความช่วยเหลือในรูปแบบการ์ดเช่นกัน

- กระทรวงการคลังออกกฎข้อบังคับ ว่าด้วยสิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับผู้เสียภาษีที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ตามนโยบายดังกล่าวมีการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีและภาษีมูลค่าเพิ่มแก่ธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากการระบาด เช่น ภาษีเงินได้ (เงินเดือน) ที่จ่ายไปแล้วจะได้คืนภาษีหัก ณ ที่จ่ายปลายปีโดยได้รับการยกเว้นส่วนภาษีธุรกิจเฉพาะลดให้ร้อยละ ๓๐.๐๐ ทั้งนี้ นักธุรกิจหรือผู้ประกอบการด้านศิลปะสามารถยื่นขอสิทธิประโยชน์ทางภาษีได้ เช่น กิจกรรมศิลปะการแสดง การสร้างงานศิลปะ การให้บริการทางศิลปะ (Jasa Impresariat Bidang Seni) กิจกรรมบันเทิงด้านศิลปะและกิจกรรมสร้างสรรค์อื่นๆ กระบวนการผลิตภาพยนตร์ วิทยุทัศน์และโทรทัศน์ส่วนตัว และการเผยแพร่ ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์และรายการโทรทัศน์ โดยเอกชน โรงภาพยนตร์ การบันทึกเสียง สำนักพิมพ์ดนตรี และหนังสือดนตรี การจัดพิมพ์หนังสือ

- สาธารณรัฐอินโดนีเซียยังมีกระทรวงหมู่บ้านการพัฒนาภูมิภาคที่ด้อยโอกาสและการอพยพ (Ministry of Villages, Development of Disadvantaged Regions, and Transmigration) ซึ่งช่วงระยะเวลา ๕ ปี ที่ผ่านมา รัฐบาลกลางได้สร้างแรงจูงใจทั่วประเทศในการพัฒนาหมู่บ้านผ่านการจัดสรรงบประมาณกองทุนหมู่บ้าน (Alokasi Dana Desa : ADD/Village Fund Allocation) ซึ่งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ก็อาศัยกองทุนนี้ เพื่อช่วยเหลือประชาชนในภูมิภาคที่ยากลำบากทางไกล

๒) ยุทธศาสตร์วัฒนธรรมพลังความร่วมมือจากภาคประชาคมและท้องถิ่น

● สาธารณรัฐอินโดนีเซียมีประชาชนนับถือศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ สถาบันทางศาสนา โดยเฉพาะสภาอิสลามแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Indonesian Ulema Council-Majelis Ulama Indonesia : MUI) ซึ่งเป็นองค์กรศาสนาที่ใหญ่ที่สุดในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย มีศักยภาพในการดูแลชุมชนอิสลามในประเทศ ในช่วงเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) องค์กรนี้ได้มีการปรับตัวในการจัดการทางด้านศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม การสร้างความรู้ความเข้าใจ และการเรียนรู้ รวมถึงการรับมือกับสถานการณ์ของโรคอุบัติใหม่ดังกล่าวร่วมกับหน่วยงานด้านสุขภาพ^{๗๙} เช่นเดียวกับอีกหลายประเทศในโลกอาหรับหรือโลกมุสลิมที่เปลี่ยนการทักทายและการงดเว้นการละหมาดในมัสยิด/สุเหร่า โดยสถาบันศาสนาช่วยเหลือและขอความร่วมมือชาวมุสลิมที่ทำงานต่างถิ่น “ไม่กลับภูมิลำเนา” ในช่วงรอมฎอนเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ที่สำคัญในระดับพื้นที่นั้น สาธารณรัฐอินโดนีเซียมีวัฒนธรรมชุมชนแบบหนึ่งที่เรียกว่า “Ronda” วัฒนธรรมอาสาสมัครหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลไกทางสังคมวัฒนธรรม คอยดูแลทำงานคล้ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ของประเทศไทย ฝ่ายระวัง คัดกรองผู้ที่มีอาการเข้าข่ายติดเชื้อเพื่อไปรักษาต่อไป การถือกวาดวันของสาธารณรัฐอินโดนีเซียนั้นคุมเข้ม แต่อนุโลมให้กลุ่ม Ronda นี้ลงพื้นที่ได้ และรวมถึงอนุโลมให้ครูที่มีความจำเป็นที่ต้องไปเยี่ยมเยียนนักเรียนที่ยากลำบาก สามารถไปได้เฉพาะในหมู่บ้านของครู (ห้ามข้ามเขต) เน้นความปลอดภัยและการป้องกันการแพร่ระบาดข้ามพื้นที่

ขณะเดียวกันสาธารณรัฐอินโดนีเซียยังมีความเข้มแข็งทางศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายภูมิภาค ซึ่งมีหลายหน่วยช่วยกันขับเคลื่อนการทำงาน โดยเฉพาะในระดับพื้นที่ ตัวอย่างงานด้านวัฒนธรรมที่เชื่อมกับภาคส่วนอื่นที่ได้รับผลกระทบในจังหวัดที่สำคัญทางวัฒนธรรมของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย มีตัวอย่างน่าสนใจบางประเด็นดังนี้

● **จังหวัดบาหลี** กระทรวงการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Ministry of Tourism and Creative Economy : MTCE) สาธารณรัฐอินโดนีเซีย ได้ประกาศว่า เมื่อข้อจำกัดด้านการเดินทางผ่อนคลายลง จังหวัดบาหลีจะเป็นสถานที่นำร่องสำหรับโครงการรักษาความสะอาดสุขภาพและความปลอดภัย (Cleanliness, Health, and Safety : CHS) ของกระทรวงการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Ministry of Tourism and Creative Economy : MTCE) โดยจะเร่งเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวชั้นนำบนเกาะ และการจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวที่ไม่ใช่แค่เพียง “วิถีใหม่” ในบริบทของบาหลีเท่านั้น แต่ถือว่าเป็น “ยุคใหม่ของการท่องเที่ยว” ที่จะเปลี่ยนกระบวนทัศน์การท่องเที่ยวใหม่ในอนาคต^{๘๐}

● **จังหวัดยอกยาคาร์ตา** ซึ่งเป็นจังหวัดที่ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นศูนย์กลางแห่งศิลปวัฒนธรรม และศิลปินแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มากที่สุดในภูมิภาคของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย รัฐบาลท้องถิ่นยอกยาคาร์ตา มีนโยบายด้านกฎหมายการเมืองและความมั่นคง โดยนายโมฮัมหมัด มาฮฟูด เอ็มดี (Mr. Mohammad Mahfud MD) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงประสานกิจการการเมือง กฎหมายและความมั่นคง (Coordinating Minister

for Political, Legal, and Security Affairs) กล่าวว่า รัฐบาลจะให้การสนับสนุนให้ศิลปินและผู้ปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมในจังหวัดให้มีส่วนในการรณรงค์ให้ประชาชนปฏิบัติตามระเบียบด้านสุขภาพ โดยรัฐมนตรีมีความเชื่อว่าศิลปินและผู้ปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมสามารถช่วยด้วยวิธีการโน้มน้าวใจได้^{๕๑}

ทั้งนี้ ในด้านการท่องเที่ยวซึ่งได้รับผลกระทบมาก เพราะเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่สำคัญที่สุดของจังหวัดยogyakarta ด้วยความภาคภูมิใจในสถานที่ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์แบบดั้งเดิม นักท่องเที่ยวมักจะหลงใหลเข้ามาในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะในวันหยุดสุดสัปดาห์ ถึงแม้สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญยังปิดอยู่ แต่ทางการได้ทำความสะอาด ฆ่าเชื้อและดูแลอย่างต่อเนื่องเพื่อรอวันเปิดและให้ความสำคัญกับการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในการท่องเที่ยว

ที่น่าสนใจคือ เนื่องจากจังหวัดยogyakarta เป็นเมืองที่มีกลุ่มศิลปินและคนทำงานทางวัฒนธรรมมากกว่าพันกลุ่ม หลายกิจกรรมที่เป็นศิลปวัฒนธรรมหรือศิลปะการแสดงที่ต้องจัดในโรงมหรสพหรือพื้นที่สาธารณะต้องปรับตัวอย่างมาก โดยแม้จะมีกลุ่มคนทำงานหลายกลุ่มที่ต้องหยุดกิจกรรม แต่ยังมีกลุ่มเครือข่ายศิลปินอีกจำนวนไม่น้อยที่ปรับรูปแบบการแสดงงานทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) และขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมในภาคประชาชนในพื้นที่ต่อไป เช่น การยังคงจัดแสดงเซตหนังวายัง หรือเซตหนังสดแบบไม่มีคนดูหน้าโรง โดยมีทั้งฉายสดและแบบบันทึกภาพแล้วผ่านออนไลน์ที่เห็นได้ประจำที่ยogyakarta หรือการจัดกิจกรรมสร้างงานศิลปะในบ้านและบันทึกภาพผลงานแบ่งปันเครือข่ายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์หรือพื้นที่ชุมชนเสมือนในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น

แหล่งที่มา : CNN Indonesia^{๕๒}

● **จังหวัดมาลัง** รัฐบาลให้สิ่งจูงใจสำหรับชุมชนที่มีรายได้น้อยและแรงงานรายวัน รวมทั้งคนงานศิลปวัฒนธรรมที่มีรายได้น้อย จำนวนเงินที่จัดสรรสำหรับโครงการนี้คือจำนวน ๑๕,๐๐๐ ล้านรูเปียห์ของงบประมาณการจัดการเพื่อเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบทั้งหมดเป็นเงินจำนวน ๓๗ พันล้านรูเปียห์ รัฐบาลท้องถิ่นเมืองมาลังได้เปลี่ยนแหล่งเงินทุนหลายแห่งสำหรับสร้างแรงจูงใจนี้ เช่น กองทุนตัวแทนการท่องเที่ยวร้อยละ ๒๐.๐๐ และกองทุนโครงสร้างพื้นฐานจากกรมโยธาธิการที่อยู่อาศัยและพื้นที่นิคมโปรแกรมนี้ ดำเนินการตามคำแนะนำและร่วมมือกับรัฐบาลกลางซึ่งนโยบายล่าสุดของอธิบดีวัฒนธรรมจนถึงขณะนี้ศิลปินและนักวัฒนธรรมจำนวน ๕๐๐ คนที่จะได้รับความช่วยเหลือ ผู้รับแต่ละคนจะได้รับ

เงินจำนวน ๓๐๐,๐๐๐ รูเปียห์ต่อเดือนเป็นเวลาสามเดือน เงินจะถูกโอนโดยตรงผ่านบัญชี “East Java Bank” สำหรับการรวบรวมข้อมูลศิลปินและนักวัฒนธรรม รวมถึงการกำหนดเกณฑ์การตรวจสอบและการแจกจ่ายเงินทุนได้รับความไว้วางใจโดยตรงกับชุมชนศิลปวัฒนธรรมของเมืองมาลัง เช่น คือ Malang Arts Council ซึ่งดูแลศิลปินอาวุโสที่ไม่ได้ใช้อินเทอร์เน็ตด้วย ทั้งนี้ การดำเนินงานในส่วนของข้อมูลศิลปินจะถูกส่งไปยังกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมเพื่อรวมไว้ในฐานข้อมูลดิจิทัล เพื่อตรวจสอบความซ้ำซ้อนและดำเนินการช่วยเหลือต่อไป^{๔๓}

ทั้งนี้ ในหลายๆ จังหวัด เช่น จังหวัดจาการ์ตา มีการช่วยเหลือศิลปินและนักวัฒนธรรมเช่นกัน เหมือนกับจังหวัดอื่นๆ ในรูปแบบที่แตกต่างกันไป โดยจังหวัดจาการ์ตาให้ความช่วยเหลือในรูปแบบของการแจกจ่ายแพคเกจของซ้ำจำนวน ๕๐๐ รายการที่ได้จากการรับบริจาค เป็นต้น^{๔๔}

นอกจากนี้ ในระดับของภาคประชาสังคมนั้น สาธารณรัฐอินโดนีเซียยังมีภาคคนทำงานทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง อาทิ เครือข่ายศิลปิน ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม กระจายตัวอยู่ทุกภูมิภาค แม้ภาควัฒนธรรมจะได้รับผลกระทบรุนแรง แต่เครือข่ายศิลปินในหลายพื้นที่กลับเป็นกลไกสำคัญของการสนับสนุนศิลปินด้วยกัน และยังเป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่เป็นจิตอาสาระดมทุนช่วยเหลือด้านการแพทย์ รมรงค์ การดูแลตนเอง เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) หรือการจัดการแสดงดนตรีแบบ “Drive-In Live Music Concert” และพยายามขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรม เพื่อการอนุรักษ์และสร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ท่ามกลางสถานการณ์วิกฤตและฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) แม้จะประสบปัญหาทางงบประมาณ แต่เครือข่ายศิลปินหลายพื้นที่กลับมองเห็นว่างานด้านศิลปวัฒนธรรมคือทุนทางวัฒนธรรมและทุนสังคมของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และคือโอกาสของการสื่อสารและสืบสานยังท่ามกลางความท้าทายที่ต้องดำเนินต่อไป เพื่อสร้างศิลปินและสืบทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ต่อไป^{๔๕}

งานแสดงดนตรี Drive-in Live Music Concert in Jakarta
แหล่งที่มา: The Jakarta Post^{๔๖}

ภาพศิลปินเพื่อระดมทุนช่วยเหลือทางการแพทย์
แหล่งที่มา : Repulika.co.id^{๔๗}

ในภาพรวมจะเห็นได้ว่า แม้สาธารณรัฐอินโดนีเซียยังเผชิญวิกฤตสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) แต่จุดเด่นของความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในแต่ละพื้นที่กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่เป็นตัวแบบของการขับเคลื่อนพลังทุกภาคส่วนที่ใช้มิติวัฒนธรรมเป็นกลไกประคับประคองจิตวิญญาณของผู้คนและสังคมท่ามกลางฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) อย่างน่าเป็นตัวอย่างของการเรียนรู้บทเรียนการทำงานวัฒนธรรมอย่างมาก

๓.๓.๔ ประเทศนิวซีแลนด์

ประเทศนิวซีแลนด์ ตั้งอยู่ในทวีปโอเชียเนีย (Oceania) บริเวณมหาสมุทรแปซิฟิกใต้ประกอบด้วยเกาะเหนือและเกาะใต้ มีขนาดใกล้เคียงกับประเทศญี่ปุ่น ประเทศที่อยู่ใกล้เคียงคือเครือรัฐออสเตรเลีย ประชากรดั้งเดิมคือชนเผ่าพื้นเมืองชาวเมารี ซึ่งเรียกดินแดนประเทศนิวซีแลนด์ว่า “Aotearoa” หมายถึง “ดินแดนแห่งเมฆยาวสีขาว” ประเทศนิวซีแลนด์ได้กลายเป็นอาณานิคมของสหราชอาณาจักร ด้วยสนธิสัญญาไวทิงกิ (Treaty of Waitangi) เมื่อพ.ศ. ๒๓๘๓ ซึ่งได้สัญญาไว้ว่าจะให้ “Complete Chieftainship” (Tino Rangatiratanga) แก่ชนเผ่าพื้นเมืองชาวเมารี แต่ในปัจจุบันประเทศนิวซีแลนด์อยู่ในเครือจักรภพ มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ประมุขแห่งรัฐคือสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒ และมีข้าหลวงใหญ่ (Governor General) เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในประเทศนิวซีแลนด์ ชาวนิวซีแลนด์ส่วนใหญ่มีเชื้อสายมาจากชาวอังกฤษ ส่วนชนเผ่าพื้นเมืองคือ ชาวเมารี (Maori) มีผิวสีเหลืองมีจำนวนประมาณ ๑๕๑,๑๐๐ คน ซึ่งมีสิทธิทางสังคมเทียบเท่ากับชาวผิวขาวทุกอย่าง โดยรัฐบาลกลางสหราชอาณาจักรให้ความคุ้มครองกับประชาชนทั่วถึงทุกคน ในด้านภูมิประเทศ มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและความสวยงามทางธรรมชาติ เศรษฐกิจของประเทศนิวซีแลนด์เน้นการค้าโดยมีฐานจากการเกษตร นโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนให้ผู้มีความรู้ความสามารถอพยพจากประเทศต่างๆ เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศนิวซีแลนด์ได้ จึงมีส่วนทำให้ประเทศนิวซีแลนด์เป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยผู้คนจากหลายชาติหลายภาษา^{๕๕}

ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ประเทศนิวซีแลนด์เป็นประเทศกลุ่มแรกที่มีการตื่นตัวต่อเรื่องดังกล่าว โดยนับตั้งแต่ปลายเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ที่สาธารณรัฐประชาชนจีนเริ่มมีจำนวนผู้ติดเชื้อพุ่งขึ้นแตะหลักหมื่นคน ประเทศนิวซีแลนด์จัดเตรียมเที่ยวบินพิเศษของสายการบินแอร์นิวซีแลนด์ (Air New Zealand) ไปรับพลเมืองชาวนิวซีแลนด์ที่ตกค้างอยู่ในเมืองอูฮั่นและเมืองใกล้เคียง และเริ่มวางแผนรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) อย่างเป็นระบบต่อเนื่องมา^{๕๖} ในด้านวัฒนธรรม ประเทศนิวซีแลนด์มีการเปิดรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งในท่ามกลางสถานการณ์วิกฤตนี้ ผู้นำประเทศนิวซีแลนด์ได้ใช้ยุทธศาสตร์การสื่อสารทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการทำงานหลัก เพื่อณรงค์ให้เกิดการปรับตัวทางวัฒนธรรมในสอดคล้องกับสถานการณ์วิกฤต ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ได้รับการยกย่องจากนานาประเทศ

๓.๓.๔.๑ สถานการณ์และผลกระทบทางวัฒนธรรม

ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ส่งผลกระทบอย่างมากในภาคของศิลปะ วัฒนธรรม รักษามรดกทางวัฒนธรรม การกระจายเสียง สื่อประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการกีฬาและนันทนาการ รัฐบาลเปิดระบบแจ้งเตือนของรัฐบาล (New Zealand Government Alert System) ผ่านเว็บไซต์ <https://covid19.govt.nz/covid-19/current-alert-level/> แบ่งมาตรการดำเนินงานเป็นระยะ และมีการกำหนดการเฝ้าระวังความเสี่ยงเชิงพื้นที่ โดยรัฐบาลประกาศมาตรการระบบแจ้งเตือน ๔ ระดับที่จะดำเนินงานควบคุมและป้องกันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้แก่ การแจ้งเตือนระดับ ๔-ล็อกดาวน์ (Alert Level 4-Lockdown) ปิดกิจการ ปิดสถานศึกษา และยกเลิกงานจัดแสดงในอาคารและกลางแจ้งทั้งหมด การแจ้งเตือนระดับ ๓-จำกัด (Alert Level 3-Restrict) งดการเดินทางออกจากบ้านโดยไม่จำเป็น สวมหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้าตลอดเวลาอยู่นอกบ้าน การแจ้งเตือนระดับ ๒-ลด (Alert Level 2-Reduce) เน้นการรักษาระยะห่าง ๒ เมตรเมื่ออยู่นอกบ้าน การแจ้งเตือนระดับ ๑-เตรียมพร้อม (Alert Level 1-Prepare)^{๙๐}

ปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เป็นต้นมา รัฐบาลได้ประกาศมาตรการแจ้งเตือนระดับ ๔ และขอความร่วมมือกับประชาชนและภาคธุรกิจต่างๆ ให้ดำเนินตามมาตรการอย่างเคร่งครัด จากนั้นจึงขยับมาตรการผ่อนคลายเป็นระดับ ๓ หลังจากเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓ และผ่อนคลายเป็นระดับ ๒ ในกลางเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ทั้งนี้ ในการดำเนินงานนี้รัฐบาลประเทศนิวซีแลนด์ได้วางแนวทางการจัดการเรื่องสื่อในระหว่างสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในระยะที่ ๒ และ ๓ (Guidance for Media Organizations During COVID-19 Alert Levels 2 and 3) และยังสามารถจัดทำคำแนะนำสำหรับการทำงานด้านสื่อ (Media) และการสื่อสารในสถานการณ์วิกฤต และที่สำคัญคือ การมีระบบแจ้งเตือนพร้อมระบบเฝ้าระวัง และการตรวจคัดกรองประชาชน รวมถึงมาตรการดูแลป้องกันต่างๆ จนได้รับเสียงชื่นชมจากสื่อมวลชนต่างประเทศที่มีต่อประเทศนิวซีแลนด์ในเรื่องความสามารถในการจัดการรับมือการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

อย่างไรก็ดี แม้ปัจจุบันประเทศนิวซีแลนด์ต้องเผชิญกับการระบาดระลอกใหม่ แต่รัฐบาลก็ยังคงธรรมาภิบาล และเตรียมความพร้อมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง และในบางพื้นที่ก็มีการเฝ้าระวังและแจ้งเตือน เช่น กรณีเมืองไอล์แลนด์ (The Auckland region) ล่าสุดได้มีการแจ้งเตือนการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ระดับ ๓ หลังจากพบผู้ติดเชื้อรายใหม่เพิ่มจำนวน ๔ ราย ในเมืองไอล์แลนด์ หลังจากที่ผ่านมาไม่มีรายงานผู้ติดเชื้อเลยในจำนวน ๑๐๒ วัน โดยการแจ้งเตือนระดับ ๓ นี้ งดการเดินทางออกจากบ้านโดยไม่จำเป็น สวมหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้าตลอดเวลาอยู่นอกบ้าน งดการรวมตัวกันเกินจำนวน ๑๐ คนและห้ามไม่ให้นั่งรับประทานอาหารในร้านและปิดสถานศึกษา^{๙๑} แต่องค์กรสื่อทุกแห่งสามารถดำเนินงานได้โดยปฏิบัติ ตามแนวทางควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยทั่วไป ในการจัดทำมาตรการด้านความปลอดภัยและสุขอนามัย ส่วนพื้นที่อื่นๆ

ของประเทศนิวซีแลนด์อยู่ในระดับการแจ้งเตือนระดับ ๒ สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานอย่างปลอดภัย ภายใต้สถานการณ์ระดับ ๒

- **การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมชีวิต** สำหรับการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมชีวิตนั้น นับตั้งแต่มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รัฐบาลประเทศนิวซีแลนด์มีนโยบายขอปรับเปลี่ยนประเพณีการทักทายของชนพื้นเมืองชาวเมารี (Maori) แบบฮองงิ (Hongi) ที่เป็นการทักทายต้อนรับแขกผู้มาเยือนโดยการจรดหน้าผากและจมูกชนกัน เป็นการแลกเปลี่ยนลมหายใจกัน มากเป็นการทักทายในแบบไม่สัมผัสร่างกายแทน พร้อมกันนี้ยังส่งเสริมให้ชุมชนชาติพันธุ์เมารีใช้ศักยภาพของวัฒนธรรมชุมชนที่มีในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยความร่วมมือกับองค์กรสื่อสารสาธารณะในการรณรงค์สร้างค่านิยมใหม่ในสถานการณ์วิกฤต

- **ส่วนวิถีชีวิตของประชาชนโดยทั่วไป** เนื่องจากชาวนิวซีแลนด์มีความเป็นพลเมืองที่ปฏิบัติตามกฎหมายมาก จึงปฏิบัติตามแนวทางของรัฐบาลที่อาศัยการใช้ข้อมูลความรู้และการสื่อสารที่ชัดเจนในการทำงาน ที่สำคัญคือสังคมนิวซีแลนด์มีความหลากหลายชาติพันธุ์ และสามารถอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างทางกลุ่มชาติพันธุ์และชุมชน มีทั้งชนพื้นเมืองและผู้อพยพ หรือกลุ่มคนข้ามชาติ ทำให้พลเมืองที่อาศัยในประเทศนิวซีแลนด์ มีความสามารถในการปรับตัวทางวัฒนธรรมได้ง่าย โดยติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวและระบบการแจ้งเตือนของรัฐบาล รวมถึงดูแลสุขภาพอนามัยและเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ^{๕๒}

- **ผลกระทบต่อภาควัฒนธรรม** เนื่องจากงานภาคศิลปะและงานสร้างสรรค์ได้รับผลกระทบกว่าพันแห่ง รัฐบาลประเทศนิวซีแลนด์ได้ประกาศนโยบายช่วยเหลือและสนับสนุนการจ้างงานเพื่อลดผลกระทบทางเศรษฐกิจ โดยมีผู้ถูกจ้างงานจำนวน ๙๐,๐๐๐ คน ที่ได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนความเป็นอยู่ที่ดี โดยเฉพาะภาคศิลปวัฒนธรรมที่ได้รับผลกระทบจากการปิดตัว/ยุติการจัดแสดงต่างๆ โดยกระทรวงการคลัง (Minister of Finance) ได้คาดการณ์ว่า หากรัฐบาลไม่เข้าไปช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนให้กับภาควัฒนธรรมด้านนี้จะเกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจถึงสองเท่า และจะส่งผลกระทบต่อการสูญเสียตำแหน่งงานหรือว่างงานจำนวน ๑๑,๐๐๐ อัตรา ภายในระยะเวลาจำนวน ๑๒ เดือน โดยรัฐบาลมองว่าหากภาควัฒนธรรมเกิดการฟื้นตัว มีทิศทางและผลลัพธ์ที่ดีอย่างต่อเนื่องได้นั้น จะเป็นภาคส่วนและกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และเชื่อมโยงไปสู่ความก้าวหน้าในผลผลิตทางเทคโนโลยี ตลอดจนการเป็น “เจ้าบ้าน” ของสถานที่จัดงานและการท่องเที่ยวในประเทศ^{๕๓}

๓.๓.๔.๒ ยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม

กระทรวงวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม (Ministry for Culture and Heritage : MCH) ดำเนินงานด้านการสนับสนุนองค์กรด้านศิลปวัฒนธรรม รักษา มรดกทางวัฒนธรรม การกระจายเสียง สื่อประชาสัมพันธ์ ตลอดจนงานกีฬาและนันทนาการ ซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของรัฐบาลประเทศนิวซีแลนด์ ตลอดจนให้คำแนะนำรัฐบาลในเรื่องวัฒนธรรมและจัดหางานวิจัยและแหล่งข้อมูล เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ เป็นองค์กรที่เราให้ทุนมอบประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเพื่อทุกคน

ในด้านยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมเพื่อบรรเทาผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยการช่วยเหลือครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้ (๑) Funding Across the Arts Sector (๒) Heritage EQUIP Funding Eligibility Tool (๓) Regional Culture and Heritage Fund (RCHF) โดยแบ่งแนวทางการฟื้นฟู ดังนี้^{๔๔}

๑) การฟื้นฟูและสร้างสรรค์ใหม่ในภาคของศิลปะ วัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรม (Regenerating the Arts, Culture and Heritage Sector) โดยมียุทธศาสตร์การระดมทุนให้ความช่วยเหลือการฟื้นฟูและสร้างสรรค์ใหม่ของศิลปวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งด้านเงินทุนและงานขับเคลื่อน เนื่องจากงานด้านดังกล่าวมีส่วนสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ มี GDP จำนวนเกือบ ๑๑ พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ก่อนหน้าที่จะมีการระบาดของไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) แต่จากข้อมูลพบว่า พิพิธภัณฑสถาน หอศิลป์ และแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมต่างๆ ปิดให้บริการ ศิลปินและองค์กรศิลปะ แต่ละแห่ง เช่น บริษัทเต็นท์รา และการละคร มีรายได้ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ไม่เพียงเท่านั้นรัฐบาลยังต้องการเห็นงานด้านศิลปวัฒนธรรมที่เฟื่องฟูกว่าในอดีต เนื่องจากประเทศนิวซีแลนด์เคยได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์แผ่นดินไหว (Canterbury Earthquakes) ซึ่งทางรัฐบาลมองว่าการสนับสนุนให้ศิลปินและงานทางวัฒนธรรมได้แสดงศักยภาพในการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมนั้น จะช่วยยกระดับการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจและยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมได้อีกทางหนึ่งด้วย

หัวใจสำคัญของการเร่งฟื้นฟูช่วยเหลือในด้านนี้ คือความต้องการเชื่อมโยงชุมชนต่างๆ เข้าด้วยกัน แล้วนำเสนอความเป็นประเทศนิวซีแลนด์ในระดับโลก ตัวอย่างโครงการริเริ่มจากการสนับสนุนของรัฐบาลภายใต้งบประมาณปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ที่รัฐบาลประเทศนิวซีแลนด์จัดให้^{๔๕} ทั้งนี้ ศิลปินและครีเอทีฟหลายพันคนในองค์กรทางวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมหลายร้อยแห่ง ได้รับการสนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นในการฟื้นตัวจากผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) นางจาซินดา เคต ลอเรลล์ อาร์เดิร์น (Ms. Jacinda Kate Laurell Ardern) นายกรัฐมนตรีประเทศนิวซีแลนด์ และควบตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศิลปะ วัฒนธรรม และมรดกของชาติ (Minister for Arts, Culture and Heritage) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงข่าวกรอง และความมั่นคงแห่งชาติ (Minister for National Security and Intelligence) และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการแก้ไขปัญหาคความยากจนในเด็ก (Child Poverty Reduction) ได้ประกาศว่า “**ภาควัฒนธรรมอยู่ในกลุ่มที่ได้รับผลกระทบรุนแรงที่สุดจากสถานการณ์การระบาดทั่วโลก**” การระดมให้ความช่วยเหลือจะทำให้ศิลปินได้กลับมายืนหยัดได้อีกครั้ง มีโอกาสในการสร้างงานใหม่ๆ รวมไปถึงการเชื่อมต่อกับกลุ่มผู้ชมใหม่ๆ

โดยประกาศนโยบาย “**ประเทศนิวซีแลนด์สร้างสรรค์**” (Creative New Zealand) โดยการสนับสนุนเงินจำนวน ๒๕ ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ ๓๘ ล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์) ในการให้ทุนสนับสนุนศิลปินผู้ปฏิบัติงานสร้างสรรค์ (Creative Practitioners) และองค์กรศิลปะ (Arts Organizations) ในระยะเวลา ๒ ปี นับจากนี้ โดยรัฐบาลประเทศนิวซีแลนด์มองเห็นว่า ภาค “**งานศิลปวัฒนธรรมสร้างสรรค์**” จะมีส่วนร่วมสำคัญในเชิงรุกที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศได้ ทั้งนี้ นโยบาย “**ประเทศนิวซีแลนด์สร้างสรรค์**”

(Creative New Zealand) ได้เริ่มประกาศระยะที่ ๑ โดยมีแผนการลงทุน ๑๒ เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ซึ่งประเทศนิวซีแลนด์ได้วางแผนระยะสั้นและระยะยาวไว้ชัดเจน ที่สำคัญโครงการนี้ออกแบบมาเพื่อให้การสนับสนุนและการระดมทุนสำหรับชุมชนศิลปะโดยตรงสำหรับศิลปิน ผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะ กลุ่มหรือองค์กรทางศิลปะที่ได้รับผลกระทบ

ทั้งนี้ ตัวอย่างการดำเนินงานในระยะที่ ๑ เพื่อตอบสนองสถานการณ์ฉุกเฉิน (Phase 1 Emergency Response Package) โดยผ่านการให้ทุนต่างๆ ที่ดำเนินงานไปในช่วงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เช่น ผลการให้ทุนช่วยเหลือฉุกเฉิน (Emergency Relief Grant Results) โดยให้ทุนครอบคลุมงานในสาขาต่างๆ ได้แก่ ศิลปะชุมชน งานหัตถกรรม งานประเพณีและศิลปะเมารี งานเดินรำ การละคร โรงละคร งานวรรณคดี สหวิชาชีพ เพลง/ดนตรี ทัศนศิลป์ รวมไปถึงศิลปะมรดกแปซิฟิก และศิลปะสากล **งานด้านการให้ทุนต่อเนื่องด้านศิลปะ (Arts Continuity Grant)** โดยทุนนี้สนับสนุนโครงการศิลปะระยะสั้นหรือกระบวนการของโครงการที่สามารถนำไปสู่การปรับตัวในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง อันเป็นผลมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) **งานด้านการบรรเทา** **ระยะสั้นสำหรับลูกค้าการลงทุน (Short-term Relief for Investment Clients)** โครงการนี้เป็นโครงการที่เกิดขึ้นระยะแรกเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนทางธุรกิจ การให้ความช่วยเหลือฉุกเฉินเพื่อให้ธุรกิจมีเสถียรภาพและคงอยู่ได้ โดยเริ่มให้ความช่วยเหลือกับองค์กรศิลปะ^{๔๖}

๒) **การจัดการเรื่องสถานที่ทางวัฒนธรรม** เช่น พิพิธภัณฑ์ มีการเปิด “Museum Hardship Fund” กองทุนเปิดเพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนพิพิธภัณฑ์ “Galleries and Heritage Organisations” ทั่วประเทศ ซึ่งบริหารกองทุนโดยพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ “Te Papa Tongarewa” เพื่อให้ทุนสนับสนุนแก่พิพิธภัณฑ์ที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ดำเนินการโดยชุมชน หรืออาสาสมัคร Whare Taonga หรือแกลเลอรีขนาดเล็กถึงขนาดกลางที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยจะให้เงินทุนจำนวน ๒๕,๐๐๐ ดอลลาร์นิวซีแลนด์ต่อหนึ่งทุน เพื่อช่วยพิพิธภัณฑ์หรือแกลเลอรีต่างๆ ให้ยังคงดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งองค์กรที่ขอรับทุนจำเป็นต้องแสดงให้เห็นถึงการสูญเสียรายได้จากการดำเนินงานสาธารณะที่ลดน้อยลง รวมไปถึงการสูญเสียพนักงานที่อาจเกิดขึ้น

นอกจากนี้ งานด้านวัฒนธรรมของประเทศนิวซีแลนด์ยังครอบคลุมไปถึงงานมรดกทางวัฒนธรรม โดยดำเนินการสนับสนุนงานรวบรวมภาพและเสียง (Audio-Visual Collections) ที่มีความเสี่ยงสูงที่จะเสื่อมสลายให้ถูกเก็บบันทึกไว้ในรูปแบบดิจิทัล ซึ่งดำเนินงานโดยหอสมุดแห่งชาติ และหอจดหมายเหตุของประเทศนิวซีแลนด์ เพื่อสร้างคลังภาพและเสียงที่เป็นบันทึกสำคัญของสังคมและประวัติศาสตร์ของประเทศนิวซีแลนด์ในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ผ่านมา

นอกจากการประกาศทุนดังกล่าว องค์กรระดับชาติ เช่น พิพิธภัณฑ์แห่งชาติ “Te Papa Tongarewa” “Heritage New Zealand Pouhere Taonga” “Taonga, Royal New Zealand Ballet” “Antarctic Heritage Trust” “Waitangi National Trust Board” “Ngā Taonga Sound & Vision” เป็นองค์กร

ทางศิลปวัฒนธรรมที่ได้รับการสนับสนุนโดยกระทรวงศิลปะ วัฒนธรรม และมรดกของชาติ (Minister for Arts, Culture and Heritage) โดยองค์กรเหล่านี้ได้รับเงินทุนเพิ่มขึ้น เพื่อเยียวยาผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)^{๔๗}

๓) **การช่วยเหลือฟื้นฟูศิลปะและภาคส่วนของดนตรี (Arts and Music Sector)** จากข้อมูล พบว่า ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ศิลปิน และองค์กรทางวัฒนธรรมจำนวนมากมีนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้น นางคารเมล จีน ซุโพลินี (Ms. Carmel Jean Sepuloni) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศิลปะ วัฒนธรรมและมรดกแห่งชาติ (Minister for Arts, Culture and Heritage)^{๔๘} มองว่า ศิลปินมีส่วนอย่างมากในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชนและประเทศ เป็นเรื่องจำเป็นและสมเหตุสมผลในการวางแผนช่วยเหลือเพื่อสนับสนุน รักษาความสามารถในการทำงานและการมีงานทำของศิลปินให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน ซึ่งรัฐบาลได้จัดตั้งโครงการสำหรับภาคความคิดสร้างสรรค์ (Creative Sector) และกองทุนใหม่จำนวน ๔ กองทุน เพื่อช่วยให้อุตสาหกรรมศิลปะและดนตรี (Arts and Music Industry) เพื่อให้เกิดการฟื้นตัวจากผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) อาทิ

- การลงทุนจำนวน ๗.๙๐ ล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์ ในการสนับสนุนอาชีพสำหรับผู้ค้นหางานที่สร้างสรรค์ (Careers Support for Creative Jobseekers) เป็นโครงการที่จะเปิดตัวอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนศิลปินและครีเอทีฟให้กลับมาทำงานอย่างยั่งยืนและต่อยอดได้จนถึงประสบความสำเร็จสูงสุด โดยดำเนินการในลักษณะโครงการ “Pathways to Arts and Cultural Employment : PACE” ซึ่งคาดการณ์ว่า จะสามารถช่วยศิลปินและครีเอทีฟได้จำนวนมากถึง ๒,๐๐๐ คน ในช่วงระยะเวลา ๔ ปี

- การลงทุนจำนวน ๗๐ ล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์ ในระยะเวลา ๓ ปี ในการดำเนินการเรื่องกองทุนฟื้นฟูศิลปะสร้างสรรค์และการจ้างงาน (Creative Arts Recovery and Employment Fund) เพื่อสนับสนุนและฟื้นฟู ปรับปรุงอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ให้กลับคืนสภาพเดิมโดยการว่าจ้าง การจ้างงาน การสนับสนุนงานหรือโครงการสร้างสรรค์ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยดำเนินการให้เกิดการจ้างงาน (Create Employment) การติดตามเป็นที่เลี้ยง (Mentoring) และเปิดโอกาสในการฝึกงานและสร้างความมั่นใจในทักษะที่สำคัญในการทำงาน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมกับความสามารถพิเศษ และการสร้างสรรค์ของศิลปินและดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดสาธารณะประโยชน์จากผลงานศิลปะ

- การลงทุนจำนวน ๖๐ ล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์ ในระยะเวลา ๓ ปีต่อจากนี้สำหรับ “**กองทุนนวัตกรรมทางวัฒนธรรม**” (Cultural Innovation Fund) เพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมทางวัฒนธรรม เป็นกองทุนในลักษณะที่จะสร้างการแข่งขัน และสนับสนุนการดำเนินงานและเปิดหน้างานใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือจากหลายภาคส่วน (Cross-Sector Partnerships) การสร้างวิถีใหม่ๆ ในงานวัฒนธรรม เพื่อกระตุ้นทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะการส่งออกด้วยระบบดิจิทัล ซึ่งที่กล่าวมานี้จะได้รับการสนับสนุน

ผ่านแนวทางการสร้างนวัตกรรมโดยเน้นไปที่กลุ่มชนพื้นเมืองชาวเมารี (Maori) ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่มีรูปแบบของศิลปะ ประเพณี และความรู้ที่เป็นขนบธรรมเนียมของกลุ่ม

- การลงทุนจำนวน ๒๐ ล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์ สำหรับ “กองทุนความสามารถทางวัฒนธรรม” (Cultural Capability Fund) เป็นกองทุนที่มุ่งสนับสนุนความสามารถหรือศักยภาพทางวัฒนธรรมโดยเน้นไปที่ปัญหาเฉพาะหน้าที่ได้รับผลกระทบไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เช่น การบริการด้านกฎหมาย การจัดส่งออนไลน์ ตลอดจนการพัฒนากลุ่มผู้ชม

- การสนับสนุนเงินและตั้งกองทุน “กองทุนฟื้นฟูดนตรีแห่งประเทศนิวซีแลนด์” (New Zealand Music Recovery Fund) โดยเน้นไปที่การฟื้นฟูด้านดนตรี โดยมุ่งเน้นไปที่อุตสาหกรรมดนตรียอดนิยมร่วมสมัย (Contemporary Popular Music Industry) ตลอดจนมีการจัดสรรเงินจำนวน ๗.๑๗ ล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์ เพื่อเพิ่มการโปรโมทรายการดนตรีชื่อ “NZ on Air’s New Music Programmes” และเงินจำนวน ๕ ล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์ สำหรับกองทุน “Live Music Touring Fund” ให้เกิดขึ้นอย่างหมุนเวียนภายในประเทศ และเงินจำนวน ๓ ล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์ ในการสนับสนุนให้เกิดการป้องกันสิ่งแวดล้อมของสถานที่แสดงดนตรีเพื่อผู้ชมแรงงานและศิลปิน โดยทั้งหมดนี้ ดำเนินการและบริหารจัดการโดยกรมการด้านดนตรีของประเทศนิวซีแลนด์ (New Zealand Music Commission) และจัดสรรเงินจำนวน ๑.๔๐ ล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์ เพื่อช่วยนักดนตรีในส่วนของารชดเชยรายได้ที่หายไปผ่าน Outward Sounds and New Zealand Music Month ซึ่งเป็นการสนับสนุนดนตรีร่วมสมัยใหม่และการแสดงดนตรีสด ซึ่งคาดว่าจะสามารถรองรับการจ้างงานรวมกันได้จำนวนถึง ๒,๙๐๐ ตำแหน่งในเวลา ๒ ปี จะเกิดการผลิตเพลงใหม่จำนวน ๔๕๕ เพลงและทัวร์ดนตรีสดจำนวน ๑๕๐ รายการทั่วประเทศ

นอกจากนี้ รัฐบาลประเทศนิวซีแลนด์ยังจัดบงให้จำนวน ๙.๖๐ ล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์ จ่ายเงินประกันสังคมให้กับศิลปินอิสระ สำหรับศิลปินและสมาคมทางวัฒนธรรม และรัฐบาลสนับสนุนเงินจำนวน ๖๕ ล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์ สำหรับการฟื้นฟูพิพิธภัณฑวัฒนธรรม รวมถึงการเปิดตัวพิพิธภัณฑแห่งชาติ “Te Papa Tongarewa” อีกครั้งหลังจากวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เพื่อฟื้นฟูหลังจากการถูกปิดไปเป็นเวลา ๒ เดือน และเงินจำนวน ๒๕ ล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์ในการพัฒนาหน่วยงานศิลปะของชาติ สนับสนุนศิลปินจำนวน ๑๘ ล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์ใช้ในการเปิดให้บริการของพิพิธภัณฑ^{๙๙}

ตารางเปรียบเทียบการเคลื่อนไหวและการดำเนินงานด้านยุทธศาสตร์วัฒนธรรมของประเทศกรีนศึกษา

เรื่อง	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	สาธารณรัฐเกาหลี	สาธารณรัฐอินโดนีเซีย	ประเทศนิวซีแลนด์
ภาพรวม	<ul style="list-style-type: none"> - ชาวเยอรมันมีการปรับตัวสูงมาก โดยมีการเน้นการสร้างความเข้าใจ และการรับรู้ถึงสถานการณ์ เพื่อปรับเอาวิธีการรับมือกับวิกฤตโรคระบาด - กระทรวงกลาโหม และกระทรวงสาธารณสุขได้ทำงานร่วมหน่วยงานระดับสูง ประกาศมาตรการยกเลิกการจัดกิจกรรมที่มีการชุมนุม - ประชาชนตระหนักถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่มีต่อชีวิตและสังคม ให้ความร่วมมือในการป้องกันเป็นอย่างดี 	<ul style="list-style-type: none"> - เตรียมพร้อมกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ทั้งในเรื่องการใช้ชีวิตที่เว้นระยะห่าง (Distancing in Daily Life) และการส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์วัฒนธรรมและศิลปะดิจิทัล - การเดินทางและท่องเที่ยว - เกิดความร่วมมือในการควบคุมการแพร่กระจายของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลมีมาตรการปิดการเดินทางจากต่างประเทศ สถานศึกษา/โรงเรียนของสาธารณรัฐอินโดนีเซียถูกปิดทุกพื้นที่ - การงดการประกอบศาสนกิจที่มีสยิด/สุเหร่า โบสถ์ วัด สถานประกอบการหยุดกิจกรรม รัฐบาลประกาศให้ประชาชน “กักตัว” อยู่บ้าน งดเว้นการใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะ หรือการสังสรรค์ทางสังคมแบบเผชิญหน้า หรือพบปะกัน และรณรงค์ ขอความร่วมมือกับประชาชนและภาคส่วนต่างๆ ให้เฝ้าระวังดูแลตนเอง และงดเว้นการเดินทางข้ามพื้นที่ข้ามพื้นที่ในเขตจังหวัดต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - พลเมืองที่อยู่ในประเทศนิวซีแลนด์ มีความสามารถในการปรับตัวทางวัฒนธรรมได้ง่าย โดยติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหว และระบบการแจ้งเตือนของรัฐบาล รวมถึงดูแลสุขภาพอนามัยและเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ - รัฐบาลประเทศนิวซีแลนด์เน้นการสื่อสารในสถานการณ์วิกฤต - รัฐบาลประเทศนิวซีแลนด์ได้ประกาศนโยบายช่วยเหลือและสนับสนุนการจ้างงาน เพื่อลดผลกระทบทางเศรษฐกิจ
ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ลดการใช้ชีวิตทางสังคมในพื้นที่สาธารณะ และปรับตัวการทำงานมาใช้บ้านเป็นที่ทำงาน (Home office) - การทักทาย ถูกปรับเปลี่ยนรณรงค์ให้ไม่สัมผัสร่างกายกัน เน้นการรักษาระยะห่างทางสังคม - ปรับวิถีชีวิตยามค่ำคืน หรือที่เรียกว่าวัฒนธรรม “ไนท์ไลฟ์ (Nightlife)” ของคนเมืองในพื้นที่สาธารณะเป็นการใช้ชีวิตในบ้าน มีชีวิตไนท์ไลฟ์ที่ยังคงปาร์ตี้หรือสังสรรค์โดยสามารถเข้าร่วมคลับผ่านออนไลน์หรือชุมชนเสมือนจริง 	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้มาตรการทำงานที่บ้าน (Work from Home) - มีการตระหนักและการเคารพผู้อื่น ด้วยการบริจาคเงินเพื่อซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ที่มีความเสี่ยงมาก อย่างแพทย์และพยาบาล - ใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในการควบคุมการแพร่กระจายของโรค 	<ul style="list-style-type: none"> - รณรงค์การดำเนินชีวิตในสังคมปรับตัววัฒนธรรมการทักทาย การพบปะสังสรรค์ทางสังคมวัฒนธรรม เน้นการอยู่บ้าน - โลกมุสลิมที่เปลี่ยนการทักทาย งดเว้นการละหมาดในมัสยิด/สุเหร่า โดยสถาบันศาสนาช่วยดูแล และขอความร่วมมือชาวมุสลิมที่ทำงานต่างถิ่น “ไม่กลับภูมิลำเนา” ในช่วงรอมฎอน - วัฒนธรรมอาสาสมัครหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลไกทางสังคมวัฒนธรรม คอยดูแลเฝ้าระวัง คัดกรองผู้ที่มีอาการเข้าข่ายติดเชื้อเพื่อไปรักษาต่อไป 	<ul style="list-style-type: none"> - การปิดตัวของการจัดแสดงและธุรกิจทางวัฒนธรรมต่างๆ - ปรับเปลี่ยนประเพณีการทักทายของกลุ่มชนพื้นเมืองชาวเมารี (Maori) แบบฮองงี (Hongi) ส่งเสริมให้ชุมชนชาติพันธุ์เมารี ใช้ศักยภาพของวัฒนธรรมชุมชนที่มีในการป้องกันให้เป็นการทักทายในแบบไม่สัมผัสร่างกายแทน - เน้นการ “อยู่บ้าน” ให้ประชาชนตระหนักถึงการดูแลตัวเอง และการรับมือกับสถานการณ์วิกฤตด้วยความเข้าใจ

เรื่อง	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	สาธารณรัฐเกาหลี	สาธารณรัฐอินโดนีเซีย	ประเทศนิวซีแลนด์
ยุทธศาสตร์ ด้านนโยบาย / งบประมาณ	<ul style="list-style-type: none"> - จัดสรรงบประมาณเพื่อช่วยเหลือหรือเยียวยาคนทำงานด้านวัฒนธรรม โดยมีทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น - สนับสนุนการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมในพื้นที่ชนบท - ออกบัตรกำนัลแทนการคืนเงินตัวสำหรับกิจกรรมที่ไม่สามารถจัดขึ้นได้ - มีมาตรการช่วยเหลือองค์กรหรือบริษัทที่ดำเนินงานทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น และผู้ที่ทำงานในสายงานนี้โดยเฉพาะ - การบูรณาการที่แข็งแกร่งขึ้นระหว่างภาควัฒนธรรมและสร้างสรรค์ 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้อำนาจสนับสนุนศิลปินและงานวัฒนธรรมสร้างสรรค์ มาตรการให้เงินสนับสนุนและเงินกู้ยืมบรรเทาผลกระทบ -สวัสดิการวัฒนธรรม (Cultural Welfare) ดูแลศิลปินและส่งเสริมการเข้าถึงวัฒนธรรม แจกคู่มือ/ส่วนลดสำหรับการชมสถานที่ทางวัฒนธรรม - จัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมสนับสนุนการฝึกอบรมและการสร้างงานใหม่ๆ ในอุตสาหกรรมภาพยนตร์และการกระจายเสียง - สนับสนุนศิลปินรุ่นใหม่ - ประกันรายได้ให้กับศิลปินและผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม เช่น การให้กู้ฉุกเฉิน การจัดตั้งกองทุนสร้างสรรค์ 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลจัดงบประมาณ สำหรับการผลิตวัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยร่วมกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในการดำเนินงานร่วมเป็นพื้นที่ทดลองวัคซีน 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลใช้ยุทธศาสตร์การสื่อสารและยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการทำงานหลักในสถานการณ์วิกฤต - ระดมทุนให้ความช่วยเหลือกลุ่มการฟื้นฟูและสร้างสรรค์ใหม่ของศิลปวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม ช่วยเหลือพิพิธภัณฑ์และแหล่งวัฒนธรรม - จัดงบช่วยเหลือฟื้นฟูศิลปะและดนตรี สนับสนุนอาชีพสำหรับผู้ค้นหางานที่สร้างสรรค์ ฟื้นฟูศิลปะสร้างสรรค์ และการจ้างงาน ปรับปรุงอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ - จัดงบจ่ายเงินประกันสังคมให้กับศิลปินอิสระและสมาคมทางวัฒนธรรม
ยุทธศาสตร์ งานวัฒนธรรม โดยใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลเป็นเครื่องมือ	<p>การขับเคลื่อนงานวัฒนธรรม โดยใช้สื่อดิจิทัล เกิดการรวมเครือข่ายศิลปินคนทำงานวัฒนธรรม ใช้เทคโนโลยี การสื่อสารออนไลน์ สร้างชุมชนออนไลน์ มีการปรับตัวด้วยการจัดการแสดงทางวัฒนธรรมโดยผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น การไลฟ์ การชมและการสตรีมมิง (Streaming)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาเนื้อหาทางวัฒนธรรม ส่งเสริมความหลากหลายของงานวัฒนธรรม และให้ความสำคัญกับเนื้อหาดิจิทัล เช่น นิทรรศการเสมือนจริง - คำนึงถึงและปรับปรุงเพื่อการเข้าถึงข้อมูลของผู้ด้อยโอกาสทางดิจิทัล (Digitally Underprivileged Groups) และพัฒนาหรือปรับปรุงเว็บไซต์ - คุ่มครองด้านลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญาในสถานการณ์เร่งด่วนที่เกิดขึ้น - การเรียนรู้ทางไกลผ่านออนไลน์ 	<ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับการสนับสนุน ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ และยุทธศาสตร์การศึกษา โดยเน้นแนวทาง การจัดการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมแบบทางไกล แต่ในภาพรวม การสนับสนุนสำหรับการเรียนรู้ทางออนไลน์ และทางไกลยังมีข้อจำกัด - ในการดำเนินงานและการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลที่ไม่เพียงพอ 	<ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนองค์กรด้านศิลปวัฒนธรรม งานรักษามรดกทางวัฒนธรรมการกระจายเสียง สื่อประชาสัมพันธ์ การกีฬาและนันทนาการ จัดหางานวิจัยและแหล่งข้อมูลเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ - สนับสนุนการสร้างนวัตกรรมทางวัฒนธรรม ผ่านกองทุนที่จะสร้างการแข่งขัน สนับสนุน การดำเนินงานและเปิดหน้างานใหม่ๆ ความร่วมมือจากหลายภาคส่วน (Cross-Sector Partnerships) การสร้างวิถีนวัตกรรมในงานวัฒนธรรมเพื่อกระตุ้นทางเศรษฐกิจ

เรื่อง	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	สาธารณรัฐเกาหลี	สาธารณรัฐอินโดนีเซีย	ประเทศนิวซีแลนด์
ยุทธศาสตร์ ด้านอื่นๆ	<ul style="list-style-type: none"> - มีการปรับกฎหมาย กฎหมายสัญญา กิจกรรมสำหรับผู้จัดงานทางวัฒนธรรม และกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยสามารถ ออกบัตรกำนัลแทนการคืนเงินตัว สำหรับกิจกรรมที่ไม่สามารถจัดขึ้นได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลมีนโยบาย ให้มีการตรวจโรคฟรี ทั้งในรูปแบบ “Drive-Through” และ “Walk-Through” ให้กับประชาชน รวมถึงผู้ที่พำนัก อยู่ในสาธารณรัฐเกาหลีโดยไม่จำกัด สัญชาติ 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ความร่วมมือ กับองค์กรเยาวชน และกลุ่มเครือข่าย ผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อน - เน้นมาตรการให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและชุมชนช่วยกันดูแลด้านการเรียนรู้ ตามบริบทของพื้นที่ และอนุโลมให้ครู สามารถดำเนินงานช่วยเหลือฉุกเฉิน ในพื้นที่เฉพาะชุมชนที่ครูอยู่ และในกลุ่ม นักเรียนขนาดเล็ก - มีความร่วมมือระหว่างกระทรวง ในการทำงาน เช่น เตรียมบัตร “Pre-Work” สำหรับศิลปินที่ได้รับผลกระทบในรูปแบบ “Working Card” สามารถใช้เป็นเครื่องมือ ในการชำระเงินสำหรับการฝึกอบรมต่างๆ ผู้เข้าร่วมสามารถเลือกการฝึกอบรม ที่ต้องการได้บนแพลตฟอร์มพันธมิตรดิจิทัล - เครือข่ายศิลปินช่วยศิลปินและสังคม มีการจัดการแสดงดนตรีแบบ “Drive-In Live Music Concert” เพื่อการอนุรักษ์ และสร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรม ให้ดำรงอยู่ได้ในฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) - มีความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา โดยรัฐบาลและเอกชนให้การช่วยเหลือ ศิลปินที่ได้รับผลกระทบ ผ่านทุน สนับสนุน และกิจกรรมต่างๆ 	

๓.๔ บทสังเคราะห์ : แง่คิดเชิงยุทธศาสตร์จากการศึกษาเปรียบเทียบในนานาประเทศ

จากการศึกษาเปรียบเทียบความเคลื่อนไหวในเชิงยุทธศาสตร์จากนานาประเทศ ในด้านยุทธศาสตร์ และการจัดการทางวัฒนธรรม ในภาพรวมพบว่านานาประเทศต่างมีนโยบายและยุทธศาสตร์ร่วมที่จะป้องกันการแพร่ระบาดและลดปัญหาวิกฤตดังกล่าวในด้านสุขภาพ ซึ่งในส่วนของมิติวัฒนธรรม พบว่า หลายประเทศ มีแนวทางร่วมและต่างกันหลากหลายแนวทาง

๓.๔.๑ นโยบายและมาตรการพื้นฐานด้านการจัดสรรงบประมาณเพื่อช่วยเหลือ หรือเยียวยา โดยพบได้ทั่วไปทั้งในระดับชาตินั้นและท้องถิ่น บางประเทศได้ประกาศแพ็คเกจสนับสนุนโดยรวม ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงวัฒนธรรมหรือหน่วยงานวัฒนธรรมเฉพาะ เช่น กรณีสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีมาตรการจัดการทางวัฒนธรรมเป็นระยะๆ ตามสถานการณ์ความรุนแรงของการแพร่ระบาด โดยพื้นฐาน จะมีมาตรการช่วยเหลือด้านการดำเนินงานของประชาชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เช่น วุฒิสภาเบอร์ลิน ได้จัดสรรเงินจำนวน ๑๑๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ ๙๒.๓๔ ล้านยูโร) ให้แก่แรงงานอิสระ และธุรกิจขนาดเล็กในภาควัฒนธรรม หรือตัวอย่างการปรับกฎหมาย กฎหมายสัญญากิจกรรม (Event Contract Law) สำหรับผู้จัดงานทางวัฒนธรรม รวมถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยสามารถออกบัตรกำนัล แทนการคืนเงินตัวสำหรับกิจกรรมที่ไม่สามารถจัดขึ้นได้ อันเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่สำคัญในแต่ละเมืองของสาธารณรัฐเยอรมนียังมี มาตรการเฉพาะทางวัฒนธรรมเพื่อดูแลผู้ได้รับผลกระทบ

กรณีประเทศนิวซีแลนด์ จัดงบประมาณให้จำนวน ๙.๖๐ ล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์ จ่ายเงินประกันสังคม ให้กับศิลปินอิสระ สำหรับศิลปินและสมาคมทางวัฒนธรรม หรือ**สาธารณรัฐเกาหลี** กระทรวงวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว (Ministry of Culture, Sports and Tourism : MCST) ได้จัดสรรงบประมาณจำนวน ๒.๕๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ ๒,๘๒๐.๕๖ ล้านบาท) เพื่อให้สิทธิ์การเข้าถึงสินเชื่อแก่ศิลปิน และยังได้เปิดตัวคู่มือที่ครอบคลุมเกี่ยวกับสุขภาพและชีวิตทางวัฒนธรรมในระหว่างการกักตัว ซึ่งรวบรวมทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการศึกษาและการกีฬา

ที่น่าสนใจ เมื่อมองความเคลื่อนไหวในบริบทโลกยังพบว่า **นโยบายและมาตรการพื้นฐานด้านการจัดสรรงบประมาณเพื่อช่วยเหลือหรือเยียวยา**กลายเป็นนโยบายพื้นฐานที่เกิดขึ้นอีกหลายประเทศ เช่น สาธารณรัฐอิตาลีให้ขบวนสนับสนุนงานด้านศิลปะการแสดงและสตูดิโอปรกรณ์จำนวน ๑๔๖ ล้านดอลลาร์สหรัฐ สาธารณรัฐตูนิเซียชิลี สาธารณรัฐโคลัมเบียราช อาณาจักรนอร์เวย์ และสาธารณรัฐสิงคโปร์ กรณีสาธารณรัฐฝรั่งเศสยังได้ประกาศให้ทุนสนับสนุนกลุ่มย่อยสำหรับดนตรี หนังสือ ทัศนศิลป์ และหน่วยงานทางวัฒนธรรม ระดับภูมิภาค หรือกรณีสหรัฐเม็กซิโก สาธารณรัฐไอร์แลนด์ สาธารณรัฐโปแลนด์ สมาพันธรัฐสวิส สาธารณรัฐฝรั่งเศส และราชรัฐลักเซมเบิร์ก กลับดำเนินงานในรูปแบบของการจ่ายเงินประกันสังคม ให้กับศิลปินอิสระ ในขณะที่ราชอาณาจักรสเปนได้ให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำเพื่อสนับสนุนศิลปิน หรือรัฐบาลสหรัฐอเมริกาประกาศสนับสนุนผู้ประกอบการอิสระและธุรกิจขนาดเล็ก (รวมถึงภาคธุรกิจวัฒนธรรม) หรือการให้คูปองแทนเงินสนับสนุนการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เสมือนในที่ต่างๆ

๓.๔.๒ การขับเคลื่อนวัฒนธรรมผ่านชุมชนเสมือน “Virtual Community” เมืองเสมือน “Virtual City” ในการจัดการวัฒนธรรมท่ามกลางยุคศาสตร์วัฒนธรรม หลายประเทศได้เชื่อมโยง การขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมใช้โดยดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรม รวมถึง การสร้าง “Digital Platform” ต่างๆ ทั้งที่รัฐบาลเป็นหน่วยลงทุน และรวมถึงการริเริ่มจากภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคมเป็นผู้จัดดำเนินการเอง เพื่อเข้าไปสนับสนุนการช่วยเหลือฟื้นฟู ตลอดจน การขับเคลื่อนงานสร้างสรรค์วัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น **สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี** วัฒนธรรมชีวิตกลางคืน (Life Night) ถือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้คนในกรุงเบอร์ลิน การเปลี่ยนวัฒนธรรมการใช้ชีวิตในฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ที่คนต้องอยู่บ้านเป็นหลักแต่ยังคงรักษาชีวิตวัฒนธรรมดังกล่าวไว้นั้น นำไปสู่การเกิด United We Stream (UWS) ซึ่งเกิดจากการรวมของคลับ (Club) ในกรุงเบอร์ลิน โดยมีรัฐบาลสนับสนุน ผ่านเว็บไซต์ <https://uws.ge/> และมีสถานที่จัดคอนเสิร์ตสองร้อยกว่าแห่งเข้าร่วม มีเป้าหมายเพื่อระดมทุน เพื่อการกุศล และเพื่อสนับสนุนสถานที่แสดงดนตรีและบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ต้องการจัดปาร์ตี้หรือฟังดนตรีต่างๆ โดยผู้จัดรายการเพลงเปิดเพลง ถ่ายทอดสดการแสดง จากที่บ้าน ซึ่งกิจกรรมของ United We Stream (UWS) ขยายตัวอย่างรวดเร็วถึง สหราชอาณาจักร เนเธอร์แลนด์ ราชอาณาจักรสวีเดน ราชอาณาจักรสเปน สาธารณรัฐออสเตรียและประเทศอื่นๆ รวมถึงในทวีปเอเชีย

หรือใน**กรณีสาธารณรัฐเกาหลี**ที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมโครงการท่องเที่ยวเสมือนจริง ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเชื่อมโยงไปยังทัวร์พิพิธภัณฑ์เสมือน การเข้าถึงห้องสมุดหรือร้านค้าหนังสือเก่า และหนังสือหายาก เพื่อรักษาการเข้าถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ **สาธารณรัฐอินโดนีเซีย** เพื่อดำรงรักษาเครือข่ายศิลปินและการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน กิจกรรมการแสดงทางไกลจึงกลายเป็น กิจกรรมที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ มีการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดแสดงสดที่ไม่มีผู้ชม ณ หน้าเวทีจริง ในพื้นที่ แต่เน้นการแสดงสดผ่านการไลฟ์ (Live) หรือการสตรีมมิง (Streaming) แทน รวมถึงการจัดประกวด สื่อศิลปวัฒนธรรมทางออนไลน์ นอกจากนี้ในอีกหลายประเทศ เช่น สาธารณรัฐอิตาลี สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ฯลฯ **รัฐบาลยังประกาศยุทธศาสตร์ “Virtual City”** เพื่อให้ประชาชน ได้เข้าถึงวัฒนธรรมในหลากหลายรูปแบบผ่านเทคโนโลยีเสมือนจริง เช่น การเข้าชมพิพิธภัณฑ์เสมือน แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมหรือการเสพงานศิลปะจากที่ต่างๆ

๓.๔.๓ สถาบันศาสนากลายเป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทสูงในสถานการณ์วิกฤต มีการปรับตัวทางขนบวัฒนธรรมเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และช่วยลดความรุนแรงได้อย่างมาก ตัวอย่าง สถาบันทางศาสนาของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย โดยเฉพาะ Indonesian Ulama Council (MUI) ซึ่งเป็นองค์กรศาสนาที่ใหญ่ที่สุดในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย มีบทบาท ในการดูแลชุมชนอิสลามในการลดปัญหาการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ดังกล่าวร่วมกับหน่วยงาน ด้านสุขภาพอีกด้วย เช่นเดียวกับอีกหลายประเทศในโลกอาหรับหรือโลกมุสลิมที่เปลี่ยนการทักทาย และการงดเว้นการละหมาดในมัสยิด/สุเหร่า โดยสถาบันศาสนาช่วยดูแล หรือแม้แต่กรณีในเกาะบาห์ลี ที่มีความเชื่อเรื่อง “ผี” ยังใช้วัฒนธรรมผีของชุมชนในการ “เช่นไหว้ ขับไล่ผีโควิด” เพื่อรักษาจิตวิญญาณ

ของชาวบ้านและสร้างการปรับตัวทางวัฒนธรรมในการดูแลสุขภาพและการใช้ชีวิต นอกจากนี้ ยังรวมถึง ในอีกหลายที่นับถือพุทธศาสนา คริสต์ศาสนา รวมถึงอินดูที่สถาบันทางศาสนาได้เป็นกลไกสำคัญกลไก หนึ่งที่ใช้หลักและวัฒนธรรมร่วมในการช่วยป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เช่น กรณีสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โบสถ์ของศาสนาคริสต์จำนวนมากปรับตัว มีมาตรการ ต่างๆ ในการควบคุมการแพร่ระบาด และแม้ช่วงที่มีมาตรการผ่อนคลายทางสังคม โบสถ์ที่เมืองเบอร์ลิน ก็ผ่อนคลายการจัดกิจกรรมสำคัญบางอย่างโดยที่ยังเน้นการสื่อสารการรักษาระหว่าง และการสร้างขวัญ กำลังใจและจิตวิญญาณให้ศาสนิกชน เช่นเดียวกับกรณีของประเทศไทยที่ทุกสถาบันศาสนาได้ร่วมมือใจ ในการดำเนินงานดังกล่าว และกระทรวงวัฒนธรรมได้นำบรร (บ้าน-ชุมชน วัด-ศาสนสถาน โรงเรียน-ราชการ) มาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพลังความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

๓.๔.๔ การส่งเสริมบทบาทของภาคประชาชน องค์กรทางสังคมและวัฒนธรรมและกลไก ชุมชนให้สอดคล้องกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) โดยให้มีบทบาททางสังคมวัฒนธรรม ทั้งในแง่ของการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และเพื่อความอยู่ดีมีสุข (Well-Being) ของคนในสังคม ตัวอย่าง **สาธารณรัฐอินโดนีเซีย**เป็นหนึ่งในประเทศที่เผชิญสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ยังคงมีตัวเลขผู้ติดเชื้อสูงในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประชากรได้รับผลกระทบสูงเช่นกัน แต่รัฐบาลของสาธารณรัฐอินโดนีเซียได้ พยายามดำเนินมาตรการแก้ไขปัญหาวิกฤตดังกล่าวอย่างต่อเนื่องเพื่อยับยั้งการแพร่ระบาด โดยส่งเสริม องค์กรท้องถิ่นและให้ชุมชนเป็นกลไกสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ที่น่าสนใจคือสาธารณรัฐอินโดนีเซีย มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมชุมชนซึ่งมีหลายหน่วยช่วยกันขับเคลื่อนการทำงาน และยังมีกระทรวง หมู่บ้านการพัฒนาภูมิภาคที่ ด้อยโอกาสและการอพยพ (Ministry of Village, Development of Disadvantaged Regions, and Transmigration) ซึ่งมีกลไกช่วยเหลือประชาชนในภูมิภาคที่ยากลำบากทางไกล

กรณีประเทศนิวซีแลนด์ รัฐบาลมีนโยบายขอปรับเปลี่ยนประเพณีการทักทายของกลุ่มชนพื้นเมือง ชาวเมารี (Maori) แบบฮองงิ (Hongi) ที่แต่เดิมเป็นวิธีการทักทาย/ต้อนรับแขกผู้มาเยือนจากการจรดหน้าผาก และจุมพอกกันมาเป็นทักทายแบบไม่สัมผัสร่างกาย พร้อมกับส่งเสริมให้ชุมชนพื้นเมืองชาวเมารี (Maori) ใช้ศักยภาพของวัฒนธรรมชุมชนที่มีในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) คล้ายคลึงกับสาธารณรัฐอิตาลี (สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศสและหลายประเทศในยุโรป) ที่มีวัฒนธรรมแสดงความรักด้วยการจูบหรือโอบกอดกันในที่สาธารณะ ซึ่งรัฐบาลต้องรณรงค์ประชาชน เปลี่ยนพฤติกรรมดังกล่าวโดยอาศัยองค์ความรู้ ด้านการแพทย์ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และหลายประเทศใช้วิธีการไหว้แทนการทักทายแบบสัมผัสแทน โดยความร่วมมือกับองค์กรสื่อสารสาธารณะในการช่วยรณรงค์สร้างค่านิยมใหม่ในสถานการณ์วิกฤต

สิ่งที่กล่าวมาเบื้องต้นเป็นบางประเด็นที่พบจากการศึกษาเปรียบเทียบที่ชี้ให้เห็นถึงบทเรียนเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม ซึ่งภาพรวมทุกประเทศให้ความสำคัญกับการวางนโยบายทางวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับการดูแลกลุ่มศิลปินผ่านมาตรการต่างๆ อาทิ การตั้งกองทุนกู้ยืม

รัฐสวัสดิการ หรือประกันสังคมแก่กลุ่มศิลปิน และจัดสรรงบประมาณส่งเสริมพัฒนาทักษะการทำงาน ด้านศิลปวัฒนธรรม รวมถึงดำเนินนโยบายดูแลองค์กรหรือพื้นที่ทางวัฒนธรรม อาทิ การวางมาตรการ ป้องกันโรคระบาดในพื้นที่จัดแสดงศิลปะ และส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมในประเทศ ตลอดจนการดำเนินนโยบายส่งเสริมการเข้าถึงทางวัฒนธรรม สร้างชุมชนเสมือนเพื่อการเรียนรู้ในช่วงล็อกดาวน์ บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวมถึงการส่งเสริมบทบาทของภาคประชาสังคมต่างๆ ทั้งนี้ แนวทางที่กล่าวมา ทั้งหมดสะท้อนให้เห็นกลไกการขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการร่วมมือระหว่างภาครัฐ และเอกชน รวมถึงเครือข่ายภาคีทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยหัวใจสำคัญอยู่ที่ **“การใช้วัฒนธรรม”** เป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้คนและสังคม นอกจากนี้ แง่คิดสำคัญจากทุกประเทศ คือ **“การสื่อสารในภาวะวิกฤต”** ตั้งแต่ระดับผู้นำนโยบายและรวมถึงภาคสื่อ มีบทบาทยิ่งในการสร้างสรรค์ วัฒนธรรมการใช้ชีวิตในภาวะวิกฤตได้

สำหรับประเทศไทย มีความเคลื่อนไหวและมีบทเรียนที่ดีของการเปลี่ยนแปลงและปรับตัว ทางวัฒนธรรมท่ามกลางกระแสสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) อยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประชาคมโลก ในรายงานของ **Global COVID-19 Index (GCI) วันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๓** ยังจัดให้ประเทศไทยเป็นอันดับที่ ๑ การฟื้นตัวของแต่ละประเทศ จากสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) จากจำนวน ๑๘๔ ประเทศทั่วโลก ด้วยค่าคะแนนรวม ๘๒.๒๗ และจัดอยู่ในกลุ่มระดับ ๕ คือ ประเทศที่บรรเทา การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้ก้าวหน้าที่สุดในโลก โดยนำดัชนีการฟื้นตัว จากโรคระบาด (Recovery Index) ที่แสดงถึงการฟื้นตัวของแต่ละประเทศจากสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) มาคำนวณ ซึ่งคะแนนร้อยละ ๗๐.๐๐ มาจากตัวชี้วัด ๔ ด้าน โดยประเมินผล (คะแนนสูงหมายถึงฟื้นตัวได้ดี) ได้แก่ ๑) จำนวนผู้ติดเชื้อที่ยังดูแลอยู่ (Active case) ต่อประชากร ๒) ผู้ที่รักษาหายแล้วต่อผู้ติดเชื้อ ๓) จำนวนการตรวจต่อจำนวนผู้ติดเชื้อ ๔) จำนวนการตรวจ ต่อประชากร^{๑๐} อีกร้อยละ ๓๐.๐๐ เป็นคะแนนคงที่ที่ได้มาจากดัชนีความมั่นคงด้านสุขภาพโลก (Global Health Security Index) ประเมินโดยมหาวิทยาลัยจอห์นฮอปกินส์ (Johns Hopkins University) สหรัฐอเมริกาใน ๓ หมวดหมู่ คือ ๑) ความสามารถในการตรวจพบและรายงานการติดเชื้อ ๒) ความสามารถในการตอบสนองอย่างรวดเร็วในการควบคุมโรค ๓) ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานทางสาธารณสุข ในการรักษาผู้ติดเชื้อและดูแลบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข^{๑๑}

ทั้งนี้ อีกดัชนีที่ **Global COVID-19 Index (GCI)** ใช้วัด คือดัชนีความรุนแรงของการระบาดของโรค (Severity Index) ซึ่งเป็นดัชนีที่แสดงถึงความรุนแรงของสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยประมวลผลจากคะแนนร้อยละ ๗๐.๐๐ เป็นค่าความรุนแรง ซึ่งวิเคราะห์ ประจำวันมาจาก ๒ ส่วน ๑) จำนวนผู้ติดเชื้อต่อประชากร ๒) สัดส่วนผู้เสียชีวิตจากโรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยเปรียบเทียบกับการเสียชีวิตจากโรคต่างๆ และต่อจำนวนประชากร

ตารางแสดงการจัดอันดับการฟื้นของแต่ละประเทศจากสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดย Global COVID-19 Index (GCI)

RANK	COUNTRY	RECOVERY RATING	RECOVERY INDEX	SEVERITY RATING	SEVERITY INDEX	CONTINENT
1	Thailand	5	82.27	1	10.70	Asia
2	South Korea	5	81.29	1	13.59	Asia
3	Latvia	5	80.95	1	17.44	Europe
4	Malaysia	5	79.43	1	16.23	Asia
5	Taiwan, ROC	5	78.68	1	10.75	Asia
6	New Zealand	5	78.51	1	13.12	Oceania
7	Lithuania	5	77.43	1	20.80	Europe
8	Australia	5	77.33	1	12.58	Oceania
9	Canada	5	75.77	3	53.71	North America
10	Finland	5	75.37	1	21.79	Europe
11	Malta	5	75.32	1	24.86	Europe
12	Iceland	5	75.08	3	45.25	Europe
13	Norway	4	74.77	1	23.91	Europe
14	Estonia	4	74.12	1	26.64	Europe
15	Germany	4	74.07	2	31.07	Europe
16	Slovenia	4	72.51	1	22.57	Europe
17	Switzerland	4	72.33	3	59.75	Europe
18	Ireland	4	70.76	4	65.42	Europe
19	Austria	4	70.23	2	32.57	Europe
20	Myanmar	4	69.79	1	20.98	Asia

แหล่งที่มา : ของ Global COVID-19 Index (GCI), <https://covid19.pemandu.org/gci-ranking/>

แม้ในเดือนถัดมา รายงานสถานการณ์การจัดอันดับของ Global COVID-19 Index (GCI) เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ระบุว่าประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ ๓ ของโลกด้วยคะแนนรวม ๘๑.๗๑ เป็นรองจากราชาอาณาจักรเดนมาร์ก และเครือรัฐออสเตรเลียก็ตาม^{๑๐๓} แต่อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ในภาพรวมเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ องค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) ได้รายงานดัชนี Global COVID-19 Index 2020 (GCI) ว่าประเทศไทยยังอยู่ในอันดับ ๓ จาก ๑๘๔ ประเทศ แต่ในภาพรวมก็ยังเป็นประเทศที่อยู่ในอันดับหนึ่งของกลุ่มทวีปเอเชีย อีกทั้งรายงานการจัดอันดับประเทศที่มีระบบสุขภาพดีที่สุดในโลกของ CEO World Magazine โดยประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ ๖ จาก ๘๙ ประเทศ รวมถึงรายงานดัชนีความมั่นคงด้านสุขภาพโลก (Global Health Security Index : GHS) โดยมหาวิทยาลัยจอห์นฮอปกินส์ (Johns Hopkins University : JHU) ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ ๖ จาก ๑๙๕ ประเทศ โดยภาพรวมประเทศไทยยังถูกจัดเป็นอันดับหนึ่งของเอเชียที่มีการจัดการด้านสาธารณสุขที่ดีมากที่สุดที่สรุปอ้างอิงในแผนภาพข้อมูลหรือ Infographics ที่กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (Department of International Economic Affairs) รวบรวมไว้ในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓^{๑๐๔}

แหล่งที่มา : กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (Department of International Economic Affairs)^{๑๐๕}

นอกจากนี้ เว็บไซต์ชื่อดังของสหรัฐอเมริกาคือ “U.S. News & World Report” รายงานการจัดอันดับ “ประเทศที่เหมาะสมสำหรับการเริ่มต้นธุรกิจมากที่สุดในโลก ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๓” (Best Countries to Start a Business 2020) โดยประเทศไทยได้รับเลือกเป็นอันดับที่ ๑ ของโลกกับประเทศที่ดีที่สุดในโลกในการเริ่มต้นธุรกิจ จากจำนวน ๘๐ ประเทศทั่วโลก^{๑๐๖} ส่วน “รายงานความยาก-ง่ายในการประกอบธุรกิจ” หรือ “The Ease of Doing Business” เป็นรายงานผลการศึกษาเพื่อจัดอันดับความยาก-ง่ายในการเข้าไปประกอบธุรกิจในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งธนาคารโลก (World Bank) จัดทำขึ้นระบุว่า ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ ๒๑ จากจำนวน ๑๙๐ ประเทศทั่วโลก นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลอีกหลายแหล่งที่ชี้ถึงศักยภาพของประเทศไทยในระดับนานาชาติ

การเป็นประเทศตัวอย่างอันดับต้นๆ ในเรื่องการรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) สะท้อนความสามารถของระบบสาธารณสุขของประเทศที่สัมพันธ์โดยตรงกับระบบวัฒนธรรมดูแลสุขภาพของไทยที่เข้มแข็ง ซึ่งอาศัยพลังของคนหลากหลายฝ่ายที่ช่วยกัน

เผื่อระวังป้องกันการแพร่ระบาดและดูแลสุขภาพอนามัยอย่างทั่วถึง การตระหนักถึงข้อมูลความรู้ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดและการรณรงค์สื่อสารทางวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตนี้ด้วย

นอกจากนี้ สื่อจากต่างประเทศในหลายสำนักต่างๆ ยังกล่าวถึงโดยยกตัวอย่างประเทศไทยว่าเป็นตัวอย่างที่ดีของการรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และการใช้ยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมเพื่อช่วยในภาวะวิกฤต ดังเช่น สำนักข่าว CNN กล่าวชมเชยประเทศไทยว่าเป็น ๑ ใน ๔ ประเทศ ร่วมกับสาธารณรัฐฟินแลนด์ สาธารณรัฐเฮลเลนิก (กรีซ) และประเทศนิวซีแลนด์ โดยประเทศไทยได้รับเกียรติยกย่องว่า เป็นกลุ่มประเทศที่ผู้นำประเทศและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีการดูแลเอาใจใส่และบริหารจัดการได้ผลดีมากในการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)^{๑๐๗} สำนักข่าว Bloomberg ยังได้ยกให้ประเทศไทยมีการจัดการรับมือการแพร่ระบาดของโรคดังกล่าวเป็นอันดับที่ ๔ ของโลกในกลุ่มประเทศเศรษฐกิจกำลังพัฒนา ขณะที่บริษัทท่องเที่ยว Toulane บริษัทของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังระบุว่าประเทศไทยเป็นประเทศ ที่การท่องเที่ยวปลอดภัยที่สุดในโลกในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)^{๑๐๘}

นอกจากนี้ กรณีสื่อท้องถิ่นของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้เขียนบทความวิเคราะห์ประเทศไทยผ่านเว็บไซต์ Berliner Morgenpost โดยนายอันเดรียส กานด์ซ็ออร์ (Mr. Andreas Gandzior) ผู้เขียนบทความดังกล่าวมองว่า ประเทศไทยเป็นตัวอย่างที่ดี ขึ้นชมมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ของประเทศไทย ที่เน้นสร้างความรู้ให้กับประชาชนควบคู่ไปกับการเผื่อระวังรัดกุม ต่อเนื่อง การให้บริการด้านสาธารณสุขและความปลอดภัยในที่สาธารณะ และความร่วมมือของประชาชนรวมทั้งการเผยแพร่คำแนะนำในการปฏิบัติตนเพื่อสุขอนามัยที่ดี ซึ่งเป็นมาตรการป้องกันที่พบเห็นพบได้ทั่วไปตามสถานที่ต่างๆ ที่ช่วยลดความเสี่ยงในการติดเชื้อและการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้^{๑๐๙} รวมถึงสื่ออีกหลายแห่งที่ชี้ว่า ประเทศไทยเป็นตัวอย่างที่ดีของการรณรงค์และสร้างวัฒนธรรมร่วมที่ดี ด้วยคุณลักษณะคนไทยที่โอบอ้อมอารีและมีน้ำใจแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูล^{๑๑๐}

แหล่งที่มา : ไทยรัฐ^{๑๑๑}

แหล่งที่มา : ชาวอเมริกันทร์^{๑๑๒}

อย่างไรก็ตามในภาพรวมและบทวิเคราะห์เชิงลึกของประเทศไทยจะได้กล่าวในบทที่ว่าด้วยสภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทย ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในบทต่อไป

บทที่ ๔

สภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทย

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

บทนี้เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รวมถึงการใช้มิติทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริม สนับสนุน การป้องกันและแก้ไขการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ของคนในแต่ละช่วงวัย ทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบท ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ การจัดเวทีเสวนา การเข้าร่วมสัมมนาของกลุ่มเครือข่ายทางวัฒนธรรมและงานพัฒนา ในด้านต่างๆ และการสำรวจความคิดเห็นเพื่อประมวลข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รวมถึงการใช้มิติทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริม สนับสนุน การป้องกันและแก้ไข การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ของคนในแต่ละช่วงวัย ทั้งในสังคมเมือง และสังคมชนบท โดยมีแนวทางการนำเสนอ ดังนี้

๔.๑ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) : สถานการณ์ แนวโน้ม และผลกระทบต่อสังคมวัฒนธรรม

๔.๒ วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) : ผลวิเคราะห์จากการสำรวจความคิดเห็น

๔.๓ การปรับตัวของภาควัฒนธรรมและแนวโน้มความท้าทาย : บทวิเคราะห์ในมิติวัฒนธรรม

๔.๔ บทวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทย

๔.๑ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) : สถานการณ์ แนวโน้ม และผลกระทบต่อสังคมวัฒนธรรม

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้ส่งผลกระทบต่อทั่วโลก และประชาชนในทุกช่วงวัย ประเทศไทยมีมาตรการล็อกดาวน์ เน้นนโยบายควบคุมและเฝ้าระวังการแพร่ระบาด มีมาตรการให้ประชาชน “อยู่บ้าน” “ล้างมือบ่อยๆ” “ทานของร้อน ช้อนเรา” “สวมหน้ากากอนามัย/ หน้ากากผ้า” และ “เว้นระยะห่างทางสังคม” เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อมาก่อน

ทั้งนี้ ผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ต่อชีวิตคนไทยและสังคมวัฒนธรรมในช่วงระหว่างเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เป็นต้นมานั้น ได้มีการศึกษาวิจัย และประเมินผลกระทบไว้ในหลากหลายมิติภายใต้สถานการณ์และช่วงเวลาที่แตกต่างกัน อาทิ

- **ด้านผลกระทบต่อแรงงานและเศรษฐกิจไทย** ข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติได้ดำเนินงานสำรวจสถานะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นรายงานก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ

ไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจว่า จากสำรวจสถานะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนจากประชากรจำนวน ๒๑ ล้านครัวเรือน พบว่าร้อยละ ๕๙.๒๐ (จำนวน ๑๒.๗๐ ล้านครัวเรือน) มีเงินสำรองสะสมไว้ใช้ได้จำนวนน้อยกว่า ๓ เดือนของค่าใช้จ่ายปกติ และมีประชากรจำนวนถึง ๗ ล้านครัวเรือนที่มีเงินออมสำรองใช้ได้เพียงจำนวน ๑ เดือน^{๑๑๓} ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจของบริษัทมาร์เก็ตบัซซ จำกัด (Marketbuzz) บริษัทที่ดำเนินการสำรวจวิจัยทางการตลาดรูปแบบใหม่บนสมาร์ตโฟน ซึ่งได้สำรวจกลุ่มประชากร จำนวน ๒,๐๐๐ คน จากทั่วประเทศไทย ระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๖๒ และช่วงหลังการล็อกดาวน์ในเดือนสิงหาคม-กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ซึ่งพบว่าคนไทยได้รับผลกระทบเรื่องรายได้และค่าตอบแทน เกือบครึ่งของจำนวนประชากรทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๐๐ ที่มีรายได้และผลตอบแทนลดลง เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่เคยได้รับก่อนสถานการณ์วิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) นอกจากนี้ ร้อยละ ๒๐.๐๐ ของคนไทย ยังเปิดเผยว่า พวกเขามีการใช้จ่ายทุกอย่างเป็นไปตามปกติ แต่ไม่มีเงินเหลือเก็บไว้สำหรับเป็นเงินออม และอีกร้อยละ ๒๑.๐๐ มีความจำเป็นต้องนำเงินออมไว้มาใช้จ่ายแต่ยังไม่มีความต้องการกู้ยืมเงินแบบสินเชื่อส่วนบุคคล แต่สิ่งที่น่ากังวลกว่านั้นคือ ร้อยละ ๒๗.๐๐ ของคนไทย ไม่มีเงินเหลือเพียงพอในการใช้จ่ายและมีการกู้ยืมสินเชื่อส่วนบุคคลหรือขอยืมเงินจากคนในครอบครัว จากเพื่อน จำนำสิ่งของและหวังพึ่งสถาบันทางการเงินต่างๆ

ขณะที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้รายงาน “ภาวะสังคมไทยไตรมาสหนึ่ง ปี ๒๕๖๓”^{๑๑๔} (มกราคม-มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓) ว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ทำให้แรงงานมีความเสี่ยงถูกเลิกจ้างทั้งสิ้นจำนวน ๘.๔๐ ล้านคน ซึ่งมาจากแรงงาน ๓ กลุ่ม คือ ๑) ภาคการท่องเที่ยวซึ่งมีจำนวนประมาณ ๓.๙๐ ล้านคน คาดว่าจะได้รับผลกระทบจำนวน ๒.๕๐ ล้านคน ๒) ภาคอุตสาหกรรมซึ่งมีจำนวนประมาณ ๕.๙๐ ล้านคน คาดว่าจะได้รับผลกระทบจำนวน ๑.๕๐ ล้านคน และ ๓) ภาคบริการซึ่งมีจำนวนประมาณ ๑๐.๓๐ ล้านคน คาดว่าจะได้รับผลกระทบจำนวน ๔.๔๐ ล้านคน^{๑๑๕} อันหมายความว่า กิจกรรมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานในภาคเหล่านี้ก็ได้รับผลกระทบทั้งการปรับตัวเปลี่ยนแปลงจนถึงอาจต้องล้มเลิกไป เช่น ศิลปวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวในประเทศไทย อุตสาหกรรมภาพยนตร์ ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม งานบริการทางวัฒนธรรม เช่น ร้านอาหาร การจำหน่ายสินค้าและการให้บริการต่างๆ เป็นต้น ส่วนรายงาน “ภาวะสังคมไทยไตรมาสสอง ปี ๒๕๖๓”^{๑๑๖} (เมษายน-มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓) ได้รายงานสถานการณ์การว่างงาน ผู้ว่างงานมีจำนวนทั้งสิ้น ๐.๗๕ ล้านคน คิดเป็นอัตราการว่างงาน ร้อยละ ๑.๙๕ เพิ่มขึ้นจำนวน ๑ เท่าจากอัตราการว่างงานในช่วงปกติ และเป็นอัตราการว่างงานที่สูงสุดตั้งแต่ไตรมาสสอง พ.ศ. ๒๕๕๒ ผู้ว่างงาน ร้อยละ ๖๓.๒๐ เคยทำงานมาก่อน โดยผู้ว่างงานร้อยละ ๕๘.๕๐ พบว่า สาเหตุที่ว่างงานเกิดจากสถานที่ทำงานเล็ก/หยุด/ปิดกิจการหรือหมดสัญญาจ้าง แม้ในรายงาน “ภาวะสังคมไทยไตรมาสสาม ปี ๒๕๖๓”^{๑๑๗} (เดือนกรกฎาคม-กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓) จะชี้ว่า อัตราการว่างงานปรับตัวลดลงจากไตรมาสที่สองเล็กน้อย ร้อยละ ๑.๙๐ แต่ยังคงอยู่ในระดับสูง แม้จำนวนผู้มีงานทำจะกลับเข้าสู่ภาวะปกติก่อนเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) แต่จำนวนชั่วโมงการทำงานยังลดลงอย่างต่อเนื่อง

จากจำนวน ๔๓.๕๐ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เหลือจำนวน ๔๑.๖๐ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งจะกระทบต่อรายได้และความเป็นอยู่ของครัวเรือนในด้านต่างๆ อีกทั้งแรงงานจบใหม่ แรงงานอายุน้อยและมีการศึกษาสูงยังมีปัญหาการว่างงานเป็นจำนวนมาก โดยระดับอุดมศึกษามีอัตราการว่างงานสูงสุด ร้อยละ ๓.๑๕

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (Thailand Development Research Institute : TDRI) ได้ศึกษาเรื่อง “ผลกระทบโควิด-๑๙ ต่อตลาดแรงงานไทย : ข้อมูลเชิงประจักษ์” โดย ดร.ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ ดร.สมชัย จิตสุชน และเกศินี ธารีสังข์ ซึ่งได้ศึกษาวิเคราะห์ตลาดแรงงานไทยที่ได้รับผลกระทบต่อการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในทางเศรษฐกิจ สรุปว่าสถานการณ์ดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาการว่างงานในประเทศไทยเทียบกับระยะเวลาเดียวกันของปีก่อน (Year on Year) โดยพบว่า อัตราการว่างงานสูงกว่าปีก่อนเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เป็นจำนวน ๘-๑๒ เท่าของการว่างงานตามปกติ^{๑๘} กล่าวคือกลุ่มวัยแรงงานซึ่งมีความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมได้รับผลกระทบโดยตรงจากภาวะการต้องหยุดงาน

นอกจากนี้ ข้อมูลจากสมาคมผู้ค้าปลีกไทย (ฐานเศรษฐกิจ) ซึ่งมีธุรกิจค้าปลีก ค้าส่งที่มีมูลค่ารวมทั้งระบบเป็นจำนวน ๓.๖๐ ล้านล้านบาท และเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมหลักที่ผลักดันให้เศรษฐกิจไทยมีการเติบโตหลังจากที่ภาครัฐมีมาตรการให้ปิดศูนย์การค้า ห้างสรรพสินค้า ร้านค้าปลีก รวมถึงภาคบริการอื่นๆ ยกเว้นซูเปอร์มาร์เก็ต ร้านสะดวกซื้อ ตลาดสด เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ตั้งแต่วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ จึงส่งผลกระทบอย่างหนัก ซึ่งมีธุรกิจที่อาจไม่ได้สามารถดำเนินงานต่อไปได้จำนวน ๑.๕๐ แสนราย ในนี้มีจำนวน ๑ แสนราย เป็นผู้ประกอบการ SMEs ยอดขายภายในกลุ่มธุรกิจค้าปลีกที่ปิดกิจการชั่วคราวหายไปในระบบ การบริโภคจำนวนกว่า ๒ แสนล้านบาทต่อเดือน แรงงานที่คาดว่าจะถูกเลิกจ้างจำนวนกว่า ๑.๐๐-๑.๕๐ ล้านคน แรงงานอิสระนอกระบบที่ได้รับผลกระทบจำนวน ๓ ล้านคน^{๑๙} ซึ่งทำให้คาดว่าตลาดและการจ้างงานจะเปลี่ยนโฉมหน้าไปจากนี้

แหล่งที่มา : ฐานเศรษฐกิจ^{๑๒๐}

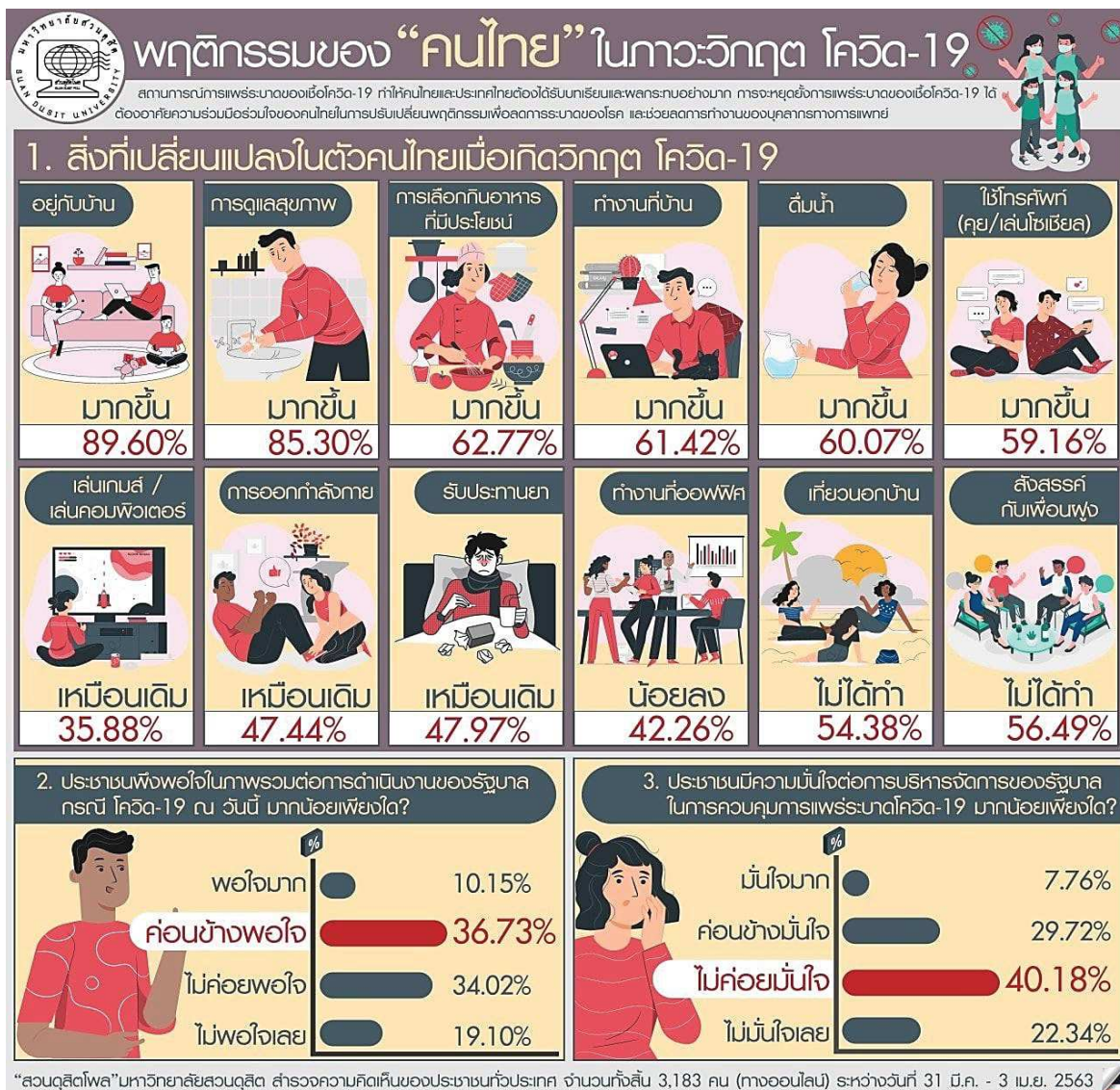
● **ด้านการศึกษา** ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ทำให้สถานศึกษาต้องปิดการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กนักเรียนและครู “อยู่บ้าน” ปรับวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการสอนทางไกลและการเรียนรู้ออนไลน์จากที่บ้าน ผลกระทบคือ เด็กหลายคนขาดโอกาสและการได้รับการสนับสนุนการเรียนรู้ที่ดี เด็กยากจนจำนวนกว่า ๗๕๐,๐๐๐ คน ทั่วประเทศ

ขาดแคลนอาหารในช่วงปิดเทอม^{๑๒๑} ข้อมูลกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ยังพบความยากจนถือเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มเด็กและเยาวชนไทยหลุดออกนอกระบบการศึกษา ซึ่งมีจำนวนมากกว่า ๖๗๐,๐๐๐ คน รวมทั้งยังมีสาเหตุอื่นๆ อาทิ ปัญหาภายในครอบครัว ปัญหาแม่่วยไส การที่เด็กต้องดูแลคนป่วย คนพิการที่อยู่ในบ้าน ปัญหาการเจ็บป่วย รวมถึงการย้ายภูมิลำเนาตามผู้ปกครอง^{๑๒๒} เท่ากับเป็นการซ้ำเติมวิกฤตความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้สูงขึ้น ที่สำคัญประชากรกลุ่มเปราะบางที่อยู่นอกระบบเรียนยังต้องเผชิญกับปัญหาการขาดโอกาสการเรียนรู้และพัฒนาทักษะฝีมือ อันเนื่องมาจากการปิดตัวของสถานประกอบการ ในทางตรงกันข้ามต้องเรียนรู้ทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีและการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพึ่งพาตนเองสูงขึ้น

● **ด้านการใช้ชีวิตบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) และพฤติกรรมของคนไทย**

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เป็นปัจจัยเร่งที่นำไปสู่ปรากฏการณ์การดำเนินชีวิตบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ทั้งเรื่องการดูแลสุขภาพ “สวมหน้ากากอนามัย/ หน้ากากผ้า” “เว้นระยะห่าง” “ล้างมือบ่อยๆ” “กินร้อน ช้อนเรา” การกินอยู่ดำเนินชีวิตที่เน้นเรื่องความสะอาด ปลอดภัย การทำงานบนฐานบ้าน (Work from Home) เกิดวัฒนธรรมการทำงานและการเรียนรู้บนฐานที่บ้าน (Home-based Learning) มากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกับเทคโนโลยีการสื่อสารได้มีบทบาททางสังคม วัฒนธรรมอย่างมาก ทั้งด้านการเป็นเครื่องมือทำงานและการสื่อสาร ทั้งเรื่องข้อมูลความเคลื่อนไหวของสถานการณ์ ไปจนถึงการเป็นระบบปฏิบัติการเพื่อเชื่อมต่อโลกของการเรียนรู้ไร้พรมแดน เพื่อทำธุรกรรมต่างๆ ทั้งทางด้านกาแพทย์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการศึกษา ฯลฯ

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องการสำรวจที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของประชาชน ในสถานการณ์วิกฤตนี้พบว่า **“พฤติกรรมของคนไทย ในภาวะวิกฤตโควิด-๑๙”** ซึ่งจัดทำโดยสวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น ๓,๑๘๓ คน (สำรวจทางออนไลน์) ระหว่างวันที่ ๓๑ มีนาคม-๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓ พบว่า **พฤติกรรมของคนไทย ที่เปลี่ยนแปลง ในระดับ “มากขึ้น”** คือ การอยู่กับบ้าน ร้อยละ ๘๙.๖๐ ดูแลสุขภาพ ร้อยละ ๘๕.๓๐ เลือกกินอาหารที่มีประโยชน์ ร้อยละ ๖๒.๗๗ ทำงานที่บ้าน ร้อยละ ๖๑.๔๒ ดื่มน้ำ ร้อยละ ๖๐.๐๗ ใช้โทรศัพท์ (คุย/เล่นโซเชียล) ร้อยละ ๕๙.๑๖ ขณะที่พฤติกรรมของคนไทยที่ยัง **“เหมือนเดิม”** คือ การรับประทานยา ร้อยละ ๔๗.๙๗ การออกกำลังกาย ร้อยละ ๔๗.๔๔ และเล่นเกมส์/เล่นคอมพิวเตอร์ ร้อยละ ๓๕.๘๘ ในขณะที่พฤติกรรมของคนไทยที่เปลี่ยนแปลงในระดับ **“น้อยลง”** คือ การทำงานที่ออฟฟิศ ร้อยละ ๔.๒๒๖ ด้าน พฤติกรรมที่ **“ไม่ได้ทำ”** ในช่วงที่เกิด **“วิกฤตโควิด-๑๙”** คือ สังสรรค์กับเพื่อนฝูง ร้อยละ ๕๖.๔๙ และเที่ยวนอกบ้าน ร้อยละ ๕๔.๓๘^{๑๒๓}

แหล่งที่มา : สวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยสวนดุสิต^{๑๒๔}

นอกจากนี้ สวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ยังได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชน เรื่อง “การดูแลสุขภาพของประชาชนหลัง มีโควิด-๑๙ ระบาด” โดยสำรวจประชาชนจำนวน ๑,๑๒๓ คน ในระหว่างวันที่ ๓-๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ยังพบว่าหลังจากมีการระบาดของของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) คนไทยมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพเปลี่ยนแปลงไปโดยเกี่ยวข้องกับปัจจัย ๔ มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค โดยเฉพาะปัจจัยด้านยารักษาโรคที่พบว่า คนไทยมีการเตรียมซื้ออุปกรณ์ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เพิ่มขึ้น และนอกจากจะซื้อเพื่อตนเองแล้ว ยังดูแลเผื่อแม่ไปยังคนรอบข้างมากขึ้นอีกด้วย^{๑๒๕} อย่างไรก็ตาม การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศกรณี “ความเครียดของคนไทย ณ วันนี้” จำนวนทั้งสิ้น ๑,๓๕๕ คน (สำรวจทางออนไลน์) ระหว่างวันที่ ๑๖-๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ยังพบว่า เรื่องที่ประชาชนเครียดมากที่สุด คือ ขาดเงินของใช้แพง ร้อยละ ๖๗.๗๖ รองลงมาคือ ทุจริตคอร์รัปชัน ร้อยละ ๖๓.๙๓ และการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ร้อยละ ๕๗.๔๙^{๑๒๖}

ขณะที่บริษัทคันทาร์ อินไซต์ (Kantar Insights) ประเทศไทย บริษัทวิจัยด้านข้อมูลเชิงลึก และที่ปรึกษาทางการตลาดระดับโลก ได้วิจัยในหัวข้อ “Social Distancing” โดยสำรวจและวิจัยเกี่ยวกับวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ส่งผลให้เกิดความตื่นตัวทางสังคม และการตั้งมาตรการในเรื่องการรักษาระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) จากทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีผลกระทบทำให้เกิดพฤติกรรมใหม่ๆ กับผู้บริโภคชาวไทย พบว่า **๕ อันดับแรก**ของพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง **ผู้บริโภคไทย** คือ ร้อยละ ๕๐.๐๐ ยกเลิกการเดินทาง ร้อยละ ๔๕.๐๐ เริ่มซื้อของกินของใช้สำหรับในเวลากลางคืน ร้อยละ ๔๔.๐๐ เริ่มทำงานที่บ้าน (Work from Home) ร้อยละ ๔๑.๐๐ ใช้บริการ Food Delivery ร้อยละ ๓๘.๐๐ ลดการใช้จ่าย โดยงานยังพบว่า ผลกระทบของไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ประชาชนต้อง “เว้นระยะห่างทางสังคม” (Social Distancing) และหยุดอยู่บ้าน ส่งผลต่อ “สภาพจิตใจ และอารมณ์” ของผู้บริโภคไทยอย่างมาก เพราะคนรู้สึกเหงาและเครียด

ทั้งนี้ ข้อมูลจาก Social Buzz ของ Kantar ระบุว่าหลังจากผู้คนกักตัวอยู่บ้านได้แสดงออกทางออนไลน์เกี่ยวกับความเหงาสูงขึ้นมาก และคนไทยกังวลสถานการณ์เศรษฐกิจ มากกว่าเรื่องสุขภาพ โดยร้อยละ ๗๗.๐๐ เชื่อว่าไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) มีผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตประจำวัน โดยพฤติกรรมหรือวิถีชีวิต (lifestyle) ที่ลดลง ได้แก่ ร้อยละ ๔๖.๐๐ ของคนไทย หลีกเลี่ยงการไปซื้อของจากร้าน (Offline) ร้อยละ ๖๙.๐๐ ลดการท่องเที่ยว และหันไปท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเสมือนจริง (Virtual Travel) ร้อยละ ๖๓.๐๐ ลดการเข้าสังคม พบปะผู้คน และหันไปมีกิจกรรมสังคมบนสื่อออนไลน์หรือโซเชียลมีเดียมากขึ้น ส่วนพฤติกรรมหรือวิถีชีวิต (Lifestyle) ที่เพิ่มขึ้นคือ ร้อยละ ๓๘.๐๐ ของคนไทยซื้อของในช่องทางออนไลน์ (Online) มากขึ้น เช่น ซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคผ่านตลาดออนไลน์หรือร้านค้าออนไลน์แทนการไปซื้อจากร้านค้าปลีกหรือห้างสรรพสินค้า ร้อยละ ๕๒.๐๐ ใช้บริการออนไลน์สตรีมมิง (Online Streaming) มากขึ้น ร้อยละ ๔๔.๐๐ ใช้บริการสั่ง-ส่งอาหารด่วน (Food Delivery) มากขึ้น^{๑๒๗}

- **ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้าที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการเติบโตด้านการตลาดธุรกิจออนไลน์** ทั้งในเชิงปริมาณของธุรกิจการขายของออนไลน์และยอดของการสั่งซื้อ ข้อมูลจากตลาดขายของออนไลน์ Priceaza.com พบว่า อัตราการสั่งซื้อของออนไลน์เติบโตขึ้น ร้อยละ ๗๘.๘๕ ในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ แอปพลิเคชันเพื่อการทำงานหรือธุรกิจออนไลน์ก็เพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งเป็นผลมาจากพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปเพราะความจำเป็นต้องอยู่บ้าน ทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ทำให้ต้องซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ ในทางตรงกันข้ามตลาดการค้าธุรกิจ “ค้าปลีกค้าส่ง” ที่ได้รับผลกระทบที่ต้องปิดหรือพักกิจการในสถานการณ์วิกฤต

- **ด้านการเปิดรับสื่อ** นีลเส็น (Nielsen) บริษัทวิจัยด้านสื่อและการตลาดชื่อดังของโลก ชี้ว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) สร้างผลกระทบที่รุนแรงกว่าวิกฤตที่เคยเกิดขึ้นมาทั้งหมด ด้วยระยะเวลาที่สั้นกว่า แต่ขณะเดียวกันพบว่า สื่อออนไลน์เป็นสื่อเดียวที่เติบโตขึ้นถึงร้อยละ ๒๓.๐๐^{๑๒๘} ในรายงานเรื่อง “โควิด-๑๙ และสถานการณ์ของสื่อ

ในประเทศไทย” (COVID-19 and The State of Media in Thailand) โดยนีสเส้นยังชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอุตสาหกรรมสื่อในประเทศไทยและอีกหลายประเทศทั่วโลก โดยผลสำรวจพบว่า ผู้คนส่วนใหญ่กังวลกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) การบริโภคสื่อในบ้านมีอัตราเพิ่มมากขึ้น ขณะที่การใช้เม็ดเงินโฆษณากลับลดน้อยลง นั่นเป็นเพราะการรณรงค์ให้คนไทยหยุดอยู่บ้าน ส่งผลให้จำนวนการดูโทรทัศน์ต่อชั่วโมงสูงขึ้น โดยพบว่า จากเดิมมีการรับชมโทรทัศน์อยู่ที่จำนวน ๔.๐๓ ชั่วโมงต่อวัน แต่ช่วงต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ กลับพบว่า มีการรับชมโทรทัศน์เพิ่มเป็นจำนวน ๔.๓๑ ชั่วโมงต่อวัน ในด้านสื่อดิจิทัลก็มีการรับชมเพิ่มมากขึ้นจากเดิมที่มีจำนวน ๗๑๒ ล้านวิวต่อสัปดาห์ โดยมีการรับชมเพิ่มเป็นจำนวน ๙๙๔ ล้านวิวต่อสัปดาห์ การสำรวจพบว่า รายการข่าวมีการรับชมเพิ่มขึ้นมากที่สุด นอกจากนี้ ยังมีละคร ภาพยนตร์และซีรีส์ต่างประเทศที่ได้รับความนิยมไม่แพ้กัน โดยทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด มีการติดตามรับชมข่าวเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๑๘.๐๐ สำหรับการรับชมข่าวผ่านช่องทางดิจิทัลก็มีการรับชมเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๗๓.๐๐ การดูโทรทัศน์ย้อนหลังก็มีอัตราเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการเติบโตของจำนวนยอดวิวในการรับชมรายการสด (Live Viewing) มากขึ้นด้วย^{๑๒๙}

● **ด้านการปรับตัวของผู้คนในमितครอบครัวนั้น** กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) เผยผลสำรวจ **“สถานการณ์ครอบครัวไทยในวิกฤติโควิด-๑๙”** ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓ พบว่า การปรับตัวเมื่อต้อง “อยู่บ้าน” เป็นหลัก พบกิจกรรมที่สมาชิกครอบครัวทำขณะอยู่บ้าน (Stay at Home) ได้แก่ **การติดตามข่าวสารบ้านเมืองและข่าวสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) มากที่สุด** ร้อยละ ๖๗.๐๐ รองลงมาคือ การฟังเพลง วิทย์ ดูโทรทัศน์ วีซีดี ดีวีดี ฯลฯ ร้อยละ ๓๓.๙๐ การทำงานที่บ้าน (Work from Home) ร้อยละ ๒๔.๓๐ การเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ ร้อยละ ๒๔.๓๐ การมีส่วนร่วมช่วยเหลือสังคมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น บริจาคเงิน ทำบุญ และงานจิตอาสา ร้อยละ ๒๓.๗๐ เล่นเกมออนไลน์ Facebook/Line/Twitter ฯลฯ ร้อยละ ๒๒.๐๐ อ่านหนังสือทุกประเภท ร้อยละ ๑๓.๑๐ และใช้เวลากับการทำงาน ประดิษฐ์และงานฝีมือ ร้อยละ ๙.๗๐ ตามลำดับ โดยภาพรวมพบว่า **สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความสำคัญมากที่สุดถึง ร้อยละ ๙๔.๖๐** โดยมีสมาชิกครอบครัวจำนวนเพียง ๑ ใน ๒ หรือร้อยละ ๕๓.๒๐ ที่มีการวางแผนชีวิต การเรียน การทำงาน และอนาคตของครอบครัว ทั้งนี้ สถานการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของครอบครัวเพื่อปรับตัวให้สอดคล้องบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) โดยเฉพาะกิจกรรมยามว่าง รวมถึงการปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว และการเรียนรู้ด้วยตนเองของสมาชิกในครอบครัวเมื่อต้องใช้ชีวิตหลักด้วยการอยู่บ้าน

ขณะที่กระทรวงสาธารณสุขชี้ว่า^{๑๓๐} สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ก่อให้เกิดผลกระทบต่อครอบครัวไทยต่างกัน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางซึ่งจากข้อมูล พบว่ามีจำนวนอยู่ ๓.๘๐ ล้านครอบครัว ซึ่งจำนวน ๑ ครอบครัวเฉลี่ยมีสมาชิกจำนวน ๔-๖ คน บางครอบครัวขาดแคลนปัจจัย ๔ โดย ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร และสำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ สำนักวิชาการสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข กล่าวว่า

“ปัญหาเศรษฐกิจครอบครัวจะส่งผลไปถึงสุขภาพจิต นำไปสู่การฆ่าตัวตายอย่างวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ซึ่งไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน มีคนฆ่าตัวตายนับพันราย สิ่งที่ตามมาคือ ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงทางด้านจิตใจ ร้อยละ ๓๒.๐๐ ด้านร่างกาย ร้อยละ ๑๐.๐๐ ความรุนแรงทางเพศ ร้อยละ ๔.๕๐ และปัญหาการหย่าร้าง จึงจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญ ๗ กลุ่ม คือ **กลุ่มที่ ๑** กลุ่มมีสภาวะยากจนขาดแคลน ซึ่งมีการลงทะเบียนเอาไว้จำเป็นจะต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ **กลุ่มที่ ๒** ผู้สูงอายุและผู้พิการ **กลุ่มที่ ๓** ผู้ป่วย เช่น เบาหวาน ความดัน **กลุ่มที่ ๔** ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ปัจจุบันมีมากถึงร้อยละ ๕๐.๐๐ ของจำนวนครอบครัวไทย **กลุ่มที่ ๕** กลุ่มที่เข้าไม่ถึงสิทธิ เช่น เมื่อมีการลงทะเบียนผ่านโทรศัพท์มือถือถือคนกลุ่มนี้ อาจเข้าไม่ถึงสิทธิ เพราะไม่มีโทรศัพท์มือถือใช้ หรือไม่มีบัญชีธนาคาร ความรู้สึกหดหู่เมื่อเห็นคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า กลับได้รับความช่วยเหลือ ในขณะที่ตัวเองลำบากมากกว่า **กลุ่มที่ ๖** กลุ่มคนไร้สถานะ แรงงานต่างด้าว และ **กลุ่มที่ ๗** กลุ่มชาติพันธุ์ตามชายขอบในเขตเมือง เขตอุตสาหกรรมหรือจังหวัดชายแดน”^{๑๓๑}

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบผลกระทบครอบครัวไทยแล้ว ครอบครัวกลุ่มเปราะบางในเขตเมือง เป็นกลุ่มที่ต้องพิจารณาเป็นพิเศษ โดยเฉพาะกลุ่มคนไร้บ้านและกลุ่มชุมชนแออัด ซึ่งเสี่ยงเรื่องปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัวจากเศรษฐกิจไม่ดี เนื่องจากกลุ่มเขตเมืองมีความเปราะบางมากกว่าในชนบท เพราะในชนบทจะมีอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ที่ค่อนข้างเข้มแข็ง ติดตามถึงบ้านให้กำลังใจผู้คน ทำให้พอช่วยเหลือได้ แต่ในเขตเมืองกลไกการดูแลมีความยากลำบากมากกว่า^{๑๓๒}

● **ผลกระทบต่อชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก** สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชน ในรายงานของสถาบันรามจิตติได้ร่วมกับเครือข่ายทางวัฒนธรรม เครือข่ายวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) จัดงานเสวนา "วัฒนธรรมชุมชนคนสร้างนวัตกรรม : ทิศทางวัฒนธรรมกับสังคมเศรษฐกิจฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) " เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ชี้ว่า ชุมชนไทยทั่วทุกภาคได้รับผลกระทบ ผู้คนอพยพกลับสู่ถิ่นฐาน เกิดภาวะการว่างงานและรอการจ้างงานอย่างไร้ความหวัง ในชุมชนที่มีการสร้างอาชีพหรือธุรกิจชุมชน ต้องเผชิญกับสภาวะความหดตัวของด้านสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่มียอดการสั่งซื้อลดน้อยลง โดยเฉพาะกลุ่มผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่มีการส่งสินค้าออกต่างประเทศต้องปิดหรือหยุดการสั่งผลิตหรือการส่งออก-นำเข้า

ครูการดี วงศ์ศรีจันทร์ ครูช่างศิลปหัตถกรรม พ.ศ. ๒๕๕๕ จังหวัดสุพรรณบุรี กล่าวว่า ปกติการทำงานของกลุ่มวัฒนธรรม U-THONG QUILTS งานผ้าตัดมือ ซึ่งปกติจะมีการสั่งซื้อสินค้าจากลูกค้าต่างประเทศเป็นหลัก แต่ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ทำให้ยอดการสั่งซื้อสินค้าหยุดชะงัก การจ้างงานในพื้นที่เผชิญภาวะยากลำบาก ส่งผลต่อกลุ่มช่างฝีมือในชุมชน^{๑๓๓} เช่นเดียวกับคนที่อยู่ในพื้นที่ชายแดนทั้งชายแดนภาคเหนือที่มีพรมแดนติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต้องหยุดชะงัก สายการบิน โรงแรม ทัวร์ ธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ผลกระทบสูง มีคฤหาสน์ว่างงาน เพราะไม่มีนักท่องเที่ยว^{๑๓๔} หรือเช่นกรณีพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งในบางพื้นที่คนวัยทำงานส่วนใหญ่นิยม

ไปทำงานในภาคงานต่างๆ ที่สหพันธรัฐมาเลเซีย ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) พบว่า สถานการณ์วิกฤตยิ่งกว่าวิกฤตต้มยำกุ้งที่ร้านอาหารไทยจำนวนมากต้องปิดกิจการ พื้นที่ท่องเที่ยวชายแดนต้องปิดแหล่งท่องเที่ยว และการสั่งซื้อสินค้าต่างๆ ซึ่งส่งผลซ้ำเติมต่อชุมชนและโดยเฉพาะกับกลุ่มเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่หลุดออกนอกระบบมากขึ้น ทำให้ว่างงานจากการหยุดการสั่งจ้าง การผลิตงานหรือสินค้าทางวัฒนธรรม^{๓๓๕}

- **การปรับตัวด้านการประกอบอาชีพของคนไทย** ภาคการท่องเที่ยวซึ่งมีจำนวนประมาณ ๓.๙๐ ล้านคน ภาคอุตสาหกรรมซึ่งมีจำนวนประมาณ ๕.๙๐ ล้านคน และภาคบริการซึ่งมีจำนวนประมาณ ๑๐.๓๐ ล้านคน ซึ่งในแต่ละภาคล้วนได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานประกอบอาชีพภาคบริการและการท่องเที่ยว ซึ่งสัมพันธ์กับงานด้านศิลปวัฒนธรรม เมื่อเผชิญกับวิกฤตการณ์ดังกล่าว หลายอาชีพต้องหยุดชะงักตั้งแต่ปิดกิจการชั่วคราวจนถึงหยุดกิจการ บางอาชีพต้องปรับตัวเพื่อให้ตนเองอยู่รอด ซึ่ง ผศ.ดร.จันทน์ เจริญศรี คณบดีคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (มธ.) มองว่า วิกฤตดังกล่าวส่งผลกระทบต่ออาชีพกลุ่มภาคบริการและการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้ประชาชนปรับตัวในระยะสั้นได้ลำบาก และอนาคตก็ยังไม่แน่ว่าประชากรบางส่วนกลุ่มนี้จะกลับมาประกอบอาชีพเดิมได้หรือไม่ หรือต้องเคลื่อนย้ายไปประกอบอาชีพใหม่ๆ “ผลลัพธ์หลังจากสถานการณ์ไวรัสโควิด-๑๙ นั้น คลี่คลายจะมาจากความสัมพันธ์ระหว่าง ๒ ส่วน คือ สภาพเศรษฐกิจเดิมรวมถึงความเหลื่อมล้ำกับนโยบายจากภาครัฐ ที่จะทำให้แต่ละอาชีพปรับตัวได้มากน้อยแค่ไหน” ดังนั้น จึงยังไม่อาจระบุชัดได้ว่าในระยะยาวอาชีพใดจะฟื้นคืนขึ้นใหม่หรือสูญหายไป^{๓๓๖}

- **ศิลปินและผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมผู้ได้รับผลกระทบกับการปรับตัวทางวัฒนธรรม** ในรายงานของเครือข่ายศิลปินพื้นบ้านชื่อว่า มีกลุ่มศิลปินพื้นบ้านที่นักแสดงอาชีพ ร้อยละ ๘๐.๐๐ ที่ไม่ได้มีอาชีพทำนาหรืออาชีพอื่นๆ ขาดรายได้ทันที และกลุ่มศิลปินพื้นบ้านสี่ภาคซึ่งเป็นผู้เผยแพร่และรักษาศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่มีจำนวนกว่า ๑๐๐,๐๐๐ คนทั่วประเทศได้รับผลกระทบโดยตรงโดยเฉพาะเรื่องการทำอาชีพและการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ในเวที “การประชุมเชิงยุทธศาสตร์สร้างสรรค์สังคม-ศิลปวัฒนธรรมยุคหลังโควิด-๑๙” ภายใต้โครงการ “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” โดยสถาบันรามจิตติร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓^{๓๓๗} ยังได้มีการรายงานถึงผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ต่อการปรับตัวทางสังคมวัฒนธรรมและงานด้านศิลปวัฒนธรรม โดย **ดร.สุรัตน์ จงดา** ผู้ช่วยอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และผู้จัดการคณะ “ไก่อแก้วการละคร” กล่าวว่า ในฐานะคนทำงานในภาคราชการ ตนไม่ประสบปัญหาผลกระทบจากสถานการณ์แพร่ระบาดมากเท่าใดนัก มีเพียงลูกศิษย์ “ศิลปินนักแสดงนาฏศิลป์” ในคณะกรรมการละครซึ่งประกอบอาชีพรับจ้างแสดงในงานเทศกาลต่างๆ ต้องสูญเสียรายได้เสริมจากการเลิกจ้าง เนื่องจากการจัดงานเทศกาล อาทิ เทศกาลสงกรานต์ นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับแวดวงศิลปะการแสดงพลอยได้รับผลกระทบเป็น “ลูกโซ่” ไปด้วย

จากการยกเลิกการจ้าง ไม่ว่าจะเป็นผู้ตัดเย็บเสื้อผ้า จำหน่ายเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดง หรือช่างแต่งหน้า ศิลปินดารานักร้อง ฯลฯ ส่งผลให้ต้องปรับตัวโดยแสวงหาช่องทางเยียวยาจากภาครัฐ หรือเปลี่ยนอาชีพ มองหาช่องทางทำมาหากินอื่นๆ เพื่อหารายได้ใหม่

ในเวทีประชุมเดียวกันนี้ นายพงศกร อนันต์กวิน อุปนายกสมาคมอุปรากรจีน ได้บอกเล่า ประสบการณ์ถูกยกเลิกจ้างงานคณะจิ๋วในช่วงเทศกาลที่ผ่านมา ซึ่งส่งผลกระทบต่อด้านรายได้ต่อนักแสดงจิ๋ว ในประเทศไทย โดยนายพงศกร เล่าว่า นักแสดงจิ๋วในประเทศไทยไม่มีงานแสดงประจำนอกจากช่วงเทศกาล หรือการจ้างจากศาลเจ้าเพื่อเฉลิมฉลองพิธีกรรมทางศาสนาในประเพณีต่างๆ ของชาวจีนในประเทศไทย การงดงานการแสดงจิ๋วในวันตรุษ วันสารทประจำปี ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) นักแสดงที่ไม่มีอาชีพอื่นรองรับต้องพึ่งเงินทุนเยียวยาจากภาครัฐเป็นหลัก ขณะที่ นางสาวฉันทพร สว่าง กรรมการบริหารบริษัท ZAPP ผู้ประกอบการจัดงานเทศกาลดนตรีที่ให้ข้อมูล ว่า ได้รับผลกระทบจากการยกเลิกงานในช่วงโรคระบาดเช่นเดียวกัน อีกทั้งรายได้จากการจัดจำหน่ายบัตร คอนเสิร์ตยังลดลง เนื่องจากมาตรการเว้นระยะทางสังคมเพื่อการควบคุมการแพร่ระบาดของโรค

ทั้งนี้ จากผลกระทบดังกล่าวนี้ที่ทำให้กลุ่มศิลปินการแสดง ลิเก นักดนตรี นักมวย หรือ กลุ่มเครือข่ายทางวัฒนธรรม ซึ่งหลายคนต้องปรับตัวทางอาชีพมาขายอาหาร สินค้าออนไลน์ ฯลฯ ในช่วงที่มีมาตรการล็อกดาวน์ “อยู่บ้าน” และคณะลิเกหรือศิลปินหลายกลุ่มที่ปรับตัวด้วยการจัดแสดง ผ่านการแสดงออนไลน์เพื่อปรับให้เข้ากับสถานการณ์ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

● **การปรับตัวในการครองชีพเพื่อรับมือต่อวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID- 9) นั้น ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเรื่อง “แนวทางการจัดระบบสวัสดิการสังคม เพื่อรองรับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-๑๙”** ระหว่างวันที่ ๑๔-๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ผ่านระบบออนไลน์จำนวนทั้งหมด ๑,๙๙๘ คนทั่วประเทศ โดย ดร.เดชรัต สุขกำเนิด นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ นำเสนอภายในงานแถลงข่าว “ทุกข์ถ้วนทั่ว ต้องอุดรอยรั่ว ด้วยรัฐสวัสดิการถ้วนหน้า” จัดโดยเครือข่ายประชาชนเพื่อรัฐสวัสดิการ มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยการสำรวจในหัวข้อ “หลังจากประสบกับสถานการณ์โควิด-๑๙” พบว่า ครึ่งเรือนส่วนใหญ่มีรายได้ลดลงมากกว่าครึ่งหนึ่ง โดยร้อยละ ๒๗.๐๐ มีรายได้ลดลงตั้งแต่ร้อยละ ๗๕.๐๐ ขึ้นไป และร้อยละ ๒๗.๐๐ มีรายได้ลดลงระหว่างร้อยละ ๕๐.๐๐-๗๔.๐๐ นอกจากนี้ ร้อยละ ๑๘.๐๐ มีรายได้ลดลงร้อยละ ๒๕.๐๐-๔๙.๐ ร้อยละ ๑๑.๐๐ ที่มีรายได้ลดลง ร้อยละ ๑๐.๐๐-๒๔.๐๐ และร้อยละ ๖.๐๐ ที่มีรายได้ลดลงน้อยกว่าร้อยละ ๑๐.๐๐ ตามลำดับ มีเพียงแค่อ้อยละ ๑๑.๐๐ ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดที่มีรายได้เท่าเดิม และที่น่าสนใจก็คือ กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้เพิ่มขึ้นในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) มีน้อยกว่า ร้อยละ ๑.๐๐ เท่านั้น ส่วนหัวข้อ “การรับมือกับสถานการณ์โควิด ๑๙” พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ ๕๒.๓๐ รับมือด้วยการลดค่าใช้จ่ายของครัวเรือนลง ร้อยละ ๔๑.๓๐ ขอความช่วยเหลือจากรัฐบาล ร้อยละ ๒๘.๘๐ หารายได้เสริม ร้อยละ ๒๒.๐๐ จำนำหรือขายทรัพย์สิน ร้อยละ ๑๓.๐๐ กู้เงินจากญาติ พี่น้อง และร้อยละ ๗.๕๐ จำเป็นต้องกู้ยืมเงินนอกระบบ

๔.๒ วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) : ผลวิเคราะห์จากการสำรวจความคิดเห็น

นอกจากการประมวลเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องแล้ว โครงการศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” ได้ดำเนินงานสำรวจความคิดเห็นของประชาชนจำนวน ๑,๐๐๐ คน จาก ๕ ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลาง ภาคใต้ กระจายช่วงอายุ และหลากหลายอาชีพ เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในมิติวัฒนธรรม และการปรับตัวของประชาชนคนไทย โดยการใช้แบบสอบถามออนไลน์เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ ๑-๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ผ่านเครือข่ายวิจัยในภูมิภาค วิเคราะห์และสรุปผลการสำรวจได้ดังนี้

๔.๒.๑ บริบทผู้ตอบแบบสอบถาม

ประชากรส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงร้อยละ ๖๕.๙๐ เพศชาย ร้อยละ ๓๔.๑๐ โดยช่วงอายุของผู้ตอบแสดงได้ดังตารางนี้

ลำดับที่	ช่วงอายุ	ร้อยละ
๑	ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๙.๕๐
๒	อายุ ๒๐-๒๙ ปี	๑๕.๐๐
๓	อายุ ๓๐-๓๙ ปี	๒๐.๐๐
๔	อายุ ๔๐-๔๙ ปี	๑๔.๒๐
๕	อายุ ๕๐-๕๙ ปี	๑๓.๘๐
๖	สูงกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๗.๕๐

ตารางแสดงช่วงอายุผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตารางแสดงช่วงอายุของผู้ตอบ พบว่า ผู้ตอบอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๕๐ อายุ ๒๐-๒๙ ปี ร้อยละ ๑๕.๐๐ อายุ ๓๐-๓๙ ปี ร้อยละ ๒๐.๐๐ อายุ ๔๐-๔๙ ปี ร้อยละ ๑๔.๒๐ อายุ ๕๐-๕๙ ปี ร้อยละ ๑๓.๘๐ และกลุ่มผู้สูงอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป ร้อยละ ๗.๕๐ โดยในด้านข้อมูลที่อยู่อาศัยปัจจุบันมีการเก็บข้อมูลกระจายตัวในทุกภูมิภาค

ในด้านระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม พบได้ดังตารางนี้

ลำดับที่	ระดับการศึกษา	ร้อยละ
๑	ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	๓๘.๙๐
๒	ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี	๓๕.๓๐
๓	ปริญญาโท	๒๑.๕๐
๔	สูงกว่าปริญญาโท	๔.๓๐

ตารางแสดงระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตารางแสดงระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่จบการศึกษา ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าเป็นจำนวนร้อยละ ๓๘.๙๐ รองลงมาคือ ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็น ร้อยละ ๓๕.๓๐ ระดับปริญญาโท ร้อยละ ๒๑.๕๐ และระดับสูงกว่าปริญญาโท ร้อยละ ๔.๓๐ ตามลำดับ

ด้านอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบได้ดังตารางนี้

ลำดับที่	ระดับการศึกษา	ร้อยละ
๑	นักเรียน/นักศึกษาที่กำลังเรียนและศึกษาต่อ	๓๕.๙๐
๒	ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	๓๐.๙๐
๓	พนักงานบริษัทเอกชน	๑๐.๔๐
๔	ทำธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	๗.๕๐
๕	รับจ้างทั่วไป	๔.๙๐
๖	ข้าราชการบำนาญ	๒.๑๐
๗	ทำอาชีพเกษตรกร	๑.๖๐
๘	อื่นๆ กลุ่มอาชีพอิสระ องค์กรเอกชน ศิลปิน นักวิจัย นักบวช และกำลังว่างงาน	๖.๗๐

ตารางแสดงอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตารางแสดงอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่กำลังเรียน และศึกษาต่อ คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๙๐ รองลงมาคือ ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ ๓๐.๙๐ พนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ ๑๐.๔๐ ทำธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย ร้อยละ ๗.๕๐ รับจ้างทั่วไป ร้อยละ ๔.๙๐ ข้าราชการบำนาญ ร้อยละ ๒.๑๐ ทำอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๐ และกลุ่มประชากรอาชีพอื่นๆ ได้แก่ กลุ่มอาชีพอิสระ องค์กรเอกชน ศิลปิน นักวิจัย นักบวช และกำลังว่างงาน คิดเป็น ร้อยละ ๖.๗๐

ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้ต่อเดือน ดังตารางนี้

ลำดับที่	รายได้ต่อเดือน	ร้อยละ
๑	น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท	๓๙.๒๐
๒	๑๐,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท	๑๕.๘๐
๓	๒๐,๐๐๑-๓๐,๐๐๐ บาท	๑๒.๒๐
๔	๓๐,๐๐๑-๔๐,๐๐๐ บาท	๘.๙๐
๕	มากกว่า ๔๐,๐๐๐ บาท	๒๓.๙๐

ตารางแสดงรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตารางแสดงรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบมีรายได้ต่อเดือน น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๒๐ ผู้ตอบมีรายได้ต่อเดือนระหว่าง ๑๐,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๑๕.๘๐ รายได้ต่อเดือนระหว่าง ๒๐,๐๐๑-๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๑๒.๒๐ รายได้ต่อเดือน ระหว่าง ๓๐,๐๐๑-๔๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๘.๙๐ และผู้ตอบที่มีรายได้มากกว่า ๔๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๙๐

๔.๒.๒ สถานการณ์และวิถีความเป็นอยู่อันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) มีผลกระทบสูงต่อการใช้ชีวิตแบบปกติของคนไทย โดยผลการสำรวจพบประเด็นสำคัญ ดังนี้

๔.๒.๒.๑ ระดับผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่มีต่อการใช้ชีวิตแบบปกติของคนไทย

ลำดับที่	ระดับผลกระทบ	ร้อยละ
๑	ระดับสูงมาก	๒๕.๐๐
๒	ระดับสูง	๓๖.๙๐
๓	ระดับปานกลาง	๒๗.๙๐
๔	ระดับน้อย	๘.๓๐
๕	ระดับน้อยมาก	๑.๙๐

ตารางแสดงระดับผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่มีต่อการใช้ชีวิตแบบปกติของคนไทย

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า ผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตแบบปกติของคนไทย คือ ประชาชนได้รับผลกระทบในหลายด้าน ทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต การใช้ชีวิตความเป็นอยู่ การทำงานและการครองชีพ โดยมองว่าสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบสูงต่อชีวิต คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๙๐ ของประชากร รองลงมาได้รับผลกระทบในระดับปานกลาง ร้อยละ ๒๗.๙๐ และได้รับผลกระทบระดับสูงมาก ร้อยละ ๒๕.๐๐ ขณะที่ประชาชนที่เห็นว่าสถานการณ์ดังกล่าวมีผลกระทบน้อยต่อการดำเนินชีวิต ร้อยละ ๘.๓๐ ส่วนที่เห็นว่าได้รับผลกระทบน้อยมาก มีเพียงร้อยละ ๑.๙๐ ทั้งนี้ ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนต่างได้รับผลกระทบในระดับที่แตกต่างกัน โดยมากกว่า ๑ ใน ๓ ของคนไทยมองว่าสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบสูงต่อชีวิตโดยรวมของคนไทย

๔.๒.๒.๒ ผลกระทบต่อการใช้ชีวิตแบบปกติของคนไทยอันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ลำดับที่	ผลกระทบต่อการใช้ชีวิตแบบปกติของคนไทย	ร้อยละ
๑	รายได้และเศรษฐกิจของครอบครัว	๕๔.๓๐
๒	การปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีทำงาน	๔๔.๙๐
๓	การปรับเปลี่ยนเรื่องการเดินทางในชีวิตประจำวัน	๔๒.๙๐
๔	การท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ	๓๘.๔๐
๕	สุขภาพจิตและความวิตกกังวลกับสถานการณ์	๓๗.๘๐
๖	การรักษาระยะห่างและความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว	๓๖.๔๐
๗	อาหารการกินและโภชนาการ	๓๒.๔๐
๘	การบริโภคสินค้าและบริการ	๒๑.๘๐
๙	ความบันเทิง การชมหรสพ ศิลปะและการแสดงทางวัฒนธรรม	๒๐.๔๐

ตารางแสดงผลกระทบต่อการใช้ชีวิตแบบปกติของคนไทยอันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

เรื่องที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตแบบปกติของคนไทยอันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้แก่ เรื่องรายได้และเศรษฐกิจของครอบครัว คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๓๐ การต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีทำงาน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๙๐ และการปรับเปลี่ยนเรื่องการเดินทางในชีวิตประจำวัน ร้อยละ ๔๒.๙๐ การท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ร้อยละ ๓๘.๔๐ สุขภาพจิตและความวิตกกังวลกับสถานการณ์ ร้อยละ ๓๗.๘๐ การรักษาระยะห่างและความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ร้อยละ ๓๖.๔๐ อาหารการกินและโภชนาการ ร้อยละ ๓๒.๔๐ ส่วนที่ถือว่าไม่มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตแบบปกติ ได้แก่ เรื่องการบริโภคซื้อสินค้าและบริการ ร้อยละ ๒๑.๘๐ ความบันเทิง การชมหรสพ ศิลปะและการแสดงทางวัฒนธรรม ร้อยละ ๒๐.๔๐ ทั้งนี้ เพราะผู้ตอบแบบสอบถามมองว่าปัจจุบันมีสื่อเทคโนโลยีที่ทำให้สามารถเข้าถึงการบริโภคสินค้าและการชมความบันเทิงได้มากขึ้น

๔.๒.๒.๓ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตแบบปกติอันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ของครอบครัวไทย

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตแบบปกติอันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)	ร้อยละ
๑	รายได้และเศรษฐกิจของครอบครัว	๕๑.๙๐
๒	การให้ความสำคัญเรื่องสุขภาพ อนามัย	๑๓.๘๐
๓	การใช้เวลาว่าง /ท่องเที่ยว/ความบันเทิง	๑๒.๓๐
๔	สุขภาพจิตและความวิตกกังวลกับสถานการณ์	๑๑.๗๐
๕	การติดต่อ/ความสัมพันธ์	๙.๗๐
๖	อื่นๆ	๐.๖๐

ตารางแสดงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตแบบปกติอันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ของครอบครัวไทย

ปัจจัยผลกระทบการใช้ชีวิตแบบปกติอันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ของครอบครัวไทย เรียงตามปัจจัยที่มีผลกระทบมากที่สุด คือ ปัจจัยเรื่องรายได้/เศรษฐกิจของครอบครัว คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๙๐ ปัจจัยที่รองลงมาคือ การให้ความสำคัญเรื่องสุขภาพ อนามัย คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๘๐ การใช้เวลาว่าง/ท่องเที่ยว/ความบันเทิง ร้อยละ ๑๒.๓๐ ปัญหาสุขภาพจิต ความวิตกกังวลกับสถานการณ์ ร้อยละ ๑๑.๗๐ และ การติดต่อ/ความสัมพันธ์ โดยมีร้อยละ ๙.๗๐ และอื่นๆ ร้อยละ ๐.๖๐ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับการส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมการใช้ชีวิตของคนไทยตามข้อมูลในลำดับถัดไป อันหมายถึงปัจจัยสำคัญและมีผลกระทบสูงมาก คือ ปัจจัยเรื่องรายได้/เศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งส่งผลต่อวัฒนธรรมการใช้จ่าย การเงินและเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นสำคัญ

๔.๒.๒.๔ ปัจจัยจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมการใช้ชีวิตของคนไทย

ลำดับที่	ปัจจัยจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมการใช้ชีวิตของคนไทย	ร้อยละ
๑	ผลกระทบต่อรายได้/เศรษฐกิจของครอบครัว	๖๐.๕๐
๒	สุขภาพจิตและความวิตกกังวลกับสถานการณ์	๑๐.๗๐
๓	การติดต่อ/ความสัมพันธ์	๙.๘๐
๔	การให้ความสำคัญเรื่องสุขภาพ อนามัย	๙.๗๐
๕	การใช้เวลาว่าง/การท่องเที่ยว/ความบันเทิง	๙.๒๐
๖	อื่นๆ	๐.๑๐

ตารางแสดงปัจจัยจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมการใช้ชีวิตของคนไทย

จากข้อมูลพบว่าปัจจัยจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมการใช้ชีวิตของคนไทย ประกอบด้วย ปัจจัยเกี่ยวกับผลกระทบต่อรายได้/เศรษฐกิจของครอบครัว คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๕๐ และผลกระทบที่มีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือ ปัญหาสุขภาพจิต ความวิตกกังวลกับสถานการณ์ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๗๐ การติดต่อ/ความสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ ๙.๘๐ ผลกระทบด้านการให้ความสำคัญเรื่องสุขภาพ อนามัย ร้อยละ ๙.๗๐ และผลกระทบเรื่องการใช้เวลาว่าง/การท่องเที่ยว/ความบันเทิง คิดเป็นร้อยละ ๙.๒๐ และอื่นๆ ร้อยละ ๐.๑๐ ตามลำดับ

๔.๒.๒.๕ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่มีผลกระทบต่อคนใกล้ชิด

ลำดับที่	ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่มีต่อคนใกล้ชิด	ร้อยละ
๑	ผลกระทบต่อการทำงาน : รูปแบบการทำงาน/เปลี่ยนงาน/ตงงาน	๘๐.๐๐
๒	ผลกระทบต่อการเดินทาง	๕๕.๑๐
๓	ผลกระทบต่อการดูแลสุขภาพอนามัย	๔๔.๗๐
๔	ผลกระทบต่ออาหารและโภชนาการ	๓๕.๘๐
๕	ผลกระทบต่อกิจกรรมผ่อนคลาย ความบันเทิง การชมการแสดงศิลปวัฒนธรรม	๒๒.๑๐

ตารางแสดงผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่มีต่อคนใกล้ชิด

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่มีผลกระทบต่อคนใกล้ชิด จากผลสำรวจพบว่า มีผลกระทบเรื่องการทำงานสูงที่สุด ซึ่งหมายถึงการต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน เปลี่ยนงานจนถึงต้องถูกเลิกจ้างงาน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๐๐ ผลกระทบเรื่องการเดินทาง คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๑๐ การดูแลสุขภาพอนามัย ร้อยละ ๔๔.๗๐ ผลกระทบด้านอาหารและโภชนาการ ร้อยละ ๓๕.๘๐ กิจกรรมผ่อนคลาย ความบันเทิง การชมศิลปวัฒนธรรม ร้อยละ ๒๒.๑๐

**๔.๒.๒.๖ วัฒนธรรม/วิถีชีวิตที่ต้องเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิงจากผลกระทบจากสถานการณ์
การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)**

ลำดับที่	วัฒนธรรม/วิถีชีวิตที่ต้องเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิงจากผลกระทบจากสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)	ร้อยละ
๑	ผลกระทบต่อเรื่องสุขภาพและการรักษาความสะอาด : การล้างมือ การดูแลความสะอาด/ สุขอนามัยของร่างกาย	๘๖.๕๐
๒	ผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับผู้คนและสังคม	๖๕.๑๐
๓	ผลกระทบต่อการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ : Zoom, Google Platform, Microsoft Team	๔๗.๙๐
๔	ผลกระทบต่อวัฒนธรรมการกินอาหารและโภชนาการ	๔๓.๔๐
๕	ผลกระทบต่อความรู้และเท่าทันสื่อและการบริโภคข้อมูลข่าวสาร	๔๒.๙๐
๖	ผลกระทบต่อการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารสารสนเทศ	๓๖.๘๐
๗	ผลกระทบต่อการชมดนตรี ศิลปะและงานทางวัฒนธรรม	๒๐.๓๐

ตารางแสดงวัฒนธรรม/วิถีชีวิตที่ต้องเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิงจากผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ต้องเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิงจากสถานการณ์ดังกล่าว มีผลกระทบต่อเรื่องสุขภาพและการรักษาความสะอาด : การล้างมือ การดูแลความสะอาด/สุขอนามัยของร่างกาย คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๕๐ รองลงมาคือ ความสัมพันธ์กับผู้คนและสังคม ร้อยละ ๖๕.๑๐ การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ : Zoom, Google Platform, Microsoft Team คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๙๐ วัฒนธรรมการกินอาหารและโภชนาการ ร้อยละ ๔๓.๔๐ การรู้และเท่าทันสื่อและการบริโภคข้อมูลข่าวสาร ร้อยละ ๔๒.๙๐ การใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารสารสนเทศ ร้อยละ ๓๖.๘ การชมดนตรี ศิลปะและงานทางวัฒนธรรม ร้อยละ ๒๐.๓๐

**๔.๒.๒.๗ สถานที่ที่คนไทยไม่ได้ไปหรือไปน้อยลงหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ
โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)**

ลำดับที่	สถานที่ที่คนไทยไม่ได้ไปหรือไปน้อยลงหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)	ร้อยละ
๑	โรงแรม คอนเสิร์ต โรงละคร โรงมหรสพ	๔๘.๒๐
๒	ร้านอาหาร	๑๓.๓๐
๓	ตลาดสดตลาดนัด	๑๒.๘๐
๔	รีสอร์ทและโรงแรม	๙.๔๐
๕	คลินิกและโรงพยาบาล	๙.๑๐
๖	วัด มัสยิด/สุเหร่า โบสถ์ หรือสถานที่ทางศาสนา	๕.๕๐
๗	อื่นๆ	๑.๗๐

ตารางแสดงสถานที่ที่คนไทยไม่ได้ไปหรือไปน้อยลงหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

จากการสำรวจพบว่า สถานที่ที่คนไทยไม่ได้ไปหรือไปน้อยลงหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในอันดับแรกคือ โรงแรม คอนเสิร์ต โรงละคร

โรงแรมหรู คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๒๐ รองลงมาคือ ร้านอาหาร คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๐ ตลาดสดตลาดนัด ร้อยละ ๑๒.๘๐ รีสอร์ทและโรงแรม ร้อยละ ๙.๔๐ คลินิกและโรงพยาบาล ร้อยละ ๙.๑๐ วัด มัสยิด/สุเหร่า โบสถ์ หรือสถานที่ทางศาสนา ร้อยละ ๕.๕๐ และอื่นๆ ร้อยละ ๑.๗๐ ตามลำดับ

๔.๒.๒.๘ สินค้าหรือบริการที่มีการจับจ่ายหรือใช้บริการน้อยลงหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ลำดับที่	สินค้าหรือบริการที่มีการจับจ่ายหรือใช้บริการน้อยลงหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)	ร้อยละ
๑	การท่องเที่ยว	๖๒.๒๐
๒	บริการทางสุขภาพ เช่น คลินิก นวดและแพทย์แผนไทย	๑๗.๗๐
๓	การแสดงทางวัฒนธรรมและการละเล่นพื้นบ้าน	๑๐.๑๐
๔	การประกอบกิจกรรมทางศาสนาและความเชื่อ	๕.๘๐
๕	งานศิลปะ งานฝีมือและงานหัตถกรรมท้องถิ่น	๒.๙๐
๖	อื่นๆ	๑.๓๐

ตารางแสดงสินค้าหรือบริการที่มีการจับจ่ายหรือใช้บริการน้อยลงหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

สินค้าหรือบริการที่มีการจับจ่ายหรือใช้บริการน้อยลงหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ อันดับหนึ่งคือ การท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๒๐ บริการทางสุขภาพ เช่น คลินิก นวดและแพทย์แผนไทย ร้อยละ ๑๗.๗๐ การแสดงทางวัฒนธรรมและการละเล่นพื้นบ้าน ร้อยละ ๑๐.๑๐ การประกอบกิจกรรมทางศาสนาและความเชื่อ ร้อยละ ๕.๘๐ งานศิลปะ งานฝีมือ และงานหัตถกรรมท้องถิ่น ร้อยละ ๒.๙๐ และอื่นๆ ร้อยละ ๑.๓๐ ตามลำดับ

๔.๒.๒.๙ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจับจ่ายสินค้าหรือใช้บริการน้อยลงหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ลำดับที่	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจับจ่ายสินค้าหรือใช้บริการน้อยลงหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)	ร้อยละ
๑	เป็นห่วงเรื่องความสะอาด	๔๕.๖๐
๒	เหตุผลเรื่องการควบคุมค่าใช้จ่าย	๓๘.๐๐
๓	การเข้าไม่ถึงบริการและสินค้า	๙.๗๐
๔	อื่นๆ ได้แก่ การปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยตามนโยบายหยุดเชื้อเพื่อชาติ	๖.๗๐

ตารางแสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อการจับจ่ายสินค้าหรือใช้บริการน้อยลงหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจับจ่ายสินค้าหรือใช้บริการน้อยลงหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) อันดับหนึ่งคือ การเป็นห่วงเรื่องความสะอาด คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๖๐ และรองลงมาคือ ปัจจัยเรื่องการควบคุมรายจ่ายของครอบครัว ร้อยละ ๓๘.๐๐

การเข้าไม่ถึงสินค้าและบริการที่ต้องการ ร้อยละ ๙.๗๐ ตามด้วยปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ การปฏิบัติตนเพื่อความปลอดภัยตามนโยบายหยุดเชื้อเพื่อชาติ คิดเป็นร้อยละ ๖.๗๐

๔.๒.๒.๑๐ ทักษะของคนไทยที่พัฒนาเพิ่มขึ้นหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ลำดับที่	ทักษะของคนไทยที่พัฒนาเพิ่มขึ้นหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)	ร้อยละ
๑	ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้และการทำงาน	๕๔.๕๐
๒	ทักษะการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์	๒๔.๐๐
๓	การพัฒนาทักษะ ฝีมือและอาชีพใหม่ๆ	๑๐.๒๐
๔	ทักษะการสื่อสารทางไกล	๑๐.๐๐
๕	ทักษะอื่นๆ ได้แก่ การมีสติในการดำรงชีวิตแบบปกติใหม่ การดูแลสุขภาพ การป้องกันโรค เรียนรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่สนใจ ใช้เวลาร่วมกับคนในครอบครัว	๑.๓๐

ตารางแสดงทักษะของคนไทยที่พัฒนาเพิ่มขึ้นหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ทักษะของคนไทยที่พัฒนาเพิ่มขึ้นหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) อันดับแรกคือ ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้และการทำงาน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕๐ รองลงมาคือ ทักษะการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ ร้อยละ ๒๔.๐๐ การพัฒนาทักษะฝีมือและอาชีพใหม่ๆ ร้อยละ ๑๐.๒๐ ทักษะการสื่อสารทางไกล ร้อยละ ๑๐.๐๐ และทักษะอื่นๆ ได้แก่ การมีสติในการดำรงชีวิตแบบปกติใหม่ การดูแลสุขภาพ การป้องกันโรค เรียนรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่สนใจ ใช้เวลาร่วมกับคนในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ ๑.๓๐

๔.๒.๒.๑๑ ช่องทางในชมงานศิลปะ ดนตรีหรือการแสดงทางวัฒนธรรมของคนไทยหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ช่องทางการรับชม	ร้อยละ			
	ไม่ได้ไปชม	เข้าชมน้อย	เข้าชมปานกลาง	เข้าชมมาก
ชมจากสถานที่จริง	๖๓.๒๐	๒๕.๐๐	๑๐.๒๐	๑.๖๐
ชมจากออนไลน์	๑๗.๔๐	๑๗.๔๐	๓๖.๐๐	๒๙.๒๐

ตารางแสดงช่องทางในชมงานศิลปะ ดนตรีหรือการแสดงทางวัฒนธรรมของคนไทยหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

จากข้อมูลพบว่า หลังเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) มีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๖๓.๒๐ ที่งดหรือไม่ไปเข้าชมงานศิลปะ ดนตรีหรือการแสดงทางวัฒนธรรมจากสถานที่จริง ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ยังคงเข้าชมจากสถานที่จริงที่มีการเปิดทำการหลังมีมาตรการผ่อนคลายนั้น พบว่า มีการเข้าชมในระดับน้อยคือ เข้าชมอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐๐ เข้าชมระดับปานกลางคือ เข้าชมอย่างน้อยเดือนละ ๒ ครั้ง ร้อยละ ๑๐.๒๐ และเข้าชมระดับมากคือ เข้าชมเดือนละ ๓ ครั้งขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๐ ตามลำดับ

นอกจากนี้ หลังเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เข้าชมงานศิลปะในสถานที่จริงนั้น มีผู้เลือกชมงานศิลปะผ่านสื่อหรือแพลตฟอร์มออนไลน์มากขึ้น โดยพบว่า การเข้าชมหรือเข้าถึงงานศิลปะ ดนตรีหรือการแสดงทางวัฒนธรรมจากแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งส่วนใหญ่เข้ารับชมในระดับปานกลางคือ เข้าชมทางออนไลน์อย่างน้อยเดือนละ ๒ ครั้ง คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๐๐ รองลงมาเป็นการเข้าชมระดับมากคือ เข้าชมทางออนไลน์อย่างน้อยเดือนละ ๓ ครั้งขึ้นไป ร้อยละ ๒๙.๒๐ และการเข้าชมน้อยคือ เข้าชมทางออนไลน์อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง ร้อยละ ๑๗.๔๐ และผู้ที่ไม่ได้เข้าผ่านทางสื่อหรือแพลตฟอร์มออนไลน์มีเพียงร้อยละ ๑๗.๔๐ ตามลำดับ

ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังนิยมเสพงานทางศิลปะ ดนตรีหรือการแสดงทางวัฒนธรรมของคนไทย แม้หลังเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ซึ่งส่งผลให้ประชากรมากกว่าครึ่งเลือกไม่เข้าชมงานได้ตามปกติ ขณะที่ประชาชนส่วนหนึ่งก็ยังคงรับชม อีกทั้งยังพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีการปรับตัวโดยเข้าชมงานศิลปะผ่านสื่อหรือแพลตฟอร์มออนไลน์มากขึ้น

ที่น่าสนใจคือ ผลสำรวจยังพบว่ายังมีงานศิลปะ ดนตรีหรือการแสดงทางวัฒนธรรมที่สามารถปรับตัวในด้านแสดงให้สอดคล้องกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ได้แก่ งานดนตรีและการแสดง ทั้งรูปแบบสมัยนิยมและศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้าน ตลอดจนนิทรรศการศิลปะและพิพิธภัณฑ์เสมือน โดยประชาชนเริ่มสามารถเข้าถึงการนำเสนอในรูปแบบใหม่ๆ ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดของศิลปินหรือผู้แสดงงานวัฒนธรรมในบางกลุ่มที่ยังไม่สามารถเข้าถึงเครื่องมือใหม่ๆ เพื่อนำเสนอผลงานตัวเองได้ ในทางตรงกันข้าม พบว่า คนไทยก็เริ่มเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นการศึกษาปฏิบัติและคอนเทนต์ต่างๆ บนโลกออนไลน์ได้มากขึ้น

๔.๒.๓ การปรับตัวของคนไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

๔.๒.๓.๑ เรื่องที่คนไทยปรับตัวเป็นเรื่องแรกหลังจากเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ลำดับที่	เรื่องที่คนไทยปรับตัวเป็นเรื่องแรกหลังจากเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)	ร้อยละ
๑	การรักษาความสะอาดสุขอนามัย	๔๒.๖๐
๒	การปรับตัวเรื่องการใช้เงินและวางแผนเศรษฐกิจในครอบครัว	๓๓.๓๐
๓	สร้างความมั่นคงทางอาหาร	๑๕.๙๐
๔	ปรับตัวเรื่องการทำงาน	๗.๖๐
๕	อื่นๆ	๐.๖๐

ตารางแสดงเรื่องที่คนไทยปรับตัวเป็นเรื่องแรกหลังจากเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

เมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เรื่องที่คนไทยปรับตัวเป็นสิ่งแรกคือ การรักษาความสะอาดสุขอนามัย ร้อยละ ๔๒.๖๐ รองลงมาคือ การปรับตัวเรื่องการใช้เงินและวางแผนเศรษฐกิจในครอบครัว ร้อยละ ๓๓.๓๐ สร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยสำรองอาหาร เครื่องบริโภค อุปกรณ์ ร้อยละ ๑๕.๙๐ ปรับตัวเรื่องการทำงาน ร้อยละ ๗.๖๐ และอื่นๆ ร้อยละ ๐.๖๐ ตามลำดับ

๔.๒.๓.๒ ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อคนไทยในช่วงที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ทวีความรุนแรง

ลำดับที่	ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อคนไทยในช่วงที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ทวีความรุนแรง	ร้อยละ
๑	รายได้ที่ลดลงหรือหายไป	๔๐.๔๐
๒	รูปแบบของวัฒนธรรมการทำงาน	๒๘.๕๐
๓	ผลกระทบด้านสุขภาพอนามัย	๑๖.๒๐
๔	ผลกระทบด้านการเข้าถึงบริการภาครัฐและเอกชนต่างๆ	๑๓.๙๐
๕	ผลกระทบด้านอื่นๆ ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร การเดินทาง การท่องเที่ยวและการศึกษา	๑.๐๐

ตารางแสดงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อคนไทยในช่วงที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ทวีความรุนแรง

ในช่วงที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ทวีความรุนแรง สิ่งที่เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อคนไทยมากที่สุดคือ เรื่องรายได้ที่ลดลงหรือหายไป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๔๐ รองลงมาคือ รูปแบบของวัฒนธรรมการทำงาน ร้อยละ ๒๘.๕๐ ผลกระทบด้านสุขภาพอนามัย ร้อยละ ๑๖.๒๐ ผลกระทบด้านการเข้าถึงบริการภาครัฐและเอกชนต่างๆ ร้อยละ ๑๓.๙๐ และผลกระทบด้านอื่นๆ ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร การเดินทาง การท่องเที่ยวและการศึกษา ร้อยละ ๑.๐๐

๔.๒.๓.๓ สิ่งที่คนไทยปรับตัวเมื่อรัฐบาลไทยมีประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘

ลำดับที่	สิ่งที่คนไทยปรับตัวเมื่อรัฐบาลไทยประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘	ร้อยละ
๑	การปรับตัวด้านวัฒนธรรมสุขภาพ การกิน การบริโภค	๓๕.๑๐
๒	การปรับตัวด้านวัฒนธรรมทางสังคม การรักษาระยะห่างต่อความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวและคนใกล้ชิด	๒๓.๖๐
๓	การปรับตัวเรื่องวัฒนธรรมการทำงาน	๒๒.๐๐
๔	การปรับตัวด้านวัฒนธรรมการท่องเที่ยว การเสปศิลปะ ดนตรีและการแสดง	๑๔.๑๐
๕	การปรับตัวด้านวัฒนธรรมการสื่อสาร	๔.๑๐
๖	การปรับตัวเรื่องการวางแผนการเงินการใช้จ่าย การจัดการเวลาและการเดินทาง	๑.๑๐

ตารางแสดงสิ่งที่คนไทยปรับตัวเมื่อรัฐบาลไทยประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘

สิ่งที่คนไทยปรับตัวเป็นสิ่งแรก เมื่อรัฐบาลไทยประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ หรือ พรก.ฉุกเฉิน เพื่อควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ

ไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ซึ่งให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ คือ การปรับตัวด้านวัฒนธรรมสุขภาพ การกิน การบริโภค คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๑๐ ลำดับต่อมาคือ การปรับตัวด้านวัฒนธรรมทางสังคม การรักษาระยะห่างต่อความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวและคนใกล้ชิด ร้อยละ ๒๓.๖๐ การปรับตัวเรื่องวัฒนธรรมการทำงาน ร้อยละ ๒๒.๐๐ การปรับตัวด้านวัฒนธรรมการท่องเที่ยว การเสพศิลปะดนตรีและการแสดง ร้อยละ ๑๔.๑๐ การปรับตัวด้านวัฒนธรรมการสื่อสาร ร้อยละ ๔.๑๐ และการปรับตัวเรื่องการวางแผนการเงินการใช้จ่าย การจัดการเวลาและการเดินทาง ร้อยละ ๑.๑๐

๔.๒.๓.๔ วัฒนธรรมไทยที่ส่งผลต่อการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ลำดับที่	วัฒนธรรมไทยที่ส่งผลต่อการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)	ร้อยละ
๑	การมีวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง	๔๐.๓๐
๒	วัฒนธรรมการไหว้แบบไทยที่ช่วยรักษาระยะห่าง	๒๖.๕๐
๓	วัฒนธรรมด้านอาหารของไทย	๑๘.๒๐
๔	วัฒนธรรมการเชื่อฟังผู้ใหญ่	๑๒.๙๐
๕	อื่นๆ วัฒนธรรมการแตกตื่น (อุปทานหมู่) การคุ้นเคยกับกฎอัยการศึก วัฒนธรรมการน้อมรับปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาล	๒.๑๐

ตารางแสดงวัฒนธรรมไทยที่ส่งผลต่อการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

จากการสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า วัฒนธรรมไทยที่ส่งผลต่อการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้ดีที่สุดคือ การมีวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๓๐ รองลงมาคือ วัฒนธรรมการไหว้แบบไทยที่ช่วยรักษาระยะห่าง ร้อยละ ๒๖.๕๐ วัฒนธรรมด้านอาหารของไทย ร้อยละ ๑๘.๒๐ วัฒนธรรมการเชื่อฟังผู้ใหญ่ ร้อยละ ๑๒.๙๐ และอื่นๆ วัฒนธรรมการแตกตื่น (อุปทานหมู่) การคุ้นเคยกับกฎอัยการศึก วัฒนธรรม การน้อมรับปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาล ร้อยละ ๒.๑๐

๔.๒.๓.๕ วิธีไทยที่ช่วยให้คนไทยเอาตัวรอดในผลกระทบต่างๆ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ลำดับที่	วิธีไทยที่ช่วยให้คนไทยเอาตัวรอดในผลกระทบต่างๆ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)	ร้อยละ
๑	คนไทยมีนิสัยชอบช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปัน โอบอ้อมอารี	๕๘.๙๐
๒	คนไทยเป็นคนที่มีภูมิต้านทานที่ตัวเอง	๕๒.๖๐
๓	คนไทยเป็นคนไวต่อการเปิดรับเทคโนโลยี	๔๙.๐๐
๔	คนไทยสามารถผสมผสานวัฒนธรรมอื่นเข้ากับวิถีเดิมได้ง่าย	๓๙.๘๐
๕	คนไทยเป็นคนที่รักตัวกลัวตาย	๓๒.๗๐
๖	คนไทยมีวิถีที่ชอบทำมาค้าขาย	๑๑.๐๐

ตารางแสดงวิธีไทยที่ช่วยให้คนไทยเอาตัวรอดในผลกระทบต่างๆ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

จากการสำรวจความคิดเห็นพบว่า วิถีไทยที่ช่วยให้คนไทยเอาตัวรอดในผลกระทบต่างๆ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้ อันดับแรกคือ การที่คนไทยมีนิสัยชอบช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปัน โอบอ้อมอารี คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๙๐ การที่คนไทยเป็นคนที่รู้จักหน้าที่ตัวเอง ร้อยละ ๕๒.๖๐ เป็นคนไวต่อการเปิดรับเทคโนโลยี ร้อยละ ๔๙.๐๐ คนไทยสามารถผสมผสานวัฒนธรรมอื่นเข้ากับวิถีเดิมได้ง่าย ร้อยละ ๓๙.๘๐ คนไทยเป็นคนที่รักตัวกลัวตาย ร้อยละ ๓๒.๗๐ และวิถีที่ชอบทำมาค้าขาย ร้อยละ ๑๑.๐๐

๔.๒.๓.๖ ทูทางวัฒนธรรมของไทยที่จะช่วยให้คนไทยผ่านพ้นวิกฤตจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ลำดับที่	ทูทางวัฒนธรรมของไทยที่จะช่วยให้คนไทยผ่านพ้นวิกฤตจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)	ร้อยละ
๑	มีวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็งและหลากหลาย	๗๐.๙๐
๒	สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความคิดความเชื่อและวัฒนธรรมที่หลากหลาย	๕๕.๑๐
๓	คนไทยมีอิสระและเสรีภาพ	๓๒.๘๐
๔	มีความเชื่อและอัตลักษณ์ทางศาสนา	๓๑.๐๐
๕	คนไทยมีสถาบันพระมหากษัตริย์ที่คอยดูแลทุกข์สุขของประชาชน	๒๓.๘๐
๖	มีศิลปะและวัฒนธรรมประจำชาติที่งดงามสูงส่ง	๒๓.๐๐
๗	อื่นๆ ได้แก่ การรู้จักพึ่งพาตัวเอง รับผิดชอบต่อสังคมรู้จักหน้าที่ของตัวเอง	๔.๑๐

ตารางแสดงทูทางวัฒนธรรมของไทยที่จะช่วยให้คนไทยผ่านพ้นวิกฤตจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ทูทางวัฒนธรรมของไทยที่ช่วยให้คนไทยสามารถผ่านพ้นวิกฤตจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) จากการสำรวจพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า **สังคมไทยมีวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็งและหลากหลาย คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๙๐** **สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความคิดความเชื่อและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ร้อยละ ๕๕.๑๐** **คนไทยมีอิสระและเสรีภาพ ร้อยละ ๓๒.๘๐** **มีความเชื่อและอัตลักษณ์ทางศาสนา ร้อยละ ๓๑.๐๐** **คนไทยมีสถาบันพระมหากษัตริย์ที่คอยดูแลทุกข์สุขของประชาชน ร้อยละ ๒๓.๘๐** **มีศิลปะและวัฒนธรรมประจำชาติที่งดงามสูงส่ง ร้อยละ ๒๓.๐๐** และอื่นๆ ได้แก่ การรู้จักพึ่งพาตัวเอง รับผิดชอบต่อสังคมรู้จักหน้าที่ของตัวเอง ร้อยละ ๔.๑๐

๔.๒.๓.๗ ผลสำรวจข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในเรื่องที่คนไทยหรือสังคมไทยควรพัฒนาเพื่อที่จะช่วยให้คนไทยผ่านพ้นวิกฤตจากผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยเรียงตามลำดับความถี่ในการให้ความสำคัญ ดังนี้

- ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ในเรื่องของการมีระเบียบวินัย และเคร่งครัดในการดูแลตนเอง และการปฏิบัติตนที่รับผิดชอบต่อสังคม

- ด้านการบริหารจัดการของภาครัฐ และหน่วยงานราชการต่างๆ โดยมุ่งเน้นที่บทบาทของผู้นำและนโยบาย รวมถึงมาตรการต่างๆ ที่ออกโดยภาครัฐในการดูแลประชาชน
- ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร มุ่งส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลความรู้ที่ถูกต้อง การเท่าทันสื่อ รวมถึงการเข้าถึงเทคโนโลยีและสื่อภาคประชาชน
- ด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่มุ่งเน้นในเรื่องของการมีสติ มีน้ำใจต่อกัน เอื้ออาทร และใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๔.๒.๔ มุมมองของประชาชนข้อเสนอต่อกระทรวงวัฒนธรรม หรือผู้เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือและสนับสนุนสังคมไทยในการปรับตัวเข้าสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)ที่กำลังจะเกิดขึ้น

จากการสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ประชาชนมีมุมมองและให้ข้อเสนอแนะต่อกระทรวงวัฒนธรรม หรือผู้เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือและสนับสนุนสังคมไทยในการปรับตัวเข้าสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ที่กำลังจะเกิดขึ้น โดยเรียงตามลำดับความถี่ในการให้ความสำคัญ ดังนี้

๔.๒.๔.๑ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้

- การส่งเสริมข่าวสารและการให้ความรู้ที่สามารถป้องกันตนเองและครอบครัวได้ สื่อเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีการใช้ชีวิตที่ถูกต้อง สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ วัฒนธรรมการใช้ชีวิตที่ระมัดระวังตน ส่งเสริมวัฒนธรรมสุขภาพทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงาน ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติตนในสังคมเพื่อปรับตัวเข้าสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)
- การส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงานรูปแบบใหม่ ใช้ระบบออนไลน์ควบคู่กับการทำงานระบบเดิม เริ่มต้นจากหน่วยงานภาครัฐที่ต้องเปลี่ยนทำให้เห็น
- การร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการพัฒนาระบบการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ วิชาศิลปะ นาฏศิลป์ การแสดงและดนตรีทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อให้เด็กเยาวชนได้ซึมซับความงดงามทางวัฒนธรรมและสร้างสรรค์ต่อยอดได้
- การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อช่วยพัฒนาการทำงานให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

๔.๒.๔.๒ การสนับสนุนการสร้างวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง

- การส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีชุมชนท้องถิ่น ด้วยการกระจายอำนาจ งบประมาณ สร้างความหลากหลายของการแก้ไขและพัฒนา
- การบริหารจัดการตามบริบทพื้นที่ ส่งเสริมความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่ช่วยให้ผู้คนในท้องถิ่นเข้มแข็ง เป็นหนึ่งเดียว สร้างความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับคนในชุมชน และกระทรวงวัฒนธรรมควรเร่งฟื้นฟูงานวัฒนธรรมให้กลับมาสร้างคุณค่าเช่นเดิม

- การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานอื่นๆ ยกเลิกพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ (พ.ร.ก.สถานการณ์ฉุกเฉิน) ที่เกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

๔.๒.๔.๓ การส่งเสริมและสร้างเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม

- การสนับสนุนให้มีการสร้างบุคลากรทางวัฒนธรรมเผยแพร่ความรู้ และจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในด้านต่างๆ และรูปแบบต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เด็กและเยาวชนหรือชุมชน อันจะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในมิติของวัฒนธรรม ให้เป็นรากฐานในการพัฒนาเรื่องอื่นๆ ต่อไป

- การเปิดโอกาสให้งานวัฒนธรรมได้พัฒนาผ่านคนรุ่นใหม่ สนับสนุนกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมให้มากขึ้น ส่งเสริมให้งานที่ใช้ทุนทางวัฒนธรรมมีช่องทางการแสดงและการตลาดทางวัฒนธรรม

- การเปิดกว้างเรื่องมุมมองและการต่อยอดทางศิลปวัฒนธรรมที่ผสมผสานเปลี่ยนแปลง การเปิดกว้างยอมรับวัฒนธรรมในมิติใหม่ๆ มองวัฒนธรรมให้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ไม่จำกัดกรอบ "ศิลปวัฒนธรรม" ในระดับสูงหรือระดับใดแต่อย่างเดียว

- การส่งเสริมสนับสนุนการเข้าถึงบริการด้านวัฒนธรรม และงานศิลปวัฒนธรรมต่างๆ การอุดหนุนหรือสนับสนุนคนทำงานวัฒนธรรม สร้างตลาดแพลตฟอร์มการแลกเปลี่ยนสินค้าวัฒนธรรม มาตรการลดภาษีให้กับผู้ประกอบการ

- การสร้างนิเวศวัฒนธรรมที่หลากหลาย สนับสนุนการแสดงศิลปะ ดนตรีหรือการแสดงทางวัฒนธรรมทั้งแบบการเผชิญหน้า (Face-to-Face) และการออนไลน์ (Online) ผสมผสานให้ผู้เรียนผู้ชมได้สัมผัสประสบการณ์จริง และส่งเสริมช่องทาง แพลตฟอร์ม ในการสื่อสารเรื่องศิลปวัฒนธรรมที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย

๔.๒.๓.๔ นโยบายการเยียวยาช่วยเหลือภาควัฒนธรรม

- การเยียวยาคนทำงานทางวัฒนธรรมได้รับผลกระทบ การส่งเสริมและบ่มเพาะการพัฒนาผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

- การให้ความช่วยเหลือดูแลกลุ่มเปราะบางอย่างต่อเนื่อง

- การใช้สื่อวัฒนธรรมเป็นกลไกหลักในการเสริมสร้างสุขภาพจิตของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และการจัดทำนโยบายลดราคา ค่าเข้าชมงานศิลปะ ดนตรี ภาพยนตร์ การแสดงทางวัฒนธรรมต่างๆ เพื่อบรรเทาผลกระทบทางเศรษฐกิจทั้งในระดับบุคคลและครอบครัว

- การทำนุบำรุงทางจิตใจและจิตใจดีสำนึก เพื่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมภายใต้พลวัตที่เปลี่ยนแปลง สร้างความตระหนักในหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม นำเสนอเรื่องราวที่เป็นแรงบันดาลใจ มองเห็นโอกาสและทุนทางวัฒนธรรมที่ดงามบนความหลากหลายและความพอเพียง

๔.๓ การปรับตัวของภาควัฒนธรรมและแนวโน้มความท้าทาย : บทวิเคราะห์ในมิติวัฒนธรรม

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อผู้คนและสังคมในมิติต่างๆ แล้ว ยังส่งผลโดยตรงต่อวัฒนธรรม จากการศึกษาเอกสารสัมภาษณ์และการเสวนา พบว่า มีการปรับตัวทางสังคมวัฒนธรรมที่สัมพันธ์ในมิติต่างๆ เหล่านี้ ได้แก่

๔.๓.๑ มิติวัฒนธรรม “การกินอยู่ใช้” วัฒนธรรมการใช้ชีวิตของคนแต่ละช่วงวัย ถือเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งในการบ่งชี้ถึงการดำรงตัวตนของผู้คนในสังคม ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนไปตามกาลและเวลา วิถีแห่งการบริโภคได้เปิดโฉมหน้าใหม่ในการแสดงตัวตนและการเป็นภาพตัวแทน (Representation) ซึ่งสะท้อนความหมายของอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่ต่างกันไป ดังนั้น วัฒนธรรมการกินอยู่ใช้ หรือจึงเป็นมากกว่าวัฒนธรรมการบริโภคแต่ยังมีนัยถึงความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ ถ่ายทอดและการสัมผัส เชื่อมต่อกับวิถีภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นรากฐานแห่งวัฒนธรรมและสังคมของผู้คนในทุกระดับชั้นของสังคม

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) จะเห็นได้ถึงการปรับตัวเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมการ “กินอยู่ใช้” ที่น่าสนใจตามประเด็นดังนี้

- **การปรับตัวทางวัฒนธรรมในเรื่องการใช้ชีวิต “กินอยู่ใช้อย่างปลอดภัย”** ใส่ใจเรื่องการดูแลตัวเอง ตั้งแต่เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ขึ้นมา จนถึงการที่รัฐมีมาตรการล็อกดาวน์ **“อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ”** ขอความร่วมมือประชาชนทำให้คนไทยหันมาใส่ใจเรื่องความปลอดภัยเรื่องของการรับประทานอาหารที่สะอาดปรุงสุกใหม่ และไม่สัมผัสหรือใช้ช้อนร่วมกัน มีการรณรงค์ “กินร้อน ช้อนกลาง ล้างมือ” จนถึงการปรับความเข้าใจใหม่เป็น “กินร้อน ช้อนเรา ล้างมือ” รวมถึงความสะอาดในการรักษาระยะห่างของการใช้บริการด้านอุปโภคบริโภค ร้านค้าก็มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริการเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค ซึ่งการปรับตัวดังกล่าวเห็นได้ชัดจากข้อมูลทางสถิติและปรากฏการณ์ทางสังคมดังที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนแรกๆ

- **กิน อยู่ ใช้ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence : AI) และเทคโนโลยี** เป็นเครื่องมือสำคัญเมื่อเทคโนโลยีถูกนำมาใช้ช่วยอำนวยความสะดวกในสภาวะวิกฤติ เป็นปรากฏการณ์ที่ทำให้คนในสังคมเปลี่ยนรูปแบบการใช้ชีวิตไปอย่างก้าวกระโดด จากข้อมูลที่ได้ชี้ชัดว่าตัวเลขการใช้บริการสั่งอาหารเดลิเวอรี่เพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว ปรากฏการณ์นี้อาจทำให้เห็นว่าวิถีการรับประทานอาหารนอกบ้านลดลง ผู้คนเข้าห้างเพื่อจับจ่ายใช้สอยลดลง แต่ในขณะเดียวกันเราจะเห็นกลุ่มผู้ผลิตผู้ประกอบการรายย่อยหน้าใหม่ในโลกออนไลน์เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากเช่นกัน

- **โลกออนไลน์กับการทำงานและการเรียนการสอน** ถึงแม้ว่าอาจจะไม่สามารถทดแทนการทำงานแบบออฟไลน์ได้อย่างสมบูรณ์ แต่เป็นวิธีที่ดีที่สุด สถานการณ์นี้ แก้ปัญหาข้อบกพร่องด้วยวิธีอื่นควบคู่ไปด้วย รวมถึงปัญหาสิทธิของผลงานที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน อาจมีปัญหามิสามารถนำมาใช้ผ่านระบบออนไลน์ได้อย่างสมบูรณ์

- **“Work from Home” ทำงานที่บ้าน** ช่วงเวลาที่รัฐบาลประกาศล็อกดาวน์ ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ได้ใช้เวลาอยู่กับบ้านมากขึ้น ถึงแม้ผู้คนบางกลุ่มที่ถูกเลิกจ้างออกจากงานจำเป็นต้องเดินทางกลับไปใช้ชีวิตที่บ้านเกิดเช่นกัน ปรากฏการณ์เคลื่อนย้ายครั้งใหญ่เกิดขึ้นหลังมีมาตรการ “ปิดเมือง” และ “ควบคุมพื้นที่ที่มีความเสี่ยง” เช่น กรณีกรุงเทพมหานครและปริมณฑลทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายกำลังคนหรือแรงงานในเมืองหลวงกับกลับถิ่นฐาน “คนไทยกลับบ้าน กลับภูมิลำเนา” เพื่อ **“กักตัว อยู่บ้าน”** และเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่แม้จะส่งผลกระทบต่อเชิงเศรษฐกิจ แต่ทำให้เกิดการปรับตัวทางการใช้ชีวิตและวัฒนธรรม คนหันกลับมาพึ่งพาการใช้ชีวิต “บนฐานที่บ้าน” มากขึ้น ทำให้คนส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอยู่กับบ้านมากขึ้น มีเวลาปฏิบัติสัมพันธ์กับสมาชิกครอบครัวมากขึ้น ส่งผลให้วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวอย่างที่เคยเป็นสมัยอดีตนั้น กลับคืนมา ทำงานจากบ้าน ทำการเกษตรเพื่อดำรงชีพ และในขณะเดียวกันก็ส่งผลให้เศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย ข้าวของเครื่องใช้ในบ้านเป็นที่ต้องการของตลาด

๔.๓.๒ มิติวัฒนธรรมสุขภาพ รวมทั้งสุขภาพกายใจ การจัดการระบบสาธารณสุข การแพทย์สุขภาพในยุคดิจิทัล ฯลฯ พบว่า

- **ผู้คนใส่ใจเรื่องสุขภาพและอนามัยพื้นฐานมากขึ้น** จากข้อมูลความรู้ด้านสุขภาพและการปฏิบัติตัวเพื่อความปลอดภัยต่อสถานการณ์การแพร่เชื้อทำให้คนในสังคมเพิ่มความตระหนักในเรื่องสุขภาพและการสร้างค่านิยมเรื่องการเห็นแก่ส่วนรวมมากขึ้น การสวมหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้า เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรค กลายเป็นจิตสำนึกใหม่ของประชาชนที่มีต่อสังคมส่วนรวม

- **ใกล้ชิดธรรมชาติ ปลอดภัย** นับเป็นอีกปรากฏการณ์หนึ่งในช่วงที่เกิดวิกฤติการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) การเข้ารับบริการสุขภาพในโรงพยาบาลหรือคลินิก กลายเป็นความเสี่ยงที่อาจมีโอกาสสัมผัสกับเชื้อจากผู้ที่ไปใช้บริการ ทำให้ผู้คนจำนวนหนึ่งกลับมาใส่ใจเรื่องการรักษาสุขภาพใช้ชีวิตที่ใกล้ชิดธรรมชาติ เพื่อรักษาสุขภาพกายและใจให้แข็งแรงจากต้นทาง และเป็นเหตุที่ทำให้เห็นปรากฏการณ์การกลับไปใช้ชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติเป็นที่นิยมเพิ่มมากขึ้น หรือแม้ผู้คนที่อยู่ในเมืองเองก็พยายามที่จะสร้างพื้นที่ธรรมชาติเล็กไว้ในที่ทำงานหรือที่พัก จนเกิดเป็นกระแสความนิยมอย่างที่ปรากฏให้เห็นกันบนโลกออนไลน์

- **การสาธารณสุขทางไกล (Telehealth)** เป็นการนำบริการสาธารณสุขโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาพยาบาลไปสู่ประชาชนผ่านช่องทางสื่อสารโทรคมนาคมชนิดต่างๆ ซึ่งการบริการสาธารณสุขทางไกลมีความพยายามสร้างระบบการดูแลสุขภาพของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลมาช้านานแล้ว นับตั้งแต่การเริ่มงานของหน่วยแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี หรือ พอ.สว เป็นหน่วยแพทย์ที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ปฏิบัติงานโดยอาสาสมัครประกอบด้วยแพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร พยาบาลและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขออกไปให้บริการประชาชนในพื้นที่ทุรกันดาร หลังจากที่ได้เสด็จเยี่ยมราษฎรตามพื้นที่ห่างไกล นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นต้นมา พระองค์ท่านทรงพบว่าราษฎรเหล่านั้นเมื่อเจ็บป่วยไม่มีโอกาสได้รับรักษา

จากแพทย์แผนปัจจุบัน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่โดยเสด็จฯ อยู่เสมอ^{๑๓๘} ซึ่งจุดเน้นนอกจากการให้บริการด้านสาธารณสุขแล้ว ยังเน้น “การจัดให้มีการรักษาพยาบาลให้ท้องถิ่น ทูรกันดาร โดยส่งการรักษาทางเครื่องมือสื่อสาร” โดยร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ อีกด้วย

ความพยายามสร้างระบบการสาธารณสุขทางไกลยังคงสืบเนื่องเชื่อมโยงจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ที่ประเทศไทยมีดาวเทียมไทยคม และ พ.ศ. ๒๕๓๘ กระทรวงสาธารณสุขวางแผนเริ่มงานโครงการ แพทย์ทางไกลผ่านดาวเทียม (Telemedicine) เพื่อให้แพทย์โรงพยาบาลชุมชนสามารถปรึกษาทางไกล ไปยังแพทย์ผู้เชี่ยวชาญจากโรงพยาบาลศูนย์ได้ การเกิดขึ้นของการแพร่ระบาดครั้งนี้ยังเป็นปัจจัยเร่ง ให้สังคมหันมาใส่ใจและพัฒนาให้ระบบการสาธารณสุขทางไกลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะไม่เพียงแต่ เป็นการดูแลสุขภาพของผู้คนในท้องถิ่นทุรกันดารเท่านั้น แต่หมายถึงเป็นการเชื่อมต่อบริบทสาธารณสุข กับเครือข่ายแพทย์นานาชาติในช่วงเวลาที่ผู้คนไม่สามารถเดินทางข้ามพรมแดนได้ ซึ่งความเข้มแข็ง ของระบบสาธารณสุขและสาธารณสุขทางไกล กลายเป็นจุดเด่นของประเทศไทยที่ทำให้ได้รับการยกย่อง จากนานาชาติในความสำเร็จของการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้เป็นอันดับต้นๆ ของโลก

๔.๓.๓ มิติของวัฒนธรรมบันเทิง อันได้แก่ ศิลปวัฒนธรรมไทย ศิลปวัฒนธรรมต่างประเทศ ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย และผู้ประกอบการด้านศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ

● **มีการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมผ่านระบบออนไลน์อย่างเสรี** ทำให้เกิดการเข้าถึงอย่างกว้างขวาง สะดวก ไร้ข้อจำกัดทั้งเรื่องสถานที่และเวลา การเข้าถึงดิจิทัล (Digital Access) ได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว และกลายเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิตของผู้คนและองค์กรต่างๆ บนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) เกิดดิจิทัลแพลตฟอร์มที่ถูกใช้เป็นตัวกลางในการนำเสนอเนื้อหาและการแสดง ทั้งนี้ พบว่า บางธุรกิจสร้างสรรค์ เกิดการขยายตัว และสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว เช่น บริการดูหนัง หรือซีรี่ส์สตรีมมิง (Streaming) ของ Netflix เกมออนไลน์ ฯลฯ แต่หลายธุรกิจก็ได้รับผลกระทบ ส่งผลต่อทั้งเจ้าของธุรกิจ ศิลปิน พนักงานประจำ ลูกจ้างอิสระ^{๑๓๙} ศิลปินจำนวนมากได้รับผลกระทบต่อความหยุดชะงักหรือต้องเร่ง เปลี่ยนรูปแบบการสร้างสรรคผลงานท่ามกลางเงื่อนไขของวิกฤต เช่น งานศิลปะการแสดง ละครเวที นาฏกรรม มีการไลฟ์สตรีมมิง (Live Streaming) ของการแสดงละครเวทีสดมากมายผ่านโลกออนไลน์^{๑๔๐} ทำให้เกิดการเยี่ยมชมงานศิลปะและสร้างสรรค์ทางออนไลน์ แต่การนำเสนอผลงานซึ่งเป็นเนื้อหาศิลปวัฒนธรรม ผ่านทางดิจิทัลก็ยังไม่สามารถสร้างรายได้ให้กับศิลปินกลุ่มย่อยๆ ที่ไม่ใช่อยู่ในองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ได้

● **การนำเสนอผลงานทางศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบออนไลน์** สำหรับการแสดงหรือดนตรี บางประเภทอาจทำได้ไม่ครบสมบูรณ์ เนื่องจากติดปัญหาเรื่องลิขสิทธิ์ของผลงาน ท่ามกลางวิกฤตที่ต้อง อาศัยการเผยแพร่ทางศิลปวัฒนธรรมผ่านระบบออนไลน์ เกิดผลงานทางศิลปวัฒนธรรมที่ได้ถูกสร้างสรรค์ ขึ้นใหม่ ถือเป็นโอกาสในการนำเสนอผลงานและเข้าถึงผลงานของศิลปินหน้าใหม่ที่มีความคิดสร้างสรรค์ แตกต่างหลากหลาย เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีผลต่อการพัฒนางาน^{๑๔๑} พร้อมกันนั้นผลงานเหล่านั้น

ยังถูกบันทึกอยู่ในระบบออนไลน์ ที่สามารถค้นได้อย่างไร้ข้อจำกัด แต่ถึงกระนั้นในบางสาขาก็มีความกังวลว่า เมื่อสถานการณ์คลี่คลาย ผู้คนจะไม่กลับมาเสพงานศิลปะแบบเดิม เพราะหากผู้เสพงานเปลี่ยนวิถีมาเสพในระบบออนไลน์จะส่งผลกระทบยาวต่อวิถีความเป็นไปของงานศิลปวัฒนธรรม กล่าวคือ การแสดงสด อาจถูกลดความนิยมไป ขณะที่ในบางสาขากลับมองว่า ความโยกย้ายต่อสุนทรีย์และการเสพงานวัฒนธรรม ที่มีความสัมพันธ์ร่วมระหว่างผู้แสดง (Actor) ผู้ชม (Audience) และบริบทบรรยากาศยังเป็นเรื่องสำคัญ^{๑๔๒}

ดังเช่นที่นางโจอา นาโกเมซ คาร์โดโซ (Joana Gomes Cardoso) ประธานจาก Empresa de Gestão de Equipamentos e Animação Cultural (EGEAC) ในสาธารณรัฐโปรตุเกส ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำงานด้านการจัดการและแอนิเมชันทางวัฒนธรรม รวมถึงงานประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยดูแลพื้นที่หลักทางวัฒนธรรม เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงละคร แกลเลอรีศิลปะ รวมทั้งจัดเทศกาลต่างๆ ที่ว่า “ดิจิทัลแพลตฟอร์มเป็นสื่อทางเลือกที่น่าสนใจและสำคัญในตอนนี้ แต่ก็มีข้อจำกัด เราไม่ต้องการให้ผู้คนคิดว่าการดูละครเวทีทางออนไลน์กับการดูละครเวทีที่นั่งแสดงเล่นกันสดๆ บนเวทีเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะการดูการแสดงสดบนเวทีให้ความรู้สึกร่วมทางกายภาพของผู้คนที่มีปฏิกริยาโต้ตอบกับศิลปะที่อยู่ตรงหน้าของเขาด้วยเช่นกัน เรามองว่าดิจิทัลแพลตฟอร์มเป็นส่วนเติมเต็มให้แก่ศิลปะได้ แต่ไม่ใช่เครื่องมือในการแก้ปัญหาในระดับโลก จึงไม่ต้องการให้ใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มมากเกินไป”^{๑๔๓}

ในเวทีเสวนาของเรื่อง “Challenges and Priorities of the Creative Sector in Thailand : Performing Arts (Corporate Communication International-CCI Webinar Session 2)” จัดโดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy Agency : CEA) และองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-Bangkok : UNESCO BKK) ได้จัดเสวนาโดยมีเครือข่ายศิลปินด้านศิลปะการแสดง มาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปรับตัว และให้ข้อเสนอต่อการทำงาน ซึ่งในวงเสวนาชี้ว่า ความท้าทายคือทำอย่างไรที่ยังคงรักษาคุณภาพของงานสร้างสรรค์วัฒนธรรมในสาขานี้ ทั้งวัฒนธรรมในภาพรวม ศิลปะเพื่อความบันเทิง งานศิลปะการแสดงร่วมสมัย งานศิลปะการแสดงคลาสสิก ให้แต่ละภาคส่วนยังคิดผลิตสร้างสรรค์และรักษาฐานผู้คนเอาไว้ได้ และยังเชื่อว่า แมื่อดิจิทัลจะเข้ามาเปลี่ยนรูปแบบการเสพงานในช่วงสถานการณ์วิกฤต แต่ก็ยังเพื่อเป็นประโยชน์มากกว่า ซึ่งจำเป็นต้องสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในภาคศิลปิน ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม และผู้ชมหรือผู้บริโภคงานศิลปวัฒนธรรมบันเทิง^{๑๔๔}

● **การปรับตัวของคนทำงานด้านวัฒนธรรมบันเทิงในประเทศไทยตามบริบทและธรรมชาติของงานทางด้านวัฒนธรรม** ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้ ในเวที “การประชุมเชิงยุทธศาสตร์สร้างสรรค์สังคม-ศิลปวัฒนธรรมยุคหลังโควิด-๑๙” ภายใต้โครงการ “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)”^{๑๔๕} ได้มีการสะท้อนถึงการปรับตัวของคนทำงานด้านวัฒนธรรมบันเทิง อาทิ ผศ.ดร.สุกัญญา สมไพบุลย์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวถึงการปรับตัวของศิลปินลิเกที่สร้างตัวตนและชื่อเสียงผ่านสื่อออนไลน์ ในช่วงที่มีการล็อกดาวน์ หรือการให้นักศึกษาคณะนิเทศจัดส่งผลงานสอวัตผลการศึกษาผ่านช่องทางสื่อออนไลน์

นายสรารุช เลิศปัญญาบุษ นักประพันธ์เพลงประกอบละครและภาพยนตร์ กล่าวว่า วิถีชีวิตนี้เป็นโอกาส การพัฒนางานสร้างสรรค์เพื่อรื้อฟื้นเข้าสู่ตลาดเมื่อวิกฤตการณ์ผ่านพ้นไป อีกทั้งยังหันไปประกอบอาชีพอื่น เพื่อหารายได้ อาจารย์สุรพล ธีญญวิบูลย์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ยกตัวอย่าง การปรับตัวการจัดการแสดงวงออร์เคสตราที่เปลี่ยนจากการจัดการในหอประชุมมาเป็นการแสดงนอกสถานที่ เพื่อรองรับมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมและสนับสนุนการท่องเที่ยว นางสาวปานศิตา ศศิรุจฉิม และนางสาวศิรษา บุญมา จากบริษัท Hear & Found ผู้ประกอบธุรกิจจัดงานคอนเสิร์ตดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวถึง การใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต เพื่อสร้างพื้นที่หรือแพลตฟอร์มสำหรับการจัดแสดงดนตรี ในช่วงวิกฤตโรคระบาด

นอกเหนือจากการปรับตัวของศิลปินที่เป็นปัจเจกบุคคล หรือผู้ประกอบการธุรกิจภาคเอกชน ที่เป็นนิติบุคคล ยังมีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินและนักวิชาการในสถานศึกษา ตลอดจนผู้ทำงานภาคประชาสังคมเพื่อช่วยกันรับมือปัญหาวิกฤต สร้างพื้นที่สร้างสรรค์วัฒนธรรม โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภาครัฐ นายธัญพร สว่าง กรรมการผู้บริหารบริษัท ZAPP Entertainment ผู้ประกอบการธุรกิจจัดเทศกาลดนตรี นำเสนอบทเรียนจากการดำเนินงานจัดกิจกรรมในช่วงสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ผ่านมาโดยนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาปรับใช้และสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีร่วมกับผู้คนที่อาทิ การจัดงานเทศกาลดนตรี โดยร่วมมือกับสมาคมส่งเสริมอาชีพขับรถสามล้อตุ๊กตุ๊กไทย นำรถตุ๊กตุ๊กที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองกรุงเทพมหานคร มาใช้ในงาน เพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้รับจ้างขับรถซึ่งประสบปัญหาผลกระทบในช่วงวิกฤต และตอบสนอง นโยบายรักษาระยะห่างทางสังคมเพื่อควบคุมและป้องกันโรคระบาด เช่นเดียวกับ ดร.ณรงค์ ปรารงค์ ของ คณะศิลปวิทยาดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้เสนอแนวความคิดการทำงานโครงการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุษาคเนย์ที่สร้างแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชนผลักดันจังหวัดนครปฐมให้เป็น “เมืองดนตรี” โดยได้รับความร่วมมือจากศิลปินและผู้เชี่ยวชาญจากหลายสาขา โดยมุ่งเน้นการสร้างสรรค์พิพิธภัณฑสถานที่ใช้เทคโนโลยี ถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตผู้คน และเชิญชวนภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมมาร่วมมือ กับทางมหาวิทยาลัย เพื่อขับเคลื่อนพื้นที่ทางวัฒนธรรมต่อไปในอนาคต^{๑๔๖}

อย่างไรก็ตาม การปรับตัวดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ที่อาจารย์อัษฎารุช สาคริก นักวิชาการอิสระ และเลขาธิการมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ กล่าวว่า สถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เป็นวิกฤตการณ์ที่ทำลายวิถีการทำงาน ของศิลปินและการสร้างสรรค์ศิลปะ ศิลปะบางแขนงอาจไม่ได้ปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตของผู้คนในยุคร่วมสมัย อีกต่อไป เนื่องจากไม่สามารถประยุกต์งานศิลปะให้รองรับตลาดของผู้บริโภคร่วมสมัย ซึ่งนับเป็นแนวโน้ม ความท้าทายต่อการดำเนินยุทธศาสตร์วัฒนธรรมในอนาคตเช่นกัน^{๑๔๗}

๔.๓.๔ มิติวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ที่จับต้องได้ (Tangible Space) เช่น พื้นที่ทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถาน แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม นิทรรศการ ฯลฯ พบว่า ผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) นำไปสู่การปิดสถานวัฒนธรรมต่างๆ โดยหลายแห่งได้มีการพยายามปรับตัวใหม่

ให้เป็นพื้นที่เสมือนที่ผู้คนสามารถเข้าชมได้ผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่นำศึกษาในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่สังคมวัฒนธรรมในบริบทฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

- **พื้นที่ทางวัฒนธรรมในโลกเสมือน** ที่ผ่านมาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมถูกปิดในระยะเวลาหลายเดือน มีการเปลี่ยนเป็นการศึกษาผ่านความรู้ที่สามารถถ่ายทอดผ่านระบบออนไลน์ได้เท่านั้น หากแต่ในอีกมุมหนึ่งการศึกษาโดยขาดการสัมผัสจากของจริง ซึ่งสุนทรียะในงานวัฒนธรรมบางประเภทที่จำเป็นจะต้องมีโอกาสได้รับประสบการณ์สุนทรียะโดยตรง อาจขาดความซาบซึ้งในการเรียนรู้ไปแต่อย่างไรก็ตาม โจทย์ที่น่าสนใจในปรากฏการณ์นี้ ได้แก่ การพัฒนาซอฟต์แวร์เพื่อให้ผู้ชมได้เข้าถึงพื้นที่ประสบการณ์ทางวัฒนธรรมผ่านโลกเสมือนได้อย่างมีส่วนร่วมมากขึ้น หลายแห่งมีการผลิตเนื้อหาและกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าชมจากทั่วโลกได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสเรียนรู้ เช่นในหลายประเทศสร้างวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเสมือน เพื่อให้คนจากทุกมุมโลกสามารถเข้าชมพิพิธภัณฑ์และแหล่งมรดกได้ ซึ่งโดยปกติบางสถานที่หรือโบราณวัตถุบางชิ้นไม่มีโอกาสได้เห็นถึงแม้จะไปสถานที่จริง

- **การตื่นตัวของการพัฒนาและสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม** ผลจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) วิกฤติทางเศรษฐกิจ และการที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวหยุดชะงัก ซึ่งส่งผลให้หลายพื้นที่กลับมาค้นหาศักยภาพของพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมพื้นที่ทางวัฒนธรรม พัฒนาระบบการบริหารจัดการ การสื่อสารเพื่อเตรียมเข้าสู่การเปิดตลาดการท่องเที่ยวในประเทศแล้ว การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ก็นับเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ของผู้คนและชุมชนเชิงพื้นที่ให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้สถานการณ์วิกฤติได้

- **การเปิดพื้นที่ สร้างโอกาสทางรอดของศิลปินและคนทำงานทางวัฒนธรรม** ในสภาวะหยุดชะงักของการละเล่นการแสดงที่ต้องรักษาระยะห่างและกำลังซื้อของคนทั่วไป ส่งผลให้ศิลปินและคนทำงานทางวัฒนธรรมขาดงาน ขาดพื้นที่ในการแสดง ทั้งนี้ เนื่องจากดนตรี ศิลปะการแสดงหรือการละเล่นพื้นบ้านเป็นการว่าจ้างของเจ้าภาพ เจ้าของงานพิธีกรรมนั้นๆ แต่เมื่อการว่าจ้างลดลงการปรับตัวของกลุ่มศิลปินจึงจำเป็นต้องมีการปรับรูปแบบการแสดง มีการรวมกลุ่มเป็นสหภาพ หรือแม้กระทั่งศิลปิน ด้านทัศนศิลป์ นักร้องนักดนตรีที่ผูกติดอยู่กับร้านอาหาร ผับ บาร์ แต่เมื่อหลายๆ กิจการไม่มีผู้ว่าจ้าง หรือไม่สามารถจัดแสดงนิทรรศการได้ ต้องปรับตัวรูปแบบใหม่ โดยสิ่งที่เกิดขึ้นคือการเปิดพื้นที่ใหม่ๆ ที่อาจไม่จำเป็นต้องมีผู้ว่าจ้าง แต่เป็นการจัดแสดงผลงานเพื่อการบริหารสื่อสารณะที่อาจหารายได้จากช่องทางอื่น เช่น การบริการการขายอาหาร ขายของที่ระลึก หรือขายบัตรเข้าชมการแสดงในราคาเยอเยา ซึ่งการปรับตัวเหล่านี้เกิดขึ้นทั้งในพื้นที่จริงและพื้นที่เสมือนได้ แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดในการสร้างรายได้ในเชิงธุรกิจ แต่กลับมีผลกระทบทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณของศิลปินและผู้บริโภคทางวัฒนธรรมมากกว่า^{๑๔๘}

๔.๓.๕ มิติของวัฒนธรรมชาติและวัฒนธรรมข้ามชาติ (X Nation/Transnation) ความเป็นชาติและความเป็นพลเมือง (Nationhood and Citizenship) อັตลักษณ์ วัฒนธรรมข้ามชาติ และชาติพันธุ์ ในมิตินี้ยังเน้นเรื่องความเข้าใจในวัฒนธรรมไทย ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยมทางวัฒนธรรมทั่วโลก

ต่อเรื่องโรคระบาด การปรับตัวทางวัฒนธรรมระหว่างบุคคลและระดับองค์กร แรงงานข้ามชาติ การจัดการผลกระทบและการปรับตัวในสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

- **การไหว้ การทักทายข้ามวัฒนธรรม** การทักทายด้วยการยกมือไหว้เป็นวัฒนธรรมร่วมของประเทศในแถบเอเชียหลายประเทศ เช่น ประเทศไทย สาธารณรัฐอินเดีย ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งใช้การไหว้เป็นการทักทายหรือให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่ ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) การไหว้ได้กลายเป็นเครื่องมือป้องกันการแพร่ระบาดจากการทักทายแบบสัมผัสและเพื่อรักษาเรื่องระยะห่างทางสังคม วัฒนธรรมการไหว้ยังได้แพร่กระจายไปสู่การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทักทายในหลายประเทศ ตัวอย่างสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และเนอการาบรูไนดารุซซาลาม ได้รณรงค์การไหว้แทนการทักทายที่ต้องสัมผัสมือของชาวมุสลิมที่เรียกว่า “การสลาม (อัลสลาม)” เช่นเดียวกับที่ผู้นำประเทศในทวีปยุโรปหลายประเทศ ได้นำวัฒนธรรมการไหว้มาใช้ทักทายกันแทนการสัมผัสสกอต ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ชี้ให้เห็นว่ามิติของวัฒนธรรมข้ามชาตินั้น สามารถเลื่อนไหลได้ถึงแม้ผู้คนไม่ได้ข้ามไปมาหาสู่กัน นอกจากการไหว้แล้ว การมี “ค่านิยมเอเชีย” (Asian Values) ที่เชื่อผู้นำ มีวินัย และคุณลักษณะของคนไทยที่ “ให้ความสำคัญกับส่วนรวม ครอบครัว ชุมชน หรือประเทศมากกว่าสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล” ซึ่งพบว่าช่วยให้คนไทยสามารถป้องกันและลดปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ไม่ให้วิกฤตกว่านี้ได้ และชาวต่างชาติในประเทศไทยก็ได้เรียนรู้จากตัวอย่างเหล่านี้

- **ศิลปะ ดนตรีพื้นบ้านสู่สากล** ท่ามกลางโลกยุคใหม่ที่สามารถสื่อสารได้รวดเร็วไร้พรมแดน ศิลปะและดนตรีก็สามารถแผ่ขยายไปสู่ผู้ชมผู้ฟังได้อย่างไร้ขีดจำกัด ซึ่งจากทุนทางวัฒนธรรมที่ประเทศไทยมีทั้งดนตรี กวีและศิลปะที่มีเอกลักษณ์และมีความหลากหลายไปตามภูมิภาคนั้น ถูกปรับตัวในภาวะวิกฤตเพื่อตอบโจทยกับบริบทใหม่บนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ซึ่งต้องเว้นระยะห่างทางสังคม แต่ผู้คนยังคงไขว่คว้าหาศิลปะ ดนตรี การแสดงต่างๆ และการสร้างสรรค์รูปแบบนำเสนอใหม่ๆ เช่น การปรับตัวของรูปแบบการจัดแสดงศิลปะ และศิลปะการแสดง ศิลปวัฒนธรรมบันเทิงไทยแบบไร้พรมแดนที่เผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ และมีผู้ชมจากต่างประเทศที่เป็นผู้บริโภคงานวัฒนธรรมเหล่านี้ โดยรับชมผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลซึ่งทำให้เห็นศักยภาพของการปรับตัวทางศิลปวัฒนธรรมให้ทั่วโลกได้เห็นเป็นที่ประจักษ์

- **อาหารไทยกับการสร้างอัตลักษณ์ท่ามกลางพหุวัฒนธรรม** วัฒนธรรมอาหารนับเป็นวัฒนธรรมสำคัญ ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้เห็นการปรับตัวของวัฒนธรรมอาหารไทยเป็นทุนของการสร้างภูมิคุ้มกันการแพร่ระบาดของโรค เช่น การส่งเสริมเรื่องอาหารไทยพื้นถิ่นในภูมิภาคต่างๆ สมุนไพรและอาหารที่มีรูปปลั๊กชันที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่เมือง การปรับตัวของธุรกิจให้บริการด้านอาหารที่มีระบบการสั่งอาหารออนไลน์ และระบบส่งอาหารข้ามภูมิภาค รวมถึงการรังสรรค์อาหารไทยในบ้านเพื่อรณรงค์การทำอาหารในบ้านในช่วง “กักตัว” ฯลฯ ที่เผยแพร่ภาพกิจกรรมรังสรรค์อาหารผ่านช่องทางดิจิทัลและระบบบริการสั่งซื้อ

สินค้าออนไลน์ ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ของวิถีวัฒนธรรมอาหารและการบริโภค “อาหารไทยอาหารถิ่น และอาหารเทศในถิ่นไทยแบบสุขภาพ” ที่เกิดการผสมผสานและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

ในปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ที่การปรับตัวด้านวัฒนธรรมชีวิตของคนไทยกับการสร้างสรรค์อาหาร ได้กลายเป็นสื่อสร้างคุณค่าของ “อาหารไทย” ให้เป็นจุดแข็งและโอกาสของขับเคลื่อนวัฒนธรรมอาหารไทย ในสากลได้มากยิ่งขึ้น โดยสื่อสารผ่านทางช่องทางสื่อสารต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ ละคร หรือสื่อออนไลน์ อื่นที่จะช่วยผลักดันและสร้างภาพลักษณ์ให้เป็นที่รู้จักของต่างชาติได้ ตัวอย่าง ภาพยนตร์ใน Netflix หรือ Youtube ที่ได้เห็นอาหารไทยจะอยู่ในฉากของภาพยนตร์หรือละครต่างๆ หลายต่อหลายเรื่อง นับเป็นโอกาสอันดีที่ประเทศไทยจะเตรียมพร้อมเรื่องวัตถุดิบ ช่องทางการส่งออกอาหารผ่านทางสื่อสารอาหารไทยในเชิงวัฒนธรรมข้ามชาติได้

● **การปรับตัวของกลุ่มคนข้ามชาติ/แรงงานข้ามชาติ** ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) นำไปสู่การปิดโรงงานและสถานประกอบการต่างๆ ซึ่งกระทบแรงงานข้ามชาติจำนวนกว่า ๒๕๐ ล้านคนทั่วโลก โดยความเคลื่อนไหวของประชาชนยังก่อให้เกิดเครือข่ายเฝ้าระวัง และแลกเปลี่ยนข้อมูลบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ทั้งนี้ ปัจจุบันประเทศไทยมีแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานทั่วราชอาณาจักรจำนวน ๒,๕๘๘,๓๕๓ คน^{๑๔๔} โดยแรงงานข้ามชาติ ๔ สัญชาติ ได้แก่ สัญชาติเมียนมา สัญชาติลาว สัญชาติกัมพูชา และสัญชาติเวียดนาม แบ่งได้ ๓ ประเภท ๑) กลุ่มบันทึกข้อตกลงความร่วมมือพิเศษ หรือกลุ่มพิสูจน์สัญชาติเดิมเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมาย แต่ทางการไทยมีนโยบายผ่อนผันให้ทำงานได้ไม่เกิน ๒ ปี กลุ่มนี้มีจำนวนประมาณ ๑.๒๐ ล้านคน ๒) กลุ่มที่มีบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (Memorandum of Understanding : MOU) นำเข้าแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานอย่างถูกกฎหมายภายใต้ข้อตกลงของประเทศต้นทางกับปลายทาง มีจำนวนประมาณ ๑ ล้านคน ทำงานได้ไม่เกิน ๔ ปีแล้วต้องกลับประเทศ ๓) กลุ่มจ้างงานชายแดนข้ามฝั่งเข้ามาทำงานในประเทศไทย แบบมาเข้ากลับเย็นหรือมาเฉพาะตามฤดูกาล สัญญาจ้างมักทำกันครั้งละไม่เกิน ๓ เดือน มีจำนวนประมาณ ๒.๓๐ หมื่นคน “แรงงานข้ามชาติอยู่ในกลุ่มงานก่อสร้างมากที่สุด” รองลงมาคือ งานบริการและภาคเกษตร “กรุงเทพฯ มีจำนวนแรงงานข้ามชาติมากที่สุด ขณะที่สมุทรสาครมีแรงงานข้ามชาติอยู่กันแบบหนาแน่นที่สุด”^{๑๔๐} ซึ่งในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โรงงานและสถานประกอบการ ได้มีมาตรการดูแลป้องกันการแพร่ระบาด ขณะเดียวกันกลุ่มแรงงานได้มีการปรับตัวการใช้ชีวิตเพื่อป้องกันตนเอง แต่ก็มีบางส่วนที่พยายามลักลอบกลับประเทศเนื่องจากการหยุดกิจการของโรงงานและขาดรายได้

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงแรงงาน เครือข่ายองค์กรด้านประชากรข้ามชาติ (Migrant Working Group : MWG) มูลนิธิเพื่อสุขภาพและการเรียนรู้ของแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ (MAP Foundation for the Health and Knowledge of Ethnic Labour) ได้ดำเนินงานด้านข้อมูล เฝ้าระวังและช่วยเหลือกลุ่มคนข้ามชาติ สภากาชาดไทย (Thai Red Cross Society) สหพันธ์สภากาชาดและสภาเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศ (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies : IFRC) คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (International Committee of the Red Cross : ICRC) เครือข่ายองค์กร

ด้านประชากรข้ามชาติและองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ประเทศไทย (United Nations International Children's Emergency Fund-Thailand : UNICEF-Thailand) ร่วมดำเนินโครงการ “โครงการรวมใจต้านภัยโควิด-๑๙ ในกลุ่มแรงงานข้ามชาติ” เพื่อแจกจ่ายและมอบสิ่งของที่จำเป็นในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) สำหรับแรงงานข้ามชาติและเด็กในครอบครัว รวมถึงอาสาสมัครสาธารณสุขต่างด้าว (อสต.)^{๕๑} นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยในพื้นที่ที่มีแรงงานข้ามชาติก็ให้ความช่วยเหลือ เช่น มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (มฟล.) โดยศูนย์วิจัยนวัตกรรมสังคมเชิงพื้นที่ที่ได้ดำเนินงานช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติตกค้างในพื้นที่ ๓ ด้าน ได้แก่ การยังชีพ สุขภาพ และสิทธิแรงงาน ใน ๓ หอพัก แรงงานข้ามชาติจำนวน ๑๘๐ คน เด็กลูกแรงงานข้ามชาติอีกจำนวน ๓๖ คน ขยายผลสู่ชุมชนจำนวน ๒๐ ชุมชน แรงงานข้ามชาติจำนวน ๑,๐๐๐ คน โดยตั้งเป้าจำนวนแรงงานข้ามชาติ ๕,๐๐๐ คน จากจำนวนแรงงานข้ามชาติ ๒๙,๐๐๐ คน^{๕๒}

● **บริษัทต่างชาติในประเทศไทย** ประเทศไทยมีการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment : FDI) โดยในปีนี้ประเทศไทยมีการลงทุนมากที่สุดเป็นอันดับ ๑ โดยมีมูลค่าเงินลงทุนรวมจำนวน ๗,๔๐๒ ล้านบาท อันดับ ๒ คือ สาธารณรัฐประชาชนจีนมีมูลค่าเงินลงทุนจำนวน ๖,๕๑๐ ล้านบาท และอันดับ ๓ เขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนมีมูลค่าเงินลงทุนจำนวน ๓,๔๕๘ ล้านบาท^{๕๓} หากแต่ผลพวงจากวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) นอกจากจะส่งผลกระทบต่อทั่วโลก และมีผลต่อเศรษฐกิจในระยะสั้นแล้ว ยังเป็นปัจจัยกดดันต่อการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ (Foreign Direct Investment : FDI) โดยจากการคาดการณ์ล่าสุดของที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference on Trade and Development : UNCTAD) เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ระบุว่า การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศในระดับโลก จะลดลงประมาณร้อยละ ๓๐.๐๐-๔๐.๐๐ ในปีนี้ ซึ่งเป็นตัวเลขที่ใกล้เคียงกับการคาดการณ์ขององค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organisation for Economic Co-operation and Development : OECD) โดยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund : IMF) ได้ประเมินในช่วงต้นปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ว่า เศรษฐกิจโลกปีนี้จะหดตัวร้อยละ ๓.๐๐ และการที่ประเทศไทยพึ่งพาเศรษฐกิจต่างประเทศสูงจึงได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากวิกฤตครั้งนี้^{๕๔}

อย่างไรก็ตาม การคาดการณ์ด้านการลงทุนของบริษัทต่างชาติในไทยหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในประเทศไทยนั้น กลับพบว่า มีแนวโน้มความสนใจต่อการลงทุนจากต่างชาติในธุรกิจบางประเทศมากขึ้น ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ชี้ผลการศึกษาที่พบว่า บริษัทต่างชาติมีแนวโน้มที่จะมีแผนลงทุนในประเทศไทย หลังจากผ่านพ้นสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ผู้ประกอบการต่างชาติให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านสุขภาพอนามัยเพิ่มมากขึ้นเป็นอันดับที่ ๔ จากช่วงก่อนเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) อยู่ในอันดับที่ ๑๑ ทำให้มีแนวโน้มที่ต่างชาติจะลงทุนในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพ และเครื่องมือทางการแพทย์ รวมถึงผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์และชิ้นส่วน ผลิตภัณฑ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

เครื่องใช้สำนักงาน เครื่องปรับอากาศ ฮาร์ดดิสก์ ฤกษ์มือยาง เนื่องจากประเทศไทยสามารถจัดการกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้ดี และแรงงานมีคุณภาพ มีความรู้ มีฝีมือ มีทักษะในการผลิต ซึ่งผู้ประกอบการต่างชาติมีทั้งกลุ่มที่มีแผนขยายฐานการผลิตเพิ่มและกลุ่มที่ย้ายฐานการผลิตเข้ามาในประเทศไทย ซึ่งอยู่ระหว่างการศึกษาความเป็นไปได้ เช่น กลุ่มผู้ประกอบการญี่ปุ่นที่เดิมเป็นกลุ่มที่ลงทุนในประเทศไทยมากที่สุดเป็นอันดับ ๑ ยังสนใจลงทุนผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพ และเครื่องมือทางการแพทย์ ส่วนผู้ประกอบการจีนสนใจลงทุนด้านผลิตภัณฑ์ฤกษ์มือยาง^{๑๕๕} ซึ่งชี้ให้เห็นโอกาสของการส่งเสริมงานทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะในมิติด้านวัฒนธรรมสุขภาพ

๔.๓.๖ มิติวัฒนธรรมชุมชนและนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งนิเวศวัฒนธรรมเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยเฉพาะการดำเนินวิถีชีวิตผู้คนในแต่ละบริบทที่สัมพันธ์กับสภาพทางนิเวศ ภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม สังคม มีค่านิยม ประเพณี และความเชื่อตามบริบทของพื้นที่ในแต่ละท้องถิ่น^{๑๕๖} รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับเทคโนโลยีการผลิต ซึ่งเป็นตัวการสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่ทำให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตรอดได้

ทั้งนี้ ในมิติวัฒนธรรมชุมชนและนิเวศวัฒนธรรม สนใจศึกษาสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรทางสังคม และวิถีชีวิต ฯลฯ ซึ่งพบว่า ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ทำให้เศรษฐกิจของคนในชุมชนได้รับผลกระทบ แต่เนื่องจากประเทศไทยมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และนิเวศวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค ซึ่งกลายเป็นทรัพยากรของชุมชน การมีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองที่มีระบบจัดการตนเองเป็นฐานรากในแต่ละท้องถิ่น จึงก่อให้เกิดการปรับตัวและเกิดการจัดการทางสังคมวัฒนธรรมในยามเผชิญภาวะวิกฤติได้

ข้อมูลจากการเสวนาเรื่อง **"วัฒนธรรมชุมชนคนสร้างนวัตกรรม : ทูทางวัฒนธรรมกับสังคมเศรษฐกิจฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)"** โดยสถาบันรามจิตติร่วมกับภาควิชาวัฒนธรรม วันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ภายใต้โครงการศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” โดยการสนับสนุนของสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม สรุปประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน อาทิ

- **การปรับตัวโดยอาศัยวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาชุมชนเป็นฐานสร้างระบบตาข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Nets) และฟื้นคืนความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม** ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านต่างสะท้อนว่า ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เป็นช่วงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั่วทุกภูมิภาค วิกฤตดังกล่าวยังซ้ำเติมคนวัยทำงานที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมและบริการด้านต่างๆ ผู้คนอพยพกลับสู่ถิ่นฐาน เกิดภาวะการว่างงานและรอการจ้างงานอย่างไร้ความหวัง

นางพาริตา กล้าณรงค์ หัวหน้ากลุ่มบาราโหม บาร์ชา และวิทยากรศูนย์เรียนรู้การท่องเที่ยวอารยธรรมปัตตานี ชุมชนบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี สะท้อนว่า โดยปกติในชุมชนบาราโหม คนวัยทำงานส่วนใหญ่จะไปทำงานในภาคงานต่างๆ ที่สหพันธรัฐมาเลเซีย ผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ทำให้เกิดการปิดด่านพรมแดน คนอพยพกลับถิ่นฐานและไม่มียานพาหนะ เนื่องจากในชุมชน

ไม่มีอาชีพรองรับ กลุ่มผลิตภัณฑ์บาราโหมเป็นกลุ่มงานฝีมือผ้าของสตรี จังหวัดปัตตานี ก็ได้รับผลกระทบจากการปิดแหล่งท่องเที่ยว ปิดร้านอาหาร และการสั่งซื้อสินค้าต่างๆ เช่นเดียวกับนายเฉลิมชัย โสวีรัตน์ ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม ศิลปินร่วมสมัยชายแดนภาคใต้ และนายสาเหซุโลมัน อันอดับ วิชาหกิจชุมชน บ้านรักษะลา จังหวัดปัตตานี กลุ่มอาเนาะกายู เครือข่ายขับเคลื่อนงานด้านเด็กนอกระบบและผู้ประกอบการรุ่นใหม่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เครือข่ายวิจัยสถาบันรามจิตติในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) มองว่าสถานการณ์ดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบซ้ำเติมต่อชุมชน และโดยเฉพาะกับกลุ่มเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่ประสบปัญหาด้านชีวิตความเป็นอยู่ และไม่มีงานทำมากขึ้น กลุ่มที่ทำงานก็เผชิญกับภาวะว่างงาน เพราะตลาดงานหรือผู้ว่าจ้างหยุดการสั่งจ้างการผลิต โดยทางกลุ่มอาเนาะกายู เครือข่ายขับเคลื่อนงานด้านเด็กนอกระบบและผู้ประกอบการรุ่นใหม่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งทำงานกับเครือข่ายเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ จึงร่วมกันวิเคราะห์ และประเมินสถานการณ์เพื่อการปรับตัวให้สามารถอยู่รอดได้ด้วยสร้างอาชีพ ส่งเสริมให้เด็กเยาวชนมีกิจกรรมเรียนรู้ เพื่อป้องกันความเสี่ยงของปัญหาเด็กเยาวชนและปัญหาเยาเสพติดจากภาวะว่างงาน

เช่นเดียวกับการรายงานของมูลนิธิขวัญชุมชน โดยนางสุภาพร ทองสุข ผู้อำนวยการมูลนิธิขวัญชุมชน จังหวัดสุรินทร์ ผู้นำการขับเคลื่อนแรงงานนอกระบบบนฐานวัฒนธรรมชุมชน (ผ้าไหมสุรินทร์) พบว่าในรอบหลายเดือนที่ผ่านมาเป็นช่วงที่เกิดวิกฤตซ้ำซ้อนโดยเฉพาะกลุ่มแรงงานนอกระบบ จึงได้ขับเคลื่อนงานแบรนด์ขวัญ ทั้งในเรื่อง “ข้าว” และ “การทอผ้าไหมจากเส้นใยและสีธรรมชาติ” ซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมโดยพื้นดินมาในช่วงวิกฤตการว่างงานนี้ จนทำให้ในระยะเวลา ๓-๔ เดือนที่ผ่านมาเกิดผลงานที่นำไปสู่การส่งต่อและสร้างตลาดในรูปแบบใหม่จากการสนับสนุนของห้างร้านที่พยายามร่วมขับเคลื่อนการฟื้นฟูผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม

● **การใช้นิเวศวัฒนธรรมเป็นทุนทางสังคม** สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) แม้จะส่งผลกระทบต่อชุมชนและภาควัฒนธรรม ประชาสังคมและเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนต้องตั้งหลักและปรับตัวทางวัฒนธรรมพอสมควร โดยกลับมาวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีอยู่ เกิดการริเริ่มดำเนินโครงการโดยอาศัยต้นทุนทางนิเวศวัฒนธรรม มาเป็นฐานการทำงานเพื่อแก้ปัญหาด้วยรูปแบบต่างๆ

ทั้งนี้ ผศ.ดร.สุวิชาน พัฒนาไพรวลัย เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กล่าวว่า เนื่องจากทุกชุมชนต่างมีวิถีวัฒนธรรมที่เป็นฐานของแต่ละชุมชนอยู่แล้ว ทางเครือข่ายได้ร่วมกับชุมชนวิเคราะห์ปรากฏการณ์และผลกระทบร่วมกันว่า “ทางชุมชนได้กลับมาดูรอบบ้าน ทั้งในสวนไร่ นา มีพืชผักพอที่จะแบ่งปันให้กับผู้คนที่อยู่นอกพื้นที่ เรามีความมั่นคงทางอาหาร มีทรัพยากรเกษตร เราต่างมีนิเวศวัฒนธรรมชุมชนที่เกื้อกูลกันได้ จึงได้ร่วมกันทำ “ข้าวแลกปลา” คนพื้นเมืองและกับคนชาวเลทางใต้ ทำให้เราอยู่รอดได้ในสถานการณ์วิกฤต” นำไปสู่โครงการ “ข้าวแลกปลา” โดยข้าวจากชาวปกากะญอทางพื้นที่ภาคเหนือและขยายผลร่วมกับชุมชนชาวในจังหวัดยโสธรไปแลกกับปลาของชาวเลในชุมชนราไวย์ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามันภาคใต้

หรือกรณีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้รับรวมผักจากเครือข่ายในพื้นที่มาแบ่งปันแจกจ่ายแก่ผู้ได้รับผลกระทบเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน^{๑๕๗}

แหล่งที่มา : The Reporter^{๑๕๘}. ไทยคู่ฟ้า สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี^{๑๕๙} และ The North อนาคตเหนือ^{๑๖๐}

• การปรับตัวของผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมชุมชนสู่ชุมชนเครือข่ายตลาดวัฒนธรรมในพื้นที่ที่เสมือน วิกฤตดังกล่าวทำให้คนทำงานทางวัฒนธรรมต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ เครือข่ายทางวัฒนธรรม อาทิ กลุ่ม U-Thong Quilts จังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่ม Barahom Barzar จังหวัดปัตตานี กลุ่มแบรนต์ขวัญ จังหวัดสุรินทร์ และบริษัทรวบญู จังหวัดน่าน เป็นกลุ่มธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) มองว่าในแต่ละชุมชนมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สามารถสื่อเรื่องราวและวิถีชีวิตของชุมชน การปรับรูปแบบสินค้าทางวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ อาทิ การทำหน้ากากผ้าเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่มีความต้องการจากตลาดและผู้คนในประเทศค่อนข้างมากเกือบทุกพื้นที่ เป็นตัวอย่างของการปรับตัวด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่ยังคงจุดเน้นและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนที่สามารถใช้เพื่อช่วยเหลือผู้คนในยามวิกฤต โดยแต่ละพื้นที่ที่ต่างมีลวดลายและเรื่องราวซ่อนอยู่ในเส้นสายหรือเนื้อผ้า เช่น หน้ากากอนามัยลวดลายอุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี หรือหน้ากากอนามัยยอดลวดลายจากขามกระเบื้องลายครามที่ขุดค้นพบที่ชุมชนบราโฮม จังหวัดปัตตานี ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ชิ้นงานผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เพื่อสนองความต้องการและทางเลือกในการบริโภคสินค้า และช่วยให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนผ่านสินค้าได้ด้วย เป็นการผลิตสินค้าตรงตามความต้องการของผู้คน สร้างความยั่งยืนให้กับคนในชุมชน รวมถึงการปรับตัวกับการตลาดใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีมาช่วย เช่น การตลาดออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งเป็นการปรับตัวให้เกิดการทำงานในสภาวะวิกฤตของชุมชนที่ไม่เพียงแต่แก้ปัญหาและนำไปสู่การสร้างสรรค์ทางเลือกของการพัฒนางานใหม่ๆ ในอนาคตต่อไป

แหล่งที่มา : U-Thong Quilts

ส่วนนางสาวบุษยรัตน์ ผัดผล บริษัทรวบบุญ จังหวัดน่าน มองว่าวิกฤตดังกล่าวกลายเป็นโอกาสที่ทำให้ต้องกลับมาเรียนรู้การจัดการตลาดในโลกยุคใหม่ในรูปแบบใหม่ ที่ทำให้ตัวเองต้องทำหน้าที่เป็นเหมือนสะพานเชื่อมต่อภูมิปัญญา ระหว่างภาคผู้ผลิตกับภาคการตลาดออนไลน์พื้นที่กลางสู่ผู้ผลิตโลก ซึ่งผู้บริโภคต่างมีทางเลือกของสินค้า จึงต้องมีคุณค่าในสินค้างานผ้าจากเส้นใยและสีย้อมจากธรรมชาติ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้เป็นจุดแข็งและร่วมสมัยกับไลฟ์สไตล์คนในปัจจุบัน เช่นเดียวกับกลุ่มอาเนาะกาย เครื่องช่ายขับเคลื่อนงานด้านเด็กนอกระบบและผู้ประกอบการรุ่นใหม่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ปรับการสร้างสรรค์งานให้เข้ากับประเพณีวัฒนธรรมและรณรงค์ การปรับตัวบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ผ่านวัฒนธรรมการแต่งกาย เช่น ผ้าลือปัสของชาวมลายูเพื่อสนับสนุนการฟื้นฟูวัฒนธรรม การแต่งกายแบบมลายูถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้

แหล่งที่มา : กลุ่มผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมอาเนาะกาย, Barahom Barzar

อย่างไรก็ตาม ในภาพรวม ในช่วงหลายเดือนที่ผ่านมา ถือเป็นบทเรียนสำคัญของคนทำงาน วัฒนธรรมที่พบว่า การพึ่งพิงรายได้จากภายนอกประเทศอย่างเดียวกลับไม่ใช่คำตอบที่ทำให้ชีวิต และเศรษฐกิจไปรอดในสถานการณ์นี้ แต่การกลับมาตระหนักต่อการพึ่งพาตนเอง มองทุนทางวัฒนธรรม และใช้โอกาสของการปรับตัว การเรียนรู้การจัดการตลาดในรูปแบบใหม่ การสร้างแบรนด์และกลุ่มลูกค้า ในหลากหลายวิถีชีวิต รสนิยม รวมถึงการทำงานให้การสร้างงานนวัตกรรมศิลปดั้งกล่าวการกลับสู่การสร้าง ความเข้มแข็งทางสังคมวัฒนธรรม มีกลไกหรือตัวกลางในการส่งสารหรือเชื่อมโยงกลุ่มภูมิปัญญาในโลก การตลาดใหม่ ซึ่งจะเป็นทางออกของการขับเคลื่อนชุมชนวัฒนธรรมต่อไปได้ เพราะหลายเครือข่ายชุมชน มีความเชื่อมั่นว่า ชุมชนอยู่รอดและอยู่ร่วมกันได้ด้วยการดูแลระบบนิเวศวัฒนธรรมของชุมชน ที่ผู้คนในชุมชน ทำงานอย่างสัมพันธ์กับการสร้างอาชีพ การสร้างนิเวศแวดล้อมที่สมดุล โดยใช้ความเข้มแข็งที่ชุมชนมี ทั้งธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมเป็นพลังของการก้าวต่อไป

แหล่งที่มา : สุภาพร ทองสุข, แบรนด์ “ขวัญ”

สิ่งสำคัญของความท้าทายในอนาคต คือโอกาสการกลับมาของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ซ้ำในระลอกใหม่ หรือสถานการณ์ “หลังโควิด-๑๙” (Post COVID-19) อาจต้องเผชิญกับความขาดแคลนด้านทรัพยากรอาหารและด้านพลังงาน ดังนั้น ไม่เพียงแต่ชุมชนแต่ละแห่งจะใช้ศักยภาพและระบบวัฒนธรรมของชุมชนเป็นกลไกป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดแล้ว น่าจะใช้โอกาสดังกล่าวนำไปสู่การสร้างศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง และทางออกในการดำเนินชีวิตท่ามกลางวิกฤตและความท้าทายของความไม่แน่นอนในอนาคตด้วย

๔.๓.๗ มิติวัฒนธรรมการเรียนรู้ ทั้งที่ผ่านระบบการศึกษาและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย วัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กร ฯลฯ

ผลกระทบในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ส่งผลต่อวัฒนธรรมการเรียนรู้ในสังคมไทย โดยภาพรวมคือการเรียนรู้ที่เปลี่ยนจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบเผชิญหน้ามาสู่การเว้นระยะห่าง และใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการเรียนรู้ โดยรัฐบาลประกาศสนับสนุนการเรียนรู้ทางไกลและการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิตในทุกช่วงวัย

ทั้งนี้ **สำหรับเด็กวัยเรียน** หลังจากรัฐบาลไทยมีมาตรการล็อกดาวน์ “อยู่บ้าน” “เว้นระยะห่าง” ตั้งแต่เดือนมีนาคม-สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยมีการผ่อนปรนมาตรการเป็นระยะๆ ในระยะแรกมีการสั่งปิดสถานศึกษาทั่วประเทศในเดือนมีนาคม-เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ซึ่งเป็นช่วงปิดภาคเรียนตามปกติ เดือนพฤษภาคมเป็นช่วงเปิดภาคเรียนที่ ๑ แต่ยังคงต้องปิดสถานศึกษา อันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รัฐบาลมีนโยบายผ่อนปรนปลดล็อกในระยะที่ ๒ ตั้งแต่วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ อนุญาตให้ร้านค้าบางประเภทดำเนินการได้ โดยเลื่อนเปิดสถานศึกษา ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้จัดการศึกษาทางไกล สนับสนุนการใช้การเรียนออนไลน์ ร่วมกับมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์ และสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) โดยจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม (Distance Learning Television : DLTV) ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ผ่านฟรีทีวี ๑๗ ช่อง ครอบคลุมทุกระดับชั้น “การศึกษาขั้นพื้นฐาน-อาชีวศึกษา-กศน.” เริ่มออกอากาศวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ในระบบความคมชัดมาตรฐาน (Standard Definition : SD) ทางช่องหมายเลข ๓๗-๕๓ สำหรับนักเรียน^{๑๖๑} โดยกระทรวงศึกษาธิการประกาศเตรียมความพร้อม ของโรงเรียนในวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ มีการสำรวจความพร้อมด้านการเข้าถึงเทคโนโลยีของนักเรียนทั่วประเทศ และประกาศเปิดสถานศึกษาอย่างเป็นทางการวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ (มาตรการผ่อนปรนปลดล็อกระยะที่ ๖) โดยมีหลักการร่วมตามมาตรการที่กำหนดโดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เว้นระยะห่าง กำหนดและจำกัดจำนวนนักเรียนต่อห้อง โรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีจำนวนนักเรียนมากให้สลับกันมาเรียน ใช้การเรียนการสอนออนไลน์ ช่วยการเรียนรู้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจัดการของแต่ละโรงเรียน

สำหรับคนวัยทำงาน วัฒนธรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานในองค์กรบนฐานสำนักงาน ถูกเปลี่ยนมาสู่วัฒนธรรมการเรียนรู้ผ่านการทำงานจากที่บ้านและสื่อสารทางไกล ซึ่งทักษะสำคัญของคนทำงานรุ่นใหม่ จึงนอกเหนือจากทักษะพื้นฐานของคนทำงานที่จำเป็นแล้ว ยังรวมไปถึงทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยีและทักษะด้านอารมณ์ ความรู้สึก การเข้าสังคมและการสื่อสาร ทักษะที่เป็น “Soft Skill” ต่างๆ รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ใช้ทักษะความสามารถหลากหลาย (Multi-Function Skill) มาช่วย ซึ่งวัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนวัยทำงานนี้มีบทบาทสำคัญของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยการเรียนรู้จะนำไปสู่ความคิดริเริ่มใหม่ๆ และสร้างนวัตกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศในยามวิกฤตและในอนาคต

ส่วนในกลุ่มผู้สูงอายุ วัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสุขภาพและกิจกรรมตามอัธยาศัยได้กลายเป็น กระแสสำคัญที่สร้างการตื่นตัวให้กับผู้สูงอายุโดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูแลสุขภาพและสร้างภูมิคุ้มกันการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

อย่างไรก็ตาม จากการเข้าร่วมเวทีเสวนาของคณะผู้วิจัยในหลายๆ เวที อาทิ “**การเสวนาทางไกล New Normal School**” (ครั้งที่ ๑-๔) การปรับตัวรับมือสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และก้าวเข้าสู่โรงเรียนในฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal School) จัดโดยมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ตลอดเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๓^{๑๖๒} เวทีเสวนาวิชาการเพื่อการขับเคลื่อนการทำงานพัฒนายุทธศาสตร์การศึกษาเรื่อง “School Reopening and Teacher Empowerment to Cope with the Next Normal in Education” จัดโดยสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) และภาคี ในวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๓^{๑๖๓} เวทีเสวนาทางไกลเรื่อง “การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากครูรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรีในประเทศอาเซียน และติมอร์-เลสเต” (ครั้งที่ ๑-๕) ตลอดเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ รวมถึงเอกสาร และงานเสวนาของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่า เกิดการปรับตัวด้านการเรียนรู้โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

- **หลายประเทศมีแนวทางการจัดการเรียนการสอนทางไกล** รัฐมีนโยบายส่งเสริมให้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการจัดการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้ผ่านโทรทัศน์ทางไกลผ่านดาวเทียม โดยการดูโทรทัศน์ (On-Air) จากที่บ้าน การเรียนรู้ผ่านออนไลน์ (On-Line) และการเรียนรู้โดย onsite (On-Site) ณ ห้องเรียน/ชุมชน ทั้งนี้ ประเทศไทยมีการดำเนินงาน ด้านการศึกษาในหลายเรื่องให้เท่าทันกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) โดยภาพรวมมีการเตรียมความพร้อมทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อดูแลสุขอนามัยของนักเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข และการจัดการศึกษาที่เน้นผสมผสานวิธีการสอนในลักษณะต่างๆตามแต่ละบริบท มีทั้งการเรียนการสอนแบบออนไลน์ การเรียนรู้ผ่านการแพร่ภาพโทรทัศน์ (On-Air) หรือ การเรียนรู้แบบ onsite (On-Site) ณ สถานที่ที่ครูและนักเรียนได้มีการปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง โดยมีหลากหลายวิธีการสอนเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับนักเรียน

● **ห้องเรียนในมิติใหม่ หรือโรงเรียนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal School)** ต้องปรับเปลี่ยนไป โดยห้องเรียนถูกปรับเปลี่ยนให้มีขอบเขตกว้างขึ้นเพื่อการเรียนรู้บนฐานโรงเรียน (School-based Learning) และการเรียนรู้บนฐานที่บ้าน (Home-based Learning) โดยทั้งสองพื้นที่นี้มีความหมายต่อการเรียนรู้ไม่น้อยไปกว่ากัน แต่ต่างมีเงื่อนไขข้อจำกัดในด้านการจัดการการเรียนรู้ความสัมพันธ์และบรรยากาศรูปแบบใหม่ ทำอย่างไรที่จะทำให้การเรียนรู้จากทั้งสองแห่งสามารถสร้างการเรียนรู้ที่ดีต่อเนื้อได้ ที่น่าสนใจคือ ห้องเรียนในมิติใหม่สำหรับสังคมไทยยังรวมถึง **“พื้นที่ชีวิตจริง”** ที่จะสร้างประสบการณ์แห่งการเรียนรู้ที่อาจเกิดขึ้นได้ในทุกที่ไม่ว่าจะเป็นบ้าน โรงเรียน ชุมชน หรือสถานที่เชิงกายภาพ (Place) ไปจนถึงในพื้นที่โลกเสมือน (Virtual Space)

● **วัฒนธรรมการเรียนรู้ “หลังโควิด-๑๙” (Post COVID-19)** ไม่ว่าจะเรียนรู้ผ่านรูปแบบใดทั้งบนโลกออนไลน์หรือในพื้นที่จริงก็ตาม เนื้อหา (Content) สำคัญยิ่งไม่น้อยไปกว่ากระบวนการ เนื้อหาที่ดี กระชับ เข้าใจง่ายและมีความหมายต่อการเรียนรู้จะกลายเป็น “สาร” (Message) สำคัญของการรับรู้ และเรียนรู้ในโลกยุคใหม่ และไม่ว่าวัฒนธรรมการเรียนรู้จะใช้รูปแบบวิธีไหนก็ยังคงต้องการการออกแบบที่ดี มุ่งเน้นที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ตีสัมพันธ์สัมพันธ์กับชีวิตจริง สามารถวิเคราะห์แยกแยะและเท่าทัน ข้อมูลข่าวสารและความรู้ที่หลากหลาย วัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่และ **“หลังโควิด-๑๙”** (Post COVID-19) จากนี้ไป ทักษะและพหุการรู้คิดเท่าทัน “Multiliteracy” ด้วยความสามารถในการอ่านเขียน และทักษะต่างๆ ที่หลากหลาย จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เป็นแรงผลักดันของการเรียนรู้ด้วยตนเองในระดับปัจเจก ทั้งคนวัยเรียนและคนนอกวัยเรียน รวมถึงการสร้างทักษะสำคัญสำหรับพลเมือง และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในอนาคต

● **ความร่วมมือระหว่างครู เครือข่ายพ่อแม่ และเครือข่ายการเรียนรู้ทางสังคมที่เชื่อมโยงกัน** เป็นพลังสำคัญของการขับเคลื่อนวัฒนธรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้ บทเรียนจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ชี้ให้เห็นว่า พ่อแม่ผู้ปกครองมีบทบาทยิ่งต่อการสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กช่วงวัยเรียน เช่นเดียวกับเครือข่ายการเรียนรู้ทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ ซึ่งพลังในเครือข่ายทุกกลุ่มเหล่านี้ก็ยังคงต้องการการเรียนรู้และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ย่อยๆ ในระดับต่างกลุ่มต่างช่วงวัย แต่ทั้งหมดจะเป็นเครือข่ายที่มีพลังยิ่งของการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ **“หลังโควิด ๑๙”** (Post-COVID-19) ที่เรียนรู้และประเมินความเสี่ยงและเท่าทันต่อความไม่แน่นอน ตลอดจนมีสติและเตรียมพร้อมรับมือกับความไม่แน่นอนในอนาคตได้

การทำงานในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมการเรียนรู้ไม่ว่าจะทำกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ไปจนถึงแนวโน้มอนาคต **“หลังโควิด-๑๙”** (Post COVID-19) จึงไม่มีคำตอบเบ็ดเสร็จสำเร็จรูป หากแต่มีความท้าทายของการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ที่ต้องเรียนรู้และพัฒนาบนเงื่อนไขความวิกฤตและความไม่แน่นอน พร้อมๆ กับการเรียนรู้วิเคราะห์ถอดบทเรียนจากการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นบทเรียนของการจัดการในอนาคตต่อไป

ตารางสรุปภาพรวมการปรับตัวของภาควัฒนธรรมและแนวโน้มความท้าทาย : บทวิเคราะห์ในมิติวัฒนธรรม

เรื่อง	ผลกระทบ	การปรับตัว	ประเด็นสำคัญ	แนวโน้มความท้าทาย
๑. มิติวัฒนธรรม “การกินอยู่ใช้” วัฒนธรรมการใช้ชีวิตของคนแต่ละช่วงวัย	ปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริโภคให้สอดคล้องกับสถานการณ์และมาตรการของรัฐ งด/ลด การจัดประเพณีหรือการจัดงานที่มีผู้คนจำนวนมาก	ใส่ใจเรื่องการดูแลตนเอง รณรงค์ “กินร้อน ช้อนเรา ล้างมือ” และรักษาความสะอาด ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค เว้นระยะห่างทางสังคม	เทคโนโลยีถูกนำมาใช้ช่วยอำนวยความสะดวก ผู้บริโภคใช้ระบบ Delivery มากขึ้น ผู้ผลิต/ผู้ประกอบการหน้าใหม่ในโลกออนไลน์เพิ่มขึ้น	ทำการเกษตรเพื่อดำรงชีพ และเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย ข้าวของเครื่องใช้ในบ้านเป็นที่ต้องการของตลาด
๒. มิติวัฒนธรรมสุขภาพ	ประชาชนต้องดูแลสุขภาพและปฏิบัติตนตามมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ระบบสาธารณสุข/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกับการทำงานรับมือกับสถานการณ์วิกฤต	- ตระหนักในเรื่องสุขภาพ สวมหน้ากากอนามัย/ หน้ากากผ้า สร้างค่านิยมเรื่องการเห็นแก่ส่วนรวม - มีการสร้างพื้นที่ธรรมชาติเล็กๆ ไว้ในที่ทำงานหรือที่พัก - มีบริการสาธารณสุข ผ่านช่องทางสื่อสาร โทรคมนาคมชนิดต่างๆ	สังคมหันมาใส่ใจสุขภาพและการพัฒนาให้ระบบสาธารณสุขทางไกลให้มีประสิทธิภาพ	การพัฒนาให้ระบบสาธารณสุขทางไกลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นทั้งในพื้นที่ในเมืองและพื้นที่ห่างไกล
๓. มิติวัฒนธรรมบันเทิง	- ศิลปินได้รับผลกระทบต่อความหยุดชะงักหรือต้องเร่งเปลี่ยนรูปแบบการสร้างสรรค์ - เนื้อหาศิลปวัฒนธรรมผ่านทางดิจิทัลไม่สามารถสร้างรายได้ให้กับศิลปินกลุ่มย่อยๆ	- มีการนำเสนอ เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมผ่านระบบออนไลน์ - ศิลปินหลายกลุ่มปรับตัวหัน เปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอปรับตัวตามบริบทและธรรมชาติงานวัฒนธรรม แต่อีกหลายกลุ่มต้องยุติหรือเปลี่ยนอาชีพ	การนำเสนอ เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมผ่านระบบออนไลน์	- ธุรกิจสร้างสรรค์เกิดการขยายตัวและสร้างการเปลี่ยนแปลง - มีความกังวลถึงผู้ผลิต/และผู้เสพงานศิลปะกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น - การรักษาคุณภาพของงานศิลปะงานสร้างสรรค์วัฒนธรรมในทุกรูปแบบ
๔. มิติวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ที่จับต้องได้ (Tangible Space)	ปิดสถานวัฒนธรรมต่างๆ	- ปรับตัวใหม่ในการเป็นพื้นที่ออนไลน์ที่ผู้คนสามารถเข้าชมได้ผ่านพื้นที่โลกเสมือน - ตื่นตัวของการพัฒนาและสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม สร้างความสัมพันธ์ของผู้คน ชุมชนเชิงพื้นที่ให้เกิดความเข้มแข็ง	แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมถูกปิด มีการเปลี่ยนการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมเป็นการเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบออนไลน์	การเปิดพื้นที่ เปิดโอกาสทางรอดของศิลปินและคนทำงานทางวัฒนธรรม โดยจัดแสดงผลงานเพื่อการบริการสู่สาธารณะที่อาจหารายได้จากช่องทางอื่น เช่น การบริจาค/ขายอาหาร-ของที่ระลึก/ขายบัตรราคาย่อมเยา

เรื่อง	ผลกระทบ	การปรับตัว	ประเด็นสำคัญ	แนวโน้มความท้าทาย
๕. มิติของวัฒนธรรมชาติ และวัฒนธรรมข้ามชาติ (X Nation/ Transnation)	การปิดโรงงานและสถานประกอบการต่างๆ	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้การไหว้เป็นการทักทาย - การปรับตัวของรูปการจัดแสดงศิลปะ - งานศิลปะการแสดง ศิลปวัฒนธรรมบนเวทีไทย แบบไร้พรมแดนที่เผยแพร่ผ่านโลกออนไลน์ และมีผู้ชมจากต่างประเทศ - การปรับตัวของธุรกิจให้บริการด้านอาหาร ที่มีระบบการสั่งอาหารออนไลน์ และระบบส่งอาหารข้ามภูมิภาค - การดูแลช่วยเหลือกลุ่มแรงงานข้ามชาติ ในช่วงสถานการณ์โควิด 	การปรับตัวทางวัฒนธรรมระหว่างบุคคล และระดับองค์กร แรงงานข้ามชาติ	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมเรื่องอาหารไทยพื้นถิ่นในภูมิภาคต่างๆ สมุนไพรและอาหารที่มีรูปลักษณ์ที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่เมือง
๖. มิติวัฒนธรรมชุมชน และนิเวศวัฒนธรรม	ผู้คนอพยพกลับสู่ถิ่นฐาน เกิดสภาวะการณืว่างงานและรอการจ้างงาน	<ul style="list-style-type: none"> - ฟื้นฟูผู้ประกอบการคืนความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม - ปรับตัวของผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมชุมชนสู่ชุมชนเครือข่ายตลาดวัฒนธรรมในพื้นที่เสมือน โดยการปรับรูปแบบสินค้าทางวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ 	ตระหนักต่อการพึ่งพาตนเอง มองเห็นโอกาสของทุนทางวัฒนธรรมและใช้โอกาสนี้ในการปรับตัวการเรียนรู้การจัดการตลาดในรูปแบบใหม่	<ul style="list-style-type: none"> - เผชิญกับความขาดแคลนด้านทรัพยากรอาหารและการขาดแคลนด้านพลังงาน - นำไปสู่การสร้างศักยภาพในการพึ่งพาตนเองและทางออกของการดำเนินชีวิต
๗. มิติวัฒนธรรมการเรียนรู้	การเรียนรู้ที่เปลี่ยนจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบเผชิญหน้าสู่การเว้นระยะห่าง และใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการเรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> - เด็กวัยเรียนใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นเครื่องมือเรียนรู้ - คนวัยทำงานเรียนรู้ผ่านการทำงานจากที่บ้าน และสื่อสารทางไกล สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ใช้ทักษะความสามารถหลากหลาย - กลุ่มผู้สูงอายุดูแลสุขภาพและสร้างภูมิคุ้มกันการป้องกันโรค 	สถานการณ์วิกฤตกลายเป็นแรงผลักดันของการเรียนรู้ด้วยตนเองให้ทวีความสำคัญยิ่งขึ้นทั้งในระดับปัจเจกทั้งคนวัยเรียนและคนนอกวัยเรียน รวมถึงการสร้างทักษะสำคัญสำหรับพลเมือง และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในอนาคต	ห้องเรียนในมิติใหม่ รวมถึงพื้นที่ชีวิตจริงที่สร้างประสบการณ์แห่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ในทุกที่ ไม่ว่าจะที่บ้าน โรงเรียน ชุมชน หรือสถานที่เชิงกายภาพ (Place) ไปจนถึงในพื้นที่โลกเสมือน

๔.๔ บทวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทย

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมในหลายมิติดังที่กล่าว แม้ประเทศไทยจะเริ่มมีมาตรการผ่อนคลา ยระยะที่ ๖ ให้สามารถดำเนินกิจกรรมบางอย่างได้เพิ่มขึ้น โดยการผ่อนคลา ยการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อป้องกันและยับยั้งการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ให้ผ่อนคลา ยกิจการ/ กิจกรรมที่มีความเสี่ยงสูง ได้แก่ ๑) การเปิดโรงเรียนและสถาบันการศึกษาหรือมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และสถาบันกวดวิชาที่เปิดตามสถานที่ (On-Site) ๒) อนุญาตการแข่งขันกีฬาแบบมีผู้ชม ๓) ให้ขนส่งสาธารณะ ทั้งทางบกและทางน้ำมีจำนวนผู้โดยสารได้เต็มตามความจุมาตรฐาน โดยสามารถดำเนินการได้ตั้งแต ่วันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓^{๑๖๔}

ในภาพรวม รัฐบาลยังคงเน้นการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรคตามมาตรฐานสากลอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการสวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้า การเว้นระยะห่างทางสังคม และการยอมรับในระบบติดตามตัว ผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ และเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในภาพรวมทั่วโลกยังอยู่ในระดับสูง คนไทยและคนต่างชาติจากต่างประเทศยังคงเดินทาง เข้ามาในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งสถานการณ์ภายในประเทศได้มีการผ่อนคลา ยกิจการ/กิจกรรม ที่มีความเสี่ยงสูง โดยในระหว่างนี้ผู้ที่เดินทางเข้าประเทศยังจำเป็นต้องกักตัวในพื้นที่ควบคุมโรคแห่งรัฐ (State Quarantine) และต้องใช้เครื่องมือในการติดตามตัว ซึ่งตอนนี้กฎหมายที่ต้องเข้าไปจัดการพัฒนา ยังไม่สามารถครอบคลุมได้ทั้งหมด จึงจำเป็นต้องขยายระยะเวลา การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ ที่ราชอาณาจักรไทย (คราวที่ ๕) โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑-๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓

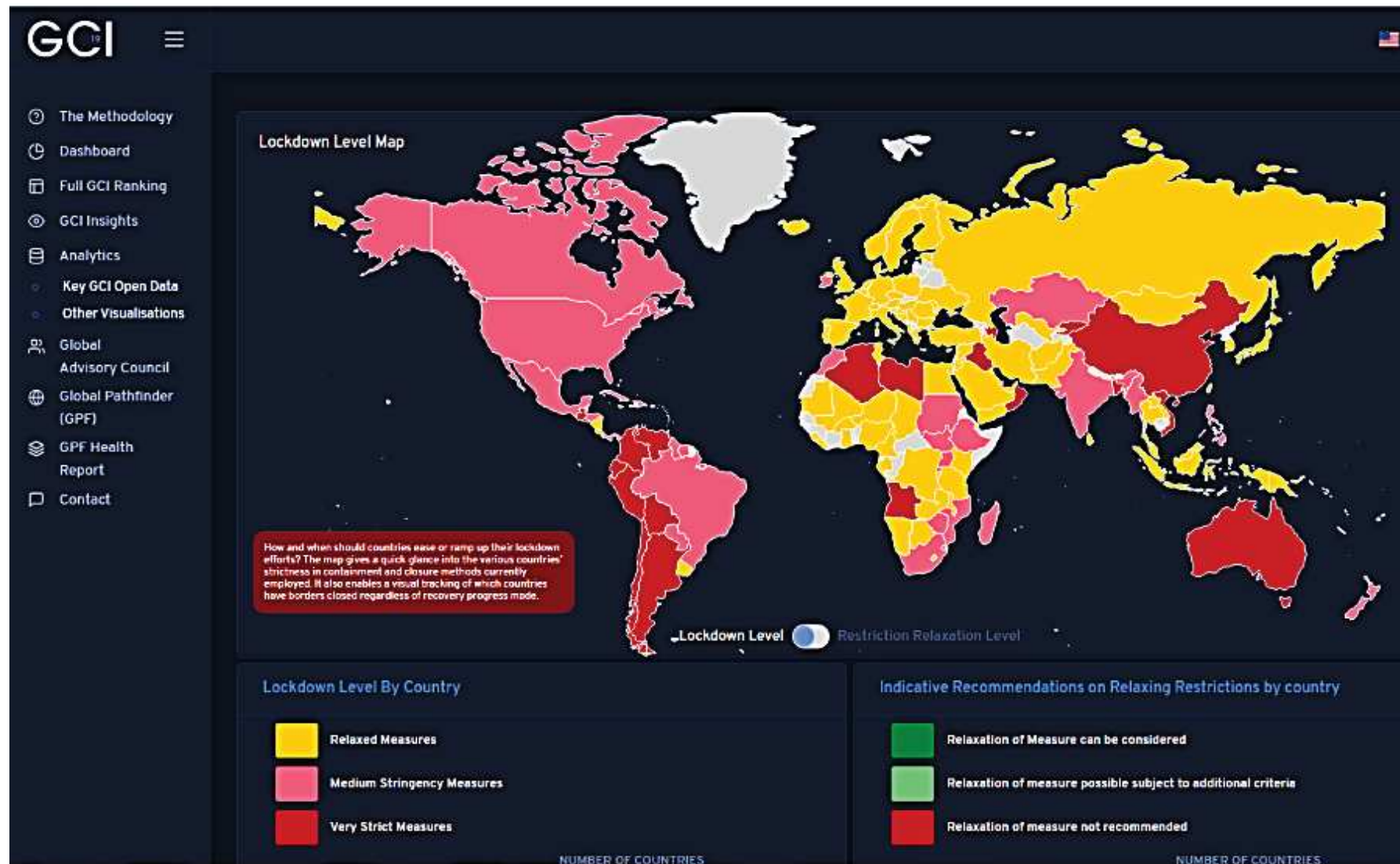
อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ การจัดเวทีเสวนาร่วมและการเข้าร่วมสัมมนา ของกลุ่มเครือข่ายทางวัฒนธรรมและงานพัฒนาในด้านต่างๆ การศึกษาเอกสารและการสำรวจความคิดเห็น เพื่อประมวลข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทย ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รวมถึงการใช้มิติทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริม สนับสนุน การป้องกันและแก้ไขการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ของคนในแต่ละช่วงวัย ทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบท พบว่า ประเทศไทยมีจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) อุปสรรค (Threats) ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๔.๔.๑ จุดแข็ง (Strengths)

ประเทศไทยมีจุดแข็งอยู่หลายมิติที่กลายเป็นทุนสำคัญของการทำให้คนไทยสามารถรับมือและปรับตัวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) อาทิ

- **ความสามารถของระบบสาธารณสุขของประเทศ**ที่เข้มแข็งสามารถหยุดการระบาดได้เร็ว ทำให้ความเสียหายต่อชีวิตไม่สูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ซึ่งปัจจุบันมีนักวิเคราะห์ทั้งภายนอกประเทศและภายในประเทศที่มองว่าประเทศไทยมีความเข้มแข็งของระบบสาธารณสุข จากที่ประเทศเคยมีตัวเลขการระบาดสูงเป็นอันดับ ๒ ของโลกในช่วงต้นๆ ลดลงอย่างรวดเร็ว ในรายงานของ Global COVID-19 Index (GCI) เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ยังจัดให้ประเทศไทยเป็นอันดับต้นๆ การฟื้นตัวของแต่ละประเทศจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) จากจำนวน ๑๘๔ ประเทศทั่วโลก แอมภาพรวมก็ยังเป็นประเทศที่อยู่ในอันดับหนึ่งของกลุ่มทวีปเอเชีย^{๑๖๕} และทำให้เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ประเทศไทยมีบรรยากาศทางสังคมวัฒนธรรม และจัดอยู่ในประเทศที่มีความปลอดภัยสูง ดังตัวอย่างแผนที่โลกที่แสดงระดับการล็อกดาวน์ของประเทศต่างๆ (lockdown Level Map) ที่จัดทำโดย Global COVID-19 Index (GCI) ซึ่งระบุว่า ประเทศไทยจัดอยู่ในประเทศที่มีการผ่อนคลายมาตรการล็อกดาวน์ และบรรเทาวิกฤตของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

แผนภาพแผนที่โลกแสดงระดับการล็อกดาวน์ของประเทศต่างๆ โดย Global COVID-19 Index (GCI)

แหล่งที่มา : ของ Global COVID-19 Index (GCI)^{๑๖๖}

ความสามารถของระบบสาธารณสุขของประเทศที่เข้มแข็งยังสัมพันธ์โดยตรงกับการมีวัฒนธรรมดูแลสุขภาพและระบบสุขภาพที่เข้มแข็ง ซึ่งรวมถึงการมีเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครของชุมชนที่ช่วยกันเฝ้าระวังป้องกันการแพร่ระบาดและดูแลสุขภาพอนามัยอย่างทั่วถึง การตระหนักถึงข้อมูลความรู้เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค

ในวัฒนธรรมสุขภาพ ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร และสำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ สำนักวิชาการสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ชี้ว่า ประเทศไทยมีระบบบริการหมู่บ้าน อำเภอ ตำบล เป็นระบบบริการปฐมภูมิที่อาจจะเรียกว่าดีที่สุดประเทศหนึ่งของโลก *“ระบบเฝ้าระวังและช่วยเหลือดูแลกันในชนบทมันดีกว่า แล้วเจ้าหน้าที่สาธารณสุขรู้จักคนเกือบทุกบ้าน”*^{๑๖๗}

● **คุณลักษณะร่วมของคนไทยและสังคมไทย** ซึ่งมีความสามัคคีและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม รวมถึงของคนไทย ความรักสงบ กลัวภัยเสี่ยงทำให้คนไทยตระหนักและระวังความเสี่ยงของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) วัฒนธรรมการสื่อสารและเคารพให้เกียรติต่อผู้รู้ผู้นำ และเชื่อฟังให้ความร่วมมือในการปฏิบัติการในสถานการณ์วิกฤต เช่น การเชื่อฟัง ต่อผู้นำในแต่ละระดับ รวมถึงผู้นำศาสนา แพทย์ ครู ผู้ปกครอง เป็นต้น

นายสมคิด จันทมฤก รองปลัดกระทรวงมหาดไทย (ฝ่ายบริหาร) รองประธานศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) กระทรวงมหาดไทย (ศบค.มท.) มองว่า จุดแข็งสำคัญที่ทำให้การบริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดนั้นเป็นไปด้วยดีเพราะ *“คนไทยมีความสามัคคีที่จะร่วมมือกันป้องกันการระบาดของโรคไม่ให้อารมณ์รุนแรงเกินไป”*^{๑๖๘} ดร.นรา พงษ์พานิช ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สะท้อนว่า *“ความร่วมมือไม่ร่วมมือของคนในระดับชุมชนท้องถิ่น ไม่ว่าจะ เป็น อสม. เจ้าหน้าที่ในชุมชน การมีส่วนร่วมของคนไทยที่ช่วยกันปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ จนสามารถควบคุมสถานการณ์ได้”*^{๑๖๙} ขณะที่ ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร และสำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ สำนักวิชาการสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ที่ว่า *“วิกฤตจะหนักหรือเบา มันสัมพันธ์กับทุนทางสังคมเดิมที่มีอยู่ ถ้าสังคมรุ่มรวยด้วยทุนนี้เรานำมาใช้ได้ จัดการได้ ก็จะรับมือได้ดี ซึ่งทุนหนึ่งก็คือความไว้วางใจกัน ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในเวลาที่เผชิญกับวิกฤติ เป็นศักยภาพอย่างหนึ่งที่ถ้าขาดไปก็ทำให้สถานการณ์มันแย่”*^{๑๗๐}

● **วิถีวัฒนธรรมไทยหลายด้านมีส่วนช่วยป้องกันการแพร่ระบาด** เช่น วัฒนธรรมการไหว้หรือทักทายที่ไม่สัมผัสตัวกัน วัฒนธรรมการโอบอ้อมอารีและเอื้อเฟื้อแบ่งปันที่ทำให้เกิดการแบ่งปันน้ำใจและโครงการ **“ปันน้ำใจ” “ปันสุข”** ในยามวิกฤต ขณะที่วัดจำนวนกว่า ๙๐๐ แห่งทั่วประเทศ ทำอาหารแจกจ่ายผู้ยากไร้เฉลี่ยจำนวน ๓๐๐,๐๐๐ คนต่อวัน เพื่อบรรเทาผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ต่อสังคม ที่สำคัญการช่วยเหลือกันทำให้สังคมมีวินัยที่จะช่วยกันป้องกันการแพร่ระบาดของโรค และรักษาสุขภาพลักษณะอนามัยที่มีผลต่อการลดการแพร่ระบาด ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ อาทิ นายสมคิด จันทมฤก รองปลัดกระทรวงมหาดไทย (ฝ่ายบริหาร) รองประธานศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) กระทรวงมหาดไทย (ศบค.มท.)

ดร.เดช บุญนาค กรรมการมูลนิธิสถาบันการต่างประเทศสราญรมย์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นางปัจฉิมา ธนสันติ อดีตอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา ศาสตราจารย์กิตติคุณสุมน อมรวิวัฒน์ ราชบัณฑิต นายอภัยชีพ บุญนาค ที่ปรึกษาสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเบอร์ลิน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และอีกหลายท่านเห็นว่า วัฒนธรรมของไทยที่ไม่เน้นการสัมผัสผูกเนื้อต้องตัว นอกจากป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ยังสอดคล้องกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) อีกด้วย

● **การมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และนิเวศวัฒนธรรมที่รากฐานและทรัพยากรของชุมชน มีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองที่มีระบบจัดการตัวเองเมื่อยามวิกฤต การมีวัฒนธรรมอาหาร และการแพทย์สมุนไพรพื้นบ้านที่ส่งเสริมการสร้างภูมิคุ้มกันในร่างกาย โดยเฉพาะในถิ่นฐานต่างๆ** ยังคงมีพื้นที่การเกษตร มีวัตถุดิบและเมล็ดพันธุ์ทางการเกษตร และทรัพยากรทางทะเล และความมั่นคงในอาหารในระดับชุมชนท้องถิ่นที่ช่วยประคับประคองให้คนไทยยังสามารถพึ่งพาตนเองด้านอาหารได้ และจุดแข็งดังกล่าวยังกลายเป็นความเข้มแข็งทางสังคมที่นำไปสู่การสร้างระบบเครือข่ายช่วยเหลือเกื้อกูลทางวัฒนธรรม เช่น การมีข้าวปลาอาหารที่สามารถแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของที่ไม่ต้องใช้เงิน หรือการ “ปันสุข” ที่สามารถแบ่งปันในยามเผชิญวิกฤตจากผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เพื่อแก้ปัญหาเรื่องปากท้องถิ่น และการขาดแคลนอาหารในต่างภูมิภาคได้ และที่สำคัญการมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและนิเวศวัฒนธรรมยังเชื่อมโยงกับระบบคิดระบบความเชื่อและประเพณีทางวัฒนธรรมที่ทำให้คนไทยยังสามารถ “รักษาศีลธรรม ขนบร่วม” หรือ “ความศรัทธาร่วม” เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมความเสี่ยงได้ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิเกือบทุกท่านเห็นพ้องต้องกัน

● **การมีวัฒนธรรมการเรียนรู้สิ่งใหม่ ความยืดหยุ่น และปรับตัวได้ง่ายของคนไทย** เช่น ดร.เดช บุญนาค กรรมการมูลนิธิสถาบันการต่างประเทศสราญรมย์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ศาสตราจารย์กิตติคุณสุมน อมรวิวัฒน์ ราชบัณฑิต ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และอีกหลายท่านมองว่าการมีวัฒนธรรมการเรียนรู้สิ่งใหม่ รวมไปถึงวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่สังคมไทยได้พยายามขับเคลื่อนบนฐานความรู้มาอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ทางออกของปัญหาวิกฤตต่างๆ ได้ โดยทั้งนี้ยังคงต้องผลักดัน ส่งเสริมสร้างบรรยากาศและพื้นที่การเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างองค์ความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ เพื่อชีวิตและสังคม

๔.๔.๒ จุดอ่อน (Weaknesses)

ด้านจุดอ่อน ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้วิเคราะห์จุดอ่อนด้อยของสังคมไทยไว้ ดังเช่น

● **ระบบโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมที่ทำให้ศิลปินเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคง** การดำเนินงานทางศิลปวัฒนธรรมขาดระบบสนับสนุนให้เกิดพัฒนาและยกระดับคุณค่าต่อผู้สร้างงานศิลปวัฒนธรรมอย่างจริงจังทั่วถึง เช่น กลไกสนับสนุนให้ศิลปินให้สามารถสร้างงานสร้างรายได้ที่มั่นคงและมีบทบาท

ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ระบบมาตรการลดหย่อนหรืองดเว้นภาษีผู้ผลิตงานศิลปะ หรือผู้บริโภคนงานศิลปะและวัฒนธรรม การมีสวัสดิการทางวัฒนธรรม ซึ่งการขาดการสนับสนุนดังกล่าว ทำให้งานด้านศิลปวัฒนธรรมเติบโตได้ช้าเมื่อเทียบกับนานาประเทศ นายวิริยะ สว่างโชติ นักวิชาการอิสระด้านดนตรีและวัฒนธรรมศึกษา มองว่า วิกฤตการณ์โรคระบาดครั้งนี้ตอกย้ำปัญหาของคนทำงานในแวดวงอุตสาหกรรมการบินหรือศิลปินที่มีสถานะเป็นพนักงานภายใต้สัญญาการจ้างงานระยะสั้น ซึ่งไม่มีสวัสดิการรัฐหรือประกันสังคมที่คอยรองรับกลุ่มอาชีพอิสระเช่นนี้ โดยเฉพาะกลุ่มนักร้อง เป็นกลุ่มหลังสุดที่ได้รับทุนเยียวยาจากภาครัฐ ซึ่งศิลปินเหล่านี้จะอยู่ได้จำต้องมีเครือข่ายความสัมพันธ์ (Social network) รองรับ หรือมีภูมิหลังประกอบอาชีพอื่นๆ เป็นต้นทุนเดิม^{๑๗๑} ทำให้เมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) กลุ่มศิลปิน คนทำงานทางวัฒนธรรม และผู้เกี่ยวข้องในวงจรงานศิลปวัฒนธรรมจึงได้รับผลกระทบสูงไม่แพ้กลุ่มภาคประกอบอื่นๆ

● **การจัดการทางวัฒนธรรมที่อิงอยู่กับระบบราชการที่รวมศูนย์** การจัดการจากส่วนกลางแบบรวมศูนย์ ช่วยในการสร้างเอกภาพของการดำเนินงานตามนโยบายที่เป็นแบบแผนเดียวกันทั่วประเทศ ซึ่งทำให้ง่ายต่อการสั่งการและดำเนินการโดยพร้อมเพรียง หากแต่การจัดการทางวัฒนธรรมนั้น จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจในธรรมชาติของความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ โดยมีเงื่อนไขของบริบทและเวลา รวมถึงวัฒนธรรมชุมชนและองค์กรที่ต่างกัน ดังนั้น ถึงแม้ภาครัฐจะการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การทำงานไปในทิศทางและเป้าหมายเดียวกันทั่วประเทศ แต่ควรต้องเปิดกว้างให้อิสระในการทำงานตามโจทย์และวิถีวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ด้วย **“การกระจายอำนาจ”** ซึ่งเป็นหลักคิดสำคัญที่ภาครัฐเองต้องผลักดันให้เกิดขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้จังหวัดหรือระดับท้องถิ่นสามารถตั้งโจทย์การทำงานตามเป้าหมายของตัวเองได้

สิ่งสำคัญในการจัดการทางวัฒนธรรมจำเป็นต้องให้อิสระใน **“การบริหารงบประมาณที่สอดคล้องกับการทำงานทางวัฒนธรรม”** ยกตัวอย่างเช่น ความสามารถจัดการทางวัฒนธรรมตนเองของชนเผ่าชาติพันธุ์ปกากะญอที่มีวิถีคิด ความเชื่อของชนเผ่าที่เข้มแข็ง ยิ่งในช่วงที่เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยวัฒนธรรมความเชื่อเดิมของชุมชนสามารถจัดการตัวเองได้อย่างทันท่วงที มีการปิดหมู่บ้าน จัดสรรทรัพยากร อาหารเพื่อความมั่นคงของชุมชนด้วยตัวเอง อีกทั้งยังเกิดนวัตกรรมในการช่วยเหลือพี่น้องชาวไทยในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ เกิดการหมุนเวียนแลกเปลี่ยนทรัพยากรเพื่อความอยู่รอดไปด้วยกันของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นจากภาคเหนือสู่ภาคใต้ได้ ซึ่งมาจากความสัมพันธ์ของชุมชนที่เข้มแข็งและหน่วยงานภาครัฐมีความเข้าใจเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถช่วยกันแก้ปัญหาและจัดการปัญหาด้วยตัวเองโดยที่ภาครัฐคอยช่วยสนับสนุน^{๑๗๒}

ทั้งนี้ รูปแบบการบริหารจัดการที่เน้น **“การกระจายอำนาจบนฐานพื้นที่”** ยังเกิดไม่มากนัก ในหลายพื้นที่ของประเทศ นี่จึงเป็นโอกาสสำคัญที่ฝ่ายนโยบายจะสนับสนุนให้เกิดการกระจายอำนาจการบริหารจัดการบนฐานพื้นที่ เพื่อจะช่วยให้งานทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะการทำงานกับชุมชน ศิลปิน

พื้นบ้านหรือวัฒนธรรมย่อยๆ ในท้องถิ่นสามารถเข้าถึงการสนับสนุนได้ และในทางเดียวกันจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลายอันเป็นทุนสำคัญของชาติได้^{๑๗๓}

● **ข้อจำกัดด้านกฎหมายเพื่อการพัฒนาและพระราชบัญญัติผังเมือง** การพัฒนาเมืองเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การสร้างสรรค์เศรษฐกิจฐานรากของประเทศ ซึ่งหมายถึงแผนการพัฒนาเมืองที่จังหวัดหรือท้องถิ่นนั้นๆ จะสามารถออกแบบและวางแนวทางการพัฒนาเมือง เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและสร้างโอกาสการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานรากให้เกิดขึ้นได้ แต่การที่จะสร้างให้เกิดขึ้นได้นั้น หน่วยงานนโยบายเองจำเป็นต้องมีหลักคิดและเล็งเห็นโอกาสสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาพื้นที่เมืองขึ้นถึงแม้ตอนนี้หลายๆ หน่วยงานและภาครัฐจะมีการพยายามผลักดันเรื่องแนวคิดการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดเมืองนิเวศ (Ecological City : ECO-City) ที่เป็นแนวคิดการพัฒนาเมืองโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศ เน้นการพัฒนาพื้นที่ทางด้านนันทนาการและบันเทิงควบคู่ไปกับการสร้างเมืองปรับตัว (Resilient City) ที่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างสะดวกและตอบสนองพลวัตของสังคมวัฒนธรรม รวมถึงการมีแนวคิดเรื่องเมืองอุตสาหกรรมพื้นถิ่น เน้นการสร้างประสิทธิภาพในการผลิตควบคู่ไปกับการสร้างเมืองนิเวศ (Ecological City : ECO-City) แนวคิดการพัฒนาเมืองการศึกษาที่มุ่งเสริมสร้างการเรียนรู้ผ่านสังคมการศึกษา (Educational Society) โดยเน้นการพัฒนาเมืองเพื่อตอบสนองต่อลักษณะของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ให้คนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการสร้างการเรียนรู้จากวิถีชีวิต หรือประเด็นที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ตลอดจนแนวคิดเชิงยุทธศาสตร์เมืองสร้างสรรค์ (Creative City) ก็ตาม

แต่ในภาพรวมการผลักดันแนวคิดเหล่านี้ยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งพบว่ามีข้อจำกัดที่สำคัญคือเรื่องของพระราชบัญญัติผังเมืองที่หลายพื้นที่ยังไม่มีมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัยและการเปลี่ยนแปลงของเมือง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจัดการพัฒนาเมืองเก่าให้เป็นทุนของพื้นที่ทุนทางวัฒนธรรมที่ยังมีข้อจำกัดด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น กรณีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๑๘ และพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นต้น ซึ่งต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจของภาครัฐและผู้เกี่ยวข้อง และการเห็นผลประโยชน์ร่วมทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเมืองในระยะยาว^{๑๗๔} หรือในหลายจังหวัดที่พยายามผลักดันเรื่องการท่องเที่ยวการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน หรือการลงทุนจากภาคเอกชนในการพัฒนาพื้นที่ท่าเรือ/พื้นที่อุตสาหกรรมเดิมให้เป็นที่พักอาศัยหรือย่านการค้า เพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นนั้นยังไม่สามารถทำได้ การจัดการเรื่องพื้นที่หรือ “โซนนิ่ง” (Zoning) ของแหล่งสถานบันเทิงต่างๆ ที่ปัจจุบันสภาพของเมืองได้เปลี่ยนแปลงไป การขยายตัวทางเศรษฐกิจและการปรับตัวของสภาพพื้นที่เมือง มีการเปลี่ยนโซนของแหล่งชุมชนและย่านการค้าไปตามสภาพบริบทของสังคมยุคใหม่ เช่น กรณีพื้นที่กรุงเทพมหานคร การจัดตั้งสถานบันเทิงแห่งใหม่ต้องอยู่ภายใต้พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตพื้นที่เพื่ออนุญาตให้ตั้งสถานบริการในท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๔๕^{๑๗๕} ซึ่งปัจจุบันแหล่งโซนนิ่งเดิมตามพระราชกฤษฎีกากำหนดดังกล่าวเปลี่ยนสภาพสังคม

และการคมนาคมไปแล้ว ทำให้ขาดโอกาสการสร้างเศรษฐกิจใหม่ในพื้นที่ใหม่ที่ตลาดและวัฒนธรรมต้องเที่ยวเปลี่ยนพื้นที่ไป^{๑๗๖}

ที่กล่าวมานี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดที่หน่วยงานภาครัฐ หรือกระทรวงวัฒนธรรมอาจจะใช้โอกาสและพลังเครือข่ายทางวัฒนธรรมที่สามารถช่วยปลดล็อก “จุดอ่อนของการจัดการบังคับและปรับใช้กฎหมาย” ให้พื้นที่สามารถใช้ทุนศักยภาพที่มีสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและเศรษฐกิจในพื้นที่ให้เกิดขึ้นได้^{๑๗๗}

- **การขาดการบูรณาการการทำงานในพื้นที่** ทั้งนี้ ข้อจำกัดและจุดอ่อนที่กล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพัฒนาเมืองหรือการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้เกิดขึ้นนั้น การบูรณาการการทำงานของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่เองถือเป็นกลไกสำคัญ ซึ่งจากเสียงสะท้อนจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านชี้ตรงกันว่า วัฒนธรรมการทำงานในระดับพื้นที่ยังดำเนินงานแบบ “แยกส่วน” ทั้งเรื่องวิธีการทำงาน การจัดสรรงบประมาณที่ต่างมีเป้าหมายและตัวชี้วัดเฉพาะของแต่ละหน่วยงาน ขาดการเชื่อมโยงบูรณาการและมองเป้าหมายในภาพรวม เป็นจุดอ่อนที่ทำให้ท้องถิ่นไม่สามารถสร้างงานพัฒนาพื้นที่ให้เติบโตอย่างเต็มศักยภาพได้ หรือเรียกได้ว่าเป็นการจัดการงบประมาณแบบ “เบี้ยหัวแตก” มีการจัดกิจกรรมการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อนและเป็นการเพิ่มภาระงานให้เจ้าหน้าที่และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ จนไม่สามารถสร้างสรรค์งานใหม่ๆ และ “นวัตกรรมทางวัฒนธรรม” ในพื้นที่ให้เกิดขึ้นได้ นี่เป็นโอกาสสำคัญที่จะเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาสที่ดีในการปรับเปลี่ยนให้เกิดการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานภาครัฐในระดับพื้นที่ได้^{๑๗๘}

- **องค์ความรู้และเครื่องมือใหม่ๆ ในการทำงานทางวัฒนธรรม** ตั้งแต่การเกิด “Disruptive Technology” หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและส่งผลกระทบต่อชีวิตผู้คน วิถีวัฒนธรรมสังคมและเศรษฐกิจ จนมาถึงวิกฤติการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ยิ่งกระตุ้นเตือนให้คนและสังคมจำต้องเรียนรู้ทำความเข้าใจและตั้งรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วให้ได้ การทำงานทางวัฒนธรรมเองจำเป็นต้องกลับมาศึกษาและทำความเข้าใจองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ ทั้งนี้ไม่ใช่เพียงแต่ศึกษาค้นคว้าเพื่อการอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงการทำความเข้าใจ “แก่นแท้” เพื่อการต่อยอดจากฐานทุนทางวัฒนธรรมที่มีได้ ทั้งในระดับวัฒนธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความแตกต่างหลากหลาย ดังนั้น การนำองค์ความรู้ เครื่องมือใหม่ๆ ตลอดจนเทคโนโลยีที่เหมาะสมจะช่วยสร้างสรรค์งานทางวัฒนธรรมที่จะไปเชื่อมต่อโดยตรงกับการสร้างเศรษฐกิจจากฐานรากได้

อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดที่มีของคนทำงานทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะวัฒนธรรมพื้นถิ่นยังขาดทักษะการใช้เครื่องมือใหม่ๆ ในการพัฒนางาน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรและองค์ความรู้สำหรับคนทำงานทางวัฒนธรรมเพื่อมีศักยภาพในการตั้งรับการเปลี่ยนแปลงได้ โดยที่ภาครัฐไม่จำเป็นต้องดำเนินการผ่านระบบการจัดการหรือปฏิบัติการโดยภาครัฐแต่ฝ่ายเดียว แต่ควรเปิดโอกาสให้ผู้มี “ผู้เล่น” (Actors) หรือผู้กระทำการเชิงรุกจากภาคส่วนต่างๆ ใช้ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์จริงและเข้าใจวิถีของวัฒนธรรมชุมชนอย่างถ่องแท้ มาร่วมกันทำงาน และร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม^{๑๗๙}

๔.๔.๓ โอกาส (Opportunities)

ในแง่ของโอกาส พบว่า ประเทศไทยมีโอกาสในเชิงวัฒนธรรมอยู่สูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้วัฒนธรรมเป็นทุนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น

- **โอกาสของการเป็นตัวแบบประเทศที่ประสบความสำเร็จในด้านการบริหารจัดการและการใช้วัฒนธรรมและระบบการดูแลสุขภาพเป็นบทเรียนสำหรับประชาคมโลก** ในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ประเทศไทยนับเป็นตัวอย่างประเทศที่มีสื่อต่างประเทศให้ความสนใจและเห็นโอกาสของการวิเคราะห์บทเรียนการทำงานประเทศ เพื่อสร้างความรู้แก่ประชาคมโลกได้ โดยมองโอกาสประเทศไทยที่มีการแพทย์ทั้งแผนปัจจุบัน แพทย์แผนไทย แพทย์แผนจีนในไทย ตลอดจนการแพทย์พื้นบ้านของกลุ่มชนพื้นเมืองชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีความหลากหลายของนิเวศวัฒนธรรมระบบสุขภาพ รวมถึงเรื่องของสมุนไพรพื้นบ้าน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในทุกท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้ขับเคลื่อนการพัฒนาทรัพยากรคนและเศรษฐกิจสังคมได้

- **โอกาสด้านวัฒนธรรมอาหาร** เพราะเป็นวัฒนธรรมที่สามารถแปลงเป็นสินค้าบริโภคได้ และมีความต้องการสูงในตลาดโดยเฉพาะภายในประเทศ ซึ่งในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) แม้อุตการส่งออกต่างประเทศจะลดลง แต่ยอดการบริโภคอาหารและสินค้าที่เกี่ยวข้องกับอาหารสุขภาพโดยเฉพาะการสั่งซื้อในภาคธุรกิจออนไลน์สูงขึ้น และรวมไปถึงอาหารไทยอาหารพื้นที่ถิ่นที่ส่งเสริมสุขภาพอีกด้วย

- **โอกาสด้านนิเวศวัฒนธรรมชุมชน** ประเทศไทยมีโอกาสของการอาศัยความเข้มแข็งของนิเวศวัฒนธรรมไปสร้างมูลค่าเพิ่มทางสังคมวัฒนธรรมได้ และที่สำคัญยังสามารถทำให้ประเทศไทยมีทางรอดในด้านความมั่นคงทางอาหารได้ เช่นที่ ผศ.ดร.สุวิชาน พัฒนาไพรวัลย์ เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มองว่าอาจใช้โอกาสดังกล่าวในการจัดการทรัพยากรและอาหารให้ถูกสุขลักษณะอนามัยตั้งแต่การเพาะปลูกผลผลิตที่ต้นทางที่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภค เช่น ลดการใช้สารเคมี การจัดการนิเวศอาหารแบบยั่งยืน ซึ่งจะเป็นโอกาสสำคัญของความมั่นคงด้านอาหารและนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนของประเทศไทยที่ตอบโจทย์การพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคตไปพร้อมๆ กัน

- **ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นโอกาสของการสร้างนวัตกรรม** จะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีโอกาสของการปรับตัวทางวัฒนธรรมได้หลายมิติ อันเนื่องจากพื้นฐานของประเทศไทยนั้น มีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรม การอาศัยโอกาสของความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นโอกาสของการสร้างสังคมทางเศรษฐกิจใหม่ภายใต้แนวโน้มสังคม “หลังโควิด-๑๙” (Post COVID-19) จึงนับเป็นโจทย์ท้าทายของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่นที่ นายภูษิต ศศิธรานนท์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท เอ็กซ์โพลิงค์ โกลบอล เน็ทเวอร์ค จำกัด ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดงานแสดงสินค้านานาชาติ วิเคราะห์ถึงโอกาสสำคัญของประเทศไทยว่า “ประเทศไทยมีทุนที่หลากหลาย ทั้งวัตถุดิบ พืชผลการเกษตร วัฒนธรรมที่เป็นที่สนใจ

ของต่างชาติ และที่สำคัญเรามีคนที่มีความสามารถ มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมุมมองการสร้างสรรคแบบไทย มีเสน่ห์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นจุดแข็งสำคัญโดยเฉพาะทางธุรกิจ ความท้าทาย จึงไม่ใช่คำถามว่าจะทำธุรกิจแบบ Social Distance อย่างไร แต่ต้องลองท้าทายว่า เราจะทำงานอย่างไร ทำธุรกิจอย่างไรภายใต้การระบาดของโรค แต่เราควบคุมเรื่องของความสะอาด Hygiene ได้ การตั้งหลักคิดนี้จะพาไปสู่การสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ”^{๑๘๐}

● **การท่องเที่ยวและการบริการที่เกี่ยวข้องยังเป็นโอกาสสำคัญของประเทศไทย**
เพราะประเทศไทยมีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจจำนวนมาก และยังมีภาคบริการในสาขาต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับมิติวัฒนธรรมเป็นจุดเด่นเชิงชุมชนให้เกิดการท่องเที่ยว มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) หลังจากสถานการณ์นี้ไปต้องสัมพันธ์กับมิติของการฟื้นฟูการท่องเที่ยว เช่น แนวโน้มการท่องเที่ยวจากต่างประเทศที่ยังเป็นความเสี่ยง แต่การท่องเที่ยวภายในประเทศไทยอาจมีโอกาสมากกว่า ทำอย่างไรจึงจะกระตุ้นและสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในประเทศได้อย่างปลอดภัยและสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนได้ เช่น “**ท่องเที่ยวเชิงคุณค่า**” การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นายวีระศักดิ์ โควสุรัตน์ สมาชิกวุฒิสภา อธิบดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬามองว่า การท่องเที่ยวเชิงคุณค่าเป็นมิติที่ลึกซึ้งของการเดินทางท่องเที่ยว จึงควรใช้โอกาสของวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ทำการท่องเที่ยวไทยให้เป็น “เครื่องมือ” มากกว่า “เป้าหมาย” และเน้น “คุณภาพ” มากกว่า “ปริมาณ”^{๑๘๑} ซึ่งเชื่อมั่นว่าเป็น “โอกาส” ของธุรกิจซึ่งในปีปกติที่คนไทยท่องเที่ยวในประเทศจำนวน ๑๓๗ ล้านคนต่อครั้ง ใช้จ่ายเงินจำนวน ๑ ล้านล้านบาทต่อปี แต่ในช่วงที่เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เกิดผลกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างมาก คงไม่ใช่ว่าเวลาที่จะกระตุ้นให้รับนำเงินออกมาใช้ แต่แทนที่จะคาดหวังจากเงินจำนวน ๑ ล้านล้านบาทที่คนไทยเที่ยวไทย อาจจะคาดหวังแค่เงินจำนวน ๔ แสนล้านบาท ซึ่งใหญ่เท่ากับที่กระทรวงการคลังออกพระราชกฤษฎีกา (พ.ร.ก.) เงินกู้เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจจากไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) อย่างไรก็ตาม มองว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงคุณค่าภายในประเทศ โดย “ไทยเที่ยวไทยจึงเป็นพลังของการขับเคลื่อนให้คนไทยออกไปรู้จักบ้านตัวเอง รู้จักวิถีชุมชนซึ่งใช้ทรัพยากรในพื้นที่ ใช้สิ่งที่ได้รับการสืบทอดต่อมา” และจะเป็นพลังชุมชนพลิกพื้นฐานรากเศรษฐกิจไทยยุค “หลังโควิด ๑๙” (Post COVID-19) ได้^{๑๘๒}

๔.๔.๔ อุปสรรค (Threats)

แม้ประเทศไทยจะถือได้ว่าเป็นประเทศที่เป็นตัวอย่างที่ดีของการจัดการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นก็ยังมีสัญญาณที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาในมิติวัฒนธรรม ดังเช่น

● **การควบคุมการเข้าออกผ่านแดนในพื้นที่ชายแดน** สถานการณ์ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในระดับสีเขียว คือไม่มีผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รายใหม่ในประเทศ แต่มีผู้ติดเชื้อรายใหม่จากผู้ที่เดินทาง

มาจากต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เดินทางมาด้วยวิธีพิเศษหรือการลักลอบผ่านแดนอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งโดยภูมิศาสตร์ของประเทศไทยแล้วมีพรมแดนธรรมชาติที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านเกือบทุกภูมิภาค และที่เป็นปัญหาหนักที่สุดคือพื้นที่ชายแดนสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าและสหพันธรัฐมาเลเซีย^{๑๘๓}

การควบคุมการแพร่ระบาดของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) จึงมีความท้าทายโดยเฉพาะในเชิงปฏิบัติที่ต้องอาศัยความตระหนักร่วมในการรักษา มาตรการของการควบคุมป้องกันโอกาสการแพร่ระบาดในระลอกใหม่ ดังนั้น นอกจากการมีมาตรการดูแล ควบคุมที่เข้มงวดแล้ว การให้ความรู้และสร้างความตระหนักในการปรับตัวให้สอดคล้องกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ก็มีความสำคัญเช่นกัน กล่าวคือ การสร้างนิสัยให้คนในชาติรู้จักดูแลตัวเองปรับเปลี่ยน วิธีจากการกินอยู่แบบง่าย ๆ ไม่ระวังให้มาสนใจและระมัดระวังความปลอดภัยของอาหารการกิน ตลอดจนการยังคงรักษาระยะห่างการสัมผัสเนื้อตัวให้กลายเป็นวิถีปกติไป เพราะนอกจากจะเป็นการรักษา สุขอนามัยอย่างที่ควรจะเป็นแล้ว ยังเป็นการป้องกันอีกทางของการแพร่กระจายของเชื้อที่อาจจะเข้ามา ผ่านการเดินทางข้ามแดนที่ผิดกฎหมายซึ่งเกิดขึ้นโดยที่เราไม่รู้ตัว เป็นการสร้างสภาพการเท่าทัน สถานการณ์ของ “หลังโควิด ๑๙” (Post COVID-19) และแนวโน้มของการดำเนินชีวิตที่จะเปลี่ยนไป อันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ของสถานการณ์และแนวโน้มในหลายๆ ด้านที่กระทบซึ่งกันและกัน^{๑๘๔}

● **การทำงานเชิงพื้นที่และการสร้างความเข้าใจร่วมกับผู้ประกอบการ** เป็นที่ทราบกันอยู่ว่า การแพร่กระจายตัวของเชื้อในระลอกแรกนั้น พื้นที่สำคัญคือแหล่งชุมชนหรือสถานที่ที่มีความแออัด ของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นสนามมวย ผับ บาร์ หรือแม้จะเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ถึงตอนนี้ กล่าวได้ว่าประเทศไทยสามารถควบคุมสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี แต่ด้วยปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ปัญหา ภาวะคนตกงานจำนวนมาก จึงเกิดคำถามจากฝ่ายผู้ประกอบการ กลุ่มลูกจ้างและสหภาพแรงงานต่างๆ ที่มีต่อภาครัฐให้เร่งขับเคลื่อนการทำงานที่ต้องฟื้นฟูผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างเร่งด่วน โจทย์ท้าทาย จึงอยู่ที่ว่า สังคมไทยจะรักษาสมดุลระหว่างการควบคุมป้องกันความปลอดภัยกับจัดการเรื่องการรักษา ระยะห่างอย่างไร ในขณะที่ธุรกิจและผู้ประกอบการยังสามารถกลับไปดำเนินใหม่ควบคู่กันไปได้

ทั้งนี้ ในสถานการณ์ปัจจุบันถึงแม้รัฐบาลจะประกาศมาตรการผ่อนปรนแล้ว โดยอำนาจ การตัดสินใจตกอยู่กับผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งนับว่าเป็นการกระจายอำนาจที่ดี แต่ยังคงขาดซึ่งเอกภาพ ในการประเมินสถานการณ์ ซึ่งผู้ประกอบการส่วนใหญ่สะท้อนว่า ในภาพรวมยังขาดมาตรการหรือแบบแผน เกณฑ์ชี้วัดเรื่องความปลอดภัยที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ตั้งแต่ผู้ประกอบการสถานบันเทิง ตลอดจน ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม การละเล่นการแสดงพื้นบ้านต่างๆ ซึ่งการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ในพื้นที่และภาควัฒนธรรม ภาคสังคมและภาคเศรษฐกิจที่จะมาร่วมคิดร่วมตัดสินใจ โดยที่มีเป้าหมาย ร่วมกันคือการขับเคลื่อนวัฒนธรรมและเศรษฐกิจเชิงพื้นที่และการสร้างวิถีของการรักษาระยะห่าง ที่คำนึงถึงความปลอดภัยปลอดภัยไปพร้อมๆ กับการพัฒนาคนและพื้นที่ท่ามกลางสภาพความไม่แน่นอน จากนี้ต่อไปได้^{๑๘๕}

● **พื้นที่ทางวัฒนธรรมบางแห่งยังมีวิถีไม่สอดคล้องกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)**

ในบริบทสังคมไทย มีพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีวิถีและการดำเนินชีวิตที่หลากหลาย และหลายพื้นที่ยังจำเป็นต้องมีการผลักดันและสนับสนุนให้มีการออกแบบปรับปรุงพื้นที่ให้สอดคล้องกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ทั้งนี้ เนื่องจากขณะนี้รัฐบาลมีมาตรการผ่อนปรน โดยหลายกิจการเปิดทำการได้มากขึ้น กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข และภาคีเครือข่ายต่างให้ความสำคัญกับมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) มีการคัดกรองประชาชน เน้นให้มีอ่างล้างมือ สวมหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้า เว้นระยะห่าง มีป้ายแจ้งเตือน มีเสียงตามสายประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีคนมารวมตัวกันจำนวนมาก เช่น ตลาดนัด ตลาดสด ตลาดชุมชน ตลาดน้ำ ซึ่งหลายแห่งได้ปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) เน้นความสะอาดปลอดภัยมากขึ้น โดยกรมอนามัย ระบุว่า ตลาดร้อยละ ๙๐.๐๐ ให้ความร่วมมือ ทั้งการสวมหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้า และการล้างมือดูแลความสะอาด แต่ยังคงเน้นเรื่องการรักษา “ระยะห่างทางสังคม”

อย่างไรก็ตาม ยังคงต้องมีการรณรงค์และขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการพื้นที่ทางสังคมวัฒนธรรม เช่น การลดความแออัดของแผงค้าในตลาดไม่ให้อัดแน่นเกินไป และต้องขอความร่วมมือเรื่องห้ามจัดกิจกรรม “นาฬิกาทอง” โปรโมชันจูงใจต่างๆ เพราะจะทำให้เกิดปรากฏการณ์ของการรุมซื้อของ เบียดเสียดแย่งชิงสินค้าซึ่งเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และประเด็นสำคัญที่ต้องขอให้ทุกภาคส่วนการกระตุ้นให้สังคมพยายามปรับตัวให้เข้ากับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) โดยเร็ว ให้การดำเนินชีวิตอย่างถูกสุขอนามัยอยู่ในปกติวิสัย

ดังนั้น เพื่อก้าวข้ามอุปสรรคดังกล่าว พญ.พรรณพิมล วิปุลากร อธิบดีกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เสนอว่าจะต้องระดมการทำงานด้านการสื่อสารสาธารณะ การควบคุมความปลอดภัย หรือแม้กระทั่งการนำเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ เช่น การสนับสนุนการใช้ Mobile Banking หรือการทำธุรกรรมทางธนาคารผ่านระบบอินเทอร์เน็ตบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ หรือการใช้จ่ายหรือชำระสินค้าด้วยระบบที่เรียกว่า “QR Code” (Quick Response Code) อย่างเต็มรูปแบบเพื่อลดการสัมผัสใกล้ชิดระหว่างกัน รวมถึงการทำงานร่วมกับผู้ประกอบการ และผู้จัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรม ทั้งตลาด แม่ค้า แหล่งรวมชุมชน โดยให้รักษาเรื่องความสะอาดและระยะห่าง ไม่ให้เกิดความเคยชินจนกลับไปสู่วิถีชีวิตแบบเดิม ซึ่งเสี่ยงต่อโอกาสการแพร่กระจายของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่อาจเกิดขึ้นในระลอกใหม่ได้^{๑๕๖}

ตารางวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทย (SWOT)

จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
<p>๑. ความสามารถของระบบสาธารณสุขของประเทศที่เข้มแข็ง ช่วยให้สามารถหยุดการระบาดได้เร็ว ทำให้ความเสียหายต่อชีวิตไม่สูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากทั้งภายในและภายนอกประเทศ</p> <p>- ตัวแปรที่สำคัญ คือ การมีวัฒนธรรมดูแลสุขภาพและระบบสุขภาพที่เข้มแข็ง การมีเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครระดับชุมชนที่ช่วยกันเฝ้าระวังป้องกันการแพร่ระบาดและดูแลสุขภาพอนามัยอย่างทั่วถึง</p> <p>๒. คุณลักษณะร่วมของคนไทยและสังคมไทย มีความสามัคคีและการเห็นประโยชน์ส่วนรวม วัฒนธรรมการสื่อสารและเคารพให้เกียรติต่อผู้ผู้นำ และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติการในสถานการณ์วิกฤต</p> <p>๓. วิถีวัฒนธรรมไทยหลายด้านมีส่วนช่วยป้องกันการแพร่ระบาด วัฒนธรรมการโอบอ้อมอารีและเอื้อเฟื้อแบ่งปัน เกิดกิจกรรม เช่น โครงการ “ปันน้ำใจ” “ปันสุข” ในยามวิกฤต และวัฒนธรรมการไหว้หรือทักทายที่ไม่สัมผัสตัวกัน ช่วยลดความเสี่ยงต่อการติดต่อของโรค ซึ่งสอดคล้องกับกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)</p>	<p>๑. ระบบโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมที่ทำให้ศิลปินเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคง การดำเนินงานทางศิลปวัฒนธรรมขาดระบบสนับสนุนให้เกิดพัฒนาและยกระดับคุณค่าต่อผู้สร้างงาน ศิลปวัฒนธรรมอย่างจริงจังจ้ังทั่วถึง</p> <p>๒. การจัดการทางวัฒนธรรมที่อิงอยู่กับระบบราชการที่รวมศูนย์ อาจไม่ตอบโจทย์พื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมีเงื่อนไขของบริบทและเวลารวมถึงวัฒนธรรมชุมชนและองค์กรที่ต่างกัน ซึ่งมีความต้องการความอิสระใน “การบริหารงบประมาณที่สอดคล้องกับการทำงานทางวัฒนธรรม” ของพื้นที่นั้นๆ</p> <p>๓. ข้อจำกัดด้านกฎหมายเพื่อการพัฒนาและพระราชบัญญัติผังเมือง หลายพื้นที่ยังไม่มีมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับยุคสมัย และการเปลี่ยนแปลงของเมือง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจัดการพัฒนาเมืองเก่าให้เป็นทุนของพื้นที่ ทั้งการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่พักอาศัย ย่านการค้าต่างๆ ทุนทางวัฒนธรรมนั้นยังมีข้อจำกัดด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทำให้ขาดโอกาสการสร้างเศรษฐกิจใหม่ในพื้นที่ใหม่ที่ตลาดและวัฒนธรรมท่องเที่ยวเปลี่ยนพื้นที่ไป</p>	<p>๑. โอกาสของการเป็นต้นแบบประเทศที่ประสบความสำเร็จในด้านการบริหารจัดการและการใช้วัฒนธรรมและระบบการดูแลสุขภาพเป็นบทเรียนสำหรับประชาคมโลก ประเทศไทยมีการแพทย์ทั้งแผนปัจจุบัน แพทย์แผนไทย แพทย์แผนจีนในไทย ตลอดจนการแพทย์พื้นบ้านพื้นเมืองที่มีความหลากหลายของนิเวศวัฒนธรรมระบบสุขภาพ สมุนไพรพื้นบ้านที่สามารถนำไปใช้ได้</p> <p>๒. โอกาสด้านวัฒนธรรมอาหาร ประเทศไทยมีความสามารถด้านการผลิตอาหาร รวมถึงอาหารพื้นถิ่นและอาหารเพื่อสุขภาพที่ได้รับการตอบรับมากขึ้นโดยเฉพาะในช่วงที่ทุกคนต้องการดูแลสุขภาพให้แข็งแรงในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)</p> <p>๓. โอกาสด้านนิเวศวัฒนธรรมชุมชน ความเข้มแข็งของนิเวศวัฒนธรรมสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางสังคมวัฒนธรรมได้ นำไปสู่โอกาสในการจัดการทรัพยากรและอาหารเพื่อความมั่นคงด้านอาหารและนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนของประเทศไทยที่ตอบโจทย์การพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคตไปพร้อมๆ กัน</p>	<p>๑. การควบคุมการเข้าออกผ่านแดนในพื้นที่ชายแดน ประเทศไทยมีพรมแดนธรรมชาติที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านเกือบทุกภูมิภาค ซึ่งที่เป็นปัญหาหนักที่สุดคือพื้นที่ชายแดน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และสหพันธรัฐมาเลเซีย ซึ่งการลักลอบผ่านแดนอย่างผิดกฎหมายเป็นสิ่งที่จะต้องตระหนักเป็นอย่างมาก สิ่งที่ต้องส่งเสริม นอกจากมาตรการดูแลควบคุมที่เข้มงวดคือการส่งเสริม และสร้างนิสัยให้คนไทยดูแลตนเอง และมีวินัยในการรักษาความสะอาดและการรักษาระยะห่างอย่างเคร่งครัด</p> <p>๒. การทำงานเชิงพื้นที่และการสร้างความเข้าใจร่วมกับผู้ประกอบการ ความท้าทายอยู่ที่ว่าสังคมไทยจะรักษาสมดุลระหว่างการควบคุม ป้องกันความปลอดภัย จัดการเรื่องการรักษา ระยะห่างอย่างไร ในขณะที่ธุรกิจและผู้ประกอบการยังสามารถกลับไปดำเนินใหม่ควบคู่กันไปได้ ซึ่งการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ และภาควัฒนธรรม ภาคสังคมและภาคเศรษฐกิจ ที่จะมาร่วมคิดร่วมตัดสินใจ เป็นกลไกสำคัญในการพาทุกคนก้าวผ่านอุปสรรคนี้</p>

จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
<p>๔. การมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งเชื่อมโยงระบบคิด ระบบความเชื่อและประเพณีทางวัฒนธรรมที่ทำให้คนไทยยังสามารถ “รักษาดีล่วม ชนบร่วม” หรือ “ความศรัทธาร่วม” เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมความเสี่ยงได้ นอกจากนี้ ในหลายๆ ท้องถิ่นยังมีความเข้มแข็งในด้านทรัพยากรที่ยังคงสามารถจัดการตนเองและแบ่งปันทั้งในท้องถิ่น และต่างถิ่นได้ในยามวิกฤต</p> <p>๕. การมีวัฒนธรรมการเรียนรู้สิ่งใหม่ ความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ง่ายของคนไทย การมีวัฒนธรรมการเรียนรู้สิ่งใหม่ รวมไปถึงวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่สังคมไทยได้พยายามขับเคลื่อนบนฐานความรู้มาอย่างต่อเนื่องจะช่วยเป็นทางออกของปัญหาวิกฤตต่างๆ ได้</p>	<p>๔. การขาดการบูรณาการการทำงานในพื้นที่ วัฒนธรรมการทำงานในระดับพื้นที่ยังดำเนินงานแบบ “แยกส่วน” ทั้งเรื่องวิธีการทำงาน การจัดสรรงบประมาณที่ต่างมีเป้าหมายและตัวชี้วัดเฉพาะของแต่ละหน่วยงาน ขาดการเชื่อมโยงบูรณาการและมองเป้าหมายในภาพรวม เป็นจุดอ่อนที่ทำให้ท้องถิ่นไม่สามารถสร้างงานพัฒนาพื้นที่ให้เติบโตอย่างเต็มศักยภาพ</p> <p>๕. <u>องค์ความรู้และเครื่องมือใหม่ๆ</u> ในการทำงานทางวัฒนธรรม การเกิด “Disruptive Technology” หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นโอกาสในการนำองค์ความรู้ เครื่องมือใหม่ๆ ตลอดจนเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาช่วยสร้างสรรค์งานทางวัฒนธรรมที่จะไปเชื่อมต่อโดยตรงกับการสร้างเศรษฐกิจจากฐานรากได้</p>	<p>๔. ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นโอกาสของการสร้างสรรค์นวัตกรรม การเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ทำให้เรามีต้นทุนที่หลากหลายทั้งด้านวัตถุดิบ ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านเกษตร ด้านวัฒนธรรม รวมกับความคิดสร้างสรรค์ของคนไทย เป็นโอกาสของการสร้างสังคมทางเศรษฐกิจใหม่ ในแง่คิดที่ว่า <u>จะทำงานอย่างไร ทำธุรกิจอย่างไรภายใต้การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) แต่เราควบคุมเรื่องความสะอาด Hygiene ได้</u></p> <p>๕. <u>การท่องเที่ยวและการบริการที่เกี่ยวข้อง</u> ยังเป็นโอกาสสำคัญของประเทศไทย การที่มีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจจำนวนมากในประเทศไทย อีกทั้งภาวะที่การเดินทางข้ามประเทศยังคงถูกปิดกั้นเนื่องจากมาตรการเฝ้าระวัง เป็นโอกาสในการที่จะกระตุ้นและสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในประเทศได้อย่างปลอดภัยและสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนได้ โดยเน้น “<u>ท่องเที่ยวเชิงคุณค่า</u>” การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเน้น “<u>คุณภาพ</u>” มากกว่า “<u>ปริมาณ</u>”</p>	<p>๓. <u>พื้นที่ทางวัฒนธรรมบางแห่งยังมีวิถีที่ไม่สอดคล้องกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)</u></p> <p>การปรับตัวของพื้นที่ทางวัฒนธรรมหลายแห่ง มีมาตรการดูแล และการเข้าใช้พื้นที่อย่างเคร่งครัด แต่บางแห่งเริ่มห่อหุ้มในการเฝ้าระวัง โดยเฉพาะตลาดนัด ตลาดสด อันเป็นแหล่งจับจ่ายใช้สอยของชุมชน ซึ่งควรมีการส่งเสริม รมรณรงค์ในการดูแลเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง รวมถึงใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการลดการสัมผัสระหว่างกัน เช่น Mobile Banking /การใช้จ่ายด้วยระบบ QR Code เป็นต้น</p>

บทที่ ๕

กฎหมายและงานด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

บทนี้เป็นการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ กฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรม และงานด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยนำเสนอ ดังนี้

๕.๑ ความเคลื่อนไหวเรื่องกฎหมายและมาตรการของรัฐในการบริหารจัดการสถานการณ์ฉุกเฉิน

๕.๒ กฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรม และงานด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

๕.๓ บทวิเคราะห์กฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรม และงานด้านวัฒนธรรม

๕.๑ ความเคลื่อนไหวเรื่องกฎหมายและมาตรการของรัฐในการบริหารจัดการสถานการณ์ฉุกเฉิน

๕.๑.๑ มาตรการระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ประเทศไทย ในช่วงเดือนมีนาคม ๒๕๖๓ นับตั้งแต่สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) กระจายข้ามประเทศและเริ่มทวีความรุนแรงในภูมิภาคเอเชีย คณะรัฐมนตรี ในคราวการประชุมเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ มีมติมอบหมายให้สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีจัดตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (ศบค.) ขึ้น เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายและมาตรการเร่งด่วนในการบริหารสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น โดยให้คณะกรรมการอำนวยการเตรียมความพร้อม ป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ และ “ศูนย์ข้อมูลมาตรการแก้ไขปัญหาจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-๑๙)” ปฏิบัติหน้าที่ ภายใต้ “ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-๑๙)” ด้วย โดยสำนักนายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งที่ ๗๖/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เรื่องให้จัดตั้ง “ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-๑๙)” เรียกโดยย่อว่า “ศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-๑๙ (ศบค.)” ขึ้นในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีตั้งอยู่ในทำเนียบรัฐบาล หรือสถานที่อื่นตามที่นายกรัฐมนตรีกำหนด และขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี และแต่งตั้ง “คณะกรรมการบริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-๑๙)” โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างๆ ผู้บริหารสำนักนายกรัฐมนตรี เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เป็นกรรมการ ร่วมกับการออกข้อกำหนดต่างๆ เป็นระยะ ดังนี้^{๑๘๗}

๕.๑.๑.๑ ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการ
ในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ (ฉบับที่ ๘) ลงวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ และข้อกำหนด
ออกตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘
(ฉบับที่ ๙) ลงวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยในส่วนของกิจกรรมกำหนดไว้ดังนี้

๑) การห้ามออกนอกเคหสถาน ห้ามบุคคลใดที่วราชอาณาจักรออกนอกเคหสถานระหว่าง
เวลา ๒๓.๐๐-๐๓.๐๐ น. ของวันรุ่งขึ้น

๒) การผ่อนผันการใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา

๓) การผ่อนคลายเป็นให้ดำเนินการหรือทำกิจกรรมบางอย่างได้ ประกอบด้วย กิจกรรม
ด้านเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิต และกิจกรรมด้านการออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพหรือสันทนาการ

๔) การดำเนินการตามมาตรการป้องกันโรคและการจัดระเบียบ

๕) การผ่อนคลายเป็นการเดินทางข้ามเขตพื้นที่จังหวัด

๖) ในกรณีมีปัญหาว่าสถานที่หรือกิจกรรมใดเข้าข่ายตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนด
หรือไม่ให้หารือคณะกรรมการเฉพาะกิจพิจารณา

๗) การผ่อนคลายเป็นการบังคับใช้มาตรการในการป้องกันและยับยั้งการแพร่ระบาดของ
โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-๑๙)

หากพบการแสดงตนโดยใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบให้แจ้งศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดหรือแจ้งต่อ
“ศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-๑๙” (ศบค.) ทำเนียบรัฐบาล

๕.๑.๑.๒ ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการ
ในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ ฉบับที่ ๑๐ มีผลบังคับใช้ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยในส่วนของ
ของกิจกรรมกำหนดไว้ดังนี้

๑) การยกเลิกการห้ามออกนอกเคหสถาน ตั้งแต่เวลา ๒๓.๐๐ น. ของวันที่ ๑๔ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๕๖๓

๒) การผ่อนผันการใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา โดยให้โรงเรียน
ในระบบประเภทนานาชาติ สถาบันการศึกษา หรือมหาวิทยาลัยที่มีการสอนหลักสูตรนานาชาติ โรงเรียน
นอกระบบประเภททวิชาตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนเอกชน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.)
และโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน ๑๒๐ คน จัดการเรียนการสอน หรือการฝึกอบรมได้

๓) การผ่อนคลายเป็นให้ดำเนินการหรือทำกิจกรรมบางอย่างได้

(๑) กิจกรรมด้านเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิต

ก. การจัดการประชุม อบรม การสัมมนา การจัดนิทรรศการ การจัดแสดงสินค้า
การจัดเลี้ยง งานพิธี การแสดง นาฏศิลป์ ดนตรี คอนเสิร์ต หรือการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในโรงแรม

โรงแรมหรู ห้างประชุม ศูนย์ประชุม ศูนย์แสดงสินค้า โรงภาพยนตร์ หรือในสถานที่อื่นๆ ให้สามารถดำเนินการได้

ข. การบริโภคสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในภัตตาคาร สวนอาหาร โรงแรม ร้านอาหารหรือเครื่องดื่มทั่วไป หรือในสถานที่ที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายและได้ผ่อนคลายเป็นเปิดดำเนินการอยู่ก่อนแล้ว โดยงดเว้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย

ค. สถานรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ศูนย์เด็กพิเศษ สถานดูแลผู้สูงอายุ สถานที่บริการดูแล สถานที่พำนักอาศัย หรือสถานสงเคราะห์อื่นที่จัดสวัสดิการให้แก่เด็ก หรือผู้สูงอายุ สามารถเปิดให้บริการแบบรายวันได้

ง. ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา อุทยานวิทยาศาสตร์ ศูนย์วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม

จ. การถ่ายทำรายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ให้ดำเนินการได้โดยมีผู้แสดง ผู้ร่วมรายการและคณะทำงานถ่ายทำรวมกันไม่เกินจำนวนคราวละ ๑๕๐ คน และมีจำนวนผู้ชมไม่เกิน ๕๐ คน

(๒) กิจกรรมด้านการออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพหรือสันทนาการ

ก. การอบตัว อบสมุนไพร การอบไอน้ำแบบรวมหรือการนวดบริเวณใบหน้า ในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ สปา หรือสถานประกอบการนวดแผนไทย ให้ดำเนินการได้ ยกเว้นสถานประกอบการอาบอบนวด

ข. การออกกำลังกายแบบกลุ่มในสวนสาธารณะ ลานกิจกรรม พื้นที่กิจกรรมสาธารณะ หรือลานกีฬากลางแจ้ง ให้ดำเนินการได้

ค. สวนน้ำ สนามเด็กเล่น สวนสนุก ยกเว้นการใช้เครื่องเล่นในลักษณะที่เป็นการติดตั้งชั่วคราว หรือเครื่องเล่นที่มีพื้นผิวสัมผัสมาก เช่น บ้านบอล บ้านลม

ง. สนามกีฬา หรือสถานที่เพื่อการออกกำลังกาย การเล่นกีฬา หรือเพื่อการเรียนการสอน ในทุกประเภทกีฬา ให้เปิดดำเนินการได้ ยกเว้นสนามชนโค สนามชนไก่ สนามปลากัด หรือสนามการแข่งขันอื่นในลักษณะทำนองเดียวกัน ยังไม่อนุญาตให้เปิดดำเนินการได้ สถานที่ที่ได้รับการผ่อนคลายเป็นเปิดให้มีการแข่งขันและถ่ายทอดโทรทัศน์หรือถ่ายทอดผ่านสื่ออื่นๆ ได้ แต่ต้องไม่มีผู้ชมในสนามแข่งขัน

จ. ตู้เกม เครื่องเล่นหยอดเหรียญที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายและตั้งอยู่ในห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้า คอมมูนิตีมอลล์ ให้เปิดดำเนินการได้

๔) การขนส่งสาธารณะข้ามเขตพื้นที่จังหวัด (รถโดยสารประจำทาง รถปรับอากาศ รถตู้ รถไฟ เรือ เครื่องบิน) ผู้ประกอบการต้องจัดระบบและระเบียบต่างๆ รวมทั้งให้มีการจอดพักรถ การเว้นที่นั่ง และการจำกัดจำนวนผู้โดยสารแต่ละเที่ยวให้เป็นไปตามมาตรการป้องกันโรค

๕) การดำเนินการตามมาตรการป้องกันโรคและการจัดระเบียบ ให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ เจ้าของ หรือผู้จัดการสถานที่ ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรค หากพบการกระทำที่อาจมีความเสี่ยง

ต่อการแพร่ระบาดของโรค พนักงานเจ้าหน้าที่อาจให้คำแนะนำ ตักเตือน ห้ามปราม รวมทั้งเสนอให้
มีคำสั่งปิดสถานที่ในความรับผิดชอบเป็นการชั่วคราวได้

๖) ในกรณีที่มีปัญหาว่าสถานที่ หรือกิจกรรมใดเข้าข่ายตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดนี้
หรือไม่ ให้หารือคณะกรรมการเฉพาะกิจพิจารณาการผ่อนคลายการบังคับใช้มาตรการป้องกันและยับยั้ง
การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ซึ่งมีเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ
ในฐานะหัวหน้าสำนักงานประสานงานกลาง “ศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-๑๙” (ศบค.) เป็นประธาน

โดยยังได้มีการกำหนดเกณฑ์เพื่อจัดระดับความเสี่ยงของสถานประกอบการสำหรับการ
การดำเนินงานใน ๔ กลุ่ม^{๑๘๘} ดังนี้

เกณฑ์	ประเภทกิจการและกิจกรรม	การประกอบการ/เงื่อนไข
๑. กลุ่มสีขาว (ได้รับข้อยกเว้น)	กิจการหรือกิจกรรมที่มีความเสี่ยง ต่อการแพร่ระบาดของโรคไปในหลายพื้นที่ และการแพร่เชื้อในสถานที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำ และมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และสังคมอยู่ในเกณฑ์สูง	ไม่ต้องลงทะเบียนและดำเนินการออนไลน์ แต่ขอ ความร่วมมือในการดำเนินการตาม “ข้อปฏิบัติพื้นที่ ที่ทุกสถานประกอบการต้องปฏิบัติ” โดยธุรกิจที่อยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ สถานประกอบการขนาดเล็ก อยู่ในที่โล่งแจ้ง มีลักษณะเป็นหาบเร่ แผงลอย หรือไม่มีหน้าร้าน เป็นหลักแหล่ง
๒. กลุ่มสีเขียวย (ความเสี่ยงต่ำ)	กิจการหรือกิจกรรมที่มีความเสี่ยง ต่อการแพร่ระบาดของโรคไปในหลายพื้นที่ และการแพร่เชื้อในสถานที่อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง และมีความจำเป็น ต่อการดำรงชีวิต และส่งผลกระทบต่อ เศรษฐกิจและสังคมอยู่ในเกณฑ์สูง	ให้สถานประกอบการ ลงทะเบียนผ่านระบบออนไลน์ โดยทำความตกลงยอมรับข้อปฏิบัติพื้นฐานที่ทุกสถาน ประกอบการต้องดำเนินการ ซึ่งธุรกิจที่อยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> • สถานประกอบการขนาดเล็กติดแอร์หรือไม่ติดแอร์ ไม่มีการสัมผัสตัว เช่น ร้านขายหนังสือ ร้านขายเสื้อผ้า ร้านขายของทั่วไป ร้านขายวัสดุก่อสร้าง เป็นต้น • สวนสาธารณะ สนามออกกำลังกายกลางแจ้ง ลานกีฬา เช่น สนามเทนนิส
๓. กลุ่มสีเหลือง (ความเสี่ยงปาน กลางถึงสูง)	กิจการหรือกิจกรรมที่มีความเสี่ยง ต่อการแพร่ระบาดของโรคไปในหลายพื้นที่ และการแพร่เชื้อในสถานที่อยู่ในเกณฑ์ ปานกลางถึงสูง และมีความจำเป็น ต่อการดำรงชีวิต และส่งผลกระทบต่อ เศรษฐกิจและสังคมอยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง	ให้สถานประกอบการสามารถลงทะเบียนผ่านระบบ ออนไลน์ โดยทำความตกลงยอมรับข้อปฏิบัติพื้นฐาน ซึ่งทุกสถานประกอบการต้องดำเนินการ และต้องรอ การตรวจสอบจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก่อนเปิด กิจการ และดำเนินการตามระบบการลงทะเบียน ผู้ใช้บริการสำหรับสถานประกอบการ (หากพ้นระยะเวลา จำนวน ๓ วัน นับจากวันลงทะเบียน เจ้าหน้าที่ยังไม่ได้มา ตรวจสอบ สามารถเปิดดำเนินการตามมาตรการที่แจ้งไว้ และให้มีการตรวจสอบย้อนหลังได้) ประเภทธุรกิจในกลุ่มนี้ ได้แก่

เกณฑ์	ประเภทกิจการและกิจกรรม	การประกอบการ/เงื่อนไข
๓. กลุ่มสีเหลือง (ความเสี่ยงปานกลางถึงสูง)		<ul style="list-style-type: none"> • สถานที่รวมร้านค้าขนาดเล็ก เช่น ตลาดสด ตลาดนัด ตลาดอาหาร ฟู้ดเซ็นเตอร์ • สถานประกอบการขนาดใหญ่ เช่น ห้างสรรพสินค้า ร้านค้าโมเดิร์นเทรด คอมมูนิตีมอลล์ เป็นต้น • สถานประกอบการขนาดเล็กติดแอร์มีการสัมผัสตัว เช่น ร้านทำผม คลินิกความงาม คลินิกแพทย์ คลินิกทำฟัน เป็นต้น • สถานที่พาบางประเภท มีพื้นที่ห่างกันที่มีการระบายอากาศ เช่น สนามแบดมินตัน สระว่ายน้ำ ฯลฯ
๔. กลุ่มสีแดง (ความเสี่ยงสูง)	กิจการหรือกิจกรรมที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรคไปในหลายพื้นที่ และการแพร่เชื้อในสถานที่อยู่ในเกณฑ์สูง และมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และสังคมอยู่ในเกณฑ์ต่ำ	<p>ยังจะไม่เปิดให้ดำเนินการ จนกว่าจะมีมาตรการหรือหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่แสดงให้เห็นว่ามีความปลอดภัย จึงสามารถทบทวนให้เปิดบริการ โดยประเภทธุรกิจในกลุ่มนี้ ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> • สถานประกอบการขนาดเล็กติดแอร์ มีการนั่งอยู่กับที่นานๆ เช่น ร้านเกมส์ ร้านอินเทอร์เน็ต ฯลฯ • สถานประกอบการที่อยู่ในห้องแอร์ มีลักษณะที่ผู้ใช้บริการต้องนั่งนานเป็นระยะเวลาจำนวน ๑-๒ ชั่วโมง เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน โรงละคร โรงมหรสพอื่นๆ และร้านนวด • สถานประกอบการที่มีการชุมนุมผู้คนจำนวนมาก อยู่ในสถานที่ปิด เช่น ศูนย์การแสดงสินค้า ศูนย์ประชุม ห้องจัดเลี้ยงขนาดใหญ่ • สถานประกอบการที่ชักนำให้มีการเคลื่อนที่ของคนข้ามพื้นที่ เช่น สถาบันกวดวิชา ฯลฯ <ul style="list-style-type: none"> • สถานประกอบการที่มีการชุมนุมผู้คนจำนวนมาก อยู่ในสถานที่เปิดแต่ชวนให้เสี่ยงดัง ตะโกน เชียร์ เช่น สนามกีฬา • สถานประกอบการที่มีหลักฐานชัดเจนว่าเป็นแหล่งแพร่เชื้อ เนื่องจากมีพื้นที่ปิดอากาศไม่ถ่ายเท มีกิจกรรมที่มีการเสี่ยง ตะโกน เชียร์ ประกอบด้วย ผับ บาร์ คาราโอเกะ สนามมวย โรงเรียนสอนมวย สนามกีฬา ในห้องแอร์

ในท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รัฐบาลไทยยังได้มีมาตรการรณรงค์ “พลเมืองตื่นรู้ ช่วยชาติสู้ภัยโควิด ๑๙ ระยะฟื้นฟูคุณภาพชีวิต” และมีคู่มือเตรียมความพร้อมการเปิดสถานประกอบการ และการรณรงค์สร้างความตระหนักแก่ประชาชนต่อการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค

3 ส. ที่ควรหลีกเลี่ยง
 ตระหนักถึงระดับความเสี่ยงในสถานที่ต่างๆ

มีพื้นที่ซึ่งโควิด 19 สามารถแพร่ได้ง่ายขึ้น

- 1 สถานที่แออัดที่มีผู้คนจำนวนมาก
- 2 สถานที่ลับคิปลั้ลัดที่ผู้คนต้องคุยกันในระยะใกล้
- 3 สถานที่แคบและเปิดที่มีการระบายอากาศไม่ดี

ความเสี่ยงจะสูงขึ้นเมื่อมีปัจจัยเหล่านี้กับซ้อนกัน
 แม้จะมีการผ่อนคลายมาตรการแล้ว เรายังคงต้องระวังว่าจะไปที่ไหน และลดความเสี่ยงของ 3 ส. นี้

คุณควรทำอะไรบ้าง

- 1 สวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลาในสถานที่แออัด
- 2 รักษาระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตรจากผู้อื่น
- 3 เมื่อทำได้ เปิดประตูหน้าต่างเพื่อให้อากาศถ่ายเท
- 4 รักษาความสะอาดของมือและปากเวลาไอจาม
- 5 ไม่ไปงานสังสรรค์หรือรวมตัวกันเป็นจำนวนมาก

หากพบว่าตัวเองป่วย อยู่บ้าน ออกกำลังกายไปเพื่อพบแพทย์

แหล่งที่มา : WHO Thailand

รวมพลังพลเมืองตื่นรู้ สู้ภัยโควิด 19

การจัดการข้อมูลข่าวสารโรคโควิด 19 ในชุมชน

- 1 ระบุข้อมูลข่าวสารในชุมชน
เพื่อที่ประชาชนได้รับข้อมูลที่ถูกต้องที่สถานการณ์ ไม่เกิดความตระหนก
- 2 ติดตามข้อมูลและช่องทางสื่อสารที่เหมาะสม
ซึ่งอาจเป็นผู้มีชื่อเสียงจากเครือข่ายหรือสื่อมวลชน เช่น เจ้าหน้าสาธารณสุข หรือ sw.ส.ด. ีดีทอล์ก "อีกรุ่นแอมเอ" และ "แฉอห้หนต บอกลีโหว"
- 3 กำหนดบุคคลผู้ให้ข้อมูลในชุมชน
ซึ่งอาจเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญหรือมีความเกี่ยวข้องโดยตรง เช่น เจ้าหน้าสาธารณสุข หรือ sw.ส.ด. ีดีทอล์ก "อีกรุ่นแอมเอ" และ "แฉอห้หนต บอกลีโหว"
- 4 ฝึกอบรมข่าวสารที่สร้างความเข้าใจ
ไม่สร้างความตื่นตระหนกหรือความกลัว การอบรมอาจมีสื่อมวลชนหรืออาสาสมัครที่เป็นส่วนต่อประสานกับผู้ช่วย

การสนับสนุนให้ความช่วยเหลือในชุมชน

- 1 ผู้ที่ดำรงสถานการณ์และครอบครัว
ต้องการกำลังใจและการสนับสนุน คนในชุมชนควรเห็นใจและให้ความช่วยเหลือ
- 2 ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก และผู้ป่วยโรคเรื้อรัง
เป็นกลุ่มเสี่ยง ต้องช่วยกันป้องกันไม่ให้ติดเชื้อกับจำนวนมาก
- 3 ผู้ที่มีสุขภาพดี สามารถสนับสนุนช่วยเหลือ
ช่วยเหลือผู้ที่มีความพิการ เช่น อัมพาตหรือการได้ยินบกพร่องของเองและครอบครัว

○ ร่วมทำเรื่องและแจ้งข้อมูลข่าวสารแก่ทุกครัวเรือนในชุมชน ครัวเรือนเสี่ยงโรค
○ สนับสนุนสิ่งที่จำเป็นสำหรับชุมชน เช่น วัสดุอาหารเสริมสำหรับผู้ด้อยค่าและครอบครัว
○ ปรึกษาหารือกับอาสาสมัครสาธารณสุข ส่งเสริมกิจกรรมฝึกภาคปฏิบัติหรือ
○ ปรึกษาหารือกับอาสาสมัครสาธารณสุข

สายด่วน
1422

แหล่งที่มา : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)

รัฐบาลยังได้ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในระดับกระทรวงและระดับปฏิบัติการ โดยมีการออกเอกสาร “คู่มือและแนวทางการปฏิบัติการพลเมืองตื่นรู้ สู้ภัยโควิด ๑๙ ในระดับพื้นที่ “คู่มือและแนวทางการปฏิบัติการพลเมืองตื่นรู้ ช่วยชาติสู้ภัยโควิด ๑๙ ระยะฟื้นฟูคุณภาพชีวิต”^{๑๘๘} เพื่อสร้างการเรียนรู้ทางสังคมและขับเคลื่อนกลไกการทำงานให้เกิดผลที่ดีต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรมในทุกบริบท

แนวทางการจัดวางปรึกษาหารือ รวมพลังพลเมืองตื่นรู้ ช่วยชาติ สู้ภัยโควิด 19 ในระดับพื้นที่

แหล่งที่มา : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)

แนวทางการปฏิบัติการพลเมืองตื่นรู้ ช่วยชาติสู้ภัยโควิด 19 ระยะฟื้นฟูคุณภาพชีวิต

แหล่งที่มา : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)

นอกจากมาตรการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) แล้ว รัฐบาลไทยยังได้มีมาตรการในการเยียวยาช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ อาทิ มาตรการให้ความช่วยเหลือลูกหนี้ของสถาบันการเงิน มาตรการเกี่ยวกับนักลงทุนตลาดทุน มาตรการช่วยเหลือด้านการเงิน ให้อู่หรือพักชำระหนี้ของหน่วยงานภาครัฐ (ที่ไม่ใช่ธนาคารรัฐ) มาตรการช่วยเหลือธุรกิจประกันภัย มาตรการเยียวยาแรงงานที่ไม่อยู่ในระบบประกันสังคม เช่น สนับสนุนเงินจำนวน ๕,๐๐๐ บาทต่อเดือน เป็นระยะเวลาจำนวน ๓ เดือน โครงการสินเชื่อฉุกเฉิน โครงการสินเชื่อพิเศษเพิ่มเติม โครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำสำหรับสำนักงานธนาคุณเคราะห์ มาตรการเลื่อนเวลาการชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา มาตรการเพิ่มวงเงินหักลดหย่อนค่าเบี้ยประกันสุขภาพ มาตรการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสำหรับค่าตอบแทนในการเลี้ยงภัยของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข มาตรการเสริมความรู้ มาตรการดูแลและเยียวยาผู้ประกอบการของกระทรวงการคลัง มาตรการบรรเทาภาระค่าธรรมเนียมของส่วนงานราชการ รัฐวิสาหกิจ มาตรการช่วยเหลือธุรกิจ SMEs และรักษาเสถียรภาพของตลาดตราสารหนี้ภาคเอกชน มาตรการช่วยเหลือผู้ประกอบการขนส่งและผู้ประกอบอาชีพขับรถสาธารณะทุกประเภท มาตรการกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ฯลฯ^{๑๐}

อย่างไรก็ตาม ในระดับกระทรวงต่างๆ ได้มีมาตรการและแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับนโยบายประเทศ และยุทธศาสตร์ของ "คณะกรรมการบริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-๑๙) "

๕.๑.๒ มาตรการระดับกระทรวงวัฒนธรรม

กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินงานในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยมีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ได้รับทราบคำแนะนำเกี่ยวกับเทศกาล ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีอื่นๆ และพิธีทางศาสนาในสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และมีมติคณะรัฐมนตรี วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ และวันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓ รับทราบรายงานความคืบหน้าการดำเนินงานของกระทรวงวัฒนธรรมภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน : กรณีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-19) โดยกระทรวงวัฒนธรรมได้มีการดำเนินงาน ดังนี้

๑) แต่งตั้งคณะทำงานศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) กระทรวงวัฒนธรรม โดยมีหน้าที่ในการเสนอแนะนโยบาย จัดทำแนวทาง และมาตรการในการป้องกันและแก้ไขที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในมิติศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม รวมถึงหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรคดังกล่าว

๒) มอบหมายให้หน่วยงานในสังกัดดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อเป็นการติดตามเฝ้าระวัง และให้ความช่วยเหลือประชาชนในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รวมทั้งดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี และมาตรการที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

๓) บูรณาการความร่วมมือกับชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลังบวร (บ้าน-ชุมชน วัด-ศาสนสถาน โรงเรียน-ราชการ) และภาคีเครือข่าย เพื่อป้องกันและบรรเทาสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

๔) ในระดับภูมิภาค มอบหมายสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ทุกจังหวัดนำเรียนผู้ว่าราชการจังหวัด และเร่งรัดประชาสัมพันธ์ประกาศกระทรวงวัฒนธรรมฯ ไปยังผู้เกี่ยวข้อง อาทิ สื่อมวลชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เจ้าคณะจังหวัด ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้นำพลังบวร (บ้าน-ชุมชน วัด-ศาสนสถาน โรงเรียน-ราชการ) และผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ รวมทั้งผลิตและเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์อื่นๆ ให้ครอบคลุมถึงประชาชนทุกหมู่บ้านทุกชุมชนในพื้นที่จังหวัด

ทั้งนี้ โดยมีการออกมาตรการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๕.๑.๒.๑ มาตรการและแนวทางปฏิบัติในการเฝ้าระวังและป้องกันการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้แก่

- ๑) ไม่อนุญาติ หรืออนุญาตให้ข้าราชการและบุคลากรลาพักผ่อนเพื่อเดินทางไปประเทศกลุ่มเสี่ยง
- ๒) ห้ามข้าราชการและบุคลากรเดินทางไปราชการในประเทศกลุ่มเสี่ยง
- ๓) กรณีข้าราชการหรือบุคลากร หากมีอาการสงสัยว่าจะติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)
  - หากแพทย์แนะนำให้ลาป่วย ต้องแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาทราบและหยุดงาน เพื่อสังเกตอาการตนเองอยู่ที่บ้านตามระยะเวลาที่แพทย์แนะนำ
  - ผู้บังคับบัญชารายงานหัวหน้าส่วนราชการหรือผู้ว่าราชการจังหวัดทราบโดยเร็ว และพิจารณาอนุญาตให้ปฏิบัติงานที่บ้านตามความเหมาะสม
  - เมื่อครบกำหนดและแพทย์ลงความเห็นว่าไม่มีอาการป่วยแล้ว ให้แจ้งผู้บังคับบัญชาการตามลำดับชั้นจนถึงหัวหน้าส่วนราชการหรือผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อรายงานตัวกลับเข้าปฏิบัติราชการ พร้อมแสดงใบรับรองแพทย์ทั้งระหว่างป่วย และใบรับรองว่าไม่มีอาการป่วยแล้ว

๔) ให้บุคลากร “กินร้อน ช้อนกลาง ล้างมือ” และควรใช้หน้ากากอนามัยทางการแพทย์ เพื่อป้องกันแพร่กระจายเชื้ออย่างเคร่งครัด

๕) กรณีการจัดประชุม สัมมนา หรือกิจกรรมอื่นๆ ควรดำเนินการให้คำแนะนำการป้องกันควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

๕.๑.๒.๒ แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับเทศกาล ประเพณี พิธีทางศาสนา และพิธีการต่างๆ
กรณีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ลงวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓
 เน้นให้มีการงดหรือเลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี พิธีทางศาสนาที่เป็นกรรวมคนหมู่มากออกไปก่อน และกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยงวุดที่ต้องจัดงาน โดยกระทรวงวัฒนธรรมได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติ

ที่มีความเข้มงวดมากขึ้น ทั้งนี้ ได้ขอความร่วมมือกรุงเทพมหานคร และผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด รวมทั้งสถานีวิจัย โทรทัศน์ และสื่อมวลชนต่างๆ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ไปยังประชาชนทั่วประเทศ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน ได้นี้^{๑๙๑}

๑) ประชาสัมพันธ์ การดูแลและแนวทางการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ให้ศาสนิกชนทราบอย่างทั่วถึง

๒) จัดจัดกิจกรรมที่มีคนจำนวนมาก ลดความแออัด ระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรม เลี่ยงเปิดเครื่องปรับอากาศ ให้แสงเข้าถึงและอากาศถ่ายเท เลี่ยงการใช้พรม

๓) คัดกรองศาสนิกชน นักบวช ผู้ดูแลสถานที่ โดยล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ก่อนเข้าและออกจากศาสนสถาน อุณหภูมิเกิน ๓๗.๕๐ องศาเซลเซียส ไม่อนุญาตให้เข้าร่วมกิจกรรม พบผู้ป่วยให้แยกออก อำนวยความสะดวกในการส่งกลับบ้าน หรือไปโรงพยาบาล ศาสนิกชนที่มีอาการป่วยดเข้าศาสนสถาน สวมหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้าตลอดเวลาที่ทำกิจกรรม นักบวช ผู้ดูแลสถานที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนาหรือ (COVID-19) ให้หยุดประกอบพิธีกรรมทุกประเภท

- ทำความสะอาดศาสนสถาน
- จัดจุดบริการเจลแอลกอฮอล์ และหรือหน้ากากอนามัย

ประกาศกระทรวงวัฒนธรรม

เรื่อง แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับเทศกาลประเพณีสงกรานต์

ปฏิบัติ

เพื่อสืบสานเทศกาลประเพณีสงกรานต์ให้ปฏิบัติ ดังนี้

- ◆ สรงน้ำพระพุทธรูปที่บ้าน
- ◆ การแสดงความกตัญญู และขอพรต่อพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่

อยู่บ้านเดียวกัน
๑. กราบไหว้และขอพร
๒. เว้นระยะห่างระหว่างบุคคล ๑-๒ เมตร
๓. สวมใส่หน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัย

งดเว้น

งดเว้นการจัดงานสงกรานต์ในกรุงเทพฯ
งดเว้นการเดินทางกลับภูมิลำเนา
งดเว้นการรดน้ำขอพรญาติผู้ใหญ่ผู้ถูกรับ
งดเว้นเข้าร่วมกิจกรรมที่มีคนหมู่มาก

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอำนาจเจริญ

ศาสนสถานปลอดภัย

ท่ามกลาง COVID-19

- 1 สร้างภูมิคุ้มกันด้วยความรู้**
ควรจัดหาสื่อความรู้ในการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อให้แก่ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา เช่น โบสถ์คริสต์ ให้ความรู้เกี่ยวกับการล้างมือ การสวมหน้ากาก เป็นต้น โดยสามารถดาวน์โหลดได้ที่เว็บไซต์กรมควบคุมโรค
- 2 งดปรนนิบัติกันต้องมีพร้อม**
ควรจัดหาเจลล้างมือแอลกอฮอล์ และหน้ากากอนามัยไว้ตามบริเวณต่างๆ เช่น จุดประชาสัมพันธ์ ประตูทางเข้า ห้องสุทธา จุดปฐมพยาบาล เป็นต้น
- 3 มีจุดปฐมพยาบาล**
ควรจัดจุดปฐมพยาบาลเพื่อเตรียมการดูแลรักษาเบื้องต้นแก่ผู้ป่วย โดยให้แยกผู้ป่วยออกจากคนอื่น รวมทั้งอำนวยความสะดวกในการส่งกลับบ้านหรือโรงพยาบาล
- 4 เน้นทำความสะอาดจุดเสี่ยง**
หมั่นทำความสะอาดจุดปรนนิบัติและบริเวณที่มีผู้สัมผัสปริมาณมาก เช่น รวมน้ำโด ลูกบิดประตู ท่อน้ำ โฉล้ระฆัง กระบอกเชยเมธี ค้าน้ำยักพอก หรือน้ำยาทำความสะอาดที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ 70%
- 5 หากงดลดความแออัด**
การลดความแออัดของผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น กระจายมุมประกอบพิธีกรรม สามารถช่วยลดความเสี่ยงในการติดเชื้อได้

- ข้อมูลจาก กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข -

กรมการศาสนา www.Dra.go.th @Dra.go.th

แหล่งที่มา : กระทรวงวัฒนธรรม

แหล่งที่มา : กรมศาสนา

๕.๑.๒.๓ แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับเทศกาลประเพณีสงกรานต์ ลงวันที่ ๗ เมษายน พ.ศ.๒๕๖๓ โดยมีแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับเทศกาล ประเพณี พิธีทางศาสนา และพิธีการต่างๆ กรณีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยประกาศเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓ คือ ๑) งดเว้นการจัดงานสงกรานต์ในทุกกระดับ ๒) งดเว้นการเดินทางกลับภูมิลำเนา ๓) งดเว้นการรดน้ำขอพรญาติผู้ใหญ่ทุกกรณี ๔) งดการเข้าร่วมกิจกรรมที่มีการรวมตัวกันของคนหมู่มาก หรือเดินทางไปในพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรคโดยเด็ดขาด ๕) เพื่อสืบสานเทศกาลประเพณีสงกรานต์ให้ปฏิบัติ โดยให้ ๕.๑) สรงน้ำพระพุทธรูปที่บ้าน ๕.๒) การแสดงความกตัญญูและขอพรต่อพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ที่อาศัยอยู่บ้านเดียวกันให้แสดงออกด้วยวิธีการกราบไหว้และขอพร โดยเว้นระยะห่างระหว่างบุคคลจำนวน ๑-๒ เมตร และปฏิบัติตามคำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด สมาชิกในครอบครัวทุกคนต้องสวมหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้า ๕.๓) การแสดงความกตัญญู และขอพรต่อพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ที่อยู่ใกล้กัน ให้แสดงออกผ่านช่องทางโทรศัพท์หรือสื่อออนไลน์^{๑๙๒}

๕.๑.๒.๔ แนวทางการปฏิบัติช่วงเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก พ.ศ. ๒๕๖๓ ลงวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓ และกระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมการศาสนา (ศน.) ประสานไปยังสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) ในการออกมาตรการรณรงค์และแนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมทางศาสนา เนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา ในลักษณะเดียวกับเทศกาลวันสงกรานต์โดยให้งดเว้นจัดกิจกรรม เพื่อเป็นการลดการรวมกลุ่มคน ให้ใช้เวลาทำบุญตักบาตรในเวลาอันรวดเร็ว หรือหากวัดใดจัดกิจกรรมเวียนเทียน จะต้องจำกัดจำนวนคน และให้เว้นระยะห่างในการเดินรอบพระอุโบสถ โดยให้แต่ละวัดพิจารณาขนาดพื้นที่ที่จะรองรับจำนวนคน ตลอดจนรณรงค์ให้ประชาชนสวมหน้ากากอนามัยที่บ้าน เป็นต้น^{๑๙๓}

ส่วนวันอาสาฬหบูชาและเข้าพรรษา พ.ศ. ๒๕๖๓ กระทรวงวัฒนธรรมให้ดำเนินงานตามข้อปฏิบัติ และคำแนะนำการป้องกันควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข และตามมาตรการผ่อนปรนระยะที่ ๕ ของรัฐบาล โดยเริ่มวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ และแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับเทศกาล ประเพณี พิธีทางศาสนา และพิธีการต่างๆ กรณีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ประกาศไว้ โดยวันอาสาฬหบูชา และช่วงเทศกาลเข้าพรรษา พ.ศ. ๒๕๖๓ กระทรวงวัฒนธรรมได้ร่วมกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาตามความพร้อมของแต่ละจังหวัด เช่น พิธีหล่อเทียนการแห่เทียนพรรษา การถวายเทียนพรรษา การทำบุญตักบาตร การแสดงพระธรรมเทศนา พิธีเวียนเทียน การปฏิบัติธรรม การประดับธงชาติและธงธรรมจักร การจัดนิทรรศการวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชนรักษาศีล ลดละ เลิก อบายมุข ตลอดพรรษา^{๑๙๔} ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมทุกประเภท ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำการป้องกันควบคุมโรค^{๑๙๕}

๕.๑.๒.๓ มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในกองถ่าย โดยกระทรวงวัฒนธรรมได้ออกมาตรการผ่อนปรนกรณีผู้ประกอบการด้านภาพยนตร์ วิดีทัศน์

และโทรทัศน์ เพื่อบรรเทาผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) แบ่งเป็น ๒ ช่วง

๑) มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในกองถ่าย
ตามมาตรการผ่อนปรนระยะที่ ๒ ของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (ศบค.) เริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓^{๑๖} โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย กิจกรรมถ่ายทำภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ ส่วนงานหน้าฉากรวมกลุ่มได้ไม่เกินจำนวน ๑๐ คน ส่วนแผนงานอื่น รวมกลุ่มได้ไม่เกินจำนวน ๕ คน ได้แก่ แผนกกล้อง ช่างภาพ ช่างไฟ แผนกเสียง แผนกอุปกรณ์เคลื่อนกล้อง แผนกฉากและศิลปกรรม อุปกรณ์ประกอบฉาก แผนกเสื้อผ้า/แต่งหน้าทำผม ผู้กำกับ และนักแสดง แผนกจัดการกองถ่าย/แผนกจัดการสถานที่/แผนกสวัสดิการกองถ่ายให้แยกจากส่วนงานถ่ายทำ และแยกอาหาร และเครื่องดื่มรายบุคคล รวมทั้งงานหน้าฉากและทุกแผนก จำนวนคนไม่เกิน ๕๐ คน

ในมาตรการ กำหนดให้มีการลงทะเบียนทีมงานในกองถ่ายทุกคนก่อนเข้าและออกจากกองถ่ายทำ และใช้แอปพลิเคชันติดตามตัวทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ตามความเหมาะสม รวมทั้งอาจให้มีการบันทึกข้อมูลที่เป็นประวัติเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ช่วงระยะเวลาจำนวน ๑๕ วันก่อนร่วมงาน เช่น เดินทางไปในที่ชุมนุมชน ที่สาธารณะที่มีคนรวมกันจำนวนมาก ใกล้ชิดกับผู้ป่วยปอดอักเสบหรือผู้ป่วยที่มีอาการระบบทางเดินหายใจ นอกจากนี้แผนกงานหลังฉาก ทั้งแผนกจัดการกองถ่าย แผนกการจัดการสถานที่ แผนกสวัสดิการกองถ่าย แผนกกล้อง และช่างภาพ ช่างไฟ ช่างเสียงและอุปกรณ์เคลื่อนกล้อง แผนกฉาก และศิลปกรรม อุปกรณ์ประกอบฉากแผนกเสื้อผ้า แต่งหน้าทำผมและอื่นๆ ควรจัดให้มีการแยกการทำงานให้ห่างกันอย่างชัดเจน และลดการพูดคุยหรือสัมผัสใกล้ชิด รวมทั้งเว้นการถ่ายทำฉากที่ต้องสัมผัสใกล้ชิด และเข้าถึงตัว เช่น ฉากต่อสู้ ฉากแสดงความรัก โอบกอด จูบ พุดเสียงดัง ซึ่งอาจใช้เทคนิคพิเศษแทนไปก่อน

นอกจากนี้ ยังกำหนดแนวทางการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมหลักและมาตรการเสริมสำหรับ พื้นที่ถ่ายทำภาพยนตร์และวีดิทัศน์ โดยเจ้าของ/ผู้ควบคุมกองถ่ายต้องจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้แก่ (๑) ให้มีจุดบริการล้างมือด้วยสบู่หรือแอลกอฮอล์เจล หรือน้ำยาฆ่าเชื้อโรค รอบบริเวณพื้นที่ปฏิบัติงานและสามารถให้บริการได้อย่างเพียงพอ (๒) จัดให้มีจุดคัดกรองอาการป่วย ไข้ ไอ จาม หรือเป็นหวัด (๓) แจ้งเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ล่วงหน้าก่อนการถ่ายทำ เพื่อให้การกำกับดูแลเป็นไปตามมาตรการฯ ที่กำหนด (๔) ควรทำสัญลักษณ์ การเว้นระยะห่างระหว่างกัน ๑-๒ เมตร ในบริเวณทุกจุดที่มีที่นั่ง เช่น หน้ามอนิเตอร์ ห้องพักนักแสดงและทีมงาน จุดรับประทานอาหาร (๕) จัดให้มีการระบายอากาศที่ดีขณะถ่ายทำภายในอาคาร และเลี่ยงการถ่ายทำในบริเวณที่อากาศถ่ายเทไม่สะดวก (๖) เลือกใช้พื้นที่ถ่ายทำที่มีบริเวณกว้างเพียงพอ เพื่อให้แบ่งพื้นที่ตามส่วนงานให้ชัดเจน ในอัตราส่วนจำนวน ๑ คนต่อ ๑๐ ตารางเมตร แต่ละส่วนงานห่างกันอย่างน้อย ๒ เมตร (๗) ควรจัดให้มีจุดรับประทานอาหารที่มีอากาศถ่ายเท ไม่คับแคบจนเกินไป และให้มีการจัดอาหารและเครื่องดื่มเป็นส่วนบุคคล ไม่ให้ตักอาหารในภาชนะหรือใช้อุปกรณ์ร่วมกัน

๒) มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในกองถ่าย
ตามมาตรการผ่อนคลายเป็นระยะที่ ๔ ของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (ศบค.) เริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓^{๑๙๗} โดยสาระสำคัญของมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในกองถ่ายในระยะนี้ คือ

(๑) การถ่ายทำรายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ เมื่อรวมคณะทำงานหน้าฉาก และทุกแผนกมาแล้วจะต้องมีจำนวนไม่เกิน ๑๕๐ คน ในกรณีรายการโทรทัศน์ที่มีผู้เข้าชม กำหนดผู้ชมในห้องอัดรายการจำนวนไม่เกิน ๕๐ คน

(๒) เจ้าของ/ผู้ควบคุมกองถ่ายต้องจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เช่น จัดให้มีจุดบริการล้างมือด้วยสบู่ หรือแอลกอฮอล์เจล หรือน้ำยาฆ่าเชื้อโรค รอบบริเวณพื้นที่ปฏิบัติงาน และสามารถให้บริการได้อย่างเพียงพอ จัดให้มีจุดคัดกรองอาการป่วยไข้ ไอ จาม หรือเป็นหวัด

(๓) ต้องเว้นระยะห่างระหว่างกันประมาณ ๑-๒ เมตร ในบริเวณทุกจุดที่มีที่นั่ง เช่น หน้ามอนิเตอร์ ห้องพักนักแสดงและทีมงาน แบ่งสัดส่วนพื้นที่การปฏิบัติงานของแต่ละฝ่ายที่ชัดเจน และหลีกเลี่ยงการพบปะหรือรวมกลุ่มกัน กำหนดให้ทุกคนในกองถ่ายสวมหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้าตลอดเวลา การทำงาน และจัดจุดรับประทานอาหาร

อย่างไรก็ตาม นอกจากมาตรการต่างๆ ที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินงานนั้น กระทรวงวัฒนธรรมยังได้เน้นความเข้มงวดในกิจกรรมบางประเภท โดยขอให้มีการงด หรือเลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี พิธีทางศาสนาที่เป็นกรรวมคนหมู่มากออกไปก่อน และกรณีที่มีความจำเป็นที่ต้องจัดงาน ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติที่มีความเข้มงวดมากขึ้น

นอกจากนี้ กระทรวงวัฒนธรรมยังได้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องอีกหลายด้าน อาทิ การจัดทำจดหมายเหตุเพื่อบันทึกเหตุการณ์สำคัญของประเทศไทย : กรณีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) กระทรวงวัฒนธรรมได้รวบรวมข้อมูล ข่าว และเหตุการณ์เกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค ทั้งในรูปข้อมูลเอกสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การจัดทำองค์ความรู้ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับเทศกาล ประเพณี พิธีทางศาสนา และพิธีการต่างๆ เพื่อรณรงค์การป้องกันตนเองจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยเผยแพร่ออกอากาศรายการวิทยุชุมชน คลิปวีดิทัศน์ อินโฟกราฟฟิก รวมถึงการมีกิจกรรมรณรงค์ทางวัฒนธรรมเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เช่น รณรงค์เวียนเทียน-ฟังธรรมออนไลน์ “อ่านออนไลน์ ลดความเสี่ยง เลี่ยงโควิด-๑๙” ลดการละหมาดในมัสยิด/สุเหร่า

กระทรวงวัฒนธรรมยังได้ร่วมมือกับกระทรวงมหาดไทย โดยสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผลิตหน้ากากอนามัยชนิดผ้า โดยแกนนำพลังบรรพชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านชุมชน วัด-ศาสนสถาน โรงเรียน-ราชการ) และร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อแจกจ่ายให้กับประชาชน

การสนับสนุนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) จัดตั้งโรงงานช่วยเหลือผู้ประสบความยากลำบาก ในสถานการณ์โรคระบาดตามความจำเป็นในแต่ละพื้นที่ และนำมามาตรการของกระทรวงสาธารณสุข มาใช้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด อาทิ การเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล ให้ทุกคนสวมหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้า มีจุดตรวจวัดอุณหภูมิ และจุดบริการเจลแอลกอฮอล์ เป็นต้น ตลอดจนสนับสนุนการดำเนินงาน ของกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงอื่นๆ ในทุกมิติ เพื่อการป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในชุมชน

นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดทำแบบสำรวจการรับรู้ข้อมูลข่าวสารตามแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับ เทศกาล ประเพณี พิธีทางศาสนา และพิธีการต่างๆ กรณีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในประชาชนที่เป็นเครือข่ายชุมชนคุณธรรม และผู้นำพลังบรร (บ้าน-ชุมชน วัด-ศาสนสถาน โรงเรียน-ราชการ) และการสำรวจสถานการณ์ประชาชนที่ได้รับการช่วยเหลือตามมาตรการของรัฐบาล เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวางแผนเพื่อเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบในมิติวัฒนธรรม อีกทั้ง กระทรวงวัฒนธรรม ยังมีการปรับการทำงานนอกที่ตั้งสำนักงาน และเหลื่อมเวลาทำงานของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ตามมติคณะรัฐมนตรี รวมทั้งการดำเนินงานในส่วนที่ให้บริการประชาชน ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน ใช้ช่องทางออนไลน์ในการใช้บริการแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ในช่วงเวลาที่ได้มีการประกาศปิดแหล่งเรียนรู้ ดังกล่าว อาทิ บริการหนังสือออนไลน์ของสำนักหอสมุดแห่งชาติ บริการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเสมือนจริง (Virtual Museum) และอุทยานประวัติศาสตร์เสมือนจริง (Virtual Historical Park) ทางเว็บไซต์ของกรมศิลปากร

๕.๑.๒.๔ มาตรการและแผนการฟื้นฟูเยียวยาทางวัฒนธรรม

กระทรวงวัฒนธรรมได้มีแผนยุทธศาสตร์ในการฟื้นฟูเยียวยาภาคงานวัฒนธรรม โดยคณะรัฐมนตรี (ครม.) เห็นชอบกรอบนโยบายการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในด้านต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเยียวยา และฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในการนี้ กระทรวงวัฒนธรรมได้นำเสนอแผนและโครงการเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมในมิติของวัฒนธรรม ให้ประชาชนมีรายได้ สร้างงานสร้างอาชีพในท้องถิ่นและชุมชน วงเงินงบประมาณจำนวน ๗,๐๐๐ ล้านบาท ไปยังคณะกรรมการกลั่นกรองการใช้จ่ายเงินกู้พิจารณา^{๑๔๘}

๑) แผนงานหรือโครงการลงทุนและกิจกรรมการพัฒนาที่สามารถพลิกฟื้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพิ่มศักยภาพ และยกระดับการค้า การผลิต และการบริการ ในสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ ครอบคลุมภาคการเกษตร อุตสาหกรรม การค้าการลงทุน ท่องเที่ยว และบริการ มีจำนวน ๙ โครงการ ได้แก่ (๑) โครงการเปิดพื้นที่อุทยานวัฒนธรรม ส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ไทย ในเวทีโลก (๒) โครงการผลิตภาพยนตร์และวิดิทัศน์ เพื่อฟื้นฟูอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวิดิทัศน์ไทย (๓) โครงการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (๔) โครงการพัฒนาอัตลักษณ์เมืองวัฒนธรรมต้นแบบเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ และความเข้มแข็งของชุมชน อย่างยั่งยืน (๕) โครงการส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทย (Cultural Product Of Thailand : CPOT) สู่สากล (๖) โครงการมาตรฐาน "สำหรับไทย" จากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่ครัวโลก (๗) โครงการรณรงค์

ส่งเสริมความภูมิใจในความเป็นไทยและพัฒนาทักษะสำคัญบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) (๘) โครงการมหกรรมผ้าไหมไหมไทยสู่เส้นทางโลก : Humanity United As One Theme และ (๙) โครงการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนด้วย "บวรวัฒนธรรม Model"^{๑๙๙}

๒) แผนงานฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชนผ่านการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม เพื่อสร้างงานสร้างอาชีพ โดยการส่งเสริมตลาดสำหรับผลิต และผลิตภัณฑ์ของธุรกิจชุมชนที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวหรือภาคบริการอื่นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน การจัดหาปัจจัยการผลิต และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและชุมชน รวมถึงการสร้างความสำเร็จช่องทางตลาด พร้อมทั้งยกระดับมาตรฐาน คุณภาพและมูลค่าเพิ่มของสินค้า และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและชุมชนที่ได้วางกรอบการดำเนินงานไว้ ๖ ด้าน เพื่อให้หน่วยงานในส่วนภูมิภาคของกระทรวงวัฒนธรรม จัดทำโครงการภายใต้กรอบแผนงาน ได้แก่ (๑) แผนงานพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว และเส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (๒) แผนงานส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนด้วยมิติทางวัฒนธรรม (๓) แผนงานพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม (๔) แผนงานส่งเสริมเทศกาล ประเพณี และกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (๕) แผนงานส่งเสริมความภูมิใจในความเป็นไทยและพัฒนาทักษะชีวิตบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) และ (๖) แผนงานส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม^{๒๐๐}

ทั้งนี้ โครงการภายใต้กรอบแผนงานดังกล่าวต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) ก่อนที่จะส่งไปยังสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จะเห็นได้ว่า ในมาตรการเร่งด่วนต่างๆ ที่กล่าวมานั้น ในภาพรวมนอกจากการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบในมิติวัฒนธรรมแล้วยังเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การทำงานกับแผนศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมระดับนานาชาติ และส่งเสริมศิลปินผู้ประกอบการ และผู้สร้างสรรค์งานด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น ศิลปินพื้นบ้าน ลำตัด ลิเก วงดนตรีไทยเพื่อสร้างงาน สร้างรายได้^{๒๐๑} และการจัดทำแผนและโครงการเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมในมิติวัฒนธรรมให้ประชาชนมีรายได้ สร้างงานสร้างอาชีพในท้องถิ่นและชุมชน รวมถึงขับเคลื่อนพลังทางสังคมวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ อาทิ โครงการ “บวรออนทัวร์” ในชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลังบวร (บ้าน-ชุมชน วัด-ศาสนสถาน โรงเรียน-ราชการ) ชุมชนต้นแบบที่มีศักยภาพและมีความพร้อมในการนำวิถีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน มาสร้างแหล่งเรียนรู้และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม^{๒๐๒} ซึ่งถือว่าเป็นโอกาสสำคัญในการใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชนไปสร้างพลังทางวัฒนธรรมเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและวัฒนธรรมฐานรากได้

๕.๒ กฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรม และงานวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อการทำงาน โดยเฉพาะในช่วงที่การแพร่ระบาดรุนแรง รัฐบาลมีมาตรการ “ล็อกดาวน์” ให้ประชาชน “อยู่บ้าน” ดูแลสุขภาพอนามัย กระทรวงวัฒนธรรมได้มีการปรับตัวในด้านระบบการทำงานของบุคลากรให้สอดคล้องกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ทั้งมีการทำงานนอกที่ตั้งสำนักงาน และเหลื่อมเวลาทำงาน การทำงานผ่านระบบออนไลน์ และการให้บริการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมในช่วงเวลาที่ได้มีการประกาศปิดแหล่งเรียนรู้ผ่านช่องทางเสมือนจริง^{๒๐๓} ส่วนในช่วงที่มีการมาตรการผ่อนปรนระยะที่ ๖ ที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ แม้จะมีการผ่อนปรนกิจกรรมและกิจการหลายด้าน แต่เพื่อความปลอดภัย กระทรวงวัฒนธรรมยังคงต้องดำเนินงานตามแนวทางของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (ศบค.) และกระทรวงสาธารณสุข โดยมีการเฝ้าระวังและณรงค์ทางวัฒนธรรม เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่มีโอกาสจะเกิดการแพร่ระบาดในระลอกใหม่ ดังเช่นแนวโน้มที่เกิดขึ้นในนานาประเทศ หากประชาชนขาดวินัยในการดำเนินชีวิต และวัฒนธรรมที่คำนึงถึงความปลอดภัย และความรับผิดชอบต่อสังคม

ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่เกิดขึ้น และแนวโน้มที่เกิดในนานาประเทศที่ยังคงเห็นตัวเลขของผู้ติดเชื้อที่ยังคงสูงขึ้นรายวัน ทำให้ต้องมีการทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับกฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ทั้งนี้ จากการทบทวนกฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรมมีประเด็นสำคัญในกฎหมายและงานด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ดังนี้

๕.๒.๑ กฎหมายงานศิลปะ

๕.๒.๑.๑ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มีประเด็นที่เป็นข้อสังเกต และกลายเป็นประเด็นปัญหาที่มีความเคลื่อนไหวทางสังคม ได้แก่

กฎหมาย/มาตรา	ข้อสังเกต/ประเด็นพิจารณา
<p>● มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้</p> <p>- “โบราณสถาน” หมายความว่า อสังหาริมทรัพย์ ซึ่งโดยอายุ หรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี ทั้งนี้ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดีแหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย</p> <p>* [มาตรา ๔ นิยามคำว่า “โบราณสถาน” แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕]</p> <p>- “โบราณวัตถุ” หมายความว่า สังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ ไม่ว่าจะเป็ นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใด ของโบราณสถาน ซากมนุษย์ หรือซากสัตว์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของ สังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี</p> <p>- “ศิลปวัตถุ” หมายความว่า สิ่งที่ทำด้วยฝีมืออย่างประณีตและมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ [นิยาม “ศิลปวัตถุ” แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕]</p> <p>- “สิ่งเทียมโบราณวัตถุ” หมายความว่า สิ่งทำเทียมโบราณวัตถุหรือส่วนของโบราณวัตถุ ที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ตามพระราชบัญญัตินี้หรือที่อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากร [(นิยาม “สิ่งเทียมโบราณวัตถุ” แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕)]</p>	<p>การตีความนิยามที่ขึ้นอยู่กับ การพิจารณาของกรมศิลปากร และการจัดการโบราณสถาน ที่ยังเป็นข้อกังขาในการบังคับใช้กฎหมาย ทั้งการขึ้นทะเบียน เช่น กรณีโรงหนังสกาล่าที่ถูกตีความหมายว่า มิใช่โบราณสถานที่เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี และการอนุรักษ์ปกป้อง</p>
<p>● มาตรา ๕ การออกหนังสืออนุญาตและการออกใบอนุญาตซึ่งอธิบดีต้องกระทำตามพระราชบัญญัตินี้อธิบดีจะมอบหมายให้ข้าราชการในกรมศิลปากร ซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่าขึ้นไปกระทำแทนหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่ใดเป็นผู้กระทำแทนสำหรับท้องที่นั้น ก็ได้รับมอบหมายให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา</p> <p>เมื่อได้มีประกาศมอบหมายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่ใดกระทำการแทนอธิบดีตามความในวรรคหนึ่งแล้ว คำขอรับหนังสืออนุญาตและใบอนุญาตให้ยื่นต่อผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่นั้น</p> <p>● [มาตรา ๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕]</p>	<p>● ให้กรมศิลปากรเป็นผู้ดูแล โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ ยังไม่มีการกำหนดให้ประชาชน มีสิทธิ์เข้ามามีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์โบราณสถาน และโบราณวัตถุ ซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบทใหม่ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐</p> <p>● มีการซ้อนทับในการดูแลงาน กับท้องถิ่นที่พระราชบัญญัติ กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ และพระราชบัญญัติ กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๙</p>

กฎหมาย/มาตรา	ข้อสังเกต/ประเด็นพิจารณา
<p>หมวด ๕ บทกำหนดโทษ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● มาตรา ๓๑* ผู้ใดเก็บได้ซึ่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ซ่อนหรือฝัง หรือทอดทิ้ง โดยพฤติการณ์ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ และเบียดบังเอาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นเป็นของตนหรือของผู้อื่น ต้องระวาง โทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ * [มาตรา ๓๑ แก้ไขโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕] ● มาตรา ๓๑ ทวิ* ผู้ใดซ่อนเร้น จำหน่าย เอาไปเสีย หรือรับซื้อ รับจํานำ หรือรับไว้ โดยประการใดๆ ซึ่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุอันได้มาโดยการกระทำความผิดตามมาตรา ๓๑ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งได้กระทำไปเพื่อการค้า ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ * [มาตรา ๓๑ ทวิ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕] 	<p>ไม่มีประเด็นปรับปรุงกฎหมาย มีแต่ข้อเรียกร้องการบังคับใช้กฎหมาย ทั้งในสถานการณ์ทั่วไป และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่คาดว่าแหล่งโบราณสถานหลายแห่ง อาจถูกทิ้งร้าง และอาจมีการบุกรุกโบราณสถาน หรือการลักลอบขนย้ายโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุในพื้นที่ต่างๆ ที่จุดพบและยังไม่แจ้งการขึ้นทะเบียน</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● มาตรา ๓๒* ผู้ใดบุกรุกโบราณสถาน หรือทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า หรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งโบราณสถาน ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำต่อโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ * [มาตรา ๓๒ แก้ไขโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕] 	<p>เรื่องการบังคับใช้กฎหมาย ในประเด็นดังกล่าว</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● มาตรา ๓๓* ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า ทำให้ ไร้ประโยชน์ หรือทำให้สูญหายซึ่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ * [มาตรา ๓๓ แก้ไขโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕] ● มาตรา ๓๔* ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๙ มาตรา ๑๒ มาตรา ๑๓ วรรคสองมาตรา ๑๔ ทวิ มาตรา ๑๖ มาตรา ๑๗ หรือมาตรา ๒๐ หรือไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวง ที่ออกตามมาตรา ๑๓ หรือมาตรา ๒๗ ต้องระวาง โทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ * [มาตรา ๓๔ แก้ไขโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕] ● มาตรา ๓๕* ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๐ หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ อธิบดีกำหนดไว้ในหนังสืออนุญาตตามมาตรา ๑๐ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ * [มาตรา ๓๕ แก้ไขโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕] 	<p>เรื่องการบังคับใช้กฎหมาย ในประเด็นดังกล่าว</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● มาตรา ๓๖* ผู้ใดทำการค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ห้ามทำการค้าตามประกาศ ที่ออกตามมาตรา ๑๔ วรรคสอง หรือฝ่าฝืนมาตรา ๑๕ หรือไม่ปฏิบัติ ตามเงื่อนไขที่อธิบดี กำหนดไว้ในหนังสืออนุญาตตามมาตรา ๑๕ ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ * [มาตรา ๓๖ แก้ไขโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕] 	<p>เรื่องการบังคับใช้กฎหมาย ในประเด็นดังกล่าว</p>

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นกฎหมายที่กำหนดภารกิจให้กรมศิลปากรเป็นเพียงหน่วยงานเดียวที่มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามักมีประเด็นที่เป็นข้อสังเกต และถกเถียงทางสังคมในการจัดการทางกฎหมาย อาทิ

๑) การตีความตามกฎหมายที่ขึ้นอยู่กับการศึกษาของกรมศิลปากร ซึ่งตีความภายใต้ บริบทและสถานการณ์ของการจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ซึ่งในบางกรณีตีความ ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ ตามความในมาตรา เช่น กรณีโรงหนังสกาล่าที่ถูกตีความหมายว่า มิใช่โบราณสถานที่เป็นประโยชน์ ในทางศิลปะประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี ขณะที่ภาคศิลปวัฒนธรรม นักประวัติศาสตร์ร่วมสมัย และประชาชนผลักดันให้เกิดการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งโบราณด้วยเหตุคุณค่าในการเป็นแหล่งสะท้อน ประวัติศาสตร์และความทรงจำร่วมของสังคม และในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ก็มีความพยายามขับเคลื่อนในการอนุรักษ์โรงหนังแห่งนี้

หรือกรณีการแก้ไขเขตที่ดินโบราณสถานเขาชะลาแหล่งภาพเขียนสียุคก่อนประวัติศาสตร์ อายุหลักพันปี ในพื้นที่ตำบลลิถล และตำบลยะลา อำเภอเมืองยะลา จากที่ดินจำนวนประมาณ ๘๘๗ ไร่ ๓ งาน ๔๐ ตารางวา ลงเหลือเพียงจำนวน ๖๙๗ ไร่ ๗๕ ตารางวา ประกาศฉบับวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒ และเผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๓ ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคมและความมั่นคงด้วยการขาดแคลนหินในการทำอุตสาหกรรม โดยขณะที่ภาคนักโบราณคดี ภาคศิลปวัฒนธรรม คัดค้านการประกาศดังกล่าวด้วยแหล่งโบราณสถานจะถูกรุกล้ำและเสี่ยงต่อการถูกทำลาย^{๒๐๔} อย่างไรก็ตาม กรมศิลปากรได้ยืนยันในการดูแลแหล่งโบราณคดีดังกล่าวตามกฎหมาย

๒) การจัดการและแนวทางดำเนินงาน พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ กำหนดอำนาจให้กรมศิลปากรเป็นผู้ดูแล และอธิบดีจะมอบหมายให้ข้าราชการในกรมศิลปากรซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่า ขึ้นไปกระทำการ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่ใดเป็นผู้กระทำการแทนสำหรับท้องที่นั้นก็มีมอบหมาย ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ทั้งนี้ ในเรื่องการทำหนดอำนาจและการดูแล ยังพบว่า **พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอน การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒** เพื่อเป็นการกระจายอำนาจ และให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพย์สินทางมรดกศิลปวัฒนธรรมแก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น สืบเนื่องจากการถ่ายโอนภารกิจของกรมศิลปากรสู่หน่วยงานท้องถิ่นในเขตพื้นที่รับผิดชอบ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้บริหาร และช่างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น^{๒๐๕} โดยในหมวด ๒ การกำหนดอำนาจ และหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ โดยในมาตรา ๑๖ ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล

มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตนเองดังนี้ ซึ่งครอบคลุมในเรื่องงานบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น^{๒๐๖}

อย่างไรก็ตาม งานศึกษาเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายและการมีส่วนร่วมของประชาชนตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ โดย นายเรืองฤทธิ์ รักเจริญ พบว่า ภายใต้หลักการดังกล่าวบวกกับคำสั่งกระทรวงวัฒนธรรมที่ ๑๕๗/๒๕๕๗ เรื่อง “แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามความในพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔” ซึ่งให้อำนาจผู้บริหารและพนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถบังคับใช้กฎหมายได้เช่นเดียวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากร ส่งผลให้เกิดปัญหาการทำงานซ้ำซ้อนของภารกิจตามกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายที่มาจาก การอาศัยอำนาจตามกฎหมายที่อยู่ในสถานะระดับเดียวกัน และในบางรายกรณีเกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่เนื่องมาจากการปฏิเสธการปฏิบัติหน้าที่ของกรมศิลปากร ด้วยอ้างว่าไม่ใช่อำนาจหน้าที่ของตนในการบังคับใช้กฎหมาย เพราะหน่วยงานอื่นก็สามารถบังคับใช้กฎหมายได้เช่นเดียวกัน^{๒๐๗} ขณะที่บางประเทศมีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ โดยเนื้อหาของกฎหมายดังกล่าวจะแบ่งภารกิจและภาระหน้าที่ของหน่วยงานของภาครัฐในระดับท้องถิ่นระดับส่วนกลางอย่างชัดเจน ดังนั้น จึงไม่เกิดปัญหาการทับซ้อนของอำนาจหน้าที่ของหน่วยรัฐเช่นสาธารณรัฐอิตาลี เป็นต้น^{๒๐๘}

๓) บทบาทและการมีส่วนร่วมดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กลายเป็นบริบทใหม่ที่สำคัญ ซึ่งแต่เดิมพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ไม่มีการกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิ์เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถาน และโบราณวัตถุ โดยเนื้อหาของกฎหมายดังกล่าวเป็นเพียงการกำหนดหรือมีวัตถุประสงค์ในการกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น^{๒๐๙} ซึ่งยังไม่สอดคล้องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และการดำเนินงานในกฎหมายหลักของประเทศที่มีบทบัญญัติให้การสนับสนุน บทบาท และการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ ในการดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ดังเช่นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ (ฉบับที่ ๑๘) ในส่วนที่ ๑๒ สิทธิชุมชน มาตรา ๖๖ ให้บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิ์ อนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีต ประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมรวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ (ฉบับที่ ๒๐) ที่ได้ระบุ

หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา ๔๓ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี อันดีงาม ทั้งของท้องถิ่นและของชาติ (๒) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลาย ทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(๓) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน หรือชุมชน หรือคว้งวันการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชน หรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้น โดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (๔) จัดให้มี ระบบสวัสดิการของชุมชน สิทธิของบุคคลและชุมชนตามวรรคหนึ่ง หมายรวมรวมถึงสิทธิที่จะ ร่วมกับองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

หมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย มาตรา ๕๐ (๑) พัททษัรรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (๒) ป้องกันประเทศ พัททษัรรักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือ ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (๓) ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด (๔) เข้ารับการศีกษา อบรมในการศีกษาภาคบังคับ (๕) รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ (๖) เคารพและไม่ละเมิดสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิด ความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม (๗) ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ (๘) ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลาย ทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม (๙) เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ (๑๐) ไม่รวมมือ หรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ

หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ

มาตรา ๕๑ หน้าที่ประการหนึ่งที่ระบุในข้อ (๑) อนุรักษ์ ปืนฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย (๒) อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ปืนฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วม ดำเนินการและได้รับประโยชน์ จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๒ การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมี ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสีย สำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศีกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟัง ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณา ดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลและชุมชนยอมมีสิทธิได้รับข้อมูลคำชี้แจงและเหตุผล จากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการ หรืออนุญาตตามวรรคหนึ่งในการดำเนินการ หรืออนุญาต ตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลาย

ทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อน หรือเสียหายให้แก่ประชาชน หรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า

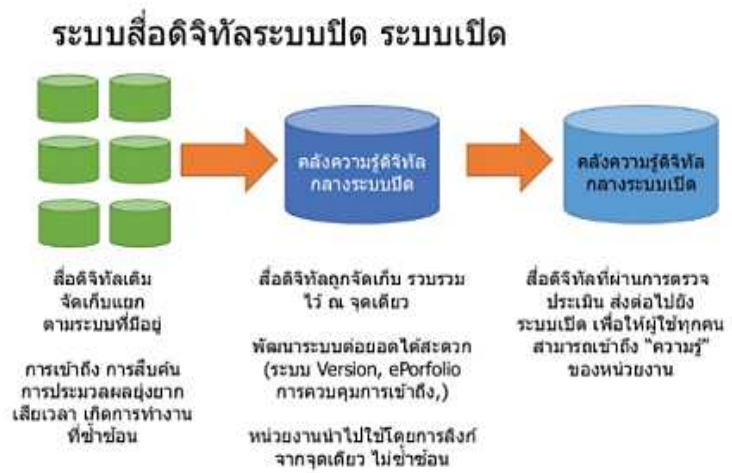
ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ทำให้ประชาชนชาวไทยเกิดการตระหนัก ต่อบทบาทและหน้าที่ในการมีส่วนร่วม ซึ่งที่ผ่านมาและในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โควโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้เห็นการปรากฏการณ์และการตื่นตัวต่อ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) ของการเรียกร้องการอนุรักษ์และปกป้องโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประติมากรรม สถาปัตยกรรมในที่ต่างๆ รวมถึงเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันการบังคับใช้กฎหมาย

ดังเช่นข้อเสนอจากกลุ่มชมรมคนรักศิลปวัฒนธรรมที่เสนอต่อกระทรวงวัฒนธรรม เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ที่ว่า ๑) โปรดสั่งการให้กรมศิลปากรเร่งขึ้นทะเบียนโบราณสถานทั่วประเทศ โดยเร็วที่สุด ๒) โปรดสั่งการให้กรมศิลปากรเคร่งครัดในการดำเนินการทางกฎหมายต่อผู้ทำลายโบราณสถาน อาทิ สิมโบราณ ที่ตำบลบ้านแก้ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งถูกแปลงสภาพปรับเปลี่ยนเป็นสีชมพู หรือที่วัดบางด้วนนอก ตำบลบางด้วน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งได้ทำลายพระพุทธรูปสมัยอยุธยา และหุบอูโบสถ์เก่าทั้งหลัง เป็นต้น ๓) ขอให้กระทรวงวัฒนธรรม ประสานความร่วมมือหาทางออก ในข้อขัดแย้ง หรืออุปสรรคอื่นใด ที่คาบเกี่ยวความรับผิดชอบระหว่างหน่วยงานในการประกาศให้เป็น โบราณสถาน หรือการอนุรักษ์โบราณสถาน ๔) จากข้อจำกัดในการดำเนินงานต่างๆ ของกรมศิลปากร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณเวลาหรือบุคลากร จึงขอให้เร่งสร้างช่องทางเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล หรือบูรณะโบราณสถานตามสิทธิที่ระบุในรัฐธรรมนูญ บุคคลและชุมชน ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญาศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงาม ทั้งของท้องถิ่นและของชาติ (มาตรา ๕๓) โดยกรมศิลปากรทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา หรือพี่เลี้ยงเรื่องความถูกต้อง ในการดูแลบูรณะ และ ๕) โปรดแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ หรืออื่นๆ ที่เป็นการบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจ ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน และบางครั้งอาจมีข้อสงสัยในเรื่องความโปร่งใส^{๒๐๐}

๕.๒.๑.๒ พระราชบัญญัติจัดหาหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖^{๒๐๑} จากการศึกษาที่มีประเด็น ที่เป็นข้อสังเกตพึงพิจารณา เพื่อสร้างความเข้าใจต่อการปฏิบัติใช้กฎหมายในอนาคต สรุปประเด็น ดังตารางนี้

กฎหมาย/มาตรา	ข้อสังเกต/ประเด็นพิจารณา
หมวด ๒ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ <ul style="list-style-type: none"> มาตรา ๑๔ เมื่อเก็บรักษาเอกสารจดหมายเหตุไว้ที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติแล้ว ผู้ใดจะนำออกจาก หอจดหมายเหตุแห่งชาติมิได้ เว้นแต่การนำออกแสดง ณ ที่ใดๆ เป็นการชั่วคราวเพื่อซ่อมแซม หรือด้วยเหตุจำเป็นอื่นใด ทั้งนี้ ตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด มาตรา ๑๕ ให้หอจดหมายเหตุแห่งชาติจัดเอกสารจดหมายเหตุไว้เพื่อให้บริการแก่ประชาชน ในการศึกษา การค้นคว้า การวิจัย หรือการทำสำเนา ทั้งนี้ การเปิดเผยข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารจดหมายเหตุ ให้อยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ การให้บริการการศึกษา การค้นคว้า การวิจัย หรือการทำสำเนา เอกสารจดหมายเหตุ และการเรียกเก็บค่าบริการให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด 	เป็นข้อที่อาจเป็นเงื่อนไขในการจัดการ ในสถานการณ์ที่หอจดหมายเหตุ ต้องปิดดำเนินการภายใต้ สถานการณ์การแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รวมถึงการค้นคว้า และใช้ประโยชน์จากเอกสาร จดหมายเหตุ รวมถึงประเด็น เรื่องลิขสิทธิ์

ทั้งนี้ ในประเด็นดังกล่าวสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ได้มีความพยายามปรับระบบการจัดการ เก็บเอกสารจดหมายเหตุให้สอดคล้องกับโลกยุคสมัยใหม่ โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้มีการใช้เทคโนโลยี สแกนเอกสารเป็นดิจิทัลไฟล์เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่แล้ว อย่างไรก็ตาม ยังมีเงื่อนไขของการเปลี่ยนผ่าน การจัดระบบเอกสารจดหมายเหตุแบบเดิมเป็นสื่อดิจิทัล และแบบสื่อดิจิทัลที่จะนำไปสู่คลังความรู้ แบบระบบเปิดของหอจดหมายเหตุ โดยความร่วมมือกับสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

แหล่งที่มา : สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ^{๒๑๖}

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ
National Archives of Thailand

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
Archives: Empowering Knowledge Societies

นิทรรศการเสมือนจริง ที่จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอข้อมูลของงานจดหมายเหตุประเทศไทย และความสำคัญของการจัดการและการใช้ข้อมูลจดหมายเหตุ ที่นอกจากงานวิชาการแล้วยังนำมาใช้ในการประมวลผล วิเคราะห์ และวางยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในอนาคต โดยสื่อสารถึงความสำคัญของงานจดหมายเหตุว่า "มีประโยชน์มากกว่าที่คุณคิด"

ท่านสามารถเลือก Download ข้อมูลจดหมายเหตุในรูปแบบ PDF File โดยกดเลือกตามหัวข้อที่ต้องการ

<p>1. หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เชียงใหม่</p> <ul style="list-style-type: none"> -จดหมายเหตุว่าด้วย รัชกาลที่ 9 เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ -จดหมายเหตุว่าด้วย สงครามดัดแปลงใหม่ แสก่อนวน 	<p style="font-size: x-small; margin: 0;">DOWNLOAD ข้อมูลจดหมายเหตุ PDF File</p>
<p>2. หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ครั้ง</p> <ul style="list-style-type: none"> -จดหมายเหตุว่าด้วย อหิวาตกโรคระบาดในมณฑลภูเก็ต ร.ศ.129 -จดหมายเหตุว่าด้วย แผนที่ภูมิประเพณีชนกลุ่มเกิด -จดหมายเหตุว่าด้วย นามสกุลในมณฑลภูเก็ต 	<p style="font-size: x-small; margin: 0;">DOWNLOAD ข้อมูลจดหมายเหตุ PDF File</p>
<p>3. หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สงขลา</p> <ul style="list-style-type: none"> -จดหมายเหตุว่าด้วย เส้นทางรถไฟสายใต้ -จดหมายเหตุว่าด้วย รัชกาลที่ 9 เสด็จฯ เยี่ยมราษฎร จังหวัดสงขลา -จดหมายเหตุว่าด้วย ชุมประดู่ด้อมขมิ้นขาวาส 	<p style="font-size: x-small; margin: 0;">DOWNLOAD ข้อมูลจดหมายเหตุ PDF File</p>
<p>4. หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ยะลา</p> <ul style="list-style-type: none"> -จดหมายเหตุว่าด้วย พระราชพิธีรับและขึ้นรับรางวัลพระเศวตสุครุฑชาราฯ ระหว่างวันที่ 10 -11 มีนาคม พ.ศ. 2511 -จดหมายเหตุว่าด้วย พิธีฝังหลักเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2505 -จดหมายเหตุว่าด้วย มหกรรมนกเขาชาวเลองอาเซียน ครั้งที่ 9 ระหว่างวันที่ 12 - 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2537 	<p style="font-size: x-small; margin: 0;">DOWNLOAD ข้อมูลจดหมายเหตุ PDF File</p>

แหล่งที่มา : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ^{๒๑๗}

อย่างไรก็ตาม สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ได้มีการจัดเสวนา “ความปกติใหม่ (New Normal) ที่ทำทหายงานจดหมายเหตุ : บททดสอบจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด ๑๙” วันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยจุฑาทิพย์ อังศุสิงห์ ผู้อำนวยการสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กล่าวว่า การดำเนินงานแปลงเอกสารเป็นดิจิทัลไฟล์ที่ดำเนินงานนั้นเป็นส่วนหนึ่งซึ่งช่วยในการปรับตัวรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่มาตอบโจทย์สถานการณ์วิกฤตดังกล่าว ซึ่งสำนักหอจดหมายเหตุต้องปิดการให้บริการ ณ สถานที่จริง แต่ปรับการเปิดบริการผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตที่ยังคงสามารถให้บริการสืบค้นหรือศึกษาค้นคว้าได้ และปัจจุบันได้ปรับการบริการโดยดิจิทัลไฟล์สามารถทำได้ ทั้งการมาที่หอจดหมายเหตุและทางอินเทอร์เน็ต^{๒๑๔} ซึ่งผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้ทำทหายการทำงานของสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ทั้งในมิติกฎหมาย แนวทางการดำเนินงานที่ต้องปรับให้สอดคล้องกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) และโจทย์ทำทหายของการจัดทำระบบสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

จิราภรณ์ ศิริธร รองผู้อำนวยการส่วนบริหารงานเอกสาร บริหารงานจดหมายเหตุ และวัตถุพิพิธภัณฑน์ ฝ่ายส่งเสริมความรู้ทางการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย มองว่า “การจัดเก็บเอกสารคือความทำทหาย จะเก็บอย่างไร จะเก็บอย่างไร ยั่งยืนได้อย่างไร จะย้อนกลับมาดูได้อย่างไร ความทำทหายคือ ข้อมูลเอกสารส่วนหนึ่งคือจดหมายเหตุ อนาคตจะเก็บรักษาอย่างไร จะเก็บแบบเอกสารกระดาษหรือ ไม่จะจัดการระบบทำทหายอย่างไรที่จะให้เอกสารที่มีคุณค่าเข้าถึงได้ การเข้าถึงไม่ได้ก็คือการสูญหายไป”^{๒๑๕} ซึ่ง ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร และสำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ สำนักวิชาการสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ที่ได้ดำเนินงานด้านจดหมายเหตุชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นที่ มองว่า ความทำทหายของการทำจดหมายเหตุคือการทำงานเก็บข้อมูลท่ามกลางสถานการณ์ที่ไม่ปกติ และทำความเข้าใจกับความหมายใหม่ของสิ่งที่เกิดขึ้น ในบริบทของสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เช่น การจัดเก็บข้อมูลที่จะกลายเป็นจดหมายเหตุจากประชาชนจากเรื่องเล่า “บุคคล เหตุการณ์ ข้าวของ” ที่มีความหมายเป็นพิเศษในช่วงสถานการณ์นั้น และเนื่องจากโลกยุคใหม่เป็นสังคมที่ท่วมท้นไปด้วยข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ต่างๆ จึงจำเป็นต้องคัดกรอง คัดเลือก หรือข้อมูลที่มีความสำคัญสูง ระบบการจัดเก็บต้องทำให้ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนชีวิตทางสังคมได้จริงๆ เอกสารปรากฏอยู่ในบริบทใด มีคุณค่าเป็นความทรงจำของสังคมอย่างไร ให้คนตระหนักว่าเรื่องราวเหตุการณ์นี้ มีคุณค่าสูงอยู่ในความทรงจำของสังคม ต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์การทำงาน ซึ่งก็เป็นความทำทหายของการทำงานในเชิงการจัดการที่ต้องเชื่อมโยงกับแนวปฏิบัติต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านจดหมายเหตุในอนาคต

๕.๒.๑.๓ พระราชบัญญัติส่งเสริมศิลปกรรม พ.ศ. ๒๕๕๑^{๒๑๖} จากการศึกษาที่มีประเด็น
ข้อสังเกตในกฎหมาย ดังนี้

กฎหมาย/มาตรา	ข้อสังเกต/ประเด็นพิจารณา
หมวด ๒ การส่งเสริมศิลปกรรม ● มาตราที่ ๑๖ โครงการที่จะได้รับการส่งเสริมต้องเป็นโครงการศิลปกรรมที่คณะกรรมการ เห็นว่าเป็นประโยชน์ในด้านการศึกษา วัฒนธรรมและสังคม ในลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ (๑) เป็นการสร้างเสริมภูมิปัญญาทางศิลปกรรม (๒) เป็นการสร้างสรรค์ สละสลวย และเพิ่มพูนคุณค่าทางศิลปกรรมให้แก่สังคม ในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับชาติ หรือระดับนานาชาติ (๓) เป็นการพัฒนาให้เกิดคุณประโยชน์ต่อชาติในด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ท่องเที่ยว และศิลปกรรม (๔) เป็นการพัฒนาความรู้ให้ก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ ทางด้านศิลปกรรม (๕) เป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ในการส่งเสริมศิลปกรรม	ในสากล “ศิลปกรรม” มองงาน ในลักษณะข้ามศาสตร์ (Transdisciplinary) การส่งเสริมศิลปกรรม ควรปรับ ให้ก้าวข้ามขอบเขตเดิมที่จำกัดสาขา เฉพาะในศาสตร์ศิลปะและวัฒนธรรม รวมถึงมิติด้านประโยชน์ของงาน ศิลปกรรมต่อวิถีชีวิตและการพัฒนา ที่ในประเด็นย่อยของมาตรานี้ ควรส่งเสริมเรื่องการเรียนรู้ ต่อศิลปกรรม และข้ามมิติ การทำงานของหน่วยงาน

ประเด็นสำคัญที่เป็นข้อสังเกตจากคนทำงานศิลปกรรม คือการตีความ “ศิลปกรรม” ในนิยามกว้างและในบริบทที่เปลี่ยนไป ทั้งนี้เพราะความเคลื่อนไหวด้านการบริหารจัดการ ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยของหลายๆ ประเทศ ได้มีทิศทางเปลี่ยนจากนิยาม “เฉพาะสาขา” ไปสู่นิยามที่กว้างและเชื่อมโยงการทำงานหลากหลายศาสตร์มากขึ้น

ในเวทีเสวนาใน “เทศกาลงานออกแบบกรุงเทพฯ” พ.ศ. ๒๕๖๓ ในหัวข้อ “ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (Creative Economy and Contemporary Art & Culture)” โดยศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (Thailand Creative & Design Center : TCDC) ร่วมกับเครือข่ายจัดตั้งสมาคมส่งเสริมอุตสาหกรรมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (CAPT Working Group) มี ผศ.ดร.ปวีตร มหาสารินันท์ ประธานบริหารนิตยสาร Art4D อดีตผู้อำนวยการหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร (Bangkok Art and Culture Centre : BACC) นายเวลา อมตธรรมชาติ โปรติวเซอร์เทศกาลศิลปะนานาชาติ นอกกระแส Low Fat Art Fest และนางสาวสิริ ริวไพบูลย์ โปรติวเซอร์การประชุมนานาชาติทางศิลปะการแสดงแห่งกรุงเทพมหานคร ได้ชี้ถึงมุมมองใหม่ของการตีความ “ศิลปกรรม” และตัวอย่างการทำงานขับเคลื่อน “เศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย”^{๒๑๗}

ทั้งนี้ ผศ.ดร.ปวีตร มหาสารินันท์ ประธานบริหารนิตยสาร ART4D อดีตผู้อำนวยการหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร (Bangkok Art and Culture Centre : BACC) มองว่า หลายประเทศมักใช้คำว่า “Inclusivity” เป็นคำสำคัญ ก็คือ การคำนึงถึงทุกภาคส่วนในสังคมและบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด แต่ประเทศไทยยังคงใช้คำตรงกันข้าม นั่นคือ “Exclusivity” หรือว่า การแยกสาขา แยกประเภท

และไม่พยายามให้เกิดความเชื่อมโยงกัน ซึ่งกลายเป็น “ความยาก” ในการทำงาน หรือการนำศิลปะให้เข้าไปอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้คน^{๒๑๘} ดังที่กล่าวในมิติของการตีความและมุมมองการทำงานขับเคลื่อน “เศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย” ว่า

“ฉะนั้นถ้าเราเริ่มจากความคิดที่ว่าทุกอย่างเชื่อมกันได้ ทุกอย่างควรจะเชื่อมกัน เพื่อประโยชน์ของคนทุกคน ก็จะดำเนินต่อไปได้ ตอนนี้อย่างประเทศเขาไม่พูดกันเรื่อง Art Biennale แล้ว เขาพูดเรื่อง Art Science Biennale คือมีทั้งงานศิลปะ มีทั้งวิทยาศาสตร์ และเป็นการทำงานร่วมกันของนักวิทยาศาสตร์ นักออกแบบ และศิลปินในสาขาต่างๆ” อย่างวิทยาศาสตร์หรือแม้แต่เทคโนโลยี หรือที่เรียกว่า “Transdisciplinary” ตัวอย่างการจัดงานเทศกาลศิลปะร่วมสมัยในหลายๆ ประเทศ จึงเห็นปรากฏการณ์ของการเชื่อมโยงงานศิลปวัฒนธรรมหลากหลายสาขามาร่วมกัน เพื่อขยายขอบเขตงานศิลปะร่วมสมัยให้เป็นหนึ่งเดียวกับชีวิตประจำวันของคนให้มากขึ้น^{๒๑๙}

นอกจากนี้ ประเด็นที่เป็นข้อเสนอจากหลายภาคส่วนคือ การดำเนินงานส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะร่วมสมัยแล้ว สนับสนุนให้มีการดำเนินยุทธศาสตร์หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างการเรียนรู้ และพัฒนาการเรียนรู้ของคนและสังคมและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนทั้งกลุ่ม “ศิลปิน-ผู้สนับสนุน-ผู้ชม” ไปพร้อมกัน ตลอดจนความร่วมมือและการสนับสนุนในการทำงานโดยภาครัฐร่วมกับเอกชน และองค์กรต่างๆ ในการสนับสนุนและขับเคลื่อนงาน “ศิลปะร่วมสมัย” (ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยในความหมายที่กว้าง) เพื่อการเรียนรู้และพัฒนา ซึ่งในบางประเทศยังมียุทธศาสตร์สนับสนุนการลดหย่อนภาษีให้กับผู้ให้การสนับสนุนงาน “ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย” และถึงส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องศิลปะร่วมสมัยให้กับคนดูทุกช่วงวัย ในวงกว้าง และโดยเฉพาะกับเด็กเยาวชนและทำงานเชิงรุกถึงชุมชน

๕.๒.๑.๔ อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ค.ศ. ๑๙๗๒
(Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage 1972)
[พ.ศ. ๒๕๑๕] และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ พ.ศ. ๒๕๕๙

ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ค.ศ. ๑๙๗๒ (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage 1972) [พ.ศ. ๒๕๑๕] ซึ่งที่ประชุมใหญ่ขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) ให้การรับรอง โดยเน้นการให้ความคุ้มครองสงวนรักษามรดกทางด้านวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น สถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ศิลปกรรม ลวดลายจำหลัก แหล่งที่อยู่อาศัยในถ้ำ กลุ่มอาคาร หรือบริเวณทางโบราณคดี ที่ทรงคุณค่า โดดเด่นเป็นสากล ในแง่มุมประวัติศาสตร์ ศิลปะหรือวิทยาศาสตร์ โดยประเทศไทยได้มีการดำเนินงานตามอนุสัญญาดังกล่าว โดยมี “คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก” (กอม.) มีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีคณะอนุกรรมการมรดกโลกทางวัฒนธรรมของประเทศไทย มีรัฐมนตรี

กระทรวงวัฒนธรรมเป็นประธาน มีการประกาศระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ พ.ศ. ๒๕๕๙^{๒๒๐} โดยมีประเด็นที่เป็นข้อสังเกต ดังนี้

กฎหมาย/มาตรา	ข้อสังเกต/ประเด็นพิจารณา
<p>ข้อ ๓ ในระเบียบนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● “มรดกโลก” หมายความว่า มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางธรรมชาติ หรือมรดกแบบผสม ที่มีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลและได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกของมวลมนุษยชาติ อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ค.ศ. ๑๙๗๒ (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, 1972) [พ.ศ. ๒๕๑๕] ● “มรดกทางวัฒนธรรม” หมายความว่า สิ่งที่มีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถตกทอดไปสู่รุ่นหนึ่งได้ ได้แก่ <ol style="list-style-type: none"> (๑) สถานที่ที่เป็นผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานด้านประติมากรรมและจิตรกรรม ที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์สถาน องค์กรประกอบหรือโครงสร้างที่แสดงสภาพ อันแท้จริงทางโบราณคดี จารึก ถ้าที่อยู่อาศัย และการผสมผสานระหว่างลักษณะต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์ (๒) กลุ่มของสิ่งปลูกสร้างที่แยกจากกันหรือเชื่อมต่อกันในลักษณะทางสถาปัตยกรรม หรือโดยความสอดคล้องกลมกลืน หรือโดยสถานที่จากสภาพภูมิทัศน์ ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่น เป็นสากล ในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์ หน้า ๒ เล่ม ๑๓๓ ตอนพิเศษ ๘ ง ราชกิจจานุเบกษา ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๙ (๓) แหล่งที่เป็นสถานที่ที่เกิดจากมนุษย์สร้างขึ้น หรือเกิดจากการผสมผสานระหว่าง ธรรมชาติ กับที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลในทางประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา ทั้งนี้ ให้หมายรวมถึงแหล่งโบราณคดีด้วย ● “มรดกทางธรรมชาติ” หมายความว่า สิ่งที่มีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลทางธรรมชาติ ซึ่งสามารถ ตกทอดไปสู่รุ่นหนึ่งได้ ได้แก่ <ol style="list-style-type: none"> (๑) สภาพทางธรรมชาติที่ประกอบด้วยลักษณะทางกายภาพและชีวภาพ หรือกลุ่มของ สภาพธรรมชาติดังกล่าว ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลในทางสุนทรียศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ (๒) สภาพองค์ประกอบทางธรณีวิทยา หรือธรณีสัณฐาน หรือบริเวณที่พิสูจน์ทราบ อย่างชัดเจน ว่าเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสายพันธุ์สัตว์และพืชที่ถูกคุกคาม ซึ่งมีคุณค่า โดดเด่นเป็นสากลในทางวิทยาศาสตร์ หรือการอนุรักษ์ (๓) แหล่งธรรมชาติหรือบริเวณที่พิสูจน์ทราบอย่างชัดเจนว่ามีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากล ในทางวิทยาศาสตร์ การอนุรักษ์ และความงามตามธรรมชาติ ● “มรดกแบบผสม” หมายความว่า สิ่งที่มีคุณค่าผสมผสานระหว่างมรดกทางวัฒนธรรม กับมรดกทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะบางส่วนหรือทั้งหมด ● “ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม” หมายความว่า สิ่งที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึง การผสมผสานระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติกับที่มนุษย์สร้างขึ้นที่แสดงถึงวิวัฒนาการ และการตั้งถิ่นฐาน ของสังคมมนุษย์ ภายใต้ข้อจำกัดทางกายภาพ หรือโอกาสที่ปรากฏ ตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และเป็นสิ่งที่ได้รับการผลักดันต่อเนื่องมาจากสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ทั้งภายในและภายนอก 	<ul style="list-style-type: none"> ● มรดกทางวัฒนธรรม และทางธรรมชาติที่หน่วยงาน ที่รับผิดชอบพยายามจัดทำ รายชื่อที่เข้าเกณฑ์การขึ้น ทะเบียนมรดกโลก แต่มีปัญหา ด้านกฎหมายของประเทศไทย บางฉบับที่มีผลกระทบ ต่อมรดกโลกทางวัฒนธรรม เช่น พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. ๒๕๔๗ พระราชบัญญัติ สถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙^{๒๒๑} และพระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๖^{๒๒๒} ● นอกจากนี้ ในสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อแหล่งมรดกโลก มรดกทางวัฒนธรรม และมรดก ทางธรรมชาติ โดยเฉพาะ ความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพ และการเร่งการสูญเสียมรดก บางประเภทเนื่องจากการถูกปิด และการดูแลไม่สามารถทำได้ เท่าที่ควร การขึ้นบัญชีรายชื่อ อาจต้องเลื่อนหรือมีความล่าช้า ออกไปอันเนื่องจากกระบวนการ ทำงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถ ปฏิบัติได้ตามปกติ จึงอาจต้อง ปรับแนวทางการปฏิบัติงาน หรือแผนการดูแลมรดกโลก ท่ามกลางสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

กฎหมาย/มาตรา	ข้อสังเกต/ประเด็นพิจารณา
<p>ข้อ ๙ ให้ กอม. มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) เสนอแนะนโยบายเกี่ยวกับการคุ้มครอง ป้องกัน และอนุรักษ์มรดกโลกที่สอดคล้องตามอนุสัญญาต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อให้ความเห็นชอบ และเมื่อคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแล้วให้แจ้งหน่วยงานของรัฐปฏิบัติตาม</p> <p>(๒) กำหนดแผนงาน มาตรการและกลไกในการคุ้มครอง ป้องกัน และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางธรรมชาติ และมรดกแบบผสมที่ตั้งอยู่ในประเทศ</p> <p>(๓) เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการกำหนดให้มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางธรรมชาติ และมรดกแบบผสมที่ตั้งอยู่ในประเทศไทยเป็นมรดกโลกก่อนเสนอต่อคณะกรรมการมรดกโลก เพื่อบรรจุไว้ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) หรือบัญชีรายชื่อมรดกโลก เพื่อให้เป็นไปตามอนุสัญญาและสอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลก</p> <p>(๔) ประสานงานและติดตามการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐ เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายตาม (๑) และแผนงาน มาตรการและกลไกตาม (๒) รวมทั้งประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุน เร่งรัด ติดตาม ประเมินผลและแก้ไขปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกโลก</p> <p>(๕) จัดทำรายงานผลการดำเนินงานของประเทศไทย เพื่อเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญตามระยะเวลาที่กำหนด รวมทั้งจัดทำรายงานผลการดำเนินงานให้คณะรัฐมนตรีทราบ ตามที่เห็นสมควรอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง</p> <p>(๖) แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อดำเนินการตามที่คณะกรรมการมอบหมาย</p> <p>(๗) ปฏิบัติการอื่นใดเพื่อให้เป็นไปตามระเบียบนี้ หรือตามที่นายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย</p>	<p>การให้การคุ้มครองและการบังคับใช้กฎหมาย และการทับซ้อนในหน่วยดูแลจัดการ การตีความ การจัดการและผลกระทบทางต่อมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ รวมถึงการบูรณาการและการเสี่ยงต่อการถอดถอนรายชื่อที่ไม่ได้รับการดูแลตามอนุสัญญา รวมถึงขาดการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตระหนักและร่วมกันอนุรักษ์มรดกโลก</p>
<p>ข้อ ๑๐ การประชุมของคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานที่คณะกรรมการแต่งตั้งให้นำข้อ ๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม</p> <p>ข้อ ๑๑ ให้สำนักงานทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของ กอม. และดำเนินการช่วยเหลือสนับสนุน การดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของ กอม. รวมทั้งให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ด้วย</p> <p>(๑) ติดตามประสานงานกับคณะกรรมการมรดกโลกในฐานะเป็นหน่วยประสานงานกลางภายใต้อนุสัญญา</p> <p>(๒) ประสานงานและให้การสนับสนุนหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเอกชน เพื่อคุ้มครอง ป้องกัน และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางธรรมชาติ มรดกแบบผสมหรือภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม ที่อยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบ เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีของอนุสัญญา และแนวทางการอนุรักษ์ ตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลก และระเบียบนี้</p> <p>(๓) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบาย แผนงาน และมาตรการที่ต้องดำเนินการตามอนุสัญญา ในการคุ้มครอง ป้องกัน และอนุรักษ์มรดกโลกของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง และรายงานต่อ กอม. (๔) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่ กอม. มอบหมาย</p>	

มรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของประเทศไทย ที่ผ่านมามีการจัดทำบัญชีรายชื่อที่ได้รับการขึ้นมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของไทยอยู่ แต่ยังมีประสบปัญหาหลายด้าน เช่น ปัญหาด้านกฎหมายที่มีผลกระทบต่อมรดกโลกทางวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นปัญหาการขอขึ้นทะเบียน

มรดกโลกทางวัฒนธรรม ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่มรดกโลกของประเทศไทยที่เสี่ยงต่อการถูกถอดถอน จากการเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ปัญหามาตรการของเจ้าหน้าที่รัฐ ปัญหาทางกฎหมายในการประกอบ ธุรกิจโรงแรมบริเวณโดยรอบมรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย ปัญหาการฝ่าฝืนกฎหมายและมาตรการ การกำหนดโทษผู้ปกครองมรดกโลกในประเทศไทย ปัญหาการสนับสนุนจากภาครัฐ^{๒๒๓}

สำหรับการจัดการเพื่อขอขึ้นทะเบียน ปัจจุบันเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ประเทศไทยมีสถานที่ ที่ได้รับการขึ้นบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) เพื่อพิจารณาขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกในอนาคต ทั้งสิ้นจำนวน ๗ แห่ง เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี เมืองโบราณศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ฯลฯ โดยการขึ้นทะเบียนได้ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลก ทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ค.ศ. ๑๙๗๒ (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, 1972) [พ.ศ. ๒๕๑๕]^{๒๒๔}

นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญคือการคุ้มครองและการบังคับใช้กฎหมายเพื่อดูแลมรดกโลก โดยเฉพาะช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ซึ่งทั้งแหล่ง มรดกโลกทางวัฒนธรรม และแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ จากทั้งหมดจำนวน ๑๖๗ ประเทศ รวมแหล่งมรดกโลกจำนวน ๑,๑๒๑ แห่ง ต่างได้รับผลกระทบแทบทั้งสิ้น โดยมีแหล่งมรดกโลกที่ถูกปิด หรือได้เปิดให้บริการบางส่วน หรือเปิดให้บริการ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และมาตรการของรัฐในประเทศนั้น สำหรับในประเทศไทย แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ ได้แก่ กลุ่มป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่ ๖ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดสระบุรี จังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดบุรีรัมย์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่-ห้วยขาแข้ง ครอบคลุมพื้นที่ ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดตาก จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดอุทัยธานี แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัย และเมืองบริวาร ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชร นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ได้ปิดตัวในช่วงล็อกดาวน์ และเริ่มเปิดใหม่อีกครั้งเพื่อการเรียนรู้และท่องเที่ยว ทั้งนี้ การดำเนินงานเพื่อการดูแลมรดกโลก รวมถึง การรายงานและติดตามผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ยังต้องจัดทำรายงานเพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมประชาคมโลก

๕.๒.๒ กฎหมายด้านวัฒนธรรม

๕.๒.๒.๑ พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ เพื่อความเข้าใจในภาพรวม ของพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ จึงขอสรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัตินี้ ดังนี้^{๒๒๕}

๑) พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ บัญญัติขึ้นเพื่อปรับปรุงพระราชบัญญัติ วัฒนธรรมแห่งชาติฉบับเดิม โดยมาตรา ๓ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๕ พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๖ พระราชบัญญัติเครื่องแบบกรรมการ สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๖ พระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๒ และพระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

๒) พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ มี ๓๕ มาตรา ๓ หมวด ได้แก่

หมวด ๑ การบริหารงานวัฒนธรรม ส่วนที่ ๑ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ โดยกำหนดให้มี คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรี ซึ่งนายกรัฐมนตรี มอบหมายเป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมเป็นรองประธานกรรมการ ปลัดกระทรวง ที่เกี่ยวข้อง และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่เกินเก้าคนเป็นกรรมการ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรมเป็นกรรมการ และเลขานุการ (มาตรา ๖) ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่มีบทบาทในระดับชาติที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินงาน วัฒนธรรมทั้งประเทศ ซึ่งอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ ได้แก่ การเสนอแนะและให้ความเห็นต่อคณะรัฐมนตรี ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชาติ และการวางแผนทางและประสานนโยบายและแผนเพื่อความร่วมมือ และการปฏิบัติงานขององค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชาติให้คำปรึกษา แนะนำ และประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมงานวัฒนธรรมของชาติ ควบคุมและหาวิธีปลูกฝังวัฒนธรรมของชาติในจิตใจของประชาชนเพื่อให้ปฏิบัติตาม กำกับ ติดตาม และประเมิน การดำเนินงานด้านวัฒนธรรม กำหนดแผนการเงินและแผนงบประมาณรายจ่ายประจำปีของกองทุนส่งเสริม งานวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา เพื่อให้ภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมและความรับผิดชอบในเรื่องวัฒนธรรม ของประเทศรวมอยู่ที่คณะกรรมการนี้ เพื่อความเป็นเอกภาพและมีความสอดคล้องแก่การปฏิบัติตามภารกิจ ดังกล่าว (มาตรา ๑๑) **ส่วนที่ ๒ สภาวัฒนธรรม** กำหนดให้มีสภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล และสภาวัฒนธรรมอื่นๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เพื่อดำเนินงานส่งเสริมวัฒนธรรมตามนโยบายและแผนแม่บทวัฒนธรรมของชาติ

หมวด ๒ “กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม” กำหนดให้มีการจัดตั้ง “กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม” (มาตรา ๑๙) ซึ่งกองทุนนี้มีเงินและทรัพย์สินที่โอนมามาตรา ๓๒ มีเงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้จากงบประมาณ รายจ่ายประจำปี มีเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคหรือมอบให้ เงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับจากต่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศ ดอกผลหรือรายได้ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุน และรายได้อื่น (มาตรา ๒๐) มีการบริหารงานโดยคณะกรรมการกองทุน ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ในการบริหารจัดการการเงิน และด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญา ซึ่งคณะกรรมการวัฒนธรรม แห่งชาติเป็นผู้แต่งตั้ง (มาตรา ๒๑) มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารเงินกองทุน เพื่อการส่งเสริมงานวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา พิจารณานุมัติโครงการ และกิจกรรมที่ส่งเสริมงานวัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญา ติดตามการดำเนินงานและประเมินผลโครงการ และกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุน เพื่อความคล่องตัว ในการส่งเสริมและการดำเนินงานที่สามารถใช้เงินจากกองทุนนี้ได้ (มาตรา ๒๓)

หมวด ๓ “การยกย่องเชิดชูเกียรติ” กำหนดให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติทางวัฒนธรรม ได้แก่ ศิลปินแห่งชาติ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม และบุคคลที่มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม (มาตรา ๒๘) โดยการกำหนดสาขา คุณสมบัติหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือก รวมทั้งประโยชน์ตอบแทนศิลปินแห่งชาติ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เนื่องจากศิลปินแห่งชาติถือเป็นบุคคลที่มีผลงาน และประสบการณ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติ จึงได้กำหนดให้ผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่

บุคคลดังกล่าวโดยออกเป็นกฎกระทรวง ซึ่งอาจจะเป็นเงินหรือสิทธิประโยชน์อื่นที่รัฐจะให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม และบุคคลที่มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกำหนด ซึ่งเป็นบุคคลที่ทำคุณประโยชน์แก่วัฒนธรรมของชาติเช่นกัน แต่ยังไม่ถึงเกณฑ์เป็นศิลปินแห่งชาติ (มาตรา ๒๙) ทั้งนี้ ได้กำหนดให้บุคคลที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีบทบาทในการวิจัย พัฒนา ฟื้นฟู อนุรักษ์ให้การศึกษ ส่งเสริม เผยแพร่ผลงานศิลปะและวัฒนธรรม ให้คำแนะนำและคำปรึกษาทางศิลปะและวัฒนธรรมแก่กระทรวงวัฒนธรรม อันจะเป็นการได้รับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์จากบุคคลดังกล่าวมาช่วยเหลือนงานวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา ๓๐)

“บทเฉพาะกาล” กำหนดบทเฉพาะกาลเพื่อรองรับการดำเนินงานในหมวดต่างๆ โดยให้บรรดาพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ หรือประกาศ ที่ออกตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๘๕ และพระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ยังคงใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ จนกว่าจะได้มีกฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ หรือประกาศตามพระราชบัญญัตินี้ ออกใช้บังคับ (มาตรา ๓๑) และให้โอนทรัพย์สิน หนี้ เงินงบประมาณ และรายได้ของกองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๒ (มาตรา ๓๒) ให้ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการกองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๒ ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนส่งเสริมวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัตินี้ บุคคลผู้ซึ่งเป็นศิลปินแห่งชาติ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม และผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ยังคงเป็นบุคคลดังกล่าวตามพระราชบัญญัตินี้ รวมถึงกรรมการและสมาชิกในสภาวัฒนธรรมที่จัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงวัฒนธรรมว่าด้วยสภาวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๑ ปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมีการและสมาชิกในสภาวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา ๓๒-๓๕)

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตในการดำเนินงานขับเคลื่อนยุทธศาสตร์วัฒนธรรม เพื่อฟื้นคืนคุณภาพชีวิต และวัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจของประชาชน เฉพาะบางส่วนบางมาตรา ดังตารางนี้

กฎหมาย/มาตรา	ข้อสังเกต/ประเด็นพิจารณา
<p>ส่วนที่ ๒ สภาวัฒนธรรม</p> <p>● มาตรา ๑๓ เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติและประสานการดำเนินงาน วัฒนธรรมซึ่งภาคประชา สังคมและประชาชนมีส่วนร่วม ให้จัดตั้งสภาวัฒนธรรมในแต่ละระดับ ประกอบด้วย</p> <p>(๑) สภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย</p> <p>(๒) สภาวัฒนธรรมจังหวัด</p> <p>(๓) สภาวัฒนธรรมอำเภอ</p> <p>(๔) สภาวัฒนธรรมตำบล</p> <p>การจัดตั้งสภาวัฒนธรรมอื่นๆ นอกเหนือจาก (๑) (๒) (๓) และ (๔) ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง</p>	<p>ควรมีการบูรณาการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างหน่วยงานกรม/กองต่างๆ ของกระทรวงวัฒนธรรม สนับสนุนกลไก สภาวัฒนธรรมให้มีบทบาทในการฟื้นฟูวิถีชีวิตคนและชุมชนและให้สภาวัฒนธรรมในระดับต่างๆ เป็นหน่วยประสานความร่วมมือตั้งพลังภาคส่วนต่างๆ มาร่วมกันขับเคลื่อนการฟื้นฟูเยียวยาผู้คนและชุมชนในเรื่อง “ปากท้องและวิถีชีวิต” บนฐานทุนทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี</p>

กฎหมาย/มาตรา	ข้อสังเกต/ประเด็นพิจารณา
<p>หมวด ๒ กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> ● มาตรา ๒๓ คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ <ol style="list-style-type: none"> (๑) บริหารกองทุนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ (๒) พิจารณานุมัติโครงการหรือกิจกรรมทั้งของภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคชุมชน ที่ขอรับการอุดหนุนจากกองทุนให้สอดคล้องกับนโยบายวัฒนธรรมของชาติ ในเรื่องการศึกษา วิจัย พัฒนา ฟื้นฟูอนุรักษ์ส่งเสริม และเผยแพร่งานวัฒนธรรม (๓) ติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมที่ได้รับการส่งเสริม หรือสนับสนุนจากกองทุน 	<p>การผลักดันงานกองทุนให้ครอบคลุมงานสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่หลากหลายมิติและเชื่อมโยงการทำงานทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการปรับตัวในฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ที่การดำเนินงานวัฒนธรรมควรเชื่อมโยงศาสตร์และรูปแบบการทำงาน ภายใต้แพลตฟอร์มใหม่ๆ</p>
<p>เพิ่มเติม :</p> <p>กฎกระทรวง จัดตั้งสภาวัฒนธรรมเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๕</p> <p>อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๑๓ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ออกกฎกระทรวง ไว้ดังต่อไปนี้ ให้จัดตั้งสภาวัฒนธรรมเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (๑) สภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร (๒) สภาวัฒนธรรมเขต (๓) สภาวัฒนธรรมแขวง (๔) สภาวัฒนธรรมเทศบาล (๕) สภาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ (๖) สภาวัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ 	<p>เป็นประเด็นที่มีกฎกระทรวงเพิ่มเติม และมีกฎหมายอื่นเชื่อมโยงงานวัฒนธรรม ที่ต้องบูรณาการหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะในสถานการณ์วิกฤต หรือผลพวงจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ควรมีการประเมินผลกระทบของสถานการณ์ มีต่อชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในช่วงวัยและระดับต่างๆ เพื่อเชื่อมโยงการทำงานของกลไกเหล่านี้ เพื่อช่วยเหลือประชาชน</p>
<p>พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑</p> <ul style="list-style-type: none"> ● มาตรา ๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รักษาการ ตามพระราชบัญญัตินั้น ● มาตรา ๒๑ ให้สภาองค์กรชุมชนตำบล มีภารกิจดังต่อไปนี้ <ol style="list-style-type: none"> (๑) ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนและของชาติ 	<p>การเชื่อมโยงในเครือข่ายระดับต่างๆ และนอกเครือข่ายสภาวัฒนธรรม เช่น สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และหน่วยงานอื่น รวมถึงเครือข่ายวัฒนธรรมไร้พรมแดน</p>

ด้วยแนวทางจากพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ นี้ ภาคส่วนงานวัฒนธรรมและเอกชนหลายฝ่ายยังมองเห็นโอกาสของการใช้บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเป็น “สื่อกลาง” ประสานเชื่อมโยงการทำงานเพื่อขับเคลื่อนการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมท่ามกลางการปรับตัวบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) โดยอยากเห็นการบูรณาการงานศิลปะและวัฒนธรรม รวมถึงการเชื่อมโยงศาสตร์ และเชื่อมต่อเครือข่ายภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมปรับกลยุทธ์การทำงานให้ด้วยยืดหยุ่นในการจัดการแต่มีพลังในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมภายใต้พลวัตที่เปลี่ยนแปลง เช่น กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมในมิติการเปลี่ยนแปลง เช่น การสนับสนุนโครงการศิลปวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น เพื่อฝ่าวิกฤตในระดับต่างๆ หรืองานศึกษาวิจัย งานพัฒนารวมถึงงานสร้างสรรค์วัฒนธรรม หรือการจัดการทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) พัฒนารูปแบบการทำงานภายใต้แพลตฟอร์มใหม่ๆ เช่น การใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม หรือแพลตฟอร์มทางวัฒนธรรม ที่มีคนหลากหลายวัยทั้งเด็กและเยาวชนจนถึงผู้สูงอายุมาร่วมเรียนรู้และมีบทบาทในงานขับเคลื่อนวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาประเทศ

๕.๒.๒.๒ อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. ๒๐๐๓ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage 2003) [พ.ศ. ๒๕๔๖] และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙^{๒๒๖}

ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. ๒๐๐๓ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage 2003) [พ.ศ. ๒๕๔๖] สำคัญ กล่าวไว้ว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage) ซึ่งรับรองโดยที่ประชุมใหญ่ขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) เน้นการสงวนรักษามรดกของบรรพบุรุษที่ได้สร้างสรรค์และปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต และส่งต่อผ่านลูกหลานแต่ละรุ่นจนกลายเป็นอัตลักษณ์ (Identity) ของชุมชน หรือกลุ่มชนที่ยึดถือปฏิบัติกันจนถึงทุกวันนี้ โดยอาจจะแสดงออกมาในรูปลักษณะต่างๆ เช่น มุขปาฐะ ภาษา ประเพณี พิธีกรรม งานเทศกาล การช่างฝีมือดั้งเดิม รวมถึงความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล เป็นต้น เรื่องที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ทางกายภาพ^{๒๒๗} โดยประเทศไทยมีการออกพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙^{๒๒๘} โดยมีประเด็นที่เป็นข้อสังเกต ดังนี้

กฎหมาย/มาตรา	ข้อสังเกต/ประเด็นพิจารณา
<p>พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙ สนับสนุนการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. ๒๐๐๓ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage 2003) [พ.ศ. ๒๕๔๖]^{๒๒๙}</p> <ul style="list-style-type: none"> มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” หมายความว่า ความรู้ การแสดงออก การประพฤติปฏิบัติ หรือทักษะทางวัฒนธรรม ที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชน ยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่ง ไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งโดยอาจมี การปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน “ชุมชน” หมายความว่า กลุ่มคนกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่มที่มีความรู้ มีการประพฤติปฏิบัติ สืบทอด หรือมีส่วนร่วมในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น “คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม “อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม “รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ มาตรา ๔ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริมและรักษาตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ <ol style="list-style-type: none"> (๑) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (๒) ศิลปะการแสดง (๓) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (๔) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติ และจักรวาล (๕) งานช่างฝีมือดั้งเดิม (๖) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (๗) ลักษณะอื่นตามที่กำหนด ในกฎกระทรวง มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จะเข้าลักษณะใดตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด 	<p>มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของประเทศไทยหลายประเภท มีความเสี่ยงต่อความสูญหาย ต้องเร่งดำเนินงานบางมรดกเป็นวัฒนธรรมร่วมระหว่างประเทศ ต้องพิจารณาเรื่องการเสนอขึ้นทะเบียนบัญชีร่วมทางวัฒนธรรมร่วม เช่น ประเพณีสงกรานต์ในประเทศไทย ซึ่งประเพณีสงกรานต์ยังปรากฏในพื้นที่บางส่วนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และทางตะวันตกเฉียงใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยที่ประชุมคณะรัฐมนตรี (๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓) มีมติเห็นชอบให้กระทรวงวัฒนธรรม เสนอชื่อ “สงกรานต์ในประเทศไทย” เพื่อขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้^{๒๓๐} (ทั้งนี้ ให้ที่ประชุมคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ครั้งที่ ๗/๒๕๖๓ มีมติให้กรมส่งเสริมวัฒนธรรม ดำเนินการศึกษาและจัดทำข้อมูล ในกรณีที่จะเสนอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกร่วมกับต่างประเทศ [ประเทศกลุ่มแม่น้ำโขงและสาธารณรัฐประชาชนจีน])^{๒๓๑}</p>

กฎหมาย/มาตรา	ข้อสังเกต/ประเด็นพิจารณา
<ul style="list-style-type: none"> ● มาตรา ๑๖ ให้คณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร และคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทางวัฒนธรรม ประจำจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ <ul style="list-style-type: none"> (๑) เสนอนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของกรุงเทพมหานคร หรือจังหวัด แล้วแต่กรณี และอาจเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเทศต่อคณะกรรมการ (๒) ดำเนินงานร่วมกับชุมชนเพื่อจัดทำรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> ● การจัดการยังเป็นลักษณะของคณะกรรมการ ยังขาดการให้ความสำคัญกับชุมชน ที่เป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรม ● มีช่องว่าง/ความยุ่งยากบางประการ เช่น การทำรายการ-บัญชี หากยึดว่า วัฒนธรรมต้องเป็นไปตามที่ขึ้นทะเบียน เท่านั้น จะเสี่ยงต่อการแข่งขันทงวัฒนธรรม
<ul style="list-style-type: none"> (๓) พิจารณาและคัดเลือกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากรายการเบื้องต้น มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อเสนอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ต่อคณะกรรมการ (๔) ประสานงานเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน รวมทั้งระดมทรัพยากร เพื่อการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (๕) เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (๖) ส่งเสริมให้รู้คุณค่าและมีการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (๗) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย 	<ul style="list-style-type: none"> ● การขึ้นทะเบียนส่วนใหญ่ ผูกโยงกับ ชื่อเสียง/การท่องเที่ยว/มิติเศรษฐกิจ ทำให้มรดกภูมิปัญญาชุมชน บางเรื่องถูกละเลย โดยเฉพาะประเด็น เรื่องชุมชน ให้มีโอกาสสืบทอดวัฒนธรรม ของตนเอง ซึ่งควรส่งเสริมบทบาท ของชุมชนในการร่วมศึกษาและรวบรวม มรดกภูมิปัญญาของชุมชน

ดร.ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันต์กุล อดีตผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ผู้เชี่ยวชาญด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กล่าวว่า **อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. ๒๐๐๓ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage 2003) [พ.ศ. ๒๕๔๖]** สนใจมรดกภูมิปัญญาที่เป็น การปฏิบัติ การสร้าง ความหมาย หรือให้ความหมายการแสดงออก ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ สิ่งเหล่านี้เป็นการปฏิบัติ เป็นกระบวนการไม่มีตัวตน ไม่เป็นสิ่งของ แต่ขณะเดียวกันก็ไม่ได้ตัดขาด ยังรวมเครื่องมือเครื่องใช้ วัตถุสิ่งของ สิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เป็นองค์ประกอบของสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งชุมชน กลุ่ม บุคคล มีความสำคัญกว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของพวกเขา ซึ่งปัจจุบันมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของประเทศไทย หลายประเภท มีความเสี่ยงต่อความสูญหาย ต้องเร่งดำเนินงานจัดทำบัญชีและขึ้นทะเบียน โดยกระบวนการ แม้มีการกำหนดภารกิจตาม **พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙** ไว้ แต่สิ่งสำคัญที่ควรตระหนักคือการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้เป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมนั้น “ผู้ชี้ขาดว่า สิ่งใดเป็นมรดกหรือไม่ใช่มรดก ไม่ควรเป็นนักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญที่เป็นบุคคลภายนอก แต่ควรเป็นผู้ปฏิบัติหรือเจ้าของวัฒนธรรมที่เห็นคุณค่าต่อตนเองว่าสำคัญอย่างไร”^{๒๓๒}

นอกจากนี้ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมบางเรื่องเป็นวัฒนธรรมร่วมระหว่างประเทศ อาจต้องพิจารณาเรื่องการเสนอขึ้นทะเบียนบัญชีร่วมทางวัฒนธรรม เช่น ประเทศไทยมีวัฒนธรรมร่วมในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ร่วมกับหลายประเทศในคาบสมุทรมลายู และภูมิภาคอื่นยังมีกลุ่มชนพื้นเมืองชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ถือครองร่วมกันกว้างกว่าขอบเขตแดนรัฐ เช่น ประเพณี ความเชื่อ วิถีชีวิตร่วม การพิจารณาขึ้นทะเบียนและจัดทำบัญชีจำเป็นต้องพิจารณาร่วม โดยการประสานความร่วมมือ และสร้างกลไกร่วมทางสังคมวัฒนธรรมในการผลักดันการคุ้มครองรักษามรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าว

๕.๒.๒.๓ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ มีข้อสังเกต ดังนี้

กฎหมาย/มาตรา	ข้อสังเกต/ประเด็นพิจารณา
หมวด ๔ การประกอบกิจการวีดิทัศน์ • มาตรา ๖๐ ในกรณีที่มีการขออนุญาตประกอบกิจการร้านวีดิทัศน์ และกิจการให้เช่าแลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายภาพยนตร์หรือวีดิทัศน์ในสถานที่เดียวกัน จะต้องแยกพื้นที่ในการให้บริการออกจากกัน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา	• เรื่องนิยามของภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ในปัจจุบันไม่สามารถแยกสื่อสองประเภทขาดจากกันได้ชัดเจน • รูปแบบและช่องทางการนำเสนอเปลี่ยนแปลงไป จึงควรมีการพิจารณาเรื่องนิยาม และลักษณะของการประกอบกิจการวีดิทัศน์

การตีความนิยามที่กว้าง ซึ่งในปัจจุบันไม่สามารถแยกสื่อสองประเภทได้อย่างขาดจากกันชัดเจน การเปลี่ยนแปลงการผลิตและนำเสนอสื่อภาพยนตร์และวีดิทัศน์นั้น มีการปรับตัวไปตามแนวโน้มบริบทสังคม วัฒนธรรมและเทคโนโลยีการสื่อสารหรือเครื่องมือที่ทันสมัย ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบการผลิต การจัดจำหน่าย และธุรกิจที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งธุรกิจการให้บริการยังมีการเพิ่มขึ้นมาในหลายแพลตฟอร์ม ดังนั้น การทบทวนกฎหมายเพื่อการคุ้มครองเรื่องลิขสิทธิ์ และเอื้อให้ผู้ประกอบการสามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ทางการตลาด การเข้าถึงผู้รับบริการได้ง่ายขึ้น จะช่วยให้เกิดการฟื้นฟูกระแสและเศรษฐกิจอันเกิดจากการขาย ให้ชมหรือให้บริการภาพยนตร์และวีดิทัศน์ได้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการผลิตหรือธุรกิจใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านภาพยนตร์และวีดิทัศน์ แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการเคารพและไม่ละเมิดกฎหมายลิขสิทธิ์ด้วยเช่นกัน

๕.๒.๓ กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

๕.๒.๓.๑ พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙^{๒๓๓} และพระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๖^{๒๓๔} พระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๖๐^{๒๓๕} และพระราชกฤษฎีกากำหนดท้องที่อนุญาตให้ตั้งสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๖๑^{๒๓๖} ดูแลโดยกระทรวงมหาดไทย

กฎหมาย/มาตรา	ข้อสังเกต/ประเด็นพิจารณา
• พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙ และพระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๖ • มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในบทนิยามคำว่า “สถานบริการ” ในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “สถานบริการ” หมายความว่า สถานที่ที่สร้างขึ้นเพื่อให้บริการโดยหวังประโยชน์ในทางการค้าดังต่อไปนี้ (๑) สถานเต้นรำ รำวง หรือรองเง็ง เป็นปกติธุระประเภทที่มีและประเภทที่ไม่มีคู่บริการ (๒) สถานที่ที่มีอาหาร สุรา น้ำชา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่ายและบริการ โดยมีผู้บ่าวสำหรับปรนนิบัติลูกค้า (๓) สถานอาบน้ำ นวด หรืออบตัว ซึ่งมีผู้บริการให้แก่ลูกค้า แต่ไม่รวมถึง (ก) สถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล (ข) สถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามกฎหมายว่าด้วยสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ หรือ (ค) สถานที่อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง	๑) สถานบริการบางประเภทที่ในอดีตเคยได้รับความนิยม แต่ในปัจจุบันแทบไม่มีผู้ประกอบการสถานบริการดังกล่าวแล้ว ทำให้คำนิยามไม่เหมาะสมกับยุคสมัย เช่น สถานบริการประเภท รำวงและรองเง็ง ไม่ได้รับความนิยมเหมือนสมัยก่อน ปัจจุบันจะพบได้ในงานประเพณีหรือตามงานเทศกาลต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมสนับสนุน และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีประจำชาติ ดังนั้น ควรปรับคำนิยามให้เหมาะสมกับปัจจุบันที่ลักษณะของสถานบริการจะเปลี่ยนแปลงตามบริบทสังคมวัฒนธรรม

กฎหมาย/มาตรา	ข้อสังเกต/ประเด็นพิจารณา
<p>[เฉพาะมาตรา ๓ ข้อ (๓) ปรับแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๖๐]</p> <p>(๔) สถานที่ที่มีอาหาร สุรา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่ายหรือให้บริการ โดยมีรูปแบบอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้</p> <p>(ก) มีดนตรีการแสดงดนตรีหรือการแสดงอื่นใดเพื่อการบันเทิงและยินยอมหรือ ปล่อยให้พลละเลยให้หนังร้อง นักแสดง หรือพนักงานอื่นใดนั่งกับลูกค้า</p> <p>(ข) มีการจัดอุปกรณ์การร้องเพลงประกอบดนตรีให้แก่ลูกค้า โดยจัดให้มีผู้บริการ ขับร้องเพลงกับลูกค้า หรือยินยอมหรือปล่อยให้พนักงานอื่นใดนั่งกับลูกค้า</p> <p>(ค) มีการเต้นหรือยินยอมให้มีการเต้น หรือจัดให้มีการแสดงเต้น เช่น การเต้นบน เวทีหรือการเต้นบริเวณโต๊ะอาหารหรือเครื่องดื่ม</p> <p>(ง) มีลักษณะของสถานที่การจัดแสงหรือเสียง หรืออุปกรณ์อื่นใดตามที่กำหนดในกฎกระทรวง</p> <p>(๕) สถานที่ที่มีอาหาร สุรา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่าย โดยจัดให้มีการแสดงดนตรีหรือการแสดงอื่นใดเพื่อการบันเทิง ซึ่งปิดทำการหลังเวลา ๒๔.๐๐ นาฬิกา</p> <p>(๖) สถานที่อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”</p>	<p>๒) มีสถานประกอบการจำนวนมาก ที่มีลักษณะคล้ายกับสถานบริการ ตามมาตรา ๓ (๒) เป็นสถานที่ที่เปิดบริการโดยมีการจำหน่ายอาหาร สุรา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่น แต่ปิดกิจการก่อนเวลา ๒๔.๐๐ นาฬิกา เพื่อหลีกเลี่ยงการเสียค่าธรรมเนียม และข้อจำกัดตามพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตพื้นที่เพื่อการอนุญาต ให้จัดตั้งสถานบริการ หรือที่เรียกว่า “กฎหมายโซนนิ่ง” ทั้งที่มีผลกระทบต่อสังคมวัฒนธรรมเหมือนสถานบริการ บริการทุกประการ^{๒๓๗}</p>
<p>พระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๖</p> <p>มาตรา ๔ ห้ามมิให้ผู้ใดตั้งสถานบริการ เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ในการพิจารณาอนุญาต ให้พนักงานเจ้าหน้าที่คำนึงถึงประวัติ การกระทำความผิดต่อกฎหมายของผู้ขออนุญาตตั้งสถานบริการประกอบด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการขออนุญาตและการอนุญาตตามวรรคหนึ่ง และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับประวัติการกระทำความผิดต่อกฎหมายของผู้ขออนุญาตตั้งสถานบริการ ตามวรรคสอง รวมทั้งการขอต่ออายุใบอนุญาต และการอนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาต ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง</p>	<p>การตีความเพื่อการจดทะเบียน แต่มีสถานบริการบางประเภทที่รูปแบบไม่ชัดเจนตามนิยามเดิม เช่น แพคเกจเคลื่อนที่ (ไม่มีสถานที่ตั้งที่แน่นอน) ทำให้เกิดปัญหาในการจัดการ หรือกรณีสถานบริการ ออบน้าขนาดตัว (ร้านขนาด สปา) มีช่องทางการจัดตั้งตามพระราชบัญญัติสถานบริการ และอาศัยพระราชบัญญัติ การประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. ๒๕๕๒</p>
<p>พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙ [ยังคงใช้]</p> <ul style="list-style-type: none"> ● มาตรา ๗ อาคาร หรือสถานที่ที่ขออนุญาตตั้งเป็นสถานบริการตามมาตรา ๔ ต้อง <ol style="list-style-type: none"> (๑) ไม่อยู่ใกล้ชัวิต สถานสำหรับปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา โรงเรียนหรือสถานศึกษา โรงพยาบาล สถานพยาบาลที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืน สโมสรเยาวชน หรือหอพักตามกฎหมายว่าด้วยหอพัก ในขนาดที่เห็นได้ว่าจะก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่สถานที่ดังกล่าวแล้ว (๒) ไม่อยู่ในย่านที่ประชาชนอยู่อาศัย อันจะก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชนผู้อยู่อาศัยใกล้เคียง (๓) มีทางถ่ายเทอากาศสะดวก ● มาตรา ๘ ถ้าอาคารหรือสถานที่ที่ขออนุญาตตั้งสถานบริการตามมาตรา ๔ เป็นของผู้อื่น ในชั้นขออนุญาตตั้งสถานบริการ ผู้ขออนุญาตต้องมีหนังสือแสดงว่าได้รับความยินยอมจาก เจ้าของอาคารหรือสถานที่นั้น 	<p>มาตรานี้เป็นหลักช่วยต่อการกำหนดแนวทางจัดตั้งสถานบริการ แต่เนื่องจากมีพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตพื้นที่เพื่อการอนุญาตให้จัดตั้งสถานบริการ หรือที่เรียกว่า “กฎหมายโซนนิ่ง” ซึ่งปัจจุบันสภาพของพื้นที่หรือโซนนิ่งทางสังคม วัฒนธรรมได้เปลี่ยนไป แต่ยังมีเงื่อนไขของการกำหนดที่ไม่ให้สามารถจัดตั้งสถาบันบริการใหม่ได้ และ “กฎหมายโซนนิ่ง” ก็ขึ้นอยู่กับแต่ละท้องถิ่น/จังหวัด</p>

กฎหมาย/มาตรา	ข้อสังเกต/ประเด็นพิจารณา
<p>พระราชกฤษฎีกากำหนดท้องที่อนุญาตให้ตั้งสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๖๑</p> <ul style="list-style-type: none"> ● มาตรา ๓ ให้ยกเลิก <p>(๑) พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตจังหวัดนครนายก จังหวัดพิจิตร จังหวัดสตูล จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอ่างทอง เป็นท้องที่อนุญาตให้ตั้งสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๔๕ หน้า ๘๓ เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๙๘ ก ราชกิจจานุเบกษา ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑</p> 	<p>เป็นกฎหมายที่บังคับใช้ก่อนเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) มีข้อสังเกตเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่น่าจะมีผลต่อการปรับกฎหมาย</p>
<p>พระราชกฤษฎีกากำหนดท้องที่อนุญาตให้ตั้งสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๖๑</p> <ul style="list-style-type: none"> ● มาตรา ๓ ให้ยกเลิก <p>(๒) พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดชัยนาท จังหวัดชุมพร จังหวัดนนทบุรี จังหวัดน่าน จังหวัดปทุมธานี จังหวัดปัตตานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพะเยา จังหวัดพังงา จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดยโสธร จังหวัดระนอง จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสกลนคร จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดหนองคาย จังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดอุทัยธานี เป็นท้องที่อนุญาตให้ตั้งสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๔๕</p> ● มาตรา ๔ ให้กำหนดเขตจังหวัดดังต่อไปนี้ เป็นท้องที่อนุญาตให้ตั้งสถานบริการ <p>(๑) กำแพงเพชร (๒) ชัยนาท (๓) ชุมพร (๔) นครนายก (๕) นนทบุรี (๖) น่าน (๗) ปทุมธานี (๘) ปัตตานี (๙) พะเยา (๑๐) พังงา (๑๑) พิจิตร (๑๒) เพชรบุรี (๑๓) ยโสธร (๑๔) ระนอง (๑๕) สกลนคร (๑๖) สตูล (๑๗) สิงห์บุรี (๑๘) สุโขทัย (๑๙) สุพรรณบุรี (๒๐) หนองคาย หน้า ๘๔ เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๙๘ ก ราชกิจจานุเบกษา ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑ (๒๑) อ่างทอง (๒๒) อุทัยธานี</p> ● มาตรา ๕ พระราชกฤษฎีกานี้ไม่ใช้บังคับแก่สถานบริการที่ได้รับอนุญาตให้ตั้งก่อนวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ และสถานบริการที่อยู่ในสถานที่ตั้งโรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรม ● มาตรา ๖ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้ ● หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกานี้ คือ โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงการกำหนดท้องที่ อนุญาตให้ตั้งสถานบริการเพื่อให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ได้มีการกำหนดให้ท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นเขตพื้นที่เพื่อการอนุญาตให้ตั้งสถานบริการ อันจะเป็นประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน จึงจำเป็นต้องตราพระราชกฤษฎีกานี้ 	<p>เป็นกฎหมายที่บังคับใช้ก่อนเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ซึ่งผลพวงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กลุ่มเครือข่ายศิลปินบันเทิงมองว่า กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมบันเทิงนั้นเชื่อมโยงอยู่กับธุรกิจสถานบริการในบางประเภทในเชิงพาณิชย์ ซึ่งสัมพันธ์ต่อการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมบันเทิง</p>

ประเด็นสำคัญร่วมเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานบริการคือ การตีความสถานบริการบางประเภทที่ในอดีตเคยได้รับความนิยม แต่ในปัจจุบันอาจเปลี่ยนความนิยมไป ไม่มีผู้ประกอบการสถานบริการดังกล่าว เช่น สถานบริการประเภทร้างและรองเง็งไม่ได้รับความนิยมเหมือนในสมัยก่อน หรือสถานบริการบางประเภทเกิดขึ้นใหม่ แต่ไม่อยู่ในนิยามที่จะตีความหรือจัดตั้งได้ หรือการตีความสถานบริการบางประเภทที่ก่อให้เกิดช่องว่างการบังคับใช้กฎหมาย และส่งผลกระทบต่อทางสังคมวัฒนธรรม รวมถึงการจัดตั้งสถานบริการในบริบทที่เปลี่ยนไป ซึ่งนอกจากจะต้องพิจารณาควบคู่กับพระราชกฤษฎีกา

กำหนดท้องที่ตอนุญาตให้ตั้งสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๖๑ หรือกฎหมายอื่นใดแล้ว ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) อาจต้องพิจารณาเกณฑ์การเฝ้าระวังพื้นที่เสี่ยงหรือแบ่งประเภทพื้นที่เพื่อป้องกันโรคระบาดตามแนวทางของกระทรวงสาธารณสุขด้วยการฟื้นฟูวัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่ต่างๆ เพื่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว

๕.๒.๓.๒ พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑

ดูแลโดยคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) โดยมีประเด็นที่เป็นข้อสังเกต ดังนี้

กฎหมาย/มาตรา	ข้อสังเกต/ประเด็นพิจารณา
<p>หมวด ๕ การส่งเสริมและการพัฒนากิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์</p> <ul style="list-style-type: none"> มาตรา ๕๒ ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นว่ารายการใดเป็นประโยชน์ต่อสังคม หรือสมควรส่งเสริม ให้มีการผลิตรายการ หรือผู้ประกอบการรายใดปฏิบัติ ตามมาตรการในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการและคนด้อยโอกาส ตามมาตรา ๓๖ คณะกรรมการอาจพิจารณาให้การสนับสนุนค่าใช้จ่าย จากกองทุนได้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด 	<ul style="list-style-type: none"> ขาดการส่งเสริมและสนับสนุนในวงกว้าง ผู้ผลิตยังไม่ถึงแหล่งสนับสนุน การส่งเสริมเรื่องความหลากหลาย และการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นโอกาสการเชื่อมโยงภาควัฒนธรรม ในการพัฒนาการผลิตรายการ

พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ในหมวด ๕ ได้ระบุการส่งเสริมและการพัฒนากิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ที่มีความสำคัญที่จะช่วยฟื้นฟูการทำงานด้านสื่อทางวัฒนธรรม เป็นการสนับสนุนด้านทุนการผลิต โดยเฉพาะผู้ผลิตรายย่อย ให้สามารถมีโอกาสที่สร้างสรรค์และผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ หรือส่งเสริมวัฒนธรรมการตระหนักในสิทธิและคุณค่าศักดิ์ศรีของคนพิการและด้อยโอกาส รวมถึงการสร้างสรรค์รายการทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคมมากขึ้น อีกทั้งเป็นการเยียวยาช่วยเหลือผู้ผลิตรายการคุณภาพได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมสามารถเชื่อมโยงการทำงานในมิติวัฒนธรรมสู่การขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรมในวงกว้างได้โดยผ่านกฎหมายฉบับนี้

๕.๓ บทวิเคราะห์เรื่องกฎหมาย มาตรการและงานวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงวัฒนธรรม

จากการศึกษา พบความเคลื่อนไหวในเรื่องกฎหมายและมาตรการของรัฐในการบริหารจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินทั้งในระดับชาติและระดับกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งมีทั้งมาตรการ ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ (ฉบับที่ ๘) ลงวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ และข้อกำหนดออกตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ (ฉบับที่ ๙) ลงวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ (ฉบับที่ ๑๐) ซึ่งออกโดยคณะกรรมการบริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (ศบค.) เพื่อเป็นมาตรการบริหารงานและควบคุมการการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยภายใต้มาตรการที่เกี่ยวข้องนั้น รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงทบวงกรมต่างๆ ดำเนินงานตามภารกิจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน และยังได้มีมาตรการช่วยเหลือฟื้นฟูเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์

ในส่วนของกระทรวงวัฒนธรรมได้มีมาตรการและแนวทางปฏิบัติในการเฝ้าระวังและป้องกันการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส ๒๐๑๙ (COVID-19) และแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับเทศกาล ประเพณี พิธีทางศาสนา และพิธีการต่างๆ กรณีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ตลอดจนการมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในกองถ่าย รวมถึงกิจกรรมณรงค์ต่างๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายประเทศเพื่อควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส ๒๐๑๙ (COVID-19)

ขณะเดียวกัน ยังได้มีกิจกรรมณรงค์ทางวัฒนธรรมเพื่อสนับสนุนการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส ๒๐๑๙ (COVID-19) อย่างต่อเนื่องอีกด้วย การณรงค์สร้าง “วัฒนธรรมชีวิตปลอดภัย” โดยเฉพาะหนุนเสริมให้ความรู้การดูแลตัวเอง เช่น การสวมหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้า ทุกครั้งที่ออกจากบ้าน ไม่นำตัวเองไปสัมผัสกับความเสี่งต่าง ๆ เสี่ยงการไปอยู่ในสถานที่แออัดรวมกันจำนวนมาก เว้นระยะห่าง ล้างมือบ่อยๆ รับประทานอาหารร้อน ใช้ช้อนกลางส่วนตัว ยังคงจำเป็นอย่างมาก นอกจากการณรงค์แล้วยังเน้นการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยความร่วมมือกับทุกภาคส่วน เพื่อป้องกันแนวโน้มโอกาสเกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส ๒๐๑๙ (COVID-19) ในระลอกใหม่

ทั้งนี้ กระทรวงวัฒนธรรมยังได้มีมาตรการและแผนฟื้นฟูเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส ๒๐๑๙ (COVID-19) ทั้งในรูปแบบของงบประมาณช่วยเหลือ ตลอดจนการสนับสนุนให้มีการดำเนินโครงการฟื้นฟูภาควัฒนธรรมและเชื่อมโยงกับภาคเศรษฐกิจ และชุมชนฐานรากผ่านโครงการกิจกรรมต่างๆ โดยกระทรวงวัฒนธรรมยังได้ดำเนินงานสำรวจสถานการณ์การได้รับความช่วยเหลือตามมาตรการของรัฐบาลจากประชาชนที่เป็นเครือข่ายของกระทรวงวัฒนธรรม อย่างกลุ่มศิลปินพื้นบ้าน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตเรื่องมาตรการช่วยเหลือที่ถูกคาดหวังให้มีการดำเนินงานเร่งด่วนและครอบคลุมผู้ได้รับผลกระทบอย่างทั่วถึง รวมถึงการผลักดันโครงการ

และแผนงานต่างๆ เพื่อส่งเสริมและฟื้นฟูงานภาคศิลปวัฒนธรรมในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคลไปจนถึงชุมชนท้องถิ่นและระดับประเทศ รวมถึงการออกมาตรการเยียวยาของแต่ละกระทรวง ควรมีการวางแผนร่วมกันอย่างแท้จริงเพื่อไม่ให้เกิดการทับซ้อนในการทำงาน

ในส่วนของการศึกษากฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรม และงานด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีกฎหมายหลายฉบับที่มีข้อสังเกตและประเด็นพึงพิจารณาในการปรับกฎหมายหรือแนวทางการดำเนินงานบังคับใช้กฎหมายในบริบทใหม่ อาทิ

๑) **เรื่องการตีความในนิยามที่มีอยู่ในดุลยพินิจของผู้รับผิดชอบ** เช่นใน พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

๒) **การกำหนดบทบาทหน้าที่ในกฎหมายฉบับต่างๆ ที่อาจมีการทับซ้อนหรือล้าสมัยในการทำงาน** เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมฉบับต่างๆ ที่ต้องเชื่อมโยงกับกฎหมายปกครองของกระทรวงมหาดไทย เช่น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ และพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่ดูแลโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๓) **กฎหมายหลายฉบับยังขาดการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน** ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่ส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี อันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ การส่งเสริมและสนับสนุนของภาคศิลปวัฒนธรรมยังทำงานแบบแยกสาขา ในกฎหมายหลายฉบับยังเป็นนิยามแคบ ไม่เชื่อมโยงข้ามศิลป์-ศาสตร์ ภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมยุคใหม่ ทำให้เป็นข้อจำกัดของงานพัฒนาวัฒนธรรมในอนาคต เช่น พระราชบัญญัติจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖ พระราชบัญญัติส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย พ.ศ. ๒๕๕๑

๔) **การขาดการทำงานแบบบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงภาคีที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) มาร่วมขับเคลื่อนการทำงาน** โดยเฉพาะกฎหมายหลายฉบับที่ให้อำนาจทั้งในการจัดการ และการให้ทุนสนับสนุน แม้มีการระบุข้อให้ดำเนินงานด้านการส่งเสริมการเชื่อมโยงการทำงานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายปกครองในฉบับอื่นๆ แต่ในการดำเนินงานยังมีข้อจำกัดในการจัดการภารกิจตามโครงสร้างหน้าที่และตัวชี้วัดของหน่วยงานต่างๆ ซึ่งผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้ชี้ถึงความสำคัญการทำงานฟื้นฟูผลกระทบในภาคชีวิต และวัฒนธรรมแบบบูรณาการหน่วยงานบนฐานข้อมูล ทรัพยากร และเครือข่ายการจัดการแบบร่วมมือที่เป็นรูปธรรม

๕) **กฎหมายหลายฉบับยังมีช่องว่างในการบังคับใช้** รวมถึงการทำงานเชิงการศึกษาและการประเมินผลกระทบของการดำเนินงานในมิติวัฒนธรรม อาทิ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และพระราชบัญญัติโบราณสถาน

โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เช่น พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙ และพระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๖ และพระราชกฤษฎีกากำหนดท้องที่ต่อนุญาตให้ตั้งสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๖๑

๖) ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) อาจทำให้งานด้านศิลปวัฒนธรรม ในบางเรื่องกำลังเสี่ยงต่อการเสื่อมโทรม ขาดการปกป้องคุ้มครองดูแล และบางอย่างเสี่ยงต่อการสูญหาย และยังขาดการเก็บรักษาหรือดำเนินงานเชิงรุก เพื่อรักษาและสืบทอด โดยเฉพาะการคุ้มครองมรดกโลกตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรม และทางธรรมชาติ ค.ศ. ๑๙๗๒ (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage 1972) [พ.ศ. ๒๕๑๕] และด้านมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. ๒๐๐๓ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage 2003) [พ.ศ. ๒๕๔๖] ซึ่งยังประสบปัญหาเรื่องการขึ้นทะเบียนบัญชีมรดกทางวัฒนธรรม รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อคุ้มครองรักษามรดกโลกทางวัฒนธรรม และทางธรรมชาติ และมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษากฎหมายและบทวิเคราะห์ที่กล่าวมานี้จะได้มีการดำเนินงานต่อในการศึกษาแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การดำเนินงานวัฒนธรรมในอนาคตต่อไป

ตารางสรุปประเด็นสำคัญของกฎหมาย : ข้อสังเกต ประเด็นพิจารณาและข้อเสนอแนะ

กฎหมาย	ข้อสังเกต/ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
<p>๑) พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕</p> <ul style="list-style-type: none"> - มาตรา ๔ ว่าด้วยนิยาม - มาตรา ๕ อำนาจหน้าที่ของกรมศิลปากร - มาตรา ๓๒-๓๖ ว่าด้วยบทลงโทษผู้กระทำความผิดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมฉบับต่างๆ ที่ต้องเชื่อมโยงกับกฎหมายของกระทรวงอื่น ● กระทรวงมหาดไทย : พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ ● กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ : พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑” 	<ul style="list-style-type: none"> ● การตีความในนิยามที่มีอยู่ในคู่มือพินิจของผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ยังไม่มีกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ ซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบทใหม่ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ● การทับซ้อนหรือล้าหลังในการทำงานกับท้องถิ่นและท้องที่ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ ● การเอาจริงของการบังคับใช้กฎหมายในมาตรา ๓๒-๓๖ ● การกำหนดบทบาทหน้าที่ในกฎหมายฉบับต่างๆ ที่อาจมีการทับซ้อนหรือล้าหลังในการทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> ● เร่งสำรวจโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และที่กำลังประสบปัญหาอยู่โดยกรมศิลปากรร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นต่างๆ บูรณาการทำงานแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ร่วมมือกัน ● ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ● ดำเนินงานการบังคับใช้กฎหมายในบทลงโทษของผู้กระทำความผิดที่บุกรุกหรือลักลอบขนย้าย/ทำให้เกิดความสูญหาย/ทำลายเสีย ซึ่งโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอย่างเข้มงวดจริงจัง
<p>๒) พระราชบัญญัติจรรยาบรรณแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖</p> <ul style="list-style-type: none"> - มาตรา ๑๔ เรื่องการเก็บรักษาเอกสารจดหมายเหตุ - มาตรา ๑๕ เรื่องการจัดเอกสารจดหมายเหตุไว้เพื่อให้บริการแก่ประชาชน ในการศึกษา การค้นคว้า การวิจัย หรือการทำสำเนา 	<p>อาจเป็นข้อขัดข้องในการจัดการในสถานการณ์ที่หจจดหมายเหตุ ต้องปิดดำเนินการภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) รวมถึงการค้นคว้า และใช้ประโยชน์จากเอกสารจดหมายเหตุ รวมถึงประเด็นเรื่องลิขสิทธิ์</p>	<p>การปรับระบบการจัดเก็บและแปลงเอกสารในรูปแบบดิจิทัลเพื่อป้องกันการสูญหายและสูญหาย ระบบการสืบค้นเอกสารสำคัญ เช่น การอนุญาตให้เข้าถึงจดหมายเหตุดิจิทัลมากขึ้น ดังที่ได้ริเริ่มดำเนินการบางส่วนแล้ว</p>
<p>๓) พระราชบัญญัติส่งเสริมศิลปกรรม พ.ศ. ๒๕๕๑</p> <p>หมวด ๒ การส่งเสริมศิลปกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - มาตราที่ ๑๖ โครงการที่จะได้รับการส่งเสริมต้องเป็นโครงการศิลปะร่วมสมัยที่คณะกรรมการ เห็นว่าเป็นประโยชน์ในด้านการศึกษา วัฒนธรรม และสังคมในลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด 	<p>การส่งเสริมและสนับสนุนของภาคศิลปวัฒนธรรมยังทำงานแบบแยกสาขา ในกฎหมายหลายฉบับยังเป็นนิยามแคบ ไม่เชื่อมโยงข้ามศิลป์-ศาสตร์ ภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมยุคใหม่ ทำให้เป็นข้อจำกัดของงานพัฒนาวัฒนธรรมในอนาคต</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● สนับสนุนการทำงานที่เชื่อมโยงงานศิลปวัฒนธรรมหลากหลายสาขาเพื่อขยายขอบเขตของงานศิลปกรรมร่วมสมัยให้เป็นหนึ่งเดียวกับชีวิตประจำวันของคนให้มากขึ้น ● ส่งเสริมความร่วมมือของภาคศิลปิน ภาคเอกชน ผู้ผลิตผู้ชม และทุกภาคส่วนให้มาร่วมเรียนรู้และพัฒนาศิลปกรรมร่วมสมัยเพื่อสร้างสรรค์งานศิลปะและพัฒนาประเทศ

กฎหมาย	ข้อสังเกต/ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
<p>๔) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรม และทางธรรมชาติ ค.ศ. ๑๙๗๒ (พ.ศ. ๒๕๑๕) และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรม และทางธรรมชาติ พ.ศ. ๒๕๕๙ (คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก” (กอม) มีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีคณะอนุกรรมการมรดกโลกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยมีรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม เป็นประธาน)</p> <p>- ข้อ ๓ ว่าด้วยเรื่องนิยาม</p> <p>- ข้อ ๙-๑๐ ว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ในการคุ้มครอง ป้องกัน และอนุรักษ์มรดกโลกที่สอดคล้องตามอนุสัญญาต่อคณะรัฐมนตรี กำหนดแผนงาน มาตรการและกลไกในการคุ้มครอง ป้องกัน และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางธรรมชาติ และมรดกแบบผสมที่ตั้งอยู่ในประเทศ เพื่อบรรจุไว้ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) หรือบัญชีรายชื่อมรดกโลก</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ปัญหาด้านกฎหมายของประเทศไทยบางฉบับที่มีผลกระทบต่อมรดกโลกทางวัฒนธรรม เช่น พระราชบัญญัติโรงแรมพ.ศ. ๒๕๔๗ พระราชบัญญัติ ● สถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙ และพระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๖ ● สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) อาจส่งผลต่อการขึ้นบัญชีรายชื่อ อาจต้องเลื่อนหรือมีความล่าช้าออกไปอันเนื่องจาก กระบวนการทำงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถปฏิบัติได้ตามปกติ ● การให้การคุ้มครองและการบังคับใช้กฎหมาย และการทับซ้อน ในหน่วยดูแลจัดการ การตีความการจัดการและผลกระทบ ทางต่อมรดกโลก ทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ รวมถึงการบูรณาการ และการเสี่ยงต่อการถอดถอนรายชื่อที่ไม่ได้รับการดูแล 	<ul style="list-style-type: none"> ● การส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการดูแลรักษามรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ● ปรับระบบการจัดทำบัญชีและขึ้นทะเบียน โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วย รวมถึงแผนการทำงานเชิงรุกเพื่อคุ้มครองป้องกันการเสื่อมสภาพ หรือผลกระทบทางวัฒนธรรม ● การบังคับใช้กฎหมายในบทลงโทษของผู้กระทำความผิด ที่บุกรุกหรือลักลอบขนย้าย/ทำให้เกิดความสูญหาย/ ทำลายเสียซึ่งมรดกโลกอย่างจริงจัง
<p>๕) พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ส่วนที่ ๒ สภาวัฒนธรรม มาตรา ๑๓ ว่าด้วยการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมในแต่ละระดับ ● หมวด ๒ กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม มาตรา ๒๓ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุน ● กฎกระทรวง จัดตั้งสภาวัฒนธรรมเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๕ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๑๓ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ให้มีกฎกระทรวงให้จัดตั้งสภาวัฒนธรรมเพิ่มเติม <p>ทั้งนี้ มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓</p> <p>พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑</p> <ul style="list-style-type: none"> - มาตรา ๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รักษาการ ตามพระราชบัญญัตินั้น - มาตรา ๒๑ ให้มีสภาองค์กรชุมชนตำบล 	<ul style="list-style-type: none"> ● การตีความในนิยามที่แคบ ไม่เปิดหรือเชื่อมโยงให้การนิยามที่กว้าง/ใหม่ๆ ในสังคมที่เปลี่ยนแปลง ● ขาดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในแต่ละระดับ ● สภาวัฒนธรรมและกองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม ยังทำงานแบบแยกสาขา ไม่เชื่อมโยงข้ามศิลปะ-ศาสตร์ ภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมยุคใหม่ ทำให้เป็นข้อจำกัดของงานส่งเสริมวัฒนธรรม ● การกำหนดบทบาทหน้าที่ในกฎหมายฉบับต่างๆ ที่ให้หลายภาคส่วนเข้ามาร่วมส่งเสริมสนับสนุนงานด้านวัฒนธรรม เช่น พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งต่างให้อำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมงานวัฒนธรรม เป็นโอกาสของการสร้างพลังทางวัฒนธรรม แต่ก็อาจมีการทับซ้อนหรือถกเถียงในการทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> ● การให้สภาวัฒนธรรมในระดับต่างๆ เป็นหน่วยประสานความร่วมมือถึงพลังภาคส่วนต่างๆ มาร่วมขับเคลื่อนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมและคุณภาพชีวิตที่ดี ● การผลักดันงานกองทุนให้ครอบคลุมงานสร้างสรรค์ วัฒนธรรมที่หลากหลายมิติและเชื่อมโยงการทำงานทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการปรับตัวในฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ที่งานวัฒนธรรมต้องเชื่อมโยงวิทยาศาสตร์ และรูปแบบการทำงานภายใต้แพลตฟอร์มใหม่ๆ ● เนื่องจากเป็นพระราชบัญญัติที่มีกฎกระทรวงเพิ่มเติม และมีกฎหมายอื่นเชื่อมโยงงานวัฒนธรรม จึงจำเป็นต้องมีการบูรณาการและเชื่อมโยงการทำงานด้วยระบบจัดการที่ดี และควรการเชื่อมโยงในเครือข่ายระดับต่างๆ และนอกเครือข่ายสภาวัฒนธรรม เช่น สภาหอการค้า และหน่วยงานอื่น รวมถึงเครือข่ายวัฒนธรรมไร้พรมแดน

กฎหมาย	ข้อสังเกต/ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
<p>พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑</p> <p>- มาตรา ๔ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รักษาการตามพระราชบัญญัติ ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนและของชาติ</p> <p>- มาตรา ๒๑ ว่าด้วยภารกิจของสภาองค์กรชุมชนตำบล ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนและของชาติ</p>	<p>(ประเด็นเกี่ยวเนื่องจากข้างต้น)</p>	<p>(ประเด็นเกี่ยวเนื่องจากข้างต้น)</p>
<p>๖) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙ สนับสนุนการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. ๒๐๐๓ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage 2003) [พ.ศ. ๒๕๕๖]</p> <p>มาตรา ๓ ว่าด้วยนิยาม</p> <p>มาตรา ๔ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริมและรักษาตามพระราชบัญญัตินี้ (๑) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (๒) ศิลปะการแสดง (๓) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (๔) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (๕) งานช่างฝีมือดั้งเดิม (๖) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (๗) ลักษณะอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม</p> <p>มาตรา ๑๖ อำนาจหน้าที่ในการทำงานของคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร และคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำจังหวัด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ปัจจุบันมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของประเทศไทยหลายประเภท มีความเสี่ยงต่อความสูญหาย ต้องเร่งดำเนินงาน ส่วนมรดกบางลักษณะเป็นวัฒนธรรมร่วมระหว่างประเทศ อาจต้องพิจารณาเรื่องการเสนอให้ขึ้นทะเบียนบัญชีร่วมทางวัฒนธรรมร่วม ● การจัดการยังเป็นลักษณะของคณะกรรมการ ยังขาดการให้ความสำคัญกับชุมชนที่เป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรม ● มีช่องว่าง/ความยุ่งยากบางประการ เช่น การทำรายการ-บัญชีที่ยกย่องว่าวัฒนธรรมต้องเป็นไปตามที่ขึ้นทะเบียนเท่านั้น จะเสี่ยงต่อการแข่งขังทางวัฒนธรรม และการขึ้นทะเบียนส่วนใหญ่ผูกโยงกับชื่อเสียง/การท่องเที่ยว/มิติเศรษฐกิจ ทำให้มรดกภูมิปัญญาชุมชนบางเรื่องถูกละเลย โดยเฉพาะเรื่องมรดกวัฒนธรรมชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> ● การส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการดูแลรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ให้ชุมชนมีบทบาทในการร่วมกันปกป้องคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ● ปรับระบบการจัดทำบัญชีและขึ้นทะเบียนมรดกรวมถึงแผนการทำงานเชิงรุกเพื่อคุ้มครองป้องกันการเสื่อมสภาพหรือผลกระทบทางวัฒนธรรม ● การบังคับใช้กฎหมายในบทลงโทษของผู้กระทำความผิดที่บุกรุกหรือลักลอบขนย้าย/ทำให้เกิดความสูญหาย/ทำลายเสียซึ่งมรดกโลกอย่างจริงจัง
<p>๗) พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑</p> <p>หมวด ๔ การประกอบกิจการวีดิทัศน์</p> <p>มาตรา ๖๐ ในกรณีที่มีการขออนุญาตประกอบกิจการร้านวีดิทัศน์และกิจการให้เช่าแลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายภาพยนตร์หรือวีดิทัศน์ในสถานที่เดียวกัน จะต้องแยกพื้นที่ในการให้บริการออกจากกัน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● เรื่องนิยามของภาพยนตร์และวีดิทัศน์ในปัจจุบัน ไม่สามารถแยกสื่อสองประเภทได้อย่างชัดเจนจากกันชัดเจน ● รูปแบบและช่องทางการนำเสนอเปลี่ยนแปลงไป จึงควรมีการพิจารณาเรื่องนิยามและลักษณะของการประกอบกิจการวีดิทัศน์ 	<ul style="list-style-type: none"> ● เสนอให้มีการพิจารณาเรื่องนิยามและการดำเนินงาน ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ รวมถึงรูปแบบและช่องทางที่สอดคล้องกับบริบทใหม่ โดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กฎหมาย	ข้อสังเกต/ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
<p>๘) กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง</p> <p>พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙ และพระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๖ และพระราชกฤษฎีกากำหนดท้องที่ งดอนุญาตให้ตั้งสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๖๑ ตูแลโดยกระทรวงมหาดไทย</p> <ul style="list-style-type: none"> ● พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙ และพระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๖ และปรับแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๖๐] <p>มาตรา ๓ ว่าด้วยนิยาม “สถานบริการ”</p> <ul style="list-style-type: none"> ● พระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๖ <p>มาตรา ๔ การจัดตั้งสถานบริการ ห้ามมิให้ผู้ใดตั้งสถานบริการ เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากพนักงาน เจาหนาที่ ในการพิจารณาอนุญาต</p> <ul style="list-style-type: none"> ● พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙ <p>มาตรา ๗ - ๘ ว่าด้วยการตั้งสถานที่ ไม่อยู่ใกล้ชิดวัด สถานที่สำหรับปฏิบัติ พิธีกรรมทางศาสนา โรงเรียนหรือ สถานศึกษา โรงพยาบาล สถานพยาบาลที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืน สโมสรเยาวชน หรือหอพัก ตามกฎหมาย ว่าด้วยหอพัก ไม่อยู่ในย่านที่ประชาชนอยู่อาศัย อันจะก่อ ความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชน ผู้อยู่อาศัยใกล้เคียง มีทางถ่ายเท อากาศสะดวก และต้องมีการขออนุญาตตั้งสถานบริการตามมาตรา ๔</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● การตีความในนิยามเรื่องสถานบริการที่อนุญาตให้ตั้ง หรือไม่ให้ตั้งได้ตามกฎหมาย มีสถานบริการบางประเภท ที่รูปแบบสถานบริการเปลี่ยนยุคสมัยไป เช่น ร่องเง็ง หรือสถานบริการไม่ชัดเจนตามนิยามเดิม หรือการหลีกเลี่ยงการจัดตั้งประเภทให้ชัดเจน เพื่อหลีกเลี่ยงภาษีและการตรวจสอบ เช่น ร้านอาหาร ข้าวต้มที่มีการขายสุรา อาบน้ำนวดตัว (ร้านนวด สปา) มีช่องทางการจัดตั้งตามพระราชบัญญัติสถานบริการ และอาศัยพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. ๒๕๔๒ ● การจัดตั้งสถานบริการใหม่ ยังเชื่อมโยงกับการจัดระเบียบพื้นที่หรือ “กฎหมายโซนนิ่ง” ทั้งที่มีผลกระทบต่อสังคมวัฒนธรรมเหมือนสถานบริการทุกประการ ● กฎหมายหลายฉบับยังมีช่องว่างในการบังคับใช้ รวมถึง การทำงานเชิงศึกษาและประเมินผลกระทบ ของการดำเนินงานในมิติวัฒนธรรมขาดการทำงาน แบบบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงภาคี ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) มาร่วมขับเคลื่อน การทำงาน โดยเฉพาะกฎหมายหลายฉบับที่ให้อำนาจรัฐ ทั้งในการจัดการและการให้ทุนสนับสนุน 	<ul style="list-style-type: none"> ● การทำงานเชิงบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงาน ในการทำงานทางวัฒนธรรมและระวังผลกระทบ ทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวเนื่องกับสถานบริการ ● ปรับมาตรการหรือแนวทางการเปิดสถานบริการ ที่สนับสนุนให้ศิลปินหรือผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม ศิลปินบันเทิง โดยพิจารณาการปิด-เปิดสถานบริการ ตามเกณฑ์ความเสี่ยงของกระทรวงสาธารณสุข ตามรายพื้นที่ พร้อมการติดตามประเมินผลกระทบ ที่เกิดขึ้น

กฎหมาย	ข้อสังเกต/ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
<p>● พระราชกฤษฎีกากำหนดท้องที่ต่อนุญาตให้ตั้งสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓-๔ กำหนดเขตจังหวัดต่างๆ เป็นท้องที่ต่อนุญาตให้ตั้งสถานบริการ</p> <p>มาตรา ๕-๖ ไม่ใช่บังคับแก่สถานบริการที่ได้รับอนุญาตให้ตั้งก่อนวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ และสถานบริการที่อยู่ในสถานที่ตั้งโรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรม ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● เป็นกฎหมายที่บังคับใช้ก่อนเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) มีข้อสังเกตเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่น่าจะมีผลต่อการปรับกฎหมายข้อสังเกต ● เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่น่าจะมีผลต่อการปรับกฎหมาย ● ผลพวงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กลุ่มเครือข่ายศิลปินบันเทิงมองว่า กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมบันเทิงนั้นเชื่อมโยงอยู่กับธุรกิจสถานบริการในบางประเภทในเชิงพาณิชย์ ซึ่งสัมพันธ์ต่อการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมบันเทิง 	<ul style="list-style-type: none"> ● การพิจารณาการดำเนินงานด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเชื่อมโยงกับกฎหมายกระทรวงวัฒนธรรม และกฎหมายที่มีอยู่ เช่น พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ฯลฯ ● การทำงานเชิงบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานในการทำงานทางวัฒนธรรมและระงับผลกระทบทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวเนื่องกับสถานบริการ
<p>● พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ดูคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)</p> <p>หมวด ๕ การส่งเสริมและการพัฒนากิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์</p> <p>มาตรา ๕๒ ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นว่ารายการใดเป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือสมควรส่งเสริม ให้มีการผลิตรายการ หรือผู้ประกอบการรายใดปฏิบัติตามมาตรการในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการ และคนด้อยโอกาส</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ขาดการส่งเสริมและสนับสนุนในวงกว้าง /ผู้ผลิตยังไม่เข้าถึงแหล่งสนับสนุน ● การส่งเสริมเรื่องความหลากหลาย และการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นโอกาสการเชื่อมโยงภาควัฒนธรรมในการพัฒนาการผลิตรายการ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมการผลิตสื่อที่หลากหลาย และสนับสนุนคนทำงานด้านสื่อและวัฒนธรรม โดยเชื่อมโยงภาควัฒนธรรมในการพัฒนาการผลิตรายการร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ หรือ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาคมท้องถิ่นทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

บทที่ ๖

ข้อเสนอเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์

แนวทางและกรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนางานวัฒนธรรม

จากการศึกษาโครงการศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” สรุปภาพรวมข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ในดำเนินงานขับเคลื่อนวัฒนธรรมได้ดังนี้

๖.๑ การทบทวนนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรมจากผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) : ข้อเสนอจากผู้ทรงคุณวุฒิ

๖.๒ แนวคิดการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรมจากผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) : ภาพรวมแนวคิดข้อเสนอจากข้อค้นพบงานวิจัย

๖.๓ ข้อเสนอเชิงนโยบาย แนวทางและกรอบยุทธศาสตร์วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (ตัวอย่างโครงการ Project Idea/Flagship Project/Quick win Project) ที่มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงตามกรอบยุทธศาสตร์ที่เสนอ

๖.๑ ข้อเสนอการดำเนินงานพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรมจากผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) : ข้อเสนอจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ประเทศไทยได้วางเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย ๔.๐ โดยมียุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) โดยมีวิสัยทัศน์การนำประเทศไปสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” และเป็นประเทศที่พัฒนาด้วยการนำร่องนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการดำเนินการลงสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๔) โดยมุ่งเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ๖ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านความมั่นคง ๒) ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ๓) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ๔) ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคทางสังคม ๕) ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ ๖) ด้านการปรับสมดุล และพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

อย่างไรก็ตาม ในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในมิติวัฒนธรรม พบว่า มีปัจจัยที่ต้องเร่งรัดการดำเนินงานหลายประการ อาทิ ๑) การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีความรัก ความหวงแหน และภาคภูมิใจ

ในอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น ๒) การยกระดับการบริหารจัดการมรดกและทุนทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ๓) การนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเพิ่มคุณค่า และมูลค่าให้กับสินค้าและบริการที่ตรงกับความต้องการของตลาด ๔) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม รวมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ๕) การพัฒนา รูปแบบและเทคนิคการแสดงของไทยให้มีความทันสมัย น่าสนใจและได้มาตรฐานในระดับสากล ๖) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในมิติทางวัฒนธรรม ๗) การสร้างความรู้ ความเข้าใจและความสำคัญของประชาคมอาเซียนในมิติศาสนาวัฒนธรรม ๘) การส่งเสริมและยกระดับการพัฒนาอุตสาหกรรม ภาพยนตร์และวีดิทัศน์แบบครบวงจร ๙) การนำมิติทางศาสนา วัฒนธรรมไปใช้ในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ ๑๐) การบูรณาการการดำเนินงานศาสนาและวัฒนธรรม^{๒๓๘}

กระทรวงวัฒนธรรมได้วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) ประกอบกับ กรอบทิศทางตามนโยบายการพัฒนาสู่ประเทศไทย ๔.๐ กรอบทิศทางตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) รวมทั้งข้อเสนอของสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการงานวัฒนธรรม เพื่อจัดทำกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรมระยะ ๒๐ ปี โดยมีเป้าหมาย ให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในระดับนานาชาติ มีภาพลักษณ์ ความสัมพันธ์ที่ดี และได้รับการยอมรับในเวทีทางวัฒนธรรมระดับสากล ผลักดันสังคมไทยให้เป็นสังคม แห่งคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม เอื้ออาทร มีความปรองดองสมานฉันท์เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนให้ประเทศไทยมีรายได้ และความมั่งคั่งจากอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และบริการทางวัฒนธรรม เพิ่มมากขึ้น^{๒๓๙} ซึ่งในเอกสารยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรมได้ระบุการทบทวนวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ไว้ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ที่กล่าวไป ดังนี้^{๒๔๐}

กระทรวงวัฒนธรรม

๑) **วิสัยทัศน์** : "วัฒนธรรมสร้างคนดี สร้างสังคมดี สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นรากฐาน ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน"

๒) **พันธกิจ** : (๑) เติบโตทุนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ให้มีการรักษา สืบทอดและพัฒนาอย่างยั่งยืน (๒) สร้างจิตสำนึก สร้างค่านิยม และวิถีชีวิต ที่ดีงามในสังคมไทย (๓) ส่งเสริมการพัฒนาและต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ (๔) จัดการศึกษา วิจัย บริหารจัดการองค์ความรู้ และสร้างนวัตกรรมด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม (๕) ส่งเสริมและพัฒนาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับต่างประเทศเพื่อนำความเป็นไทยสู่สากล (๖) พัฒนาการบริหารจัดการ กลไก มาตรการ แผน ยุทธศาสตร์ และกฎหมายต่างๆ ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

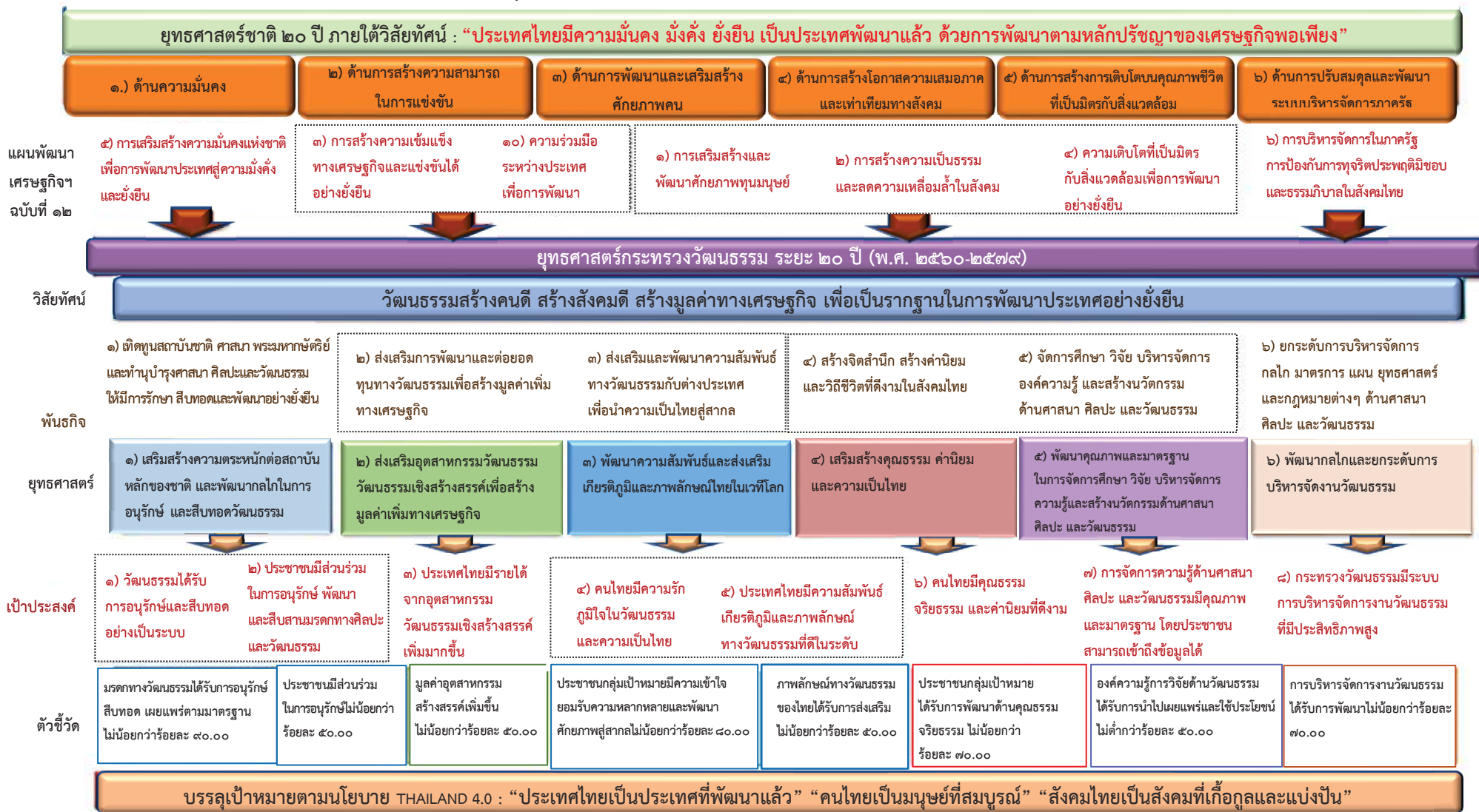
๓) **ยุทธศาสตร์** : (๑) เสริมสร้างความตระหนักต่อสถาบันหลักของชาติ และพัฒนาโลกในการอนุรักษ์ และสืบทอดวัฒนธรรม (๒) ส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

(๓) พัฒนาความสัมพันธ์ และส่งเสริมเกียรติภูมิและภาพลักษณ์ไทยในเวทีโลก (๔) เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และความเป็นไทย (๕) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษา วิจัย บริหารจัดการความรู้ และสร้างนวัตกรรมด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม (๖) พัฒนากลไกและยกระดับการบริหารจัดการงานวัฒนธรรม

๔) เป้าประสงค์ (๑) วัฒนธรรมได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน (๒) ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรม (๓) คนไทยมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม (๔) คนไทยมีความรักภักดีในวัฒนธรรมและความเป็นไทย (๕) ประเทศไทยมีรายได้จากอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น (๖) การจัดการศึกษา ด้านนาฏศิลป์และดนตรีมีคุณภาพและมาตรฐาน (๗) ประเทศไทยมีความสัมพันธ์ เกียรติภูมิ และภาพลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ดีในระดับนานาชาติเพิ่มมากขึ้น (๘) กระทรวงวัฒนธรรมมีกลไก และยกระดับการบริหารจัดการงานวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพสูง

ทั้งนี้ การขับเคลื่อนการพัฒนาดังกล่าวต้องมีความสอดคล้องกับกรอบทิศทางการพัฒนา ประเทศและความเชื่อมโยงของกระทรวงวัฒนธรรมกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) และแผนปฏิรูปประเทศ ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมได้มีการวิเคราะห์การเชื่อมโยงงานดังกล่าว และวางแผนยุทธศาสตร์ไว้ ดังแผนภาพต่อไป^{๒๔๑}

กรอบยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙)

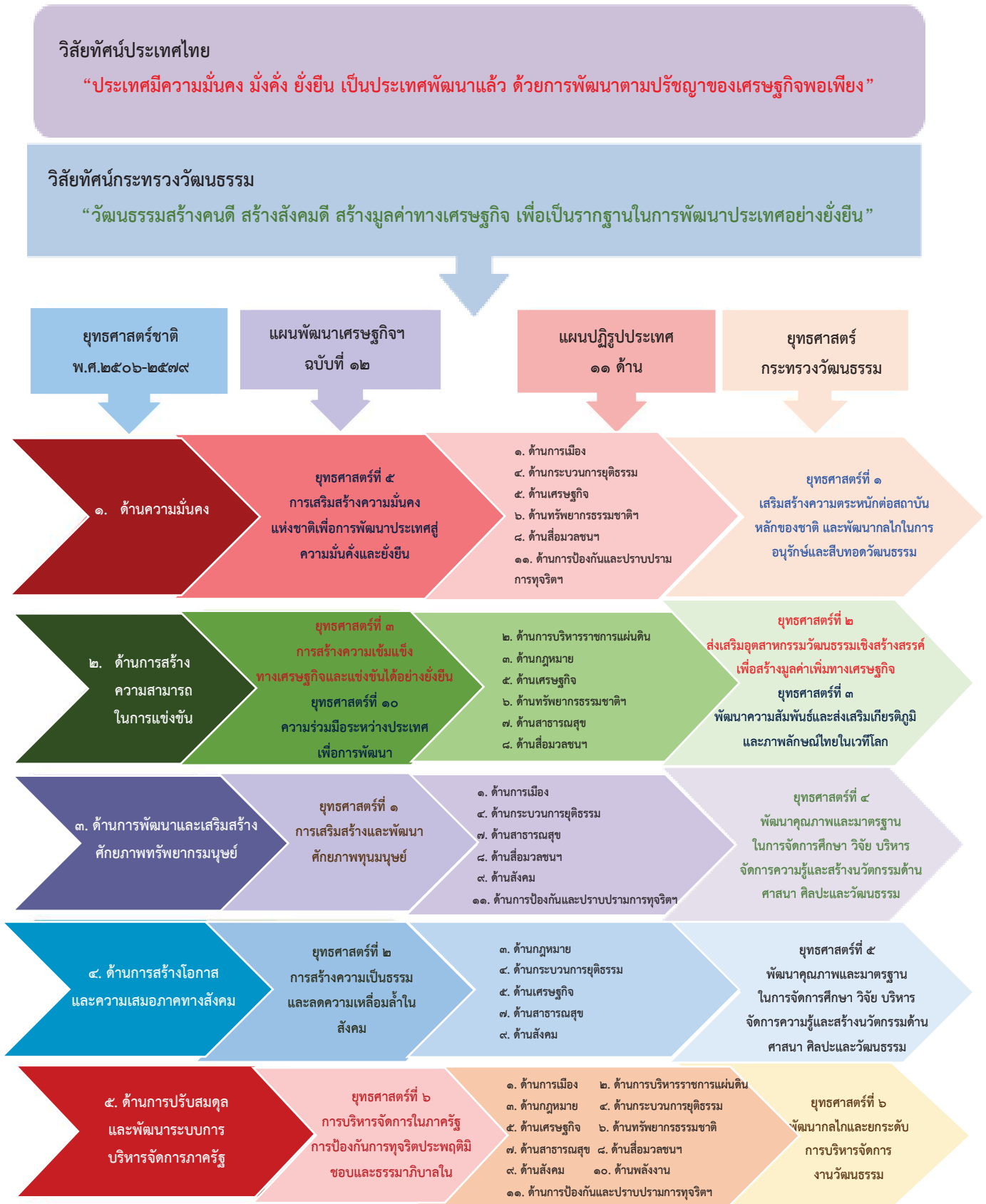

บรรลุเป้าหมายตามนโยบาย THAILAND 4.0 : “ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว” “คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” “สังคมไทยเป็นสังคมที่เกื้อกูลและแบ่งปัน”

แหล่งที่มา : กระทรวงวัฒนธรรม^{๒๕๖}

ความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔)
แผนการปฏิรูปประเทศ กับยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม

แหล่งที่มา : กระทรวงวัฒนธรรม^{๒๔๓}

ในการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนการปฏิรูปประเทศ คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้มีแผนการปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีขอบเขตครอบคลุมทั้งในเรื่องการนำหลักกรรมทางศาสนามาใช้ ในการพัฒนาจิตใจ ปัญญาและการพัฒนาประเทศ มรดกทางวัฒนธรรม เอกลักษณ์ที่ดึงดูดใจของชาติ การส่งเสริมและพัฒนา การกีฬาเพื่อสุขภาพ พร้อมนำมาใช้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและความเป็นเลิศ การส่งเสริมการมีงานทำ การคุ้มครองแรงงานให้มีความปลอดภัย สุขอนามัย รายได้และสวัสดิการที่ดี การประกันสังคม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านความมั่นคง สุขภาพ และปัจจัยในการดำรงชีวิต โดยในแผนการปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้กำหนด กิจกรรมปฏิรูปไว้ ๕ กิจกรรมหลัก ดังเอกสาร (ร่าง) แผนการปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ฉบับปรับปรุงเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓)^{๒๔๔} ดังนี้

กิจกรรมปฏิรูปที่ ๑ การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในทุกช่วงวัย ผ่านการปฏิรูปอุตสาหกรรมบันเทิง และการใช้กลไกร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชนในการขับเคลื่อน โดยให้ความสำคัญกับ ๔ กลไกหลัก ได้แก่ ๑) การเสริมความเข้มแข็งให้ท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรม ๒) การยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคล หน่วยงาน องค์กร และสื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ๓) การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ อาทิ ระบบเครดิตสังคม (Social Credit) เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนคุณธรรม จริยธรรมในระดับพื้นที่และระดับบุคคล และ ๔) การปฏิรูป อุตสาหกรรมบันเทิงเพื่อใช้พลังบวก (Soft Power) ให้เกิดการผลิตสื่อที่เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละช่วงวัย

กิจกรรมปฏิรูปที่ ๒ การพัฒนาการเรียนรู้และเศรษฐกิจชุมชนบนฐานวัฒนธรรมแบบบูรณาการ โดยเน้นประเด็นปฏิรูปที่มีองค์ประกอบ ๓ ส่วน คือ ๑) การพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ต้นแบบใน ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ๒) การสร้างความตระหนักและจูงใจให้เด็กและเยาวชน เห็นความสำคัญของรากเหง้าทางวัฒนธรรมในพื้นที่ของตนและพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ และ ๓) การต่อยอด ทูทางวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่กลับมาสร้างรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีให้กับท้องถิ่น ผ่านการทำงานแบบบูรณาการ โดยมีเป้าหมายและวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

กิจกรรมปฏิรูปที่ ๓ การส่งเสริมประชาชนเป็นศูนย์กลางในการสร้างวิถีชีวิตทางการศึกษา และการออกกำลังกายอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม และการสร้างโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนา นักกีฬาอาชีพ เพื่อจะนำไปสู่สุขภาพที่ดีของคนในชาติ และการพัฒนาต่อยอดไปสู่ นักกีฬาอาชีพ โดยเน้นการดำเนินงานใน ๓ ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ ๑) การส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อมวลชน เพื่อให้ประชาชน ทุกคนและทุกพื้นที่เห็นความสำคัญและมีการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างสม่ำเสมอจนเป็นวิถีชีวิต โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษาในการส่งเสริมการออกกำลังกายทุกพื้นที่ที่ได้มาตรฐานอย่างเพียงพอ รวมถึงพัฒนามาตรการจูงใจในการออกกำลังกาย ๒) การปฏิรูปการทำงานด้านความรู้ด้านสุขภาพแบบองค์รวม ๓) การสร้างโอกาสทางการศึกษาและพัฒนานักกีฬา ซึ่งต้องมีการปฏิรูปตั้งแต่ระบบการสรรหา สร้าง คัดเลือก และพัฒนาผู้ที่มีศักยภาพให้สู่เส้นทางกีฬาอาชีพ และ ๔) การพัฒนาระบบจัดการองค์ความรู้เพื่อพัฒนา

ความเข้มแข็งของการกีฬา ซึ่งต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสนับสนุนสภาพแวดล้อมในการพัฒนา ทั้งนักกีฬา บุคลากรกีฬา วิทยาศาสตร์การกีฬา และการบริหารจัดการกีฬาของชาติให้ได้มาตรฐานระดับสากล

กิจกรรมปฏิรูปที่ ๔ การพัฒนาระบบการบริหารจัดการกำลังคนของประเทศแบบบูรณาการ เน้นการส่งเสริมและสนับสนุนปัจจัยต่างๆ ของหน่วยงานที่มีอยู่แล้วให้บูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม และมีการติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์การดำเนินงาน โดยพัฒนากลไกสำคัญ คือ **คณะกรรมการอิสระเพื่อระบบการพัฒนาและยกระดับสมรรถนะกำลังคนของประเทศไทย (Thailand Workforce Agency : TWA)** เพื่อทำงานในลักษณะองค์กรเสมือนจริง (Virtual Organization) ที่มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย รวบรวมข้อมูลและกำหนดทิศทางการพัฒนาแรงงานของประเทศไว้ในที่เดียว ให้ไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งในเรื่องการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปสงค์และอุปทาน (Demand & Supply) การสร้างโอกาสในการทำงานและพัฒนาสมรรถนะกำลังคนของประเทศ การให้มีฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ด้านตลาดแรงงาน อยู่บนโครงสร้างเดียวกัน และเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้าถึงข้อมูลที่สามารถเป็นทางเลือกสู่การพัฒนาในด้านการศึกษา การฝึกอบรม และการทำงานการสนับสนุนและส่งเสริมการรับรองผู้ประกอบการและการพัฒนาอาชีพบนฐานสมรรถนะ และการผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมที่สนับสนุน และเชิดชูการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านการสนับสนุนทางการเงินในลักษณะกองทุนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่จะสามารถส่งเสริมให้ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานสามารถเข้าสู่ช่องทางในการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลาของวัยทำงานเพื่อรองรับการพัฒนาสมรรถนะให้สูงขึ้น การเปลี่ยนงาน/ตงงานในสถานการณ์ที่ผันแปรได้ตามบริบททางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดการนำแรงงานนอกระบบ ซึ่งมีจำนวนมากกว่า ๒๐ ล้านคน เข้าสู่ระบบ และท้ายที่สุดคือการสร้างระบบการติดตามและการประเมินผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานของหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ไปดำเนินการ

กิจกรรมปฏิรูปที่ ๕ การบริหารจัดการศักยภาพบุคลากรของประเทศ เน้นแนวทางการปฏิรูปสำหรับ ๓ กลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ ๑) กลุ่มบุคลากรภาครัฐ ซึ่งถือว่าเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาขับเคลื่อน และติดตามนโยบายแผนการพัฒนาต่างๆ เพื่อปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาให้มีความเหมาะสม และทันต่อการเปลี่ยนแปลง ๒) กลุ่มแรงงาน (คนทำงาน) ในภาพรวม แบ่งเป็นแรงงานภาคเอกชนและแรงงานในชุมชนท้องถิ่น ที่ควรเน้นการพัฒนาทักษะะดิจิทัลและการสร้างแหล่งงานใหม่ๆ เพื่อเป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพ และ ๓) กลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้ในระดับพหุโลก ทั้งในเรื่องการพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ โดยการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพระดับโลก สำหรับเตรียมพร้อมเด็กและเยาวชนไทยไปสู่การเป็นกำลังคนสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ ที่ยังคงมีจิตวิญญาณของความเป็นไทย

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งในระดับพฤติกรรมบุคคล การเรียนรู้ การดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ที่เกิดขึ้นภายใต้ปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ นับเป็นความท้าทายของการดำเนินงานทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการดำเนิน

ยุทธศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยนานาชาติประเทศต่างมีแนวทางในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์มากมายเพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมในวิถีแบบปกติใหม่ที่กำลังเกิดขึ้น และผลจากการจัดเวทีประชุมเชิงยุทธศาสตร์ การติดตามเวทีเสวนาและการเข้าร่วมประชุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนายุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม พบประเด็นสำคัญที่เป็นข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ วัฒนธรรม เพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่เกิดขึ้นและแนวโน้มอนาคตหลังจากนี้

๖.๒ ข้อเสนอการดำเนินงานเพื่อการพัฒนา นโยบายและยุทธศาสตร์ : ภาพรวมแนวคิดข้อเสนอ จากข้อค้นพบงานวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินงานทบทวนความเคลื่อนไหวและบทเรียนการดำเนินงานจากนานาชาติประเทศในด้านวัฒนธรรมภายใต้สถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ศักยภาพและการปรับตัวทางสังคมไทย และกฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรม การทบทวนยุทธศาสตร์การทำงานของกระทรวงวัฒนธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งข้อค้นพบจากงานวิจัย ชี้ว่า กระทรวงวัฒนธรรมและหน่วยงานในสังกัดต่างมียุทธศาสตร์การดำเนินงานทางวัฒนธรรมในหลากหลายภารกิจ โดยภาพรวมแบ่งการดูแลเป็น ๒ มิติใหญ่ คือ เรื่องมรดกทางวัฒนธรรม (Heritage) และเรื่องวิถีชีวิต (Way of life/Living Culture) โดยผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ชี้ให้เห็นแนวโน้มความสำคัญของการปรับตัวทางวัฒนธรรมของผู้คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือส่งเสริมการดำเนินชีวิตของคนในชาติ เพื่อให้ก้าวพ้นวิกฤต ทั้งกับชีวิตและวัฒนธรรม ทำอย่างไรให้สังคมและประเทศสามารถใช้ทุนทางวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ในระยะยาวอย่างยั่งยืนได้ อีกทั้งยังมีข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ชี้ให้เห็นเรื่องสำคัญที่กระทรวงวัฒนธรรมควรเร่งดำเนินงาน ได้แก่

๑) การดำเนินงานด้านการเยียวยาช่วยเหลือและส่งเสริมผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม โดยเร่งการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์ฟื้นฟูเยียวยาศิลปิน คนทำงานศิลปะพื้นบ้านและกลุ่มคนทำงานทางวัฒนธรรมทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง ซึ่งตัวอย่างบทเรียนจากยุทธศาสตร์การเยียวยาฟื้นฟูให้ความช่วยเหลือในหลายประเทศที่เป็นกรณีศึกษานั้นสามารถนำมาปรับใช้ได้ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายด้านการให้เงินช่วยเหลือเยียวยาศิลปินและภาคส่วนวัฒนธรรมที่ได้รับผลกระทบ หรือการมียุทธศาสตร์ “การจัดสวัสดิการทางวัฒนธรรม” ในรูปแบบต่างๆ อาทิ งบช่วยเหลือฟื้นฟูศิลปินชาวบ้าน กลุ่มคน/ภาคประกอบการรายย่อย โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบหนักก่อน เพื่อให้คนทำงานวัฒนธรรมในฐานะผู้สร้างสรรค์งานวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมยังคงอยู่รอดผ่านพ้นวิกฤตนี้ไปได้

๒) การส่งเสริมการเรียนรู้ และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ให้เป็นเครื่องมือของการทำงานขับเคลื่อนวัฒนธรรมในมิติต่างๆ สนับสนุนให้มีการดำเนินงานรณรงค์ สร้างการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ทั้งในมิติของการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการปกป้องและอนุรักษ์ รวมถึงวัฒนธรรมที่มีนัยถึงวิถีชีวิตของผู้คน

ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันสถานการณ์และแนวโน้มต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตของคน เช่น การเรียนรู้ปรับตัวให้สอดคล้องกับฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) สร้าง “วัฒนธรรมสุขภาพ” ให้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตคนไทย เพื่อคุณภาพชีวิตของคนไทย และเพื่อส่งเสริมให้คนไทยได้ตระหนักถึงการเรียนรู้ดูแลตนเองและสังคมเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่อาจจะเกิดขึ้นในระลอกใหม่ และเพื่อการรับมือกับแนวโน้มหรือภัยพิบัติที่ไม่แน่นอนในอนาคต ซึ่งสามารถขับเคลื่อนผ่านการรณรงค์สร้างการเรียนรู้ โครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ เช่น การดำเนินงานวัฒนธรรมด้านอาหารเพื่อสุขภาพที่สนับสนุนให้ผู้ประกอบการ ชุมชน และผู้บริโภคได้มีบทบาทในการเรียนรู้และสร้างวัฒนธรรมสุขภาพร่วมกัน นอกจากนี้ ยังรวมถึงการสนับสนุนการเรียนรู้ และการพัฒนาคนทำงานทางวัฒนธรรม โดยการใช้ทุนทางวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาของชุมชนเป็นพลังการพัฒนา

๓) เร่งสร้างความร่วมมือและบูรณาการการทำงานร่วมกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนงานวัฒนธรรม โดยกระทรวงวัฒนธรรมในฐานะหน่วยงานนโยบายและยุทธศาสตร์ ดำเนินงานส่งเสริมและสร้างพลังความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการและภาคปฏิบัติการทางวัฒนธรรม ในการขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรมในหลากหลายรูปแบบ ผ่านการสร้างแพลตฟอร์มวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ ทั้งดิจิทัลแพลตฟอร์ม รวมถึงงานเครือข่ายทางวัฒนธรรม เครือข่ายชาติพันธุ์ ให้มีบทบาทต่อการอนุรักษ์ การสร้างการเรียนรู้และพัฒนาบนความหลากหลายทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และแนวโน้มโลกในอนาคต

ทั้งนี้ กระทรวงวัฒนธรรมและหน่วยงานในสังกัด/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นต่างๆ มีบทบาทสำคัญที่จะร่วมกันขับเคลื่อนการทำงานแบบบูรณาการได้ โดยอาศัยอำนาจของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการทำงานเชิงรุกที่เท่าทันต่อสถานการณ์ เพื่อปกป้องคุ้มครองศิลปวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยเสนอให้กระทรวงวัฒนธรรมเป็น “หน่วยประสาน” หรือผู้เป็น “สื่อกลางทางวัฒนธรรม” สนับสนุนให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างคน-ความรู้-ของ/ผลงาน โดยส่งเสริมให้ชุมชนใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นทุนทางสังคมที่สามารถฟื้นฟูงานวัฒนธรรมและขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้กับประเทศ รวมถึงการสนับสนุนคนทำงานด้านสื่อและวัฒนธรรม โดยเชื่อมโยงภาควัฒนธรรมในการพัฒนาการผลิตรายการร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาคมท้องถิ่นทุกภาคส่วน เข้ามามีบทบาทร่วมในการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรม

๔) สนับสนุนให้นำแนวคิดการทำงาน “Techture” ที่อาศัยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนวัฒนธรรม ซึ่งองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) ได้เสนอแนวคิดนี้สำหรับประชาคมโลก ในการขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรม โดยนำแนวคิดเรื่องการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Technology) มาผนวกกับคำว่า วัฒนธรรม (Culture) เพื่อใช้เทคโนโลยีดังกล่าวเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนวัฒนธรรม^{๒๔๕} โดยเฉพาะในช่วง

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน การเรียนรู้ และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งเทคโนโลยีดิจิทัลได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่ช่วยให้ผู้คนสามารถทำงาน เรียนรู้ และมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมได้ผ่านชุมชนเสมือน ซึ่งช่วยให้การดำเนินชีวิต ของคนไทยและเศรษฐกิจสังคมไทยยังคงก้าวต่อไปได้ นอกจากนี้ การส่งเสริมเครือข่ายวัฒนธรรม ที่อาศัยเทคโนโลยีเป็นสื่อกลาง เช่น เครือข่ายวัฒนธรรมทางสังคมออนไลน์ เครือข่ายวัฒนธรรมบนดิจิทัล แพลตฟอร์มต่างๆ ที่มีคุณภาพในบริบทสังคมวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ก็ถือเป็น โจทย์ท้าทายของการทำงานทางวัฒนธรรม เพราะมีนัยต่อการสร้างการเรียนรู้ และสร้างวัฒนธรรม การสื่อสารที่นำไปสู่การสร้างสรรควัฒนธรรม นวัตกรรมทางวัฒนธรรมและสังคม เพื่อการขับเคลื่อน การพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

๕) เร่งการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ “พื้นที่ทางวัฒนธรรม” พื้นที่สร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม พื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม (Cultural Public Space) โดยเชื่อมโยงการทำงานจากหลากหลาย ภาคส่วน รวมถึงสหสาขาวิชาชีพมาร่วมกันออกแบบและขับเคลื่อนพื้นที่ทางวัฒนธรรม เพื่อสนับสนุน การสร้างนวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายในรูปแบบใหม่ๆ เกิดบรรยากาศ/พื้นที่/ภูมิทัศน์ที่ส่งเสริม งานวัฒนธรรม เช่น Art Space/Cultural Space ที่เชื่อมโยงทั้งระดับท้องถิ่น ประเทศ และสู่สากล รวมถึงการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนวัฒนธรรม โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน หรือนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนเป็นโอกาสของการสร้างงาน พร้อมๆ กับสนับสนุนผู้ประกอบการท้องถิ่น ธุรกิจวัฒนธรรมชุมชนให้พัฒนาผลิตภัณฑ์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์

๖) เร่งดำเนินงานด้านการจัดการข้อมูลความรู้และสร้างองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมให้เท่าทัน กับสถานการณ์ โดยเฉพาะการเร่งสำรวจโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ มรดกโลกและแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่ได้รับ ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และที่กำลังประสบ ปัญหายุ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญสำหรับการตัดสินใจเชิงนโยบาย การสนับสนุนการทำแผนที่ภูมิทัศน์ ว่าด้วยเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมในมิติต่างๆ อาทิ แผนที่และเรื่องภูมิทัศน์ทางชาติพันธุ์ แผนที่และภูมิทัศน์ทางทรัพยากรและมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อการรักษาและป้องกันการสูญหาย หรือฟื้นฟูและพัฒนา ในอนาคต และเพื่อการเตรียมขึ้นทะเบียนมรดกโลกทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ รวมถึงการดำเนินงานด้านการสร้างองค์ความรู้ต่างๆ โดยการสนับสนุนการศึกษาค้นคว้า งานวิจัย และพัฒนางานศิลปวัฒนธรรมในมิติใหม่ๆ ทั้งงานด้านศิลปะร่วมสมัยที่มีลักษณะข้ามศิลป์-ศาสตร์ งานอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ รวมถึงมรดกโลกที่ไม่จำกัดการสนับสนุน จากภาควัฒนธรรม แต่ให้เกิดการเชื่อมโยงกลไกการวิจัยและขับเคลื่อนความรู้แบบสหสาขา เพื่อสร้าง องค์ความรู้ใหม่ๆ และใช้องค์ความรู้เพื่อขับเคลื่อนการทำงานวัฒนธรรมในระดับประเทศ ตลอดจน การส่งเสริมการผลิตสื่อที่หลากหลายให้เป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้และองค์ความรู้ เพื่อขับเคลื่อน งานวัฒนธรรม

นอกจากนี้ ยังรวมถึงการปรับระบบการจัดเก็บและแปลงเอกสารในรูปแบบดิจิทัลเพื่อป้องกันการสูญหายและสูญหาย ระบบการสืบค้นเอกสารสำคัญ เช่น การอนุญาตให้เข้าถึงจดหมายเหตุดิจิทัลมากขึ้น ดังที่ได้ริเริ่มดำเนินการบางส่วนแล้ว รวมถึงปรับระบบการจัดทำบัญชีและขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมต่างๆ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วย ตลอดจนแผนการทำงานเชิงรุกเพื่อคุ้มครองป้องกันการเสื่อมสภาพของบันทึกต่างๆ ในฐานะที่เป็นจดหมายเหตุ และองค์ความรู้ที่เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชาติต่อไป

๓) การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ประเด็นที่เป็นข้อสังเกตหรือประเด็นพิจารณาส่วนใหญ่ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายเป็นเรื่องการดำเนินงานในทางปฏิบัติ ทั้งการตีความนิยามและการดำเนินงานทางวัฒนธรรมต่างๆ ในขอบเขตและบริบทต่างๆ และบังคับใช้กฎหมาย โดยเสนอให้พิจารณาการดำเนินงานทางวัฒนธรรม ทั้งในมิติด้านมรดกทางวัฒนธรรม (Heritage) และด้านวิถีชีวิต (Way of Life/Living Culture) ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยอาศัยข้อกำหนดในกฎหมายและหลักการปฏิบัติ โดยให้มีการประเมินผลกระทบทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับงานด้านต่างๆ ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานวัฒนธรรมโดยอาศัยอำนาจหน้าที่ในทางกฎหมายที่มีให้กระทรวงวัฒนธรรม สภาวัฒนธรรมในระดับต่างๆ รวมถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมดำเนินงาน ตลอดจนประเด็นสำคัญที่ต้องเข้มงวดกวดขันและดำเนินการ โดยเฉพาะในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายในบทลงโทษต่อผู้กระทำความผิดที่บุกรุกหรือลักลอบขนย้าย/ทำให้เกิดความสูญหาย/ทำลายเสีย ซึ่งโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มรดกโลก มรดกทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบจากงานวิจัยยังชี้ให้เห็นด้วยว่า สิ่งสำคัญในการดำเนินงานทางวัฒนธรรม คือ การสร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ซึ่งมีความหมายต่อการจัดการผลกระทบทางวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต อันนำมาสู่กรอบความคิดการพัฒนาแนวคิดเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรมจากผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ดังแผนภาพนี้

New Ecology

แหล่งที่มา : โครงการศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)”^{๒๔๖}

ภายใต้แผนผังความคิดดังกล่าว มีแนวคิดและแนวทางดำเนินงานดังนี้

๖.๒.๑ มิติด้านการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม

งานวิจัย พบว่า การทำงานวัฒนธรรมในมิติด้านการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ซึ่งเป็นปัจจัยเร่งที่นำไปสู่ความเสี่ยงต่อการสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมในลักษณะต่างๆ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งผลักดันการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีประเด็นสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ ดังนี้

๖.๒.๑.๑ การเยียวยาช่วยเหลือคนทำงานทางวัฒนธรรม เป็นยุทธศาสตร์เร่งด่วน เพื่อช่วยเหลือคน/ภาคส่วนวัฒนธรรมที่กำลังเผชิญภาวะยากลำบากจากผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ไม่ว่าจะเป็นศิลปิน นักแสดง คนทำงานศิลปะพื้นบ้าน ภูมิปัญญา และกลุ่มคนทำงานทางวัฒนธรรมที่เป็นฐานเศรษฐกิจของประเทศ การมีนโยบายด้านการให้เงินช่วยเหลือเยียวยา หรือยุทธศาสตร์ “การจัดสวัสดิการทางวัฒนธรรม” ในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงในอาชีพและโอกาสการเข้าถึงงานวัฒนธรรมที่มีความหมายต่อการดำรงชีวิต รวมถึงมาตรการอุดหนุน ช่วยเหลือทั้งที่เป็นตัวเงินและทรัพยากรที่ไม่ใช่ตัวเงิน ไปจนถึงความร่วมมือกับภาคเอกชน จัดงานแสดงทางศิลปวัฒนธรรม ทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่นให้กระจายในพื้นที่ต่างๆ อย่างทั่วถึง

เพื่อช่วยเหลือคนทำงานทางวัฒนธรรม ทั้งในฐานะผู้รักษาภูมิปัญญา/มรดกทางวัฒนธรรม และในฐานะผู้สร้างสรรค์งานวัฒนธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ

๖.๒.๑.๒ การดำเนินงานด้านฐานข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ ดังตัวอย่างที่ผ่านมาระทรวงวัฒนธรรมได้มีการดำเนินงานสำรวจข้อมูลด้านวัฒนธรรม ซึ่งต้องอาศัยการเก็บรวบรวมหรือจัดทำข้อมูลอย่างเป็นระบบ และต้องมีการจัดการความรู้จากข้อมูลนั้นๆ เพื่อการใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ ดังนั้น จึงควรมีการดำเนินงานเชิงรุก ทั้งงานสำรวจข้อมูลศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม จัดหมายเหตุ การจัดทำแผนที่องค์ความรู้ทางวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการดูแลรักษาและขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่ามกลางสถานการณ์วิกฤต ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมจำนวนมากยิ่งเผชิญความเสี่ยงที่จะสูญเสียมุมิปัญญาพื้นบ้านที่อยู่กับกลุ่มสูงอายุ การบันทึกเรื่องราวความรู้อย่างเป็นระบบ ทั้งการจดบันทึก การจัดทำองค์ความรู้ในรูปแบบสารคดี การบันทึกการถ่ายทอดภูมิปัญญา ฯลฯ ทั้งในระดับพื้นที่และในภาพรวมประเทศ ซึ่งจะช่วยให้ประเทศไทยมีระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ต่องานด้านการรักษามรดกทางวัฒนธรรม รวมถึงงานขับเคลื่อนวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิตต่อไป

๖.๒.๑.๓ การส่งเสริมการพัฒนาทักษะใหม่ๆ (Reskills & New skills) ให้กับปราชญ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในหลังวิกฤตสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) พบว่า คนทำงานวัฒนธรรมจำเป็นต้องพัฒนาทักษะใหม่ๆ ทั้งเพื่อการรับมือกับสถานการณ์วิกฤต การปรับตัวกับความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้น การส่งเสริมเรื่องของทักษะใหม่ให้กับกลุ่มภูมิปัญญา นอกจากความรู้ด้านทักษะทางเทคโนโลยีใหม่ๆ แล้ว ยังรวมถึงการส่งเสริมในเรื่องของการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไปต่อยอดสู่การใช้ประโยชน์หรือสร้างโอกาสใหม่ๆ ซึ่งการ “Reskills” หรือการสร้างทักษะใหม่นี้ กลายเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในปัจจุบัน

๖.๒.๒ มิติด้านวิถีชีวิต (Way of Life)

การทำงานวัฒนธรรมในมิติด้านวิถีชีวิต จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์การสร้างวิถีชีวิตที่เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ซึ่งวิถีชีวิตด้านวัฒนธรรมสุขภาพกลายเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ การรักษาดูแลสุขภาพโดยวิธีใดก็ตามต้องควบคู่กับการรักษาสิ่งแวดล้อมและวิถีธรรมชาติของไทย โดยมีประเด็นสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ ดังนี้

๖.๒.๒.๑ การส่งเสริมวัฒนธรรมสุขภาพควบคู่กับการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งหนึ่งที่ทำให้สังคมไทยสามารถก้าวข้ามวิกฤตของไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) มาได้ และถือว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติคือเรื่องของ “วัฒนธรรมสุขภาพ” การอยู่กับวิถีธรรมชาติ การใช้ การกินอยู่โดยมีภูมิปัญญาด้านอาหารและสุขภาพ เช่น การมีอาหารเป็นยา แม้กระทั่งการมีความรู้พื้นฐานในการดูแลสุขภาพอนามัย การแพทย์แผนไทย การแพทย์แผนจีน-ไทยในไทย วัฒนธรรมสุขภาพที่เข้มแข็งของชุมชน ซึ่งภูมิปัญญา

ต่างๆ เหล่านี้เป็นทุนสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยสามารถดึงมาใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้น ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการทำงานด้านสุขภาพที่ต้องควบคู่กับเรื่องของการรักษาสิ่งแวดล้อม หรือนิเวศวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ควบคู่กัน และสะท้อนอยู่ในวัฒนธรรมชีวิตที่จะต้องดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาต่อยอดเพื่อสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน

๖.๒.๒.๑ การเห็นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน เห็นคุณค่าความแตกต่างความหลากหลายทางวัฒนธรรม สังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม บทเรียนจากสถานการณ์วิกฤตของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ชี้ให้เห็นว่าสิ่งสำคัญที่ทำให้คนไทยและชุมชนในระดับฐานรากสามารถรับมือกับสถานการณ์วิกฤตและรอดพ้นมาได้คือ การที่แต่ละชุมชนแต่ละท้องถิ่นแต่ละพื้นที่มีวัฒนธรรมชุมชนของตนเอง มีความเข้มแข็งที่มีความแตกต่างหลากหลายตามบริบทของพื้นที่ ซึ่งเป็นความมั่นคงทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น และเป็นทุนสำคัญที่กระทรวงวัฒนธรรมต้องดำรงรักษาไว้ ดังนั้น ยุทธศาสตร์การรับมือกับสถานการณ์วิกฤตบนฐานพหุวัฒนธรรม จึงควรเห็นโอกาสในการบริหารจัดการบนความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีเป้าหมายร่วมที่เห็นประโยชน์ส่วนรวมของชาติ จะช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถจัดการตนเองได้ และอาศัยวัฒนธรรมชุมชนเป็นกลไกสำคัญเพื่อช่วยขับเคลื่อนให้ประชาชนและประเทศชาติก้าวพ้นจากวิกฤตได้

๖.๒.๓.๑ การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อการดำเนินชีวิต สิ่งที่เป็นหลักคิดหลักปฏิบัติที่สำคัญของคนไทยคือ การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ ๙) ซึ่งเป็นหลักและแนวทางสำคัญที่สอนให้คนในชาติได้ตระหนักต่อการดำเนินชีวิต โดยมีความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยมีการใช้เงื่อนไขของความรู้และคุณธรรม ซึ่งช่วยให้คนไทยเรียนรู้ที่จะเผชิญหรือรับมือกับสถานการณ์วิกฤตได้อย่างเข้าใจ ไม่ประมาท รู้จักพึ่งตนเองและรู้จักแบ่งปัน ฯลฯ สิ่งนี้เป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินชีวิตของคนไทย ดังนั้น การจัดให้เกิดกระบวนการเรียนรู้สำหรับคนทุกระดับทุกช่วงวัย ให้ตระหนัก เรียนรู้ และน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต จึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่กระทรวงวัฒนธรรม สามารถดำเนินงานต่อเนื่องและเพิ่มความสำคัญให้เข้มข้นขึ้นได้ เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตและมีวัฒนธรรมอันดี

ทั้ง ๓ ส่วนนี้จะเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่เพียงแต่จะช่วยให้การดำเนินวิถีชีวิตของคนไทยและประเทศผ่านพ้นวิกฤตของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ไปได้และยังเป็นทุนสำคัญในการต่อยอดการพัฒนาประเทศให้เกิดการเติบโตต่อไปในอนาคต

๖.๒.๓ มิติบูรณาการงานดูแลรดกทางวัฒนธรรมกับการส่งเสริมวิถีชีวิตของคนในชาติ
โดยมีประเด็นสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ ได้แก่

๖.๒.๓.๑ การวิจัยและการสร้าง Platform สร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อคนทำงานที่เกี่ยวข้อง
ได้มีพื้นที่เชื่อมโยงและข้ามศาสตร์/สาขาเพื่อพัฒนางาน ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์การวิจัยทางวัฒนธรรมไม่ได้เป็นเพียงการเก็บบันทึกองค์ความรู้ด้านมรดกภูมิปัญญาอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงการวิจัยในการหา “ช่องทางเชื่อมต่อ” ระหว่างการนำระบบการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นทุนของสังคมไปสู่การทำงานด้านส่งเสริมคุณค่าและการดำเนินวิถีชีวิต อันจะเป็นภารกิจที่ทำหายของกระทรวงวัฒนธรรมท่ามกลางแนวโน้มและโจทย์วิจัยใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโจทย์วิจัยและพัฒนาข้ามสหสาขา การพัฒนานวัตกรรมทางวัฒนธรรม และนวัตกรรมสร้างสรรค์ใหม่ๆ พื้นที่ใหม่ๆ ของการสร้างและใช้องค์ความรู้จากงานวิจัย เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิตและวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์เศรษฐกิจและประเทศ

๖.๒.๓.๒ การพัฒนาระบบ “เชื่อมต่อ” การดำเนินงานของกระทรวงวัฒนธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในส่วนของทำให้มี “หน่วยเชื่อมต่อ” ที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยเชื่อมประสานระบบบริหารจัดการ เชื่อมต่องานกับหน่วยงานองค์กรต่างๆ เพื่อทำให้เกิดการ “Plug-in” บูรณาการงานวัฒนธรรมไปกับการกิจของหน่วยงานองค์กรที่อยู่นอกกระทรวงฯ อาทิ การเชื่อมโยงกับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกากระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) กระทรวงการต่างประเทศ ฯลฯ โดยบูรณาการโจทย์และภารกิจการทำงานร่วมกัน

ทั้งนี้ การพัฒนาระบบเชื่อมต่อที่ว่านี้ กระทรวงวัฒนธรรมควรมีบทบาทในการพัฒนาระบบเชื่อมต่อดังกล่าว และทำหน้าที่เป็นผู้สร้าง “พื้นที่กลาง” ของการทำงานความร่วมมือเชื่อมโยงหน่วยงานต่างๆ ที่มีทรัพยากร ภารกิจ และพลังเครือข่ายต่างๆ ที่มีมาร่วมกันทำงาน อาจจะผ่านสภาวัฒนธรรมแห่งชาติหรือสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรมที่เป็นหน่วยการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์หลัก และในระดับภูมิภาคควรมีสภาวัฒนธรรมภาค/สภาวัฒนธรรม เขตพื้นที่ เป็นหน่วยประสานเชื่อมต่อกับสภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว ผ่านรูปแบบกลไกและโครงการต่างๆ ที่กระทรวงวัฒนธรรมดำเนินงาน ซึ่งจะมีนัยต่อการสร้าง “วัฒนธรรมการทำงานเชิงยุทธศาสตร์แบบบูรณาการ” ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ด้วย “หนึ่งภารกิจ หลายผลลัพธ์” อันจะช่วยลดความทับซ้อนและการทำงานแบบ “แยกส่วน” ได้ อันจะนำไปสู่การบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์และภารกิจการทำงานที่สามารถสร้างผลกระทบสูงได้

๖.๒.๓.๓ การขับเคลื่อนกลไกการพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรม โดยใช้หลักพลังบรร (บ้าน-ชุมชน-วัด-ศาสนสถาน โรงเรียน-ราชการ) รวมถึงภาคเอกชน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่กระทรวงวัฒนธรรมขับเคลื่อนอยู่แล้วในพื้นที่ต่างๆ เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนและวัฒนธรรมการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ บทเรียนจากนานาประเทศชี้ให้เห็นว่า การจัดการพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมนั้น ต้องอาศัยกลไกหลักของชุมชนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเป็นฐานในการดำเนินงาน และต้องอาศัยกลไกของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความเข้าใจทางด้านวัฒนธรรม และสามารถมองเห็นผลกระทบในอนาคตที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชน/เมือง เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามาร่วมในการพัฒนาชุมชน/เมืองวัฒนธรรม

ดังนั้น ในการขับเคลื่อนการทำงานจึงต้องส่งเสริมการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และส่งเสริมให้ภาคประชาชน คนรุ่นใหม่หรือคนทำงานสร้างสรรค์เข้ามามีบทบาทในการพัฒนา โดยเชื่อมโยง คน/องค์กรที่มีความเชี่ยวชาญหลายสาขามาร่วมกันพัฒนาพื้นที่ชุมชน/เมือง และเครื่องมือสมัยใหม่ต่างๆ เพื่อช่วยให้การพัฒนาเมืองอยู่บนฐานการรักษาสมดุลทางวัฒนธรรมไปพร้อมๆ กับการพัฒนาวิถีชีวิตที่สร้างความสมดุลในการเติบโตสร้างความมั่นคงทางวัฒนธรรมสังคมและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจต่อไปได้

๖.๒.๓.๔ การสร้างนั้กจัดการทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะนั้กจัดการวัฒนธรรมรุ่นใหม่ ที่เข้าใจวิถีของคนในยุคใหม่ ตลาดใหม่ๆ หรือกระแสที่กำลังจะเปลี่ยนผ่าน กลุ่มนั้กจัดการวัฒนธรรมเหล่านี้ จะกลายเป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างการทำงานด้านการรักษา และสืบสานมรดกวัฒนธรรม ให้คงอยู่ไปพร้อมๆ กับการสร้างการเรียนรู้ และการสร้างงานทางวัฒนธรรมบนฐานทุนมรดกเหล่านี้ เพื่อให้เติบโตไปสู่การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ๆ ท่ามกลางยุคสมัย ซึ่งหากอาศัยการจัดการวัฒนธรรม ในแบบเดิมอาจไม่สามารถเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนในโลกอนาคต จึงต้องอาศัย กำลังคนและกลุ่มคนที่มีทักษะใหม่ๆ ที่เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบ ต่อการจัดการทางวัฒนธรรมในศตวรรษที่ ๒๑

๖.๒.๔ การสร้างโอกาสต่อยอดการงานสร้างสรรค์วัฒนธรรมสู่สากล

๖.๒.๔.๑ การส่งออกทางวัฒนธรรมในบริบทของฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) สถานการณ์วิกฤตของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อ การปิดพรมแดนและการเดินทางเคลื่อนย้ายเชิงกายภาพ แต่ละประเทศไม่สามารถเอานำคนข้ามไปมาได้ ซึ่งดูเป็นอุปสรรคสำคัญของการส่งออก-นำเข้าผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมแบบเดิมที่เคยดำเนินงานมา แต่การเคลื่อนย้ายเผยแพร่วัฒนธรรมผ่านสื่อไร้พรมแดน กับเป็นปรากฏการณ์ที่น่าจับตาในกระแสโลก และกลับกลายเป็นโอกาสของการพัฒนางานสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมของไทย ที่สามารถคัดสรร หรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมให้ตอบแนวโน้มตลาดวัฒนธรรมยุคใหม่ อาทิ วัฒนธรรมอาหารไทย ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีพลัง โดยเฉพาะการสื่อสารในคุณค่าทางโภชนาการ ประเทศไทยสามารถผลิตวัตถุดิบที่สะอาด อร่อยและมีคุณภาพและเป็นสมุนไพรซึ่งเป็นแนวโน้มที่ทั่วโลกสนใจ วัฒนธรรมอาหารไทยที่เน้นการบริโภคเพื่อสุขภาพ “กินอาหารเป็นยา” รวมถึงการผสมผสานระหว่างศิลปะ การประกอบอาหารและวัฒนธรรมความเชื่อที่ซ่อนอยู่ ซึ่งน่าจะเป็นธงนำที่สร้างมูลค่าทางวัฒนธรรมไปสู่ การสร้างเศรษฐกิจในวิถีแบบปกติใหม่ได้

๖.๒.๔.๒ การขับเคลื่อนการทำงานวัฒนธรรมด้วยยุทธศาสตร์ “Techture” (Technology + Culture) โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือช่วยในการดำเนินงานวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้คน และสังคมไทยสามารถเรียนรู้ ปรับตัว ทำงาน และใช้ชีวิตบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ได้ง่ายขึ้น รวมถึงสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์สังคมวัฒนธรรม ซึ่งในการดำเนินงานกระทรวงวัฒนธรรมจำเป็นต้องร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานสำคัญ เช่น กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เครือข่ายองค์กรระดับชาติ/องค์กรเอกชนที่มีเครื่องมือ

ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล มีความพร้อมและทันสมัย ร่วมกับหน่วยงานทางวัฒนธรรมในการดำเนินงานขับเคลื่อนการเรียนรู้และสร้างวัฒนธรรมวิถีชีวิต (Living Culture) ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมสามารถใช้โอกาสดังกล่าว รวมถึงการมีองค์กรในกำกับ เช่น “กองทุนสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์” ที่มีกลไกทำงานเชื่อมต่อกับสื่อดิจิทัลสมัยใหม่ มาเป็นทุนการทำงานได้ ซึ่งน่าจะช่วยให้ยุทธศาสตร์ “Techture” นำไปสู่การขับเคลื่อนงานสร้างสรรค์วัฒนธรรม “หลังยุคโควิด-๑๙” เพื่อตอบโจทย์การดำเนินวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนท่ามกลางบริบททางวัฒนธรรมในอนาคต

๖.๒.๔.๓ เรื่อง “Creative City” หรือการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ ซึ่งครอบคลุมการสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตสร้างสรรค์ ซึ่งกำลังเป็นแนวคิดที่เติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็วในหลายประเทศ ทั้งนี้ ประเทศไทย เรื่องการขับเคลื่อนเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่ากำลังเป็นปรากฏการณ์ที่ได้รับความสนใจ โดยกระบวนทัศน์ใหม่ของการพัฒนาเมืองเก่า ไม่ได้แค่การเก็บรักษาเท่านั้น แต่ยังมีความหมายของการสร้างคุณค่าของเมืองเก่าให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต เพื่อชีวิตของคนรุ่นใหม่ในการสร้างมูลค่าและโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีได้ ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรม มีกฎหมายและฐานข้อมูลสำคัญที่น่าจะได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์บนการมีส่วนร่วมของชุมชนเจ้าของพื้นที่ และเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติได้

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ในภาพรวมแนวคิดเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์มุ่งอยากเห็นการขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับการดูแล “คน” และการสร้างระบบนิเวศวัฒนธรรมใหม่ที่มีความหมายต่อการรักษามรดกวัฒนธรรมและการพัฒนาวิถีชีวิตวัฒนธรรมให้สามารถปรับตัวเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ได้ โดยเป้าหมายสำคัญนอกจาก “คนมีชีวิตที่มั่นคงปลอดภัยมีคุณภาพชีวิตที่ดี” ในโลกยุคใหม่แล้ว ยังต้องมีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ภายใต้บริบททางสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่สร้างสรรค์ที่คำนึงถึงความสมดุลของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยโดยอยากเห็นวิถีชีวิตของพลเมืองที่อยู่ในสังคม “Creative City” โดยแนวคิดเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์เหล่านี้ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับยุทธศาสตร์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาบนฐานวัฒนธรรม ยุทธศาสตร์พัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมด้วยหลักบรรพ ยุทธศาสตร์ “Techture” ยุทธศาสตร์การมีระบบเชื่อมต่อและนักจัดการทางวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละการดำเนินงานต้องอาศัยยุทธศาสตร์ต่างๆ ประกอบต่อและเชื่อมโยงการทำงานเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนการสร้างระบบนิเวศทางวัฒนธรรมใหม่ โดยให้กลไกต่างๆ ทำงานสัมพันธ์กันทั้งในเชิงโครงสร้าง ภารกิจและยุทธศาสตร์ย่อยๆ เพื่อไปขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมต่อไปในอนาคต

๖.๓ ข้อเสนอเชิงนโยบาย แนวทางและกรอบยุทธศาสตร์วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)”

จากการดำเนินงานโครงการศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” ซึ่งให้เห็นข้อค้นพบและบทเรียนจากต่างประเทศ ทั้งการให้ความสำคัญกับเรื่องการลงทุนที่การสร้างคน การสร้างนิเวศวัฒนธรรม และสร้างสังคมวัฒนธรรมที่มีความหมายในบริบทของฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ที่สร้างผลกระทบสูงต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาประเทศจากนี้ต่อไป รวมถึงข้อค้นพบจากประสบการณ์ความรู้ของผู้ทรงคุณวุฒิ และผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชน การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ชี้ถึงสิ่งที่จะต้องเร่งดำเนินการ โดยเฉพาะเรื่องการเยียวยาชีวิตประชาชน การสร้างพื้นที่ สร้างการมีส่วนร่วม โดยใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือหรือนวัตกรรมทางสังคมวัฒนธรรมในหลากหลายรูปแบบมาสนับสนุน นอกจากนี้ การวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ยังพบข้อสังเกตเรื่องการเดินทางวัฒนธรรม การปรับบทบาทที่เน้นพลังความร่วมมือ และแนวทางการปฏิบัติบังคับใช้กฎหมายทางวัฒนธรรมอย่างจริงจัง

ทั้งนี้ จากข้อค้นพบที่ได้จากการดำเนินโครงการศึกษา คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอเชิงนโยบาย และยุทธศาสตร์ แนวทางและกรอบยุทธศาสตร์วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ต่อกระทรวงวัฒนธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวทางขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรมของไทยเพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น หลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยมีข้อเสนอเชิงนโยบาย “๔ สร้างทางวัฒนธรรม” ได้แก่ “สร้างสวัสดิการวัฒนธรรม สร้างพลเมืองทางวัฒนธรรม สร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) สร้างเมืองสร้างสรรค์” โดยมีหลักการสำคัญของการทำงานภายใต้แนวคิดยุทธศาสตร์แบบบูรณาการการทำงาน “หนึ่งภารกิจหลายผลลัพธ์” เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาคนและสังคมในอนาคต

๖.๓.๑ นโยบาย “สร้างสวัสดิการวัฒนธรรม”

นโยบาย “สร้างสวัสดิการวัฒนธรรม” เป็นนโยบายที่เน้นการพัฒนาาระบบสวัสดิการทางวัฒนธรรมควบคู่กับวัฒนธรรมสุขภาพ เพื่อหลักประกันการมีชีวิตที่ดีให้กับศิลปิน คนทำงานทางวัฒนธรรม รวมถึงพลเมืองรุ่นใหม่ ซึ่งนโยบายดังกล่าวอาจอาศัยบทเรียนการดำเนินงานด้านการพัฒนาระบบสวัสดิการทางวัฒนธรรม (Cultural Welfare System) ที่เชื่อมโยงกับระบบสุขภาพและสังคม จากตัวอย่างการทำงานในต่างประเทศมาเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบสวัสดิการทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์โดยตรงกับการสร้างวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

ยุทธศาสตร์ การสร้างระบบบริการพื้นฐานด้านวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของคนไทย

เป้าประสงค์

- ๑) ประชาชนมีหลักประกันชีวิตที่ดี ได้รับบริการพื้นฐานด้านวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม สุขภาพและคุณภาพชีวิตของคนไทย
- ๒) ศิลปินและคนทำงานทางวัฒนธรรมได้รับการดูแลช่วยเหลือให้มีความมั่นคงในอาชีพ และสามารถสร้างสรรค์งานทางวัฒนธรรม

กลยุทธ์

- ๑) ส่งเสริมระบบการบริการพื้นฐานด้านวัฒนธรรมให้ประชาชนได้เข้าถึงงานวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของคนไทย
- ๒) สนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือศิลปินและภาคประกอบการทางวัฒนธรรมที่ได้รับผลกระทบหนัก และส่งเสริมการจ้างงานด้านวัฒนธรรม

ทั้งนี้ มีข้อเสนอตัวอย่างโครงการสำคัญ (Flagship Project) ได้แก่

- ๑) โครงการจัดทำฐานข้อมูลทางวัฒนธรรม ในระดับจังหวัดและระดับประเทศ เพื่อการจัดระบบสวัสดิการทางวัฒนธรรม ประกันการจ้างงานและการสนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม
- ๒) โครงการสนับสนุนสวัสดิการวัฒนธรรมและศิลปินพื้นฐานผ่านการ “Show & Share Project” เพื่อให้เกิดการจ้างงานผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในธุรกิจขนาดเล็กในพื้นที่ และเป็นการพัฒนาศักยภาพจากผู้แสดงเป็นผู้อถ่ายทอดความรู้ผ่านแพลตฟอร์มใหม่

ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ

- ๑) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง เพื่อการตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ด้านระบบสวัสดิการทางวัฒนธรรม
- ๒) ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณหรือทรัพยากรอย่างพอเพียง
- ๓) มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการข้อมูล และการเข้าถึงบริการที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของคนไทย

ทั้งนี้ นโยบายดังกล่าวจำเป็นอาศัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และสภาวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นต้น เป็นหน่วยประสานและปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานต่างๆ โดยในยุทธศาสตร์และโครงการที่เสนอนั้น สอดคล้องกับยุทธศาสตร์หลักที่กระทรวงวัฒนธรรมและยุทธศาสตร์เชี่ยวชาญผู้ได้รับผลกระทบตามนโยบายของรัฐบาล

๖.๓.๒ นโยบาย “สร้างพลเมืองทางวัฒนธรรมใหม่”

นโยบาย “สร้างพลเมืองทางวัฒนธรรมใหม่” เป็นนโยบายที่เน้นการส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างพลเมืองทางวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์ การส่งเสริมการเรียนรู้ และสร้างพลเมืองทางวัฒนธรรม น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต และสร้างจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรม

เป้าประสงค์

๑) พลเมืองมีสำนึกร่วมทางวัฒนธรรม ตระหนักต่อการเห็นคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนา งานด้านศิลปวัฒนธรรม

๒) พลเมืองสามารถน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำเนินชีวิต มีความเท่าทัน และสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลง ในอนาคต

กลยุทธ์

๑) ส่งเสริมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมให้กับเด็กเยาวชน

๒) สนับสนุนการสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนา นักจัดการทางวัฒนธรรม นักสื่อสารวัฒนธรรม

๓) การรณรงค์สร้างการเรียนรู้และขับเคลื่อนความรู้ทางวัฒนธรรม น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต และสร้างจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรม

ทั้งนี้ มีข้อเสนอตัวอย่างโครงการสำคัญ (Flagship Project) ได้แก่

๑) โครงการพัฒนานักจัดการทางวัฒนธรรมรุ่นใหม่ (Young Creative Culture Organizer)

๒) โครงการ “โรงเรียนวัฒนธรรม” เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ให้เยาวชนและคนในสังคมตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา มรดกทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งระดับท้องถิ่นและของชาติ

๓) โครงการ “นักสื่อสารทางวัฒนธรรม” เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมชาติสู่ตลาดสากล

๔) โครงการรณรงค์ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยที่เอื้อต่อสังคมการอยู่ร่วมกันในฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ซึ่งเป็นโครงการที่มีส่วนสนับสนุนโครงการที่กระทรวงวัฒนธรรมในดำเนินงานขับเคลื่อนอยู่ให้เกิดความต่อเนื่อง

ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ

๑) มีการส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ รณรงค์สร้างความตระหนักทางวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) อย่างต่อเนื่อง

๒) สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่ทำงานกับเด็กเยาวชนและคนในช่วงวัยต่างๆ ให้มีบทบาทสนับสนุนการสร้างพลเมืองทางวัฒนธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

๓) มีการติดตาม และประเมินผล และพัฒนาบุคลากรหรือผู้ทำงานประสานจัดการทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ นโยบายดังกล่าวสามารถดำเนินงานบูรณาการร่วมกับสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (National Innovation Agency : NIA) และศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (Thailand Creative & Design Center : TCDC) อีกทั้งโครงการเหล่านี้ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์หลักของกระทรวงวัฒนธรรม และแผนการปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๖.๓.๓ นโยบาย “สร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)”

นโยบาย “สร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)” ที่หมายถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของมนุษย์กับสถานะแวดล้อมต่างๆ โดยมีระบบวัฒนธรรม ความคิดความเชื่อ ในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับระบบนิเวศของชุมชน/พื้นที่ที่สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) โดยนโยบายดังกล่าวเน้นการพัฒนาชีวิตควบคู่ไปกับการพัฒนาสถานะแวดล้อมของพื้นที่ชุมชน/เมืองที่เชื่อมโยงกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมบนฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของคนในชาติ

ยุทธศาสตร์ การจัดการและสนับสนุนการสร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) โดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สนับสนุนการทำงานบูรณาการทางวัฒนธรรม เชื่อมต่อองค์กรและความร่วมมือในการขับเคลื่อนงานทั้งในระดับพื้นที่และระดับชาติ และใช้โอกาสการมีนิเวศวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นทุนในการพัฒนาคนและประเทศ

เป้าประสงค์

๑) นวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินชีวิตของประชาชนบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

๒) ชุมชนเกิดความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนด้วยหลักบรรทัดฐานที่สัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

๓) ประชาชนมีบทบาทในการสร้างระบบนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

กลยุทธ์

๑) การสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนานวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาระบบนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาชุมชนด้วยหลักบรรทัดฐานเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรม และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

๓) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการขับเคลื่อน การสร้างระบบนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

ทั้งนี้ มีข้อเสนอตัวอย่างโครงการสำคัญ (Flagship Project) ได้แก่

๑) โครงการนวัตกรรมการเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) : เปิดตลาดทางวัฒนธรรมดั้งเดิมและร่วมสมัยสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์

๒) โครงการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนด้วย “บวรวัฒนธรรม Model” ซึ่งเป็นโครงการที่สนับสนุนโครงการที่กระทรวงวัฒนธรรมมีการดำเนินงานอยู่ ให้เกิดการกระจายพื้นที่และต่อยอดการทำงานในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมชุมชน

๓) โครงการวิจัยยุทธศาสตร์การสร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) เพื่อการพัฒนาพลเมืองและสังคมอย่างยั่งยืน

ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ

๑) สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมสนับสนุน และสร้างนวัตกรรมทางวัฒนธรรม

๒) มีงบประมาณและทรัพยากร (ที่ไม่ใช่เงิน) ที่สอดคล้องกับโจทย์และความต้องการชุมชนหรือองค์กรต่างๆ ให้สามารถริเริ่มการทำงานและขับเคลื่อนการสร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) โดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๓) มีการติดตาม จัดการความรู้และเผยแพร่องค์ความรู้ สื่อสารการทำงานอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ นโยบายดังกล่าวสามารถดำเนินงานเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy Agency : CEA) ฯลฯ ซึ่งต่างมีภารกิจของการพัฒนาพื้นที่เมืองอยู่แล้วให้ตอบโจทย์การพัฒนาชีวิตและสังคมบนฐานทุนนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ซึ่งแนวการดำเนินงานดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธศาสตร์หลักของกระทรวงวัฒนธรรมและแผนการปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๖.๓.๔. นโยบาย “สร้างเมืองสร้างสรรค์”

นโยบาย “สร้างเมืองสร้างสรรค์” เป็นนโยบายที่มุ่งส่งเสริมการทำงานร่วมกันของภาคส่วนต่างๆ ในการร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองบนฐานทุนทางวัฒนธรรม โดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือร่วมกับสนับสนุนบทบาทของภาคประชาสังคมร่วมสร้างเมืองสร้างสรรค์เพื่อฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

ยุทธศาสตร์ การจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรม และการขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ โดยการเชื่อมโยงเทคโนโลยีดิจิทัลและการสร้างการมีส่วนร่วมของสังคม

เป้าประสงค์

- ๑) เกิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ ที่มีเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่
- ๒) พัฒนาเมืองสร้างสรรค์ ที่มีการส่งเสริมการพัฒนาบนฐานทุนทางวัฒนธรรม

๓) ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเข้าถึงบริการทางวัฒนธรรม และงานทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ

กลยุทธ์

๑) ส่งเสริมการดำเนินงานด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรม

๒) สนับสนุนความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาพื้นที่และเมืองสร้างสรรค์ โดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการพัฒนา

ทั้งนี้ มีข้อเสนอตัวอย่างโครงการสำคัญ (Flagship Project) ได้แก่

๑) โครงการ “เมืองเก่า เมืองเก่าสร้างสรรค์” เพื่อการเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรม การกิน อยู่ ท่องเที่ยว และเรียนรู้ย่านเมืองเก่าในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก เปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และสร้างการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการสร้างสรรค์วัฒนธรรม

๒) โครงการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นโครงการที่มีส่วนสนับสนุนโครงการที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินงานมาทั้งด้านการอนุรักษ์มรดกของชาติและการพัฒนาวิถีชีวิตเพื่อสร้างความมั่นคงทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ

๑) มีองค์กรภาครัฐและเอกชนด้านเทคโนโลยีดิจิทัลร่วมเป็นภาคีขับเคลื่อนการจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการขับเคลื่อน เมืองสร้างสรรค์

๒) การมีแผนที่ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในด้านต่างๆ รวมถึงการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ และทุนทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาเมือง พัฒนาพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

๓) มีกลไกหรือหน่วยประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน รวมถึงติดตามและสนับสนุนการจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ โดยการเชื่อมโยงเทคโนโลยีดิจิทัล และการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในสังคมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ทั้งนี้ ในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว กระทรวงวัฒนธรรมสามารถเชื่อมโยงบูรณาการดำเนินงานร่วมระหว่างหน่วยงานในสังกัดของกระทรวงวัฒนธรรม อาทิ สำนักปลัดกระทรวงวัฒนธรรม กรมการศาสนา กรมศิลปากร สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กรมส่งเสริมวัฒนธรรม สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ฯลฯ ร่วมกับกลไกของสภาวัฒนธรรมจังหวัด และหน่วยงานนอกกระทรวงวัฒนธรรม อาทิ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงมหาดไทย (กรมโยธาธิการและผังเมือง) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์

โดยสรุป ผลจากการศึกษาในโครงการศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” ได้มีข้อเสนอ

เชิงนโยบาย “๔ สร้างทางวัฒนธรรม : สร้างสวัสดิการวัฒนธรรม สร้างพลเมืองทางวัฒนธรรม สร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) สร้างเมืองสร้างสรรค์” รวมถึงยุทธศาสตร์แนวทาง และตัวอย่างโครงการ (Project Idea/Flagship Project/Quick win Project) และปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จที่มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงตามกรอบยุทธศาสตร์ที่เสนอในตารางท้ายนี้ เพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรม โดยสำนักปลัดกระทรวงวัฒนธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำแนวคิดและองค์ความรู้จากการศึกษาวิจัยนี้สู่การพิจารณาเพื่อการดำเนินงานเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ได้ต่อไป

๖.๔ ข้อเสนอแนะต่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๖.๔.๑ การดำเนินงานสื่อสารสร้างผลกระทบจากโครงการทั้งในเชิงยุทธศาสตร์และขับเคลื่อนการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้งานวิจัย

๖.๔.๒ การดำเนินงานสู่การผลักดันการทำงานเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์สำคัญ อาทิ เร่งการขับเคลื่อนเมืองวัฒนธรรม ชุมชนวัฒนธรรมโดยทำงานร่วมกับสภาวัฒนธรรมและภาคประชาคมท้องถิ่นโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ

๖.๔.๓ การศึกษาวิจัยในโจทย์และประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นจากองค์ความรู้ในงานวิจัยนี้ต่อไป

แนวทางและกรอบยุทธศาสตร์วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

๑. นโยบายสร้างสวัสดิการวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	กลยุทธ์	โครงการสำคัญ (Flagship Project) (บูรณาการงานเชิงยุทธศาสตร์)	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ปัจจัยเงื่อนไข ความสำเร็จ	สอดคล้องยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม (ปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์)
การสร้างระบบการบริการ พื้นฐานด้านวัฒนธรรม ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม สุขภาพและคุณภาพชีวิต ของคนไทย	๑. ประชาชนมีหลักประกัน ชีวิตที่ดี ได้รับบริการพื้นฐาน ด้านวัฒนธรรม ที่เชื่อมโยง กับวัฒนธรรมสุขภาพ และคุณภาพชีวิตของคนไทย ๒. ศิลปินและคนทำงาน ทางวัฒนธรรมได้รับ การดูแลช่วยเหลือ ให้มีความมั่นคงในอาชีพ และสามารถสร้างสรรค์ งานทางวัฒนธรรม	๑. ส่งเสริมระบบการบริการ พื้นฐานด้านวัฒนธรรม ให้ประชาชนได้เข้าถึงงาน วัฒนธรรมที่เชื่อมโยง กับวัฒนธรรมสุขภาพ และคุณภาพชีวิตของคนไทย ๒. สนับสนุนระบบ การดูแลช่วยเหลือศิลปิน และภาคประกอบการ ทางวัฒนธรรมที่ได้รับ ผลกระทบหนัก และส่งเสริมการจ้างงาน ด้านวัฒนธรรม	๑. โครงการจัดทำฐานข้อมูล ทางวัฒนธรรม ในระดับจังหวัด และระดับประเทศ เพื่อการจัดระบบ สวัสดิการทางวัฒนธรรม ประกัน การจ้างงานและการสนับสนุน และส่งเสริมผู้ประกอบการ ทางวัฒนธรรม ๒. โครงการสนับสนุนสวัสดิการ วัฒนธรรมและศิลปินพื้นฐาน ผ่านการ “Show & Share Project” เพื่อให้เกิดการจ้างงาน ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม ในธุรกิจขนาดเล็กในพื้นที่ และเป็นการพัฒนาศักยภาพ จากผู้แสดงเป็นผู้อพยพความรู้ ผ่านแพลตฟอร์มใหม่ๆ	๑. ดำเนินงานผ่านสำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัด บูรณาการ ข้อมูลร่วมในโครงการ สำรวจข้อมูลพนักงาน และลูกจ้างที่ได้รับผลกระทบ จากกรณีที่จังหวัดมีการปิด สถานที่เป็นการชั่วคราว จากสถานการณ์การแพร่ระบาด ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธาน ๒. บูรณาการร่วมกับ สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ ดำเนินงานโดยสำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัด และสภาวัฒนธรรม	๑. มีการเก็บรวบรวม ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง เพื่อการตัดสินใจ เชิงยุทธศาสตร์ ด้านระบบสวัสดิการ ทางวัฒนธรรม ๒. ให้การสนับสนุน ด้านงบประมาณ หรือ ทรัพยากรอย่างพอเพียง ๓. มีการนำระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้ในการจัดการ ข้อมูลและการเข้าถึง บริการที่เชื่อมโยง กับวัฒนธรรมสุขภาพ และคุณภาพชีวิต ของคนไทย	ยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม ด้านที่ ๑ เสริมสร้างความตระหนักต่อสถาบัน หลักของชาติ และพัฒนากลไกในการอนุรักษ์ และสืบทอดวัฒนธรรม ด้านที่ ๒ ส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรม เชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ทางเศรษฐกิจ ด้านที่ ๓ พัฒนาความสัมพันธ์ และส่งเสริม เกียรติภูมิ และภาพลักษณ์ไทยในเวทีโลก ด้าน ๔ เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และความเป็นไทย ด้าน ๕ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน ในการจัดการศึกษา วิจัย บริหารจัดการ ความรู้และสร้างนวัตกรรมด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ด้าน ๖ พัฒนากลไกและยกระดับการบริหาร จัดการงานวัฒนธรรม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ฟื้นฟูเยียวยาผู้ได้รับ ผลกระทบ

แนวทางและกรอบยุทธศาสตร์วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (ต่อ)

๒. สร้างพลเมืองทางวัฒนธรรมใหม่

ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	กลยุทธ์	โครงการสำคัญ (Flagship Project) (บูรณาการงานเชิงยุทธศาสตร์)	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ปัจจัยเงื่อนไข ความสำเร็จ	สอดคล้องยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม (ปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์)
การส่งเสริมเรียนรู้ และสร้างพลเมือง ทางวัฒนธรรม น้อมนำหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำเนินชีวิต และสร้างจิตสำนึกร่วม ทางวัฒนธรรม	๑. พลเมืองมีส่วนร่วม ทางวัฒนธรรม ตระหนัก ต่อการเห็นคุณค่า และมรดกทางวัฒนธรรม ภาคีมีส่วนร่วมและมีบทบาท ในการอนุรักษ์และพัฒนา งานด้านศิลปวัฒนธรรม ๒. พลเมืองสามารถ น้อมนำหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำเนินชีวิต มีความเท่าทัน และสามารถ รับมือกับความเปลี่ยนแปลง ในอนาคต	๑. ส่งเสริมการเรียนรู้ ทางวัฒนธรรมให้กับ เด็กเยาวชน ๒. สนับสนุนการสร้าง กระบวนการเรียนรู้ และพัฒนา นักจัดการ ทางวัฒนธรรม นักสื่อสารวัฒนธรรม ๓. การรณรงค์สร้าง การเรียนรู้และขับเคลื่อน ความรู้ทางวัฒนธรรม น้อมนำหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำเนินชีวิต และสร้างจิตสำนึกร่วม ทางวัฒนธรรม	๑. โครงการพัฒนานักจัดการ ทางวัฒนธรรมรุ่นใหม่ (Young Creative Culture Organizer) ๒. โครงการ “โรงเรียนวัฒนธรรม” ส่งเสริมการเรียนรู้บนฐานทุน ทางวัฒนธรรมและสร้างจิตสำนึกร่วม ทางวัฒนธรรมของชุมชน ให้เยาวชนและคนในสังคม ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา มรดกทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่มีหลากหลายทั้งระดับ ท้องถิ่น และระดับชาติ ๓. โครงการ “นักสื่อสารทางวัฒนธรรม” เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดสื่อสาร วัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมชาติ สู่ตลาดสากล ๔. โครงการรณรงค์ส่งเสริม วัฒนธรรมไทยที่เอื้อต่อสังคม การอยู่ร่วมกันในฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)	กระทรวงวัฒนธรรม บูรณาการดำเนินงาน ร่วมกับสำนักงาน นวัตกรรมแห่งชาติ (National Innovation Agency : NIA) และศูนย์สร้างสรรค์ งานออกแบบ (Thailand Creative & Design Center : TCDC)	๑. มีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ รณรงค์สร้างความตระหนัก ทางวัฒนธรรม บนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) อย่างต่อเนื่อง ๒. สร้างความร่วมมือ กับหน่วยงานที่ทำงาน กับเด็กเยาวชนและคน ในช่วงวัยต่างๆ ให้มีบทบาท สนับสนุนการสร้างพลเมือง ทางวัฒนธรรมน้อมนำหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำเนินชีวิต ๓. มีการติดตามและประเมินผล และพัฒนาบุคลากร หรือผู้ทำงานประสาน จัดการทางวัฒนธรรม อย่างต่อเนื่อง	ยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม ด้านที่ ๑ เสริมสร้างความตระหนักต่อสถาบัน หลักของชาติ และพัฒนาโลกในการอนุรักษ์ และสืบทอดวัฒนธรรม ด้านที่ ๒ ส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรม เชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ด้านที่ ๓ พัฒนาคอนเทนต์ และส่งเสริม เกียรตินิยม และภาพลักษณ์ไทยในเวทีโลก ด้าน ๔ เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และความเป็นไทย ด้าน ๕ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน ในการจัดการศึกษา วิจัย บริหารจัดการ ความรู้และสร้างนวัตกรรมด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ด้าน ๖ พัฒนากลไกและยกระดับการบริหาร จัดการงานวัฒนธรรม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ฟื้นฟูเยียวยา ผู้ได้รับผลกระทบ และแผนการ ปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

แนวทางและกรอบยุทธศาสตร์วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (ต่อ)

๓. สร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	กลยุทธ์	โครงการสำคัญ (Flagship Project) (บูรณาการงานเชิงยุทธศาสตร์)	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ปัจจัยเงื่อนไข ความสำเร็จ	สอดคล้องยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม (ปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์)
การจัดการและการสนับสนุนการสร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) โดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	๑. นวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินชีวิตของประชาชนบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ๒. ชุมชนเกิดความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนด้วยหลักบรรทัดฐานที่สัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ๓. ประชาชนมีบทบาทในการสร้างระบบนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)	๑. การสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนาวัฒนธรรมทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาระบบนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ๒. ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาชุมชนด้วยหลักบรรทัดฐานเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ๓. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา และสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อการขับเคลื่อน การสร้างระบบนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)	๑. โครงการนวัตกรรมการเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) : เปิดตลาดทางวัฒนธรรมดั้งเดิมและร่วมสมัยสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ๒. โครงการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนด้วย “บวรวัฒนธรรม Model” *สอดคล้องกับโครงการเดิมของกระทรวงวัฒนธรรม ๓. โครงการวิจัยยุทธศาสตร์การสร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) เพื่อการพัฒนาพลเมือง และสังคมอย่างยั่งยืน	กระทรวงวัฒนธรรม บูรณาการดำเนินงานร่วมกับ กระทรวงศึกษาธิการ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์	๑. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมสนับสนุนและสร้างนวัตกรรมทางวัฒนธรรม ๒. มีงบประมาณและทรัพยากร (ที่ไม่ใช่เงิน) ที่สอดคล้องกับโจทย์และความต้องการชุมชนหรือองค์กรต่างๆ ให้สามารถริเริ่มการทำงานและขับเคลื่อนการสร้างนิเวศวัฒนธรรมบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) โดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ๓. มีการติดตามจัดการความรู้และเผยแพร่องค์ความรู้สื่อสารการทำงานอย่างต่อเนื่อง	ยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม ๖ ด้าน ด้านที่ ๑ เสริมสร้างความตระหนักต่อสถาบันหลักของชาติ และพัฒนากลไกในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม ด้านที่ ๒ ส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ด้านที่ ๓ พัฒนาความสัมพันธ์ และส่งเสริมเกียรติภูมิ และภาพลักษณ์ไทยในเวทีโลก ด้าน ๔ เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และความเป็นไทย ด้าน ๕ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษา วิจัย บริหารจัดการความรู้ และสร้างนวัตกรรม ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ด้าน ๖ พัฒนากลไกและยกระดับการบริหารจัดการงานวัฒนธรรม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

แนวทางและกรอบยุทธศาสตร์วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (ต่อ)

๔. สร้างเมืองสร้างสรรค์ “Creative City”

ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	กลยุทธ์	โครงการสำคัญ (Flagship Project) (บูรณาการงานเชิงยุทธศาสตร์)	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ปัจจัยเงื่อนไข ความสำเร็จ	สอดคล้องยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม (ปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์)
การจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์โดยการเชื่อมโยงเทคโนโลยีดิจิทัลและการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในสังคม	<p>๑. เกิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ ที่มีเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่</p> <p>๒. พัฒนาเมืองสร้างสรรค์ที่มีการส่งเสริมการพัฒนาพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรม</p> <p>๓. ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเข้าถึงบริการทางวัฒนธรรมและงานทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ</p>	<p>๑. ส่งเสริมการดำเนินงานด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรม</p> <p>๒. สนับสนุนความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาพื้นที่และเมืองสร้างสรรค์โดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการพัฒนา</p>	<p>๑. โครงการ “เมืองเก่า เมืองเก่าสร้างสรรค์” เพื่อการเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมการกิน อยู่ ท่องเที่ยว และเรียนรู้ย่านเมืองเก่าในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก เปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและสร้างการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการสร้างสรรค์วัฒนธรรม</p> <p>๒. โครงการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว และเส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม* (สอดคล้องกับโครงการเดิมของกระทรวงวัฒนธรรม)</p>	<p>บูรณาการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานของกระทรวงวัฒนธรรม อาทิ สำนักปลัดกระทรวงวัฒนธรรม กรมศิลปากร สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ฯลฯ ร่วมกับกลไกของสภาวัฒนธรรมจังหวัดและหน่วยงานนอกกระทรวงวัฒนธรรม อาทิ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงมหาดไทย (กรมโยธาธิการและผังเมือง) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์</p>	<p>๑. มืองค์กรภาครัฐและเอกชนด้านเทคโนโลยีดิจิทัลร่วมเป็นภาคีขับเคลื่อนการจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการขับเคลื่อน เมืองสร้างสรรค์</p> <p>๒. การมีแผนที่ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในด้านต่างๆ รวมถึงการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้และทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นฐาน ในการพัฒนาเมืองพัฒนาพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม</p> <p>๓. มีกลไกหรือหน่วยประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน รวมถึงติดตามและสนับสนุนการจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์โดยการเชื่อมโยงเทคโนโลยีดิจิทัลและการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในสังคมอย่างต่อเนื่อง</p>	<p>ยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม ๖ ด้าน</p> <p>ด้านที่ ๑ เสริมสร้างความตระหนักต่อสถาบันหลักของชาติ และพัฒนากลไกในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม</p> <p>ด้านที่ ๒ ส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ</p> <p>ด้านที่ ๓ พัฒนาความสัมพันธ์ และส่งเสริมเกียรติภูมิ และภาพลักษณ์ไทยในเวทีโลก</p> <p>ด้าน ๔ เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและความเป็นไทย</p> <p>ด้าน ๕ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษา วิจัย บริหารจัดการความรู้ และสร้างนวัตกรรม ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม</p> <p>ด้าน ๖ พัฒนากลไกและยกระดับการบริหารจัดการงานวัฒนธรรม</p> <p>สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์</p>

ภาคผนวก

รายชื่อคนสำคัญ (Key man) ที่ดำเนินงานสัมภาษณ์/เสวนา/สัมมนา

ชื่อ	สังกัด	วันเดือนปีที่สัมภาษณ์
ผู้บริหาร		
๑) นางปัจฉิมา ชนสันติ	อดีตอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา	๒๑ ก.ค. ๖๓
๒) นายสมคิด จันทมฤก	รองปลัดกระทรวงมหาดไทย (ฝ่ายบริหาร) รองประธานศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ กระทรวงมหาดไทย (ศบค.มท.) [คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ ๖๕๐/๒๕๖๓]	๑๙ ส.ค.๖๓
๓) ดร.เดช บุญนาค	กรรมการมูลนิธิสถาบันการต่างประเทศสราญรมย์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ	๑๘ ส.ค. ๖๓
๔) นายก้อง ฤทธิ์ดี	รองผู้อำนวยการหอภาพยนตร์	๘ ก.ค.๖๓
๕) นายจงทอง จันทรางศุ	อดีตปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	๒๓ ก.ค.๖๓
๖) นายโตม สุขวงศ์	ผู้ก่อตั้งหอภาพยนตร์แห่งชาติ อดีตผู้อำนวยการหอภาพยนตร์แห่งชาติ	๘ ส.ค.๖๓
๗) ศ.กิติคุณสุนน อมรวิวัฒน์	ราชบัณฑิต	๒๐ ส.ค.๖๓
๘) Ms.Nantawan Hinds	Program Officer for Culture of Education. UNESCO Bangkok Office	๒๓ ส.ค.๖๓
๙) Ms. Montakarn Suvanatap	Assistant Program Officer for Culture. UNESCO Bangkok Office	๑๖ ก.ย. ๖๓
๑๐) นายอภิสิทธิ์ ไล่สัตรูไกล	ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (CEA)	เอกสาร
๑๑) นายวีระศักดิ์ ไควสุรัตน์	สมาชิกวุฒิสภา อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	เอกสาร
๑๒) นพ.ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน	โฆษกศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (ศบค.)	๑๒ ก.ย. ๖๓
๑๓) พญ.พรรณพิมล วิปุลากร	อธิบดีกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข	๑๙ ส.ค. ๖๓
๑๔) นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์	ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร	เอกสาร
๑๕) นายธีรวัฒน์ ภูมิจิตร์	เอกอัครราชทูต ณ กรุงเบอร์ลิน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	๑๖ ก.ย. ๖๓
๑๖) นายอภัยชีพ บุญนาค	ที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเบอร์ลิน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	๒๓ ส.ค.๖๓
๑๗) Ms. Sari Suharyo	The Embassy of the Republic of Indonesia	๑๕ ก.ย. ๖๓
๑๘) นายพรพล เอกอรรถพร	ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ SACICT	เอกสาร
๑๙) พจ.สะอาด อังกูร์วัจน์	ประธานไพรเวทคลินิกการประกอบโรคศิลปะการแพทย์แผนจีน	๑๙ ก.ค. ๖๓
๒๐) พท.ชูเรี่ยนี หะวอ	แพทย์แผนไทย	๒๖ ก.ค. ๖๓
๒๑) นายสำราญ ผัดผล	นายกอบต.เมือง จ.น่าน ประธานมูลนิธิกเมืองน่าน ผู้จัดการเครือข่ายนิเวศวัฒนธรรม	๕ ก.ย. ๖๓

ชื่อ	สังกัด	วันเดือนปีที่ สัมภาษณ์
ภาคเอกชน		
๒๒) พจ.สะอาด อังกูรวัธน	ไพรเวทคลินิกรการประกอบโรคศิลปะการแพทย์แผนจีน	๔ ก.ค.๖๓
๒๓) นายภูษิต ศศิธรานนท์	กรรมการผู้จัดการ บริษัท เอ็กซ์โปลิงค์ โกลบอล เน็ตเวิร์ค จำกัด (ENG)	๑๕ ก.ค.๖๓
๒๔) นายดิเรก น้ำฟ้า	ผู้บริหาร Saxophone Pub and Restaurant	๑๘ ส.ค.๖๓
๒๕) นายอรุณ ประพัฒน์วัฒนะ	ผู้อำนวยการบ้านและสวนแฟร์และอีเวนท์	๙ ก.ค.๖๓
๒๖) นายสุรเสกข์ ยุทธิวัฒน์	ผู้บริหาร Toolmorrow	๑๕ ก.ค.๖๓
๒๗) นายวิริยะ สว่างโชติ	นักวิชาการอิสระและนักขับเคลื่อนพื้นที่ทางวัฒนธรรม	๑ ก.ย. ๖๓
๒๘) นายสันติพงษ์ ช่างเผือก	บรรณาธิการข่าวนโยบาย สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส	๑ ก.ย. ๖๓
๒๙) Ms. Tauch Bundaul	ครุรางวัลสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาภิรมย์ ประจำปี ๒๕๕๘ (ภรรยาของกุมารแพทย์เด็ก/เจ้าหน้าที่สายเครื่องจักรการผลิต ในเมืองโอคแลนด์ ประเทศนิวซีแลนด์)	๒๓ ส.ค.๖๓
๓๐) Mr. Won Hyun An	Design Engineer III TELECOM DSGN EGRNG / Network Engineer III at Sprint/Fairfax, Virginia/Samsung LTE MME Development	๒๓ ส.ค.๖๓
๓๑) นายอาร์ชวีส เจริญศิลป์	ประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายกลยุทธ์และแผนงาน บริษัท ฮับบา จำกัด (HUBBA Thailand)	๑๐ ส.ค.๖๓
๓๒) นายพงศกร อนันต์กวิน	อุปนายกสมาคมอุปรากรจีนแห่งประเทศไทย	๑ ก.ย. ๖๓
๓๓) นายเทพวรรณ คณินวรพันธุ์	CEO ZAAP Party	๑ ก.ย. ๖๓
๓๔) นางคุณศิริษา บุญมา	CEO Hear & Found	๑ ก.ย. ๖๓
๓๕) นายพิจาริน เลิศสาโรจน์	กรรมการผู้จัดการบริษัท EM.Party Company Limited	๑ ก.ย. ๖๓
๓๖) นางสาวนภรณ์ สุช่างศกรกุล	กรรมการผู้จัดการบริษัท S.N.R. INTERNATIONAL CO., LTD. บริษัทนำเข้าอะไหล่เรือเพื่อการประมงและธุรกิจทางน้ำ	๒๖ ส.ค. ๖๓
๓๗) นางสาวอรุณวดี ธีรขวลิต	อดีตมัคคุเทศก์เอเชีย จิตอาสาในกลุ่มศาสนา คนไทยในต่างแดน Maryland, U.S.A. (Thai-China)	๒๖ ส.ค. ๖๓
๓๘) นางสาวศิริชฎ์ จันทิมา	ผู้ปกครองนักศึกษาทุนแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ Young Thai- American Science Ambassador. Virginia, U.S.A (Thai-Korea)	๒๖ ส.ค. ๖๓

ชื่อ	สังกัด	วันเดือนปีที่ สัมภาษณ์
ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ		๑๖ ส.ค. ๖๓
๓๙) รศ.ดร.ชลัท ศานติวรางคณา	ผู้อำนวยการสถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล	๓๑ ก.ค. ๖๓
๔๐) ผศ.ดร.สุวิธาน พัฒนาไพรวัลย์	เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	๒๐ ก.ค.๖๓
๔๑) ดร.นรา พงษ์พานิช	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมและผังเมือง	๒๑ ก.ค. ๖๓
๔๒) นายธีรพันธุ์ จันทร์เจริญ	ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุราษฎร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านพัศตรากรณ์	๒๐ ก.ค. ๖๓
๔๓) ผศ.ดร.มรกต ไมยเออร์	รองผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและวิชาการ สถาบันวิจัยภาษาและ วัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล	๖ ส.ค.๖๓
๔๔) ดร.พฐ คุศรีพิทักษ์	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย	๖ ส.ค.๖๓
๔๕) Dr. Aris Wahyudi	(Pedalangan) Indonesia Institute of the Arts Yogya karta, Indonesia	๑๕ ส.ค.๖๓
๔๖) Dr. Kanit Sripaoraya	Faculty of Creative, Technology, and Heritage Universiti Malaysia Kelantan, Malaysia	๑๖ ส.ค.๖๓
๔๗) Prof. Dr. Djohan Salim	Former Dean of Graduate School, Indonesia Institute of the Arts Yogyakarta, Indonesia	๒๕ ส.ค.๖๓
๔๘) Mr. Rudy Haryadi	(Vocational School of Chimahi1, Bandung, West Java, Indonesia	๒๕ ก.ค.๖๓
๔๙) Prof. Dr. Geonyong Lee	Korea National University of Arts, South Korea	๒๕ ส.ค.๖๓
๕๐) ดร.ณรงค์ ปรานต์เจริญ	คณบดีวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล	๑ ก.ย. ๖๓
๕๑) อาจารย์สุรพล ชาญญวิบูลย์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	๑ ก.ย. ๖๓
๕๒) ดร.ณรงค์ ปรานต์เจริญ	คณบดีวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล	๑ ก.ย. ๖๓
๕๓) รศ.กมล เผ่าสวัสดิ์	คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	๑ ก.ย. ๖๓
๕๔) ผศ.ดร.ภาวิณี บุญเสริม	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	๑ ก.ย. ๖๓
๕๕) ผศ.ดร.สุกัญญา สมไพบูลย์	ผู้ช่วยอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	๑ ก.ย. ๖๓
๕๖) ดร.สุรัตน์ จงดา	คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	๑ ก.ย. ๖๓
๕๗) อ.สุเทพ เท่งประกิจ	ครูรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรีประจำประเทศไทย ๒๕๖๒	๒๓ ก.ค.๖๓
๕๘) ดาบตำรวจคณิต ช่างเงิน	ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองคี จ.ตาก	๑ ก.ค. ๖๓
๕๙) อ.เกษมสุข ชัยชิตาทร	วิทยาลัยสารพัดช่าง (วช.) พระนครศรีอยุธยา/ครูผู้สอนนักโทษ ในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา	๒๕ ส.ค.๖๓
๖๐) นายกิจวัฒน์ แสนศรีระ	เครือข่ายครูศิลปะและศิลป์นภาคอีสาน	๘ ก.ค.๖๓

ชื่อ	สังกัด	วันเดือนปีที่ สัมภาษณ์
ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิลปิน	ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม	
๖๑) นางสาวจิระนันท์ พิตรปรีชา	กวีซีไรท์ ประธานกลุ่มสห+ภาพ ที่ปรึกษาพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ	๒๑ ส.ค.๖๓
๖๒) นายกำป็น บ้านแท่น	ศิลปินแห่งชาติเพลงพื้นบ้านอีสาน สาขาศิลปะการแสดง (เพลงโคราช) พ.ศ. ๒๕๔๕	๙ ก.ค.๖๓
๖๓) อาจารย์อัษฎาวุธ สาคกริก	เลขาธิการมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)	๔ ส.ค.๖๓
๖๔) นางสาวสุภาพร ทองสุข	ผู้อำนวยการมูลนิธิขวัญชุมชน จ.สุรินทร์ ขับเคลื่อนแรงงานนอกระบบบนฐานวัฒนธรรมชุมชน (ผ้าไหมสุรินทร์)	๑๖ ส.ค.๖๓
๖๕) นางสาวบุษยรัตน์ ผัดผล	บริษัทรวบบุญ กิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) จ.น่าน	๑๖ ส.ค.๖๓
๖๖) นางพาริดา กล้าธรงค์	หัวหน้ากลุ่มบารโหมบาร์ซา และวิทยากรศูนย์เรียนรู้การท่องเที่ยวอารยธรรมปัตตานี	๑๖ ส.ค.๖๓
๖๗) นายเฉลิมชัย โสวีรัตน์	ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม ศิลปินร่วมสมัยชายแดนภาคใต้	๑๖ ส.ค.๖๓
๖๘) นายสาเหชูโลมมัน อันอดับ	วิสาหกิจชุมชนบ้านรักษะกลา จ.ปัตตานี	๑๖ ส.ค.๖๓
๖๙) นายคชาวุธ ทองไทย	ประธานสมาพันธ์เครือข่ายคนบันเทิงอาชีพแห่งประเทศไทย และนายกสมาคมศิลปินอโตรี	๒๖ ส.ค.๖๓
๗๐) ดร.ชานน นนทวาสี	นักดนตรี นักเขียน อาจารย์ เครือข่ายศิลปินเชียงราย จิตอาสา โรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊ค จ.เชียงราย	๒๖ ส.ค.๖๓
๗๑) นายกิติคุณ กิติอมรกุล	นักเขียนการ์ตูน และช่างภาพอิสระ บริษัทครุวัตร	๒๔ ก.ค.๖๓
๗๒) นายสรารุช เลิศปัญญาบุษ	นักแต่งเพลงประกอบละคร ภาพยนตร์ สังกัดจีเอ็มเอ็มแกรมมี่	๑ ก.ย. ๖๓
๗๓) นางสาวฐิติกัญต์ ชูเชิด	คณะลิเกธิดาวรรณ พรรณวิสา ครูโรงเรียนปทุมวิไล	๑ ก.ย. ๖๓
๗๔) นายอนันต์ สุวรรณปาน	ประธานบริหารเครือข่ายแจ๊ซ	๒๖ ส.ค.๖๓
๗๕) นางสาวโรสนี แกสมาน นุรพาริดา	นักเขียน โปรดิวเซอร์ ผู้เขียนบท ผู้สื่อข่าว	๑ ก.ย. ๖๓
๗๖) นายธเนศ สุขวัฒน์	นักแต่งเพลง โปรดิวเซอร์ ผู้จัดการคอนเสิร์ต	๑๐ ก.ย.๖๓

ชุดเครื่องมือดำเนินงานวิจัย

ชุดคำถามสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

โครงการศึกษา

“วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)”

สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

๑. จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อวิถีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของคนไทยในด้านใดบ้าง อย่างไร
๒. จากสถานการณ์นี้ ส่งผลต่อตัวท่านหรือการทำงานที่เกี่ยวข้องอย่างไร ต้องปรับตัวอะไรอย่างไร ยกตัวอย่างสิ่งที่ทำ (วิธีการหรือการจัดการรับมือหรือปรับตัว)
๓. ท่านมองว่า อะไรคือความปกติใหม่ (New Normal) ที่จะเกิดขึ้นในสังคมวัฒนธรรม ในมุมมองของท่านมีความเห็นว่า New Normal ของชีวิตคนไทยจะเปลี่ยนไปอย่างไรบ้าง
๔. ท่านคาดการณ์ว่าแนวโน้มหลังจากนี้จะเป็นอย่างไรในเชิงวัฒนธรรม อะไรที่คิดว่าเป็นประเด็นสำคัญที่จะทำให้คน/สังคมวัฒนธรรม ต้องเตรียมพร้อมหรือเพื่อก้าวไปต่ออย่างเท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงไปได้
๕. จากความเห็นข้างต้น ท่านมีความเห็นว่า ภาครัฐควรส่งเสริมหรือช่วยเหลือเยียวยา พัฒนาความเป็นอยู่ เศรษฐกิจของประชากรในประเทศอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะการทำงานในมิติวัฒนธรรม
๖. ท่านมีตัวอย่างแนวทางการพัฒนาหรือนโยบายจากต่างประเทศที่น่าติดตามและศึกษาจากประเทศใดบ้าง และแนวทางหรือนโยบายนั้นมีความน่าศึกษาอย่างไร (ถ้ามี)

หมายเหตุ :

ข้อคำถามสามารถยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบุคคลสำคัญที่เป็นผู้ให้ข้อมูล/ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้

คณะทำงาน โครงการศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” เพื่อเสนอต่อสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

แบบสอบถามความคิดเห็นประชาชน

โครงการศึกษา

“วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)”

สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์และผลกระทบด้านวัฒนธรรมเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ตอนที่ ๓ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ศักยภาพ และการปรับตัวทางสังคมไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

๒. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นให้ที่ท่านคิดว่าเหมาะสมที่สุดให้ครบทุกข้อ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

๑.๑ เพศ

๑) ชาย

๒) หญิง

๑.๒ อายุ

๑) ต่ำกว่า ๒๐ ปี

๒) ๒๐-๒๙ ปี

๓) ๓๐-๓๙ ปี

๔) ๔๐-๔๙ ปี

๕) ๕๐-๕๙ ปี

๕) สูงกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป

๑.๓ ที่อยู่ปัจจุบัน

๑) ภาคกลาง

๒) ภาคเหนือ

๓) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๔) ภาคตะวันออก

๕) ภาคใต้

๑.๔ ระดับการศึกษา

๑) ต่ำกว่าปริญญาตรี

๒) ปริญญาตรี

๓) ปริญญาโท

๔) สูงกว่าปริญญาโท

๑.๕ อาชีพ

- ๑) นักเรียน/นักศึกษา
- ๒) ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
- ๓) พนักงานบริษัทเอกชน
- ๔) ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย
- ๕) รับจ้างทั่วไป
- ๖) ข้าราชการบำนาญ
- ๗) ทำอาชีพเกษตรกร
- ๘) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๑.๖ รายได้ต่อเดือน

- ๑) น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท
- ๒) ๑๐,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ บาท
- ๓) ๒๐,๐๐๑-๓๐,๐๐๐ บาท
- ๔) ๓๐,๐๐๑-๔๐,๐๐๐ บาท
- ๕) มากกว่า ๔๐,๐๐๐ บาท

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์และวิถีความเป็นอยู่อันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

๒.๑ ท่านคิดว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตแบบปกติของท่านในระดับใด

ระดับ	น้อยมาก	น้อย	ปานกลาง	สูง	สูงมาก
ผลกระทบ					

๒.๒ ท่านคิดว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของท่านในเรื่องใดบ้าง (เลือกตอบ ๓ ข้อที่ท่านเห็นว่าส่งผลกระทบมากที่สุด)

- ๑) อาหารการกินและโภชนาการ
- ๒) ระยะห่างและความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เพื่อน
- ๓) รูปแบบการทำงานใหม่
- ๔) รายได้และเศรษฐกิจของครอบครัว
- ๕) การบริโภคสินค้าและบริการ
- ๖) การท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ
- ๗) การเดินทางในชีวิตประจำวัน
- ๘) ปัญหาสุขภาพจิต ความวิตกกังวลกับสถานการณ์
- ๙) ความบันเทิง การชมมหรสพ การชมศิลปะ ดนตรีและวัฒนธรรม

๒.๓ ท่านคิดว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตแบบปกติอันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ของครอบครัวไทย (เลือกเพียง ๑ ข้อ)

- ๑) รายได้/เศรษฐกิจของครอบครัว
- ๒) การติดต่อ/ความสัมพันธ์
- ๓) การให้ความสำคัญเรื่องสุขภาพอนามัย
- ๔) การใช้เวลาว่าง/ท่องเที่ยว/ความบันเทิง
- ๕) ปัญหาสุขภาพจิต ความวิตกกังวลกับสถานการณ์
- ๖) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๒.๔ ปัจจัยจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมการใช้ชีวิตของคนไทย (เลือกเพียงข้อเดียว)

- ๑) รายได้/เศรษฐกิจของครอบครัว   ๒) การติดต่อ/ความสัมพันธ์
- ๓) การใช้เวลาว่าง/ท่องเที่ยว/ความบันเทิง   ๔) การให้ความสำคัญเรื่องสุขภาพอนามัย
- ๕) ปัญหาสุขภาพจิต ความวิตกกังวลกับสถานการณ์
- ๖) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๒.๕ บุคคลใกล้ชิดที่ท่านได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในด้านใดบ้าง (เลือกตอบ ๓ ข้อที่ท่านเห็นว่าส่งผลกระทบมากที่สุด)

- ๑) อาหารและโภชนาการ   ๒) การเดินทาง
- ๓) การดูแลสุขภาพอนามัย   ๔) การทำงาน : รูปแบบการทำงาน/เปลี่ยนงาน/ตกงาน
- ๕) ความบันเทิง การชมมหรสพ/การชมศิลปะ/ดนตรีและวัฒนธรรม
- ๖) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๒.๖ วัฒนธรรมใดบ้างในวิถีชีวิตของท่านที่ต้องเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิงจากผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (เลือกตอบ ๔ ข้อที่ท่านเห็นว่าสำคัญที่สุด)

- ๑) สุขภาพและการรักษาความสะอาด : การล้างมือ การใช้เจล แอลกอฮอล์ การรักษาความสะอาด/สุขภาพอนามัยของร่างกาย
- ๒) การกินอาหารและโภชนาการ
- ๓) ความสัมพันธ์กับผู้คนและสังคม
- ๔) การรู้เท่าทันสื่อ การบริโภคข่าวสาร
- ๕) การใช้เทคโนโลยี เครื่องมือสื่อสารสารสนเทศ
- ๖) การชมดนตรี ศิลปะและงานทางวัฒนธรรม
- ๗) การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ : Zoom , Google Meet , Grab , Lineman
- ๖) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๒.๗ สถานที่ใดที่ท่านไม่ได้ไปหรือไปน้อยลงหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (เลือกเพียง ๑ ข้อ)

- ๑) ร้านอาหาร   ๒) คลินิก โรงพยาบาล
- ๓) รีสอร์ท โรงแรม   ๔) โรงหนัง คอนเสิร์ต โรงละคร โรงมหรสพ
- ๕) ตลาดสด ตลาดนัด   ๖) วัด มัสยิด/สุเหร่า โบสถ์ หรือสถานที่ทางศาสนา
- ๗) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๒.๘ สินค้าหรือบริการประเภทใดที่ท่านได้มีการจับจ่ายหรือใช้บริการน้อยลงหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (เลือกเพียง ๑ ข้อ)

- ๑) การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อ   ๒) การแสดงวัฒนธรรมและการละเล่นพื้นบ้าน
- ๓) บริการทางสุขภาพ เช่น นวด แพทย์แผนไทย   ๔) งานศิลปะ งานฝีมือหัตถกรรมท้องถิ่น
- ๕) การท่องเที่ยว   ๖) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๒.๙ จากข้อ ๘ ปัจจัยที่ทำให้ท่านจับจ่ายหรือใช้บริการสินค้าหรือบริการที่น้อยลงหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (เลือกเพียง ๑ ข้อ)

- ๑) ต้องการควบคุมรายจ่าย   ๒) เป็นห่วงเรื่องความสะอาด
- ๓) เข้าไม่ถึงบริการและสินค้า   ๔) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๒.๑๐ ทักษะใดที่ท่านพัฒนาเพิ่มขึ้นหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (เลือกเพียง ๑ ข้อ)

- ๑) ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือเพื่อการเรียนและการทำงาน
- ๒) การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์   ๓) ทักษะการสื่อสารทางไกล
- ๔) ทักษะฝีมือ อาชีพใหม่ๆ   ๕) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๒.๑๑ ท่านเข้าชมงานศิลปะ ดนตรีหรือการแสดงทางวัฒนธรรมในช่องทางใดหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ช่องทางการรับชม	ไม่ได้ไปชม	เข้าชมน้อย	เข้าชมปานกลาง	เข้าชมมาก
๑) ชมจากสถานที่จริง				
๒) ชมจากออนไลน์				

ตอนที่ ๓ การปรับตัวของคนไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

๓.๑ เรื่องที่ท่านได้ปรับตัวเป็นเรื่องแรกหลังจากเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

- ๑) การรักษาความสะอาดสุขอนามัย
- ๒) การปรับตัวเรื่องการใช้เงินและวางแผนเศรษฐกิจในครอบครัว
- ๓) ปรับตัวเรื่องการทำงาน
- ๔) สร้างความมั่นคงทางอาหาร : สำรองอาหาร เครื่องบริโภค อุปโภค
- ๕) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๓.๒ ในช่วงที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ทวีความรุนแรง ท่านได้รับผลกระทบในเรื่องใดมากที่สุด

- ๑) สุขภาพอนามัย ๒) รายได้ที่ลดลงหรือหายไป
- ๓) รูปแบบของวัฒนธรรมการทำงาน ๔) การเข้าถึงบริการภาครัฐและเอกชนต่างๆ
- ๕) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๓.๓ ท่านปรับตัวในเรื่องใดเป็นสิ่งแรก เมื่อรัฐบาลไทยมีประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ (พ.ร.ก.ฉุกเฉิน)

- ๑) วัฒนธรรมสุขภาพ การกิน การบริโภค
- ๒) วัฒนธรรมการสื่อสาร
- ๓) วัฒนธรรมการทำงาน
- ๔) วัฒนธรรมทางสังคม การรักษาระยะห่างต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวและคนใกล้ชิด
- ๕) วัฒนธรรมการท่องเที่ยว การเสพศิลปะ ดนตรีและการแสดง
- ๖) การปรับตัวเรื่องการวางแผนการเงินการใช้จ่าย การจัดการเวลาและการเดินทาง
- ๗) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๓.๔ ท่านคิดว่าวัฒนธรรมไทยเรื่องใดที่ส่งผลต่อการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ได้มากที่สุด

- ๑) วัฒนธรรมการเชื่อฟังผู้ใหญ่ ๒) วัฒนธรรมการไหว้แบบไทยที่ช่วยรักษาระยะห่าง
- ๓) การมีวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง ๔) วัฒนธรรมอาหารของไทย
- ๕) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๓.๕ ท่านคิดว่า วิธีไทยที่ช่วยให้คนไทยเอาตัวรอดในผลกระทบต่างๆ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) (เลือกตอบ ๓ ข้อที่ท่านเห็นว่าสำคัญที่สุด)

- ๑) ชอบทำมาค้าขาย ๒) คนไทยมีนิสัยชอบช่วยเหลือ แบ่งปัน โอบอ้อมอารี
- ๓) การรู้จักหน้าที่ ๔) ไวต่อการเปิดรับเทคโนโลยี
- ๕) ซื่อสัตย์ รักตัวกลัวตาย ๖) ผสมผสานวัฒนธรรมอื่นเข้ากับวิถีเดิมได้ง่าย
- ๗) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๓.๖ ท่านคิดว่า คนไทย หรือสังคมไทยมีทุนทางวัฒนธรรมของไทยอะไรบ้างที่จะช่วยให้คนไทยผ่านพ้นวิกฤตครั้งนี้ (เลือกตอบ ๓ ข้อที่ท่านเห็นว่าสำคัญที่สุด)

- ๑) มีความเชื่อและอัตลักษณ์ของศาสนา
- ๒) มีศิลปะวัฒนธรรมชาติที่งดงามและสูงส่ง
- ๓) คนไทยมีสถาบันกษัตริย์ที่คอยดูแลทุกข์สุขของประชาชน
- ๔) มีวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็งและหลากหลาย
- ๕) สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความคิดความเชื่อและวัฒนธรรมที่หลากหลาย
- ๖) คนไทยมีอิสระและเสรีภาพ
- ๗) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๓.๗ ท่านเห็นว่าคนไทยหรือสังคมไทยควรพัฒนา เพื่อที่จะช่วยให้คนไทยผ่านพ้นวิกฤตจากผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

ท่านมีประเด็นข้อเสนอดังต่อไปนี้ที่อยากเสนอต่อกระทรวงวัฒนธรรมหรือผู้เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือและสนับสนุนสังคมไทยในการปรับตัวเข้าสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ที่กำลังจะเกิดขึ้น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

* ขอขอบคุณสำหรับการตอบแบบสอบถามและการให้ข้อมูล

ข่าว :

เครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนร่วมถกทางรอด ฝ่าวิกฤตด้วยการสร้างนวัตกรรมศิลป์ฟื้นคืนชีวิตชุมชน

เมื่อกลางเดือนที่ผ่านมา สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม นำโดยสถาบันรามจิตติ ได้ร่วมกับเครือข่ายภาคีทางวัฒนธรรม และเครือข่ายวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) จัดวงเสวนาออนไลน์ "วัฒนธรรมชุมชนคนสร้างนวัตกรรมศิลป์ : ทูทางวัฒนธรรมกับสังคมเศรษฐกิจฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)" ภายใต้โครงการศึกษา "วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)"

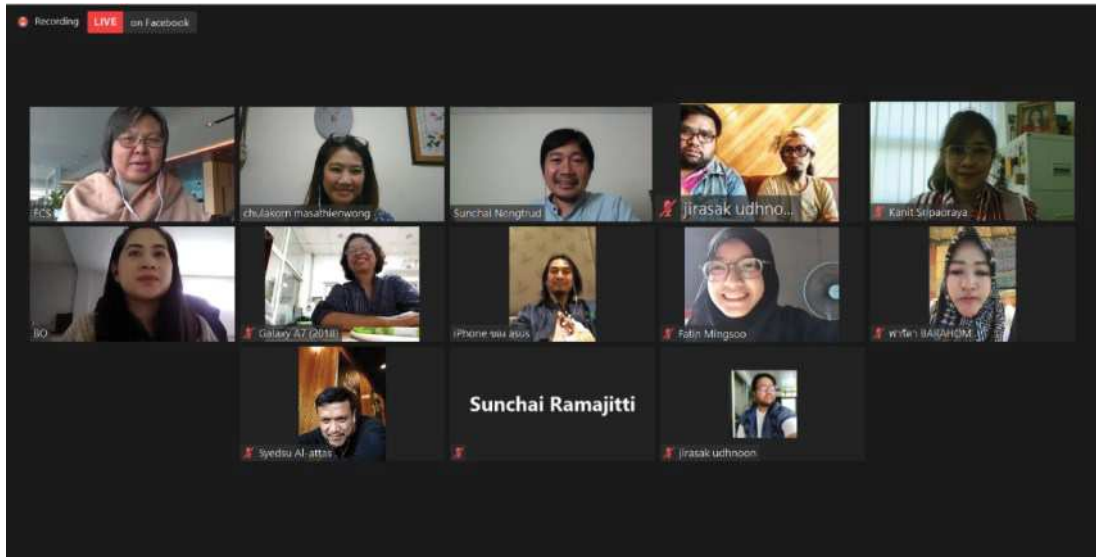
เวทีประกอบด้วยผู้นำเครือข่ายทางวัฒนธรรมจากทุกภูมิภาค โดยมี ดร.จุฬากรณ์ มาเสถียรวงศ์ ผู้อำนวยการสถาบันรามจิตติ หัวหน้าโครงการวิจัยดังกล่าว พร้อมด้วย ผศ.ดร.สุวิธาน พัฒนาไพรวัลย์ เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้นำการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชน ครูการดี วงศ์ศรีจันทร์ ครูช่างศิลปหัตถกรรมปี พ.ศ. ๒๕๕๕ กลุ่ม U-THONG QUILTS จังหวัดสุพรรณบุรี นางสุภาพร ทองสุข ผู้อำนวยการมูลนิธิขวัญชุมชน จังหวัดสุรินทร์ ผู้นำการขับเคลื่อนแรงงานนอกระบบบนฐานวัฒนธรรมชุมชน (ผ้าไหมสุรินทร์) Dr. Kanit Sripaoraya Faculty of Creative, Technology, and Heritage Universiti Malaysia Kelantan ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมบนคาบสมุทรมลายู นางสาวบุษยรัตน์ ผดผล บริษัททรวยบุญกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) จังหวัดน่าน แกนนำการขับเคลื่อนธุรกิจชุมชนร่วมสมัย นางฟารีดา กล้านรงค์ หัวหน้ากลุ่มบาราโหมบาร์ซาและวิทยากรศูนย์เรียนรู้การท่องเที่ยวอารยธรรมปัตตานี นายเฉลิมชัย โสวีรัตน์ ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมศิลปินร่วมสมัยชายแดนภาคใต้ และนายสาเหซุไลมัน อันอดับ วิศวกรชุมชนบ้านรักยะลา จังหวัดปัตตานี กลุ่มอาเนาะกายู เครือข่ายขับเคลื่อนเด็กนอกระบบและผู้ประกอบการรุ่นใหม่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เครือข่ายวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และนางสาวฟาตีเมาะ มิงซู คณะกรรมการฝ่ายสตรี เยาวชนและเด็ก สภาเครือข่ายช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม

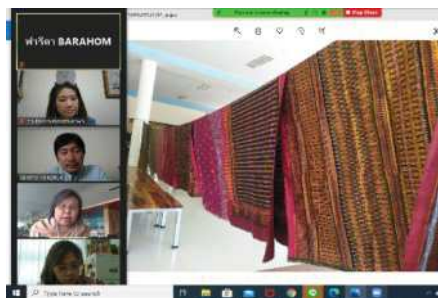
สำนักจุฬาราชมนตรี การเสวนาดำเนินรายการ โดยนายสรรัชต์ หนองตรุด รองผู้อำนวยการสถาบันรามจิตติ และนายจรัสศักดิ์ อุดหนุน หัวหน้าโครงการวิจัยและพัฒนาศักยภาพเยาวชนนอกระบบจังหวัดชายแดนใต้สู่การเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมชายแดนภาคใต้ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)

เวทีดังกล่าวได้มีการแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดคนทำงานวัฒนธรรมชุมชนจากฐานถิ่นจากภาคต่างๆ มาร่วมแลกเปลี่ยน วิถีชีวิตและการทำงานวัฒนธรรมท่ามกลางวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้เศรษฐกิจของคนในชุมชนทุกพื้นที่ได้รับผลกระทบ เกิดการอพยพกลับถิ่นฐานพร้อมภาวะการว่างงานและรอการจ้างงานอย่างไร้ความหวัง เด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่หลุดออกนอกระบบมากขึ้น ขาดโอกาสการเรียนรู้ การผลิตและสร้างงานในพื้นที่จากการสั่งซื้อสินค้าจากภายนอกทั้งในและนอกประเทศหยุดชะงัก ทำให้หลายเครือข่ายต้องตั้งหลักและปรับตัวทางวัฒนธรรม โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีอยู่ เช่น ทำโครงการ “ข้าวแลกปลา” โดยเครือข่ายชาวปกากะญอและชนพื้นเมืองและเครือข่ายข้าวในพื้นที่ต่างๆ รวบรวม “ข้าว” ไปแลกกับ “ปลา” ของชุมชนที่อยู่พื้นที่ทะเลหรือชายฝั่งทางภาคใต้ การพัฒนางานอาชีพของกลุ่ม เช่น เครือข่าย U-Thong Quilts จังหวัดสุพรรณบุรี มูลนิธิขวัญชุมชน จังหวัดสุรินทร์ ผู้นำการขับเคลื่อนแรงงานนอกระบบบนฐานวัฒนธรรมชุมชน (ผ้าไหมสุรินทร์) กลุ่มรวบบุญ จังหวัดน่าน กลุ่มบาราโหมบาร์ซา กลุ่มอาเนาะกายู เครือข่ายขับเคลื่อนเด็กนอกระบบและผู้ประกอบการรุ่นใหม่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งหลายเครือข่าย มองว่าวิกฤตดังกล่าวทำให้คนทำงานทางวัฒนธรรมต้องปรับตัวให้เวทอนสถานการณ์ ปรับวิถีการดำเนินชีวิตที่ตั้งเอาศักยภาพของชุมชนและฐานวัฒนธรรมมาใช้เป็นทางออก ปรับรูปแบบสินค้าทางวัฒนธรรมในรูปลักษณะใหม่ที่สามารถใช้เพื่อช่วยเหลือผู้คนในยามวิกฤต อาทิ การทำหน้ากากผ้าเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่มีความต้องการจากตลาดและผู้คนในประเทศค่อนข้างมากเกือบทุกพื้นที่ การปรับตัวกับการตลาดใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีมาช่วย เช่น การตลาดออนไลน์ ฯลฯ

ดร.จุฬารัตน์ มาเสถียรวงศ์ ผู้อำนวยการสถาบันรามจิตติ หัวหน้าโครงการศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” กล่าวว่าบทเรียนการทำงานทางวัฒนธรรมจากการเสวนา ชี้ว่า การอาศัยภูมิปัญญาด้านนิเวศวัฒนธรรมชุมชนตามถิ่นฐานต่างๆ ผสมผสานกับความรู้สากลที่ทุกท่านต่างก็ค้นคว้าวิจัยและพัฒนาสร้างการทำงานวัฒนธรรมมาต่อเนื่อง และสร้างสรรค์ชิ้นงานหรือผลผลิตทางวัฒนธรรมท่ามกลางข้อจำกัดในสถานการณ์วิกฤต จนสามารถก้าวผ่านวิกฤตไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ในระลอกแรกได้ อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายที่หลายท่านเองก็เสนอไว้โดยเฉพาะการสนับสนุนการทำงานทางวัฒนธรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือทั้งภาครัฐและภาคเอกชนและทุกฝ่ายในการร่วมขับเคลื่อนกลไกสนับสนุนงานวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมถึงประชาชนและชุมชน เช่น การบูรณาการงานวัฒนธรรม

การสร้างพื้นที่แพลตฟอร์มวัฒนธรรมหรือจัดแสดงสินค้าผ่านแพลตฟอร์มทั้งออนไลน์ และออนไลน์ เพื่อให้ชาวบ้านทั้งในฐานะผู้ผลิตและผู้บริโภคสามารถอยู่รอดได้ทั้งในมิติวัฒนธรรมสังคมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อไป

สื่อเผยแพร่กิจกรรม

แหล่งที่มา : หนังสือพิมพ์แนวหน้า

แหล่งที่มา : กรุงเทพธุรกิจ

แหล่งที่มา : หนังสือพิมพ์สยามโพสต์

แหล่งที่มา : วิจิตรจิตติ

ข่าว :

ภาควิชาวัฒนธรรมร่วมสมัยยุทธศาสตร์ร่วมพลังวัฒนธรรมพลิกวิกฤต เสนอรัฐเร่งช่วยเหลือศิลปิน
พื้นฟูงานศิลปวัฒนธรรม สร้างความร่วมมือกับเอกชนและภาคส่วนต่างๆ เปิดเทศกาลวัฒนธรรม

เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ที่ผ่านมา สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม นำโดยสถาบัน
รามจิตติ ร่วมกับวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย วิทยาลัยดุริยางคศิลป์
มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี เครือข่ายวิจัยผู้ประกอบการรุ่นใหม่ทางวัฒนธรรม
ของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และเครือข่ายภาควิ
ทางวัฒนธรรมร่วมจัดเวทีเสวนาเชิงยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม ภายใต้โครงการ “วัฒนธรรมไทยใน
กระแสการเปลี่ยนแปลง จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)”
เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปพัฒนาแนวทางนโยบาย
และกรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนากลไกการบริหารจัดการงานศิลปวัฒนธรรมของภาครัฐ ให้รองรับ
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลังช่วงวิกฤตโรคระบาดในปัจจุบัน โดยมี ดร.จุฬากรณ์ มาเสถียรวงศ์
ผู้อำนวยการสถาบันรามจิตติ หัวหน้าโครงการวิจัย ร่วมด้วย ดร.นันทิดา จันทรางศุ สถาบันวิจัยภาษา
และวัฒนธรรมเอเชีย และ ดร.สกากรุ่ง สายบุญมี นักวิชาการอิสระ เป็นผู้ดำเนินรายการเสวนา มีภาควิ
เครือข่ายภาควิชาวัฒนธรรม ทั้งภาควิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรม การละครและดนตรี ศิลปกรรมศาสตร์
นิเทศศาสตร์ และวิชาชีพศิลปะการแสดง อุปนายกสมาคมอุปรากรจีน ศิลปินลิเก นักประพันธ์ดนตรี
ประกอบภาพยนตร์-ละครโทรทัศน์ กวี นักเขียน สื่อ บรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ ผู้ประกอบการ
ธุรกิจจากภาคเอกชน ผู้จัดการเทศกาลดนตรี ผู้จัดการคอนเสิร์ตดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ งานนิทรรศการ
และพิพิธภัณฑ์ ร่วมประชุมเสวนาดังกล่าว

ในเวทีดังกล่าว โดย ดร.จุฬากรณ์ มาเสถียรวงศ์ และคณะวิจัย ได้เปิดประเด็นเสวนาโดยนำเสนอ ภาพรวมความเคลื่อนไหวของงานศึกษาวิจัย ซึ่งชี้ถึงผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม โดยหลายประเทศได้ปรับตัว ในการใช้ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) และยังพบนโยบายและยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมเพื่อฟื้นฟูภาควัฒนธรรม และขับเคลื่อนเศรษฐกิจใหม่ เช่น การให้ทุนเงินสนับสนุนเพื่อการฟื้นฟูเยียวยา จนถึง การส่งเสริมการใช้ ดิจิทัลเพื่อสร้างแพลตฟอร์มการเรียนรู้และเข้าถึงวัฒนธรรมในวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) และการพัฒนา นิเวศวัฒนธรรมใหม่ท่ามกลางสถานการณ์ความท้าทายจากโรคระบาดและความไม่แน่นอนในอนาคต

ในการนี้ผู้เข้าร่วมเสวนาได้แลกเปลี่ยนสะท้อนให้เห็นผลกระทบของภาควัฒนธรรมในประเทศไทย อันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ซึ่งทั้ง นักวิชาการ นายกสมาคมอุปรากรจีน ศิลปินลีก ภาคเอกชนและกลุ่มออร์แกนไนซ์เซอร์ที่จัดงาน มหกรรมศิลปวัฒนธรรมและเทศกาลต่างๆ ชี้ถึงผลกระทบร่วมว่าเป็นภาวะหยุดชะงักของการจัดงาน และปิดการแสดง หลายกลุ่มต้องปรับตัวเพื่อการอยู่รอดในท่ามกลางสถานการณ์วิกฤต เช่น แสดงลิเก ออนไลน์คล่องพวงมาลัยไร้สาย ปิดการแสดง ไปประกอบอาชีพแม่ค้าขายอาหารหรือขายของ ไปจนถึง กลุ่มองค์กรขนาดใหญ่ที่ต้องใช้ศักยภาพ การปรับตัวผ่านเครื่องมือและแพลตฟอร์มดิจิทัล ดังที่ ดร.สุรัตน์ จงดา ผู้ช่วยอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ หัวหน้าคณะ “ไก่อแก้การละคร” กล่าวว่า “โควิดสร้างผลกระทบเป็นลูกโซ่ตั้งแต่พฤษภา-มิถุนา จนต้องเปลี่ยนไปทำอย่างอื่น หรือหันมาขาย อาหารกันหมด ภาครัฐก็มีส่งเสริม แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องการเข้าถึงแหล่งทุน...”

ทั้งนี้ หลายฝ่ายเห็นว่า วิกฤตจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ส่งผลกระทบหลายภาคส่วน อย่างไรก็ตามผู้ร่วมเสวนาเห็นว่า ประเทศไทยมีจุดแข็ง ทางวัฒนธรรมอยู่หลายด้าน ซึ่งยังมองโอกาสที่จะใช้งานทางวัฒนธรรมสร้างความเข้มแข็งและรายได้ ให้กับประเทศแต่ต้องรีบเร่งยุทธศาสตร์สร้างการฟื้นตัวทางวัฒนธรรม โดยหลายฝ่ายได้ร่วมนำเสนอ ทางออกโดยการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมเป็นพลังฝ่าวิกฤตดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อเสนอต่อกระทรวงวัฒนธรรม

๑) ในการเร่งดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์ฟื้นฟูเยียวยาศิลปิน และภาคคนทำงาน วัฒนธรรมทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง อาทิ งบประมาณช่วยเหลือฟื้นฟู ไปจนถึงความร่วมมือกับภาคเอกชนจัดงานแสดง ทางศิลปะ วัฒนธรรม ทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น ให้กระจายในพื้นที่ต่างๆ (ภายใต้ความปลอดภัย และวัฒนธรรมสุขภาพวิถีใหม่)

๒) การรวมพลังความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการและภาคปฏิบัติการ ทางวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนงาน ผ่านการสร้างแพลตฟอร์มวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ ทั้งดิจิทัล แพลตฟอร์มไปจนถึงงานแพลตฟอร์มเครือข่าย ควรมี “หน่วยประสาน” หรือผู้เป็น “สื่อกลางทางวัฒนธรรม” ให้เกิดการดำเนินงานร่วมกันระหว่างคน-ความรู้-“ของ”/ผลงาน ให้ชุมชนใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นทุนทางสังคม ที่สามารถฟื้นฟูงานวัฒนธรรมและขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้กับประเทศ

๓) ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ “พื้นที่ทางวัฒนธรรม” พื้นที่สร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม พื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม (Cultural Public Space) เพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายในรูปแบบใหม่ๆ ที่เชื่อมโยงทั้งระดับท้องถิ่น ประเทศ และสู่สากล

ดร.จุฬารัตน์ มาเสถียรวงศ์ ผู้อำนวยการสถาบันรามจิตติ กล่าวว่า เวทีดังกล่าวได้สะท้อนบทเรียนและประสบการณ์การทำงานที่มีใช้เพียงแค่ช่วงการปรับตัวรับมือกับสถานการณ์โควิด แต่ชี้ถึงความท้าทายของกระบวนการทัศน์ใหม่ของการขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรมซึ่งคือเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการสร้างอนาคตที่ดีของประเทศไทย โดยแง่คิดที่ทุกท่านสะท้อนร่วมคือ ขับเคลื่อนงานดังกล่าวนอกจากจะต้องอาศัยกลไกความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคีต่างๆ แล้ว หัวใจสำคัญ คือ “วัฒนธรรมของการสื่อสารอย่างกัลยาณมิตรและสร้างสรรค์” ซึ่งเป็นเครื่องมือทำงานที่สำคัญเสมอไม่ว่าจะในสถานการณ์วิกฤตหรือปกติ สิ่งนี้เป็น Soft Skill ของคนทำงาน เพราะงานศิลปวัฒนธรรมเป็นงานที่ต้องอาศัยพลังแบบ Soft Power ที่ต้องสร้างการมีส่วนร่วม ต้องเรียนรู้ และต้องยืดหยุ่นปรับตัวบนทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีหลากหลายแบบ ที่สำคัญเป็นพลังที่จะสร้างผลกระทบสูง (High Impact) ของการเติบโตและการสร้างสรรค์งานวัฒนธรรมเพื่ออนาคต ซึ่งเป็นโจทย์ท้าทายของการทำงานในสถานการณ์วิกฤตและเป็นโอกาสสำคัญที่น่าจะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในวัฒนธรรมองค์กรและวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันในสังคมไทย โดยสถาบันรามจิตติร่วมกับภาคเครือข่ายวัฒนธรรมจะรวบรวมข้อเสนอดังกล่าวเพื่อเสนอต่อหน่วยงานนโยบายและยุทธศาสตร์ และภาคีต่างๆ เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนวัฒนธรรมต่อไป

รายชื่อคณะดำเนินงานโครงการ

คณะที่ปรึกษา

๑) นางสาวลัดดา ตั้งสุภาชัย	ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายและยุทธศาสตร์งานวัฒนธรรม
๒) นางสาววิตรี สุวรรณสถิตย์	ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายและยุทธศาสตร์งานวัฒนธรรมในประเทศและระหว่างประเทศ
๓) ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร	ประธานกรรมการคณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ อดีตกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๔) ดร.กล้า สมตระกูล	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมและการเรียนรู้
๕) ดร.สุรศักดิ์ จำนงค์สาร	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

หัวหน้าโครงการ

๑) ดร.จุฬากรณ์ มาเสถียรวงศ์	ผู้อำนวยการสถาบันรามจิตติ

นักวิจัย

๒) นายสรชัย หนองตรุด	นักวิชาการ สถาบันรามจิตติ
๓) นายจิรศักดิ์ อุดหนุน	นักวิชาการ สถาบันรามจิตติ
๔) ดร.นันทิดา จันทรางศุ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล
๕) ดร.อรอุษา หนองตรุด	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

เชิงอรรถ

- ๑ <http://www.kawf.kr/intro/sub02.do>
- ๒ Ministry of Culture,Sports and Tourism Republic of Korea. Korea’s policy responses to COVID-19: Building resilience for culture, sports and tourism1 May 27, 2020
Available from : [https://www.k-culture.jp/link_files/Responses%20to%20covid-19%20ROROK\(final\).pdf](https://www.k-culture.jp/link_files/Responses%20to%20covid-19%20ROROK(final).pdf)
- ๓ ไทยรัฐออนไลน์. (2563). กระทรวงวัฒนธรรมขงแผนฟื้นฟูโควิด-๑๙. ค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/local/1868091>
- ๔ กระทรวงวัฒนธรรม. “วธ. จัดทำ ๙ โครงการ ๖ แผนงาน ช่วยเหลือประชาชน”.
แหล่งที่มา : https://www.m-culture.go.th/th/article_view.php?nid=87192
- ๕ กระทรวงวัฒนธรรม. “วธ. จัดทำ ๙ โครงการ ๖ แผนงาน ช่วยเหลือประชาชน”.
แหล่งที่มา : https://www.m-culture.go.th/th/article_view.php?nid=87192
- ๖ <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/34540>
- ๗ <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/34540>
- ๘ https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=10260&filename=index
- ๙ https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=10260&filename=index
- ๑๐ สุภัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย : ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๘
- ๑๑ สุภางค์ จันทวานิช, หลักการและวิธีการศึกษาวัฒนธรรม. ใน สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วัฒนธรรมศึกษา. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓
- ๑๒ Sathe, 1985 : 539 : citing Kroeber and Kluckhorn. 1952 ; Shaw and Reyes 1992 : 295 ; citing Kroeber and Kluckhorn. 1952 ; Ott. 1989 อ้างถึงใน สุพรรณณี สมานญาติ, การศึกษาวัฒนธรรมโรงเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา : กรณีศึกษา เฉพาะจังหวัดชัยภูมิ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๕๐
- ๑๓ สุพรรณณี สมานญาติ, การศึกษาวัฒนธรรมโรงเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา : กรณีศึกษา เฉพาะจังหวัดชัยภูมิ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๕๐
- ๑๔ นิธิ เอียวศรีวงศ์. ภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินทร, ๒๕๔๘.
- ๑๕ Smelser, 1988 อ้างถึงใน สุพิศวง ธรรมพันธา. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ : ภูมิไทย, ๒๕๔๓
- ๑๖ Moore E. Wilbert. (1968). Social Change. New York : The Macmillan Company
- ๑๗ สุริชัย หวันแก้ว (คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐ : ๑๕๖-๑๕๗)
- ๑๘ ศิลปชัย ศรีเกียรติ. ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมโรงเรียนกับประสิทธิผลของ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักรงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 6”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๑
- ๑๙ Jesudas M.Athyal,Editor. **Religion in Southeast Asia**. California, 2015. Available from : https://www.sac.or.th/databases/southeastasia/subject.php?c_id=3&sj_id=14
- ๒๐ Holland, T. P., Chait, R. P., & Taylor, B. E. (1989). Board effectiveness: Identifying and measuring trustee competencies. *Research in Higher Education*, 30, 435–453.
- ๒๑ UNESCO, <https://en.unesco.org>
- ๒๒ COVID-19 Map - Johns Hopkins Coronavirus Resource Center (jhu.edu), <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>
- ๒๓ COVID-19 Map - Johns Hopkins Coronavirus Resource Center (jhu.edu), <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>
- ๒๔ World Health Organization (WHO). Available from : <https://covid19.who.int>
- ๒๕ ศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ กระทรวงมหาดไทย (ศบค.มท.), แหล่งที่มา : www.moicovid.com/29/09/2020/uncategorized/1837/

- ๒๖ ศูนย์ข้อมูลโควิด-๑๙ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข อ้างถึงใน ศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ กระทรวงมหาดไทย (ศบค.มท.), <https://www.facebook.com/informationcovid19/photos/a.106455480972785/185432299741769/?type=3&theater>
- ๒๗ UNESCO. Culture & COVID-19: Impact and Response Tracker. Available from : <https://en.unesco.org/news/culture-covid-19-impact-and-response-tracker>
- ๒๘ World Health Organization (WHO). Available from : https://en.unesco.org/sites/default/files/issue_2_en_culture_covid-19_tracker-4.pdf
- ๒๙ Ensuring cultural heritage security during lockdown: a challenge for museum professionals and police services - ICOM - ICOM https://en.unesco.org/sites/default/files/issue_4_en_culture_covid-19_tracker-8.pdf
- ๓๐ OECD webinar 10 April 2020. Available from : <https://www.oecd.org/cfe/leed/culture-webinars.htm>
- ๓๑ UNESCO. Available from : https://en.unesco.org/sites/default/files/issue_3_en_culture_covid-19_tracker-5.pdf
- ๓๒ UNESCO. Culture & COVID-19: Impact and Response Tracker. Available from : <https://en.unesco.org/news/culture-covid-19-impact-and-response-tracker>
- ๓๓ UNESCO. Available from : https://en.unesco.org/sites/default/files/issue_10_en_culture_covid-19_tracker-2.pdf
- ๓๔ ท่าทีประเทศไทยสำหรับการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. ๒๐๑๒ แหล่งที่มา : <https://www.ryt9.com/s/cabt/1423366>
- ๓๕ THE CULTURE 2030 GOAL CAMPAIGN. Ensuring culture fulfills its potential in responding to the COVID-19 pandemic. Available from : <https://cultureactioneurope.org/news/ensuring-culture-fulfills-its-potential-in-responding-to-the-covid-19-pandemic/>
- ๓๖ THE CULTURE 2030 GOAL CAMPAIGN. Ensuring culture fulfills its potential in responding to the COVID-19 pandemic. Available from : <https://cultureactioneurope.org/news/ensuring-culture-fulfills-its-potential-in-responding-to-the-covid-19-pandemic/>
- ๓๗ “How Culture supports the Sustainable Development Goals (SDGs)” (ECUUP, 2018)
- ๓๘ FUNDACION ECUUP Education and Cultural Project. How Culture supports the Sustainable Development Goals (SDGs). Available from : <https://www.fundacionecuup.org/how-culture-supports-the-sustainable>
- ๓๙ FUNDACION ECUUP Education and Cultural Project. How Culture supports the Sustainable Development Goals (SDGs). Available from : <https://www.fundacionecuup.org/how-culture-supports-the-sustainable>
- ๔๐ www.who.int
- ๔๑ อินโฟกราฟิกส์ โดย MThai. ข้อมูลสถิติโดยองค์การอนามัยโลก (World Health Organization /WHO), แหล่งที่มา : <https://twgter.com/mthai/status/1240874050827608064>
- ๔๒ <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/germany/>
- ๔๓ <https://www.salika.co/2020/06/09/communication-in-crisis-skill-germany-model/>
- ๔๔ สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ กรุงเบอร์ลิน. รายงานสถานการณ์/โอกาสในการส่งเสริมการค้าเน้นธุรกิจ在不同ประเทศ - ผลกระทบจาก Covid-19 กับเศรษฐกิจสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แหล่งที่มา : https://www.ditp.go.th/ditp_web61/
- ๔๕ มรดกทางวัฒนธรรมในช่วงกักตัวจากโควิด-19 ลัดเลาะรอบโลก. แหล่งที่มา : <https://today.line.me/th/article>
- ๔๖ Berlin’s Senate Is Rolling Out Up to \$320 Million in Emergency Grants for Freelance Cultural Workers and Artists. Available from : <https://news.artnet.com/art-world/berlin-emergency-grants-1807644>
- ๔๗ Compendium of Cultural Policies & Trends, April 24, 2020
- ๔๘ <https://www.culturalpolicies.net/covid-19/country-reports/germany/>
- ๔๙ German Embassy London. Available from : <https://www.facebook.com/GermanEmbassyUK/photos/the-german-governments-neustart-kultur-restart-culture-is-an-extensive-programme/10157701048138253/>
- ๕๐ COVID-19 Impact on the Cultural and Creative Industries in Germany. Available from : https://kreativ-bund.de/wp-content/uploads/2020/05/Short_paper_Impact_Report_COVID_191.pdf

- ๕๒ <https://www.infoquest.co.th/2020/38199>
- ๕๓ นายเกออร์ก ชมิดท์ (Mr.Georg Schmidt) เอกอัครราชทูตสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีประจำประเทศไทย. ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓
แหล่งที่มา : สถานเอกอัครราชทูตสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กรุงเทพฯ . German Embassy Bangkok #EU2020DE (คลิปวิดีโอ)
- ๕๔ นายอภัยชีพ บุญนาค ที่ปรึกษาสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเบอร์ลิน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี, สัมภาษณ์ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๓
- ๕๕ https://www.yna.co.kr/view/AKR20200828090451530?section=society%2Fall&fbclid=IwAR3YITUgVUJRAvImXkUrAyOjPDGG0tAk9Hrel0_qQwOqLorik7TlfzQ6Ah8
- ๕๖ <http://www.korea.net/Government/Briefing-Room/Press-Releases/view?articleId=4499>
- ๕๗ <https://journals.sagepub.com/doi/fulV/10.1177/0275074020943708>
- ๕๘ <http://www.korea.net/Government/Briefing-Room/Press-Releases/view?articleId=4499>
- ๕๙ http://ncov.mohw.go.kr/en?fbclid=IwAR3MP_d_Bzxo55xdq0UIAArTeR7_ARu9bi5ji7rZQuiO5b5ZQvcvaGllBno
- ๖๐ The Ministry of Culture, Sports and Tourism Republic of Korea, May 27, 2020
- ๖๑ The Ministry of Culture, Sports and Tourism of the Republic of Korea. Korea’s policy responses to COVID-19: Building resilience for culture, sports and tourism. May 27, 2020
- ๖๒ The Ministry of Culture, Sports and Tourism Republic of Korea, May 27, 2020
- ๖๓ The Ministry of Culture, Sports and Tourism of the Republic of Korea (hereinafter referred to as the “MCST”)
- ๖๔ The Ministry of Culture, Sports and Tourism of the Republic of Korea.
Available from : <http://www.kocis.go.kr/eng/openNews/view.do?seq=1036102&rn=1&page=1&pageSize=10&photoPageSize=6&totalCount=0&searchType=null&searchText=>
- ๖๕ The Ministry of Culture, Sports and Tourism of the Republic of Korea) (hereinafter referred to as the “MCST”)
- ๖๖ Ministry of Culture,Sports and Tourism Republic of Korea. Korea’s policy responses to COVID-19: Building resilience for culture, sports and tourism1 May 27, 2020
Available from : [https://www.k-culture.jp/link_files/Responses%20to%20covid-19%20ROK\(final\).pdf](https://www.k-culture.jp/link_files/Responses%20to%20covid-19%20ROK(final).pdf)
- ๖๗ Cultural welfare project for the socially marginalized(Cultural sharing Project).
Available from : <https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/cultural-welfare-project-socially>
- ๖๘ Prof. Dr. Geonyong Lee. Korea National University of Arts, South Korea. สัมภาษณ์ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๓
- ๖๙ สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. สาธารณรัฐอินโดนีเซีย แหล่งที่มา : <http://almanac.nia.go.th/page/9>
- ๗๐ <https://th.wikipedia.org/wiki>
- ๗๑ สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. สาธารณรัฐอินโดนีเซีย แหล่งที่มา : <http://almanac.nia.go.th/page/9>
- ๗๒ <https://workpointtoday.com/indonesia-worst-covid-19/>
- ๗๓ เป็ดบเรี่ยน อินโดนีเซียเจ็บหนักสุดจากโควิด-19 ในอาเซียน. แหล่งที่มา :
<https://workpointtoday.com/indonesia-worst-covid-19/>
- ๗๔ INDONESIA REGISTRY WEB PORTAL REGISTRASI PENYAKIT INDONESIA Puslitbang Sumber Daya dan Pelayanan Kesehatan Avilibal from : https://ina-registry.org/?act=registry_trials
- ๗๕ INDONESIA MULTI-SECTORAL RESPONSE PLAN TO COVID-19, 2020
- ๗๖ Mr.Rudy Haryadi. Vocational School of Chimahi1, Bandung, West Java, Indonesia. Interview, 20 July 2020
- ๗๗ Mr.Rudy Haryadi. Vocational School of Chimahi1, Bandung, West Java, Indonesia. Interview, 20 July 2020
- ๗๘ Mr.Rudy Haryadi. Vocational School of Chimahi1, Bandung, West Java, Indonesia. Interview, 20 July 2020
- ๗๙ RiyantiD jalante et al. Review and analysis of current responses to COVID-19 in Indonesia: Period of January to March 2020 <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2590061720300284>

-
- ๘๐ Indonesia Ministry of Tourism and Creative Economy Will Implement CHS Program in Tourist Destinations Available from : <https://asianjourneys.com.sg/26-May-2020/indonesia-ministry-of-tourism-and-creative-economy-will-implement-chs-program-in-tourist-destinations>
- ๘๑ The Jakarta Post, Sun, August 30, 2020, This article was published in thejakartapost.com with the title "Mahfud MD asks artists, cultural practitioners to promote health protocols - National - The Jakarta Post")
- ๘๒ VIDEO: Donasi Wayang untuk Korban Covid-19 Available from : <https://www.cnnindonesia.com/tv/20200418140305-405-494825/video-donasi-wayang-untuk-korban-covid-19>
- ๘๓ <https://koaliseseni.or.id/kebijakan-seni-daerah-dan-negara-semasa-pandemi/?fbclid=IwAR2ijU7riUSllo7pCToEfwHc7hOPrvR30UXfg3h-fGu5JCALk4Qccsq8Y>
- ๘๔ <https://koaliseseni.or.id/kebijakan-seni-daerah-dan-negara-semasa-pandemi/?fbclid=IwAR2ijU7riUSllo7pCToEfwHc7hOPrvR30UXfg3h-fGu5JCALk4Qccsq8Y>
- ๘๕ Dr. Aris Wahyudi. (Pedalangan) Indonesia Institute of the Arts Yogyakarta, Indonesia. Interview, 15 August 2020 and Prof. Dr. Djohan Salim. Former Dean of Graduate School, Indonesia Institute of the Arts Yogyakarta, Indonesia. Interview, 20 August 2020
- ๘๖ The Jakarta Post. Available from : <https://www.youtube.com/watch?v=lQaDv4j34tA>
- ๘๗ https://republika.co.id/berita/qblkb6283/apresiasi-seniman-untuk-petugas-satgas-covid19-yogyakarta?fbclid=IwAR2-wM_i5gnEhEpczQvaaDLXGZPSO2ua5bdnOy13m9et1SgG1GSSD-FMR0
- ๘๘ <https://th.wikipedia.org/wiki/>
- ๘๙ โทมไลน์การรับมือกับโควิดที่ประเทศนิวซีแลนด์ | How the Covid-19 Situation has evolved in New Zealand แหล่งที่มา : <https://www.smart-nz.com>
- ๙๐ <https://covid19.govt.nz/covid-19/current-alert-level/>
- ๙๑ <https://workpointtoday.com/new-zealand-1st-covid-case-in-102-days/>
- ๙๒ Ms. Tauch Bundaul. ครูรางวัลสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยารัตนาธิเบศร์ ประจำปี ๒๕๕๘. ภรรยาของกุมารแพทย์เด็ก และผู้ประกอบการในเมืองโอ๊คแลนด์ ประเทศนิวซีแลนด์ สัมภาษณ์ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๓
- ๙๓ <https://mch.govt.nz/government-invests-new-zealand%E2%80%99s-cultural-recovery>
- ๙๔ Ministry for Culture and Heritage . Available from : <https://mch.govt.nz/>
- ๙๕ Ministry for Culture and Heritage, Government invests in New Zealand's cultural recovery. Ministers' release: 28 May 2020. Available from : <https://mch.govt.nz/government-invests-new-zealand%E2%80%99s-cultural-recovery>
- ๙๖ <https://mch.govt.nz/>
- ๙๗ <https://www.beehive.govt.nz/release/government-invests-new-zealand%E2%80%99s-cultural-recovery>
- ๙๘ Carmel Sepuloni, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาสังคมและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศิลปะ วัฒนธรรมและมรดกแห่งชาติ, 2020 แหล่งที่มา : <https://mch.govt.nz/>
- ๙๙ <https://www.stuff.co.nz/national/politics/121653043/coronavirus-government-pledges-65m-arts-and-culture-recovery-package>
- ๑๐๐ Global COVID-19 Index (GCI) อ้างถึงใน <https://news.thaipbs.or.th/content/295007>
- ๑๐๑ <https://ismed.or.th/SPR030863.php>
- ๑๐๒ Global COVID-19 Index (GCI). Available from : <https://covid19.pemandu.org/gci-ranking/>
- ๑๐๓ Global COVID-19 Index (GCI). Available from : <https://covid19.pemandu.org/gci-ranking/>
- ๑๐๔ <https://canberra.thaiembassy.org/wp-content/uploads/7.-Infographic-%E0%B8%82%E0%B8%B5%E0%B8%94%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%96%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2.pdf>

- ๑๐๕ <https://canberra.thaiembassy.org/wp-content/uploads/7.-Infographic-%E0%B8%82%E0%B8%B5%E0%B8%94%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%96%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2.pdf>
- ๑๐๖ <https://ismed.or.th/SPR030863.php>
- ๑๐๗ <https://mgronline.com/uptodate/detail/963000073974>
- ๑๐๘ <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/34861>
- ๑๐๙ <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/27105>
- ๑๑๐ ไทยรัฐออนไลน์. ฝรั่งติงเกาะขึ้นชม "ไทยคือประเทศพัฒนาแล้ว" ใจดีสุดๆ ผู้โควิด ชนะเลิศ. แหล่งที่มา <https://www.thairath.co.th/news/local/south/1833306>. ThaiPBS. เสี่ยงสะท้อนชาวต่างชาติ ท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 : ที่นี่ Thai PBS แหล่งที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=UuArOT6q-JM&app=desktop>
- ๑๑๑ ไทยรัฐออนไลน์. ฝรั่งติงเกาะขึ้นชม "ไทยคือประเทศพัฒนาแล้ว" ใจดีสุดๆ ผู้โควิด ชนะเลิศ. แหล่งที่มา <https://www.thairath.co.th/news/local/south/1833306>. ThaiPBS. เสี่ยงสะท้อนชาวต่างชาติ ท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 : ที่นี่ Thai PBS แหล่งที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=UuArOT6q-JM&app=desktop>
- ๑๑๒ ข่าวอัมรินทร์. ฝรั่งหนุ่มกลับประเทศไม่ได้ ขอเป็นเด็กวัด อาศัยข้าวกันบาตรหลวงพ่อ. แหล่งที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=lx2lgCiLG8g&app=desktop>
- ๑๑๓ ดร.ยรรยง ไทยเจริญ รองผู้จัดการใหญ่ ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ (Economic Intelligence Center – EIC) SCB. ประเทศไทยหลัง COVID-19 ตอนที่ ๑ : ผลกระทบเศรษฐกิจและตลาดแรงงานไทย. แหล่งที่มา : <https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/business-maker/thailand-after-covid-ep1.html>
- ๑๑๔ https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=10260&filename=index
- ๑๑๕ https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=10260&filename=index
- ๑๑๖ <https://gnews.apps.go.th/news?news=66963>
- ๑๑๗ https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=5491
- ๑๑๘ ดร.ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ ดร.สมชัย จิตสุชน และเกศินี ธารีสังข์. “ผลกระทบ โควิด-๑๙ ต่อตลาดแรงงานไทย: ข้อมูลเชิงประจักษ์”. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) แหล่งที่มา : <https://tdri.or.th/2020/06/covid-19-labour-market-impact-in-thailand/>
- ๑๑๙ ฐานเศรษฐกิจ. สูญ ๒ แสนล. ห้าง-ร้านค้า ‘ยับ’ ลูกจ้าง ๔.๕ ล้านคนจ่อตกงาน. แหล่งที่มา : <https://www.thansettakij.com/content/business/426922>
- ๑๒๐ ฐานเศรษฐกิจ. สูญ ๒ แสนล. ห้าง-ร้านค้า ‘ยับ’ ลูกจ้าง ๔.๕ ล้านคนจ่อตกงาน. ๓๐ เมษายน ๒๕๖๓ แหล่งที่มา : <https://www.thansettakij.com/content/business/426922>
- ๑๒๑ โครงการ “สู่วิกฤตให้น้องอ้อม คนละมือ เพื่อมือน้อง” กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)แหล่งที่มา : <https://www.isranews.org/article/thaireform/thaireform-news/88980-cov-10.html>
- ๑๒๒ สภาพัฒน์เผยแพร่รายงานภาวะสังคมไทยไตรมาส ๑ ปี ๒๕๖๓. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แหล่งที่มา : https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=10260&filename=index
- ๑๒๓ สวนดุสิตโพล: พฤติกรรมของ “คนไทย”ในภาวะวิกฤต โควิด-19 แหล่งที่มา : <https://www.ryt9.com/s/sdp/3112288>
- ๑๒๔ <https://www.facebook.com/dusit.ac.th/photos/a.2838384922859952/3071580622873713/>
- ๑๒๕ การดูแลสุขภาพของประชาชนหลังมีโควิด-๑๙ ระบาด แหล่งที่มา : <https://suandusitpoll.dusit.ac.th>
- ๑๒๖ https://suandusitpoll.dusit.ac.th/UPLOAD_FILES/PUBLISH/PB-1600655100.pdf
- ๑๒๗ เครือ WPP เผย ๑๐ พฤติกรรมคนไทยช่วง “COVID-19” ที่กำลังจะกลายเป็น “New Normal”. แหล่งที่มา : <https://www.marketingoops.com/reports/behaviors/wpp-group-social-distancing-covid-19-change-consumer-behavior-to-new-normal/>
- ๑๒๘ Nielsen ชี้ช่วง COVID-19 คนเปิดรับสื่อมากขึ้น โอกาสของแบรนด์ในการสร้าง Engagement ก่อนสิ้นสุดวิกฤติ. แหล่งที่มา : <https://www.marketingoops.com/reports/research/nielsen-report-effect-covid19-for-media-industry/>
- ๑๒๙ <https://www.marketingoops.com/reports/research/covid19-and-the-state-of-media-in-thailand/>

- ๑๓๐ ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. "โควิด-19" ทำ "ครอบครัว" อ่อนแอ สธ.แนะทางพ้นจากวิกฤต ต้องดูแลสุขภาพจิตควบเศรษฐกิจ
๗ กลุ่มพิเศษ. แหล่งที่มา : <https://news.trueid.net/detail/O6joD153rrXm>
- ๑๓๑ ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. "โควิด-19" ทำ "ครอบครัว" อ่อนแอ สธ.แนะทางพ้นจากวิกฤต ต้องดูแลสุขภาพจิตควบเศรษฐกิจ
๗ กลุ่มพิเศษ. แหล่งที่มา : <https://news.trueid.net/detail/O6joD153rrXm>
- ๑๓๒ ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. "โควิด-19" ทำ "ครอบครัว" อ่อนแอ สธ.แนะทางพ้นจากวิกฤต ต้องดูแลสุขภาพจิตควบเศรษฐกิจ
๗ กลุ่มพิเศษ. แหล่งที่มา : <https://news.trueid.net/detail/O6joD153rrXm>
- ๑๓๓ ดร.ชานน นนทาวาสี. นักดนตรี นักเขียน อาจารย์ เครือข่ายศิลปินเชียงราย จัดอาสาโรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊ค จังหวัดเชียงราย
สัมภาษณ์, ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๓
- ๑๓๔ สถาบันรามจิตติ ได้ร่วมกับเครือข่ายทางวัฒนธรรม และเครือข่ายวิจัยของสกว. จัดงานเสวนา "วัฒนธรรมชุมชนคนสร้างนวัตกรรม :
ทุนทางวัฒนธรรมกับสังคมเศรษฐกิจฐานวิถีชีวิตใหม่ (New normal)" เมื่อ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓
- ๑๓๕ สถาบันรามจิตติ ได้ร่วมกับเครือข่ายทางวัฒนธรรม และเครือข่ายวิจัยของสกว. จัดงานเสวนา "วัฒนธรรมชุมชนคนสร้างนวัตกรรม :
ทุนทางวัฒนธรรมกับสังคมเศรษฐกิจฐานวิถีชีวิตใหม่ (New normal)" เมื่อ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓
- ๑๓๖ <https://thailand-property-news.knightfrank.co.th/2020/05/07/7-new-normal->
- ๑๓๗ สถาบันรามจิตติร่วมกับสถาบันภาษาและวัฒนธรรม และวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล. เวทีการประชุมเชิงยุทธศาสตร์
สร้างสรรค์สังคม-ศิลปวัฒนธรรมยุคหลังโควิด-๑๙. ภายใต้โครงการ “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง จากสถานการณ์การ
แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” โดยสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓
ณ ห้องประชุมอาคารพิพิธภัณฑสถานตรีอุษาคเนย์ ห้อง 204 วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- ๑๓๘ <https://www.pmmv.or.th/aboutus.php>
- ๑๓๙ Creative Economy Agency (CEA) and UNESCO Bangkok. Challenges and priorities of the creative sector in
Thailand: Performing arts (CCI webinar session 2) 19 May 2020. Available from :
<https://bangkok.unesco.org/content/challenges-and-priorities-creative-sector-thailand-session-2-performing-arts>
และสำนักงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์. องค์การวัฒนธรรมและสร้างสรรค์ กับผลกระทบ นวัตกรรม และแผนรับมือหลังวิกฤตโควิด-๑๙
EP. 2. แหล่งที่มา : https://hr.tcdc.or.th/th/Articles/Detail/RESHAPING_CULTURE_AND_CREATIVITY_AFTER_COVID-19-EP-2
- ๑๔๐ Bussakorn Binson+ Executive Director. Editorial The “New Normal” The “Covid Culture”. Volume 20, 2020 –
Journal of Urban Culture Research
- ๑๔๑ Creative Economy Agency (CEA) and UNESCO Bangkok. Challenges and priorities of the creative sector in
Thailand: Performing arts (CCI webinar session 2) 19 May 2020. Available from
<https://bangkok.unesco.org/content/challenges-and-priorities-creative-sector-thailand-session-2-performing-arts>
- ๑๔๒ Creative Economy Agency (CEA) and UNESCO Bangkok. Challenges and priorities of the creative sector in
Thailand: Performing arts (CCI webinar session 2) 19 May 2020. Available from
<https://bangkok.unesco.org/content/challenges-and-priorities-creative-sector-thailand-session-2-performing-arts>
และสำนักงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์. องค์การวัฒนธรรมและสร้างสรรค์ กับผลกระทบ นวัตกรรม และแผนรับมือหลังวิกฤตโควิด-๑๙ EP.
2. แหล่งที่มา : https://hr.tcdc.or.th/th/Articles/Detail/RESHAPING_CULTURE_AND_CREATIVITY_AFTER_COVID-19-EP-2
- ๑๔๓ สำนักงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์. องค์การวัฒนธรรมและสร้างสรรค์ กับผลกระทบ นวัตกรรม และแผนรับมือหลังวิกฤตโควิด-๑๙ EP. 2.
แหล่งที่มา : https://hr.tcdc.or.th/th/Articles/Detail/RESHAPING_CULTURE_AND_CREATIVITY_AFTER_COVID-19-EP-2
- ๑๔๔ Creative Economy Agency (CEA) and UNESCO Bangkok. Challenges and priorities of the creative sector in
Thailand: Performing arts (CCI webinar session 2) 19 May 2020. Available from :
<https://bangkok.unesco.org/content/challenges-and-priorities-creative-sector-thailand-session-2-performing-arts>
- ๑๔๕ สถาบันรามจิตติร่วมกับสถาบันภาษาและวัฒนธรรม และวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล. เวทีการประชุมเชิงยุทธศาสตร์
สร้างสรรค์สังคม-ศิลปวัฒนธรรมยุคหลังโควิด-๑๙. ภายใต้โครงการ “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์
การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” โดยสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๖๓
ณ ห้องประชุมอาคารพิพิธภัณฑสถานตรีอุษาคเนย์ ห้อง 204 วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

- ๑๔๖ สถาบันรามจิตติร่วมกับสถาบันภาษาและวัฒนธรรม และวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล. เวทีการประชุมเชิงยุทธศาสตร์
สร้างสรรค์สังคม-ศิลปวัฒนธรรมยุคหลังโควิด-๑๙. ภายใต้โครงการ “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์
การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” โดยสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๖๓
ณ ห้องประชุมอาคารพิพิธภัณฑสถานธรณีวิทยา หอ 204 วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- ๑๔๗ สถาบันรามจิตติร่วมกับสถาบันภาษาและวัฒนธรรม และวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล. เวทีการประชุมเชิงยุทธศาสตร์
สร้างสรรค์สังคม-ศิลปวัฒนธรรมยุคหลังโควิด-๑๙. ภายใต้โครงการ “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์
การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” โดยสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๖๓
ณ ห้องประชุมอาคารพิพิธภัณฑสถานธรณีวิทยา หอ 204 วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- ๑๔๘ อ.กิจวัฒน์ แสนศรีระ เครือข่ายครูศิลปะและศิลปินภาคอีสาน. สัมภาษณ์ ๘ กรกฎาคม ๒๕๖๓
- ๑๔๙ กระทรวงแรงงาน. “ก.แรงงาน ร่วมเวทีเสวนา นโยบายช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติช่วงโควิด และสถานการณ์ค้ามนุษย์ด้านแรงงาน
ในประเทศไทย”. ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓ แหล่งที่มา : <https://www.mol.go.th/news/>
- ๑๕๐ หนังสือพิมพ์แนวหน้าออนไลน์. สกู๊ปแนวหน้า : แรงงานข้ามชาติ โควิดมา..พาชีวิตเคว้ง. ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓ แหล่งที่มา :
<https://www.naewna.com/likesara/๕๐๔๗๖๓>
- ๑๕๑ สภากาชาดไทย. ICRC ให้การช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติในการรับมือกับ COVID-19
. แหล่งที่มา : <https://www.redcross.or.th/news/information/๑๐๗๘๕/>
- ๑๕๒ กรุงเทพธุรกิจ. มพล. ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติตกค้าง ในสถานการณ์โควิด-๑๙. ๙ มิถุนายน ๒๕๖๓ แหล่งที่มา :
<https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/๘๘๔๑๓๗>
- ๑๕๓ กรุงเทพธุรกิจ. 'ภาวะการลงทุน' ท่ามกลางสถานการณ์ 'โควิด-19'. ๓๐ เมษายน ๒๕๖๓. แหล่งที่มา :
<https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/878457>
- ๑๕๔ ผู้จัดการออนไลน์. COVID-19 เป็นเหตุ อด FDI ทั่วโลกชบเซา. ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓. แหล่งที่มา :
<https://miu.isit.or.th/News.aspx? id=4720>
- ๑๕๕ The Bangkok Insight. ต่างชาติลงทุนไทย หลังโควิด อุดหนุนภาพ-ไอที มาแรง หวังสิ่งทอ แปรรูปอาหาร ย้ายฐานหนี. ๑๑ สิงหาคม
๒๕๖๓ แหล่งที่มา : <https://www.thebangkokinsight.com/412249/>
- ๑๕๖ <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=84>
- ๑๕๗ The North อดคาเหนือ “พี่น้องชาวม้งปันน้ำใจชาวเขาสู่วิกฤตโควิด ๑๙” อ.เมือง จ.เชียงใหม่
เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน 2563 แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/thaithenorth/posts/2575290899465274>
- ๑๕๘ <https://www.facebook.com/TheReportersTH/posts/2622614697988914/>
- ๑๕๙ <https://www.facebook.com/ThaiGovSpokesman/photos/a.210271022772045/900188813780259/?type=3>
- ๑๖๐ The North อดคาเหนือ “พี่น้องชาวม้งปันน้ำใจชาวเขาสู่วิกฤตโควิด ๑๙” อ.เมือง จ.เชียงใหม่
เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน 2563 แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/thaithenorth/posts/2575290899465274>
- ๑๖๑ กระทรวงศึกษาธิการ แหล่งที่มา : <https://covid19.obec.go.th>
- ๑๖๒ มูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. การเสวนาทางไกล New Normal School” (ครั้งที่ ๑-๔) การปรับตัวรับมือสถานการณ์
COVID-19 และก้าวเข้าสู่โรงเรียนวิถีใหม่ (New Normal School) แหล่งที่มา : <http://www.pmca.or.th/thai/?p=8324>
- ๑๖๓ สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย
และนวัตกรรม (อว.). School Reopening and Teacher Empowerment to Cope with the Next Normal in Education”
วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓ แหล่งที่มา : <https://www.mhesi.go.th/home/index.php/pr/news/1734-2020-07-05-10-29-46>
- ๑๖๔ <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/34412>
- ๑๖๕ Global COVID-19 Index (GCI). Available from : <https://covid19.pemandu.org/gci-ranking/>
- ๑๖๖ Global COVID-19 Index (GCI). Available from : <https://covid19.pemandu.org/gci-ranking/>
- ๑๖๗ https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/1657?utm_source=category&utm_medium=internal_referral
- ๑๖๘ นายสมคิด จันทมฤก รองปลัดกระทรวงมหาดไทย (ฝ่ายบริหาร) รองประธาน ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ
ไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙. สัมภาษณ์ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๓

- ๑๖๙ ดร.นรา พงษ์พานิช ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมและผังเมือง. สัมภาษณ์ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓
- ๑๗๐ <https://news.trueid.net/detail/O6joD153rrXm>
- ๑๗๑ สถาบันรามจิตติร่วมกับสถาบันภาษาและวัฒนธรรม และวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล. เวทีการประชุมเชิงยุทธศาสตร์สร้างสรรค์สังคม-ศิลปวัฒนธรรมยุคหลังโควิด-๑๙. ภายใต้โครงการ “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” โดยสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมอาคารพิพิธภัณฑ์ดนตรีอุษาคเนย์ ห้อง 204 วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- ๑๗๒ ผศ.ดร.สุวิชาญ พัฒนาไพรวัลย์. เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สัมภาษณ์ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓
- ๑๗๓ ผศ.ดร.สุวิชาญ พัฒนาไพรวัลย์. เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สัมภาษณ์ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓ และ จิระนันท์ พิตรปรีชา. กวีซีไรท์ ประธานกลุ่มสห+ภาพ ที่ปรึกษาพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ, สัมภาษณ์ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓
- ๑๗๔ สมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม (SCONTE) และหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ โดยชุมชนเมืองเก่าของไทย. (Community-based Conservation and Development of The Old Town in Thailand) โดย คุณปกรณ์ จุจิววิไล คุณยิ่งยศ แก้วมี คุณเชษฐา สุวรรณสา คุณจิตร์ลัดดา แสงน้อยอ่อน และคุณพงษ์สวัสดิ์ อักษรสวัสดิ์ ดร.สุทัศน์ สุทธิพิศาล ดำเนินรายการ. วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ณ ห้องอเนกประสงค์ ชั้น ๑ หอศิลปกรุงเทพฯ และสัมภาษณ์
- ๑๗๕ http://cpd.bangkok.go.th/db/doc/zoning_control_119_2545.pdf
- ๑๗๖ ส.ต.ท.อนันต์ สุวรรณปาน ผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องแสงจันทร์, สัมภาษณ์ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๓
- ๑๗๗ สมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม (SCONTE) และหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ โดยชุมชนเมืองเก่าของไทย. (Community-based Conservation and Development of The Old Town in Thailand) โดย คุณปกรณ์ จุจิววิไล คุณยิ่งยศ แก้วมี คุณเชษฐา สุวรรณสา คุณจิตร์ลัดดา แสงน้อยอ่อน และคุณพงษ์สวัสดิ์ อักษรสวัสดิ์ ดร.สุทัศน์ สุทธิพิศาล ดำเนินรายการ. วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ณ ห้องอเนกประสงค์ ชั้น ๑ หอศิลปกรุงเทพฯ และสัมภาษณ์ ยิ่งยศ แก้วมี สมาชิกกลุ่ม Trang Positive, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓
- ๑๗๘ ภูษิต ศศิธรานนท์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท เอ็กซ์โพลิงค์ โกลบอล เน็ทเวอร์ค จำกัด. สัมภาษณ์, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓ และ จิระนันท์ พิตรปรีชา. กวีซีไรท์ ประธานกลุ่มสห+ภาพ ที่ปรึกษาพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ, สัมภาษณ์ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓
- ๑๗๙ ภูษิต ศศิธรานนท์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท เอ็กซ์โพลิงค์ โกลบอล เน็ทเวอร์ค จำกัด (ENG). สัมภาษณ์ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓ และ ผศ.ดร.สุวิชาญ พัฒนาไพรวัลย์. เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สัมภาษณ์ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓
- ๑๘๐ ภูษิต ศศิธรานนท์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท เอ็กซ์โพลิงค์ โกลบอล เน็ทเวอร์ค จำกัด (ENG). สัมภาษณ์ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓
- ๑๘๑ วีระศักดิ์ โควสุรัตน์. “แนะใช้วิกฤตโควิดเป็นโอกาสทบทวน ปรับ ‘การท่องเที่ยวไทย’ ให้ยั่งยืน ชี้ต้องเน้นที่คุณภาพ ไม่ใช่ปริมาณ”. แหล่งที่มา : <https://www.salika.co/2020/05/03/weerasak-kolsurat-tourism-fight-covid/>
- ๑๘๒ วีระศักดิ์ โควสุรัตน์. แนะนำกระตุ่นไทยเที่ยวไทย-สร้างชุมชนเข้มแข็ง ขับเคลื่อนศก. ทางรอดหลัง “โควิด” แหล่งที่มา : <https://www.kaohoon.com/content/384186>
- ๑๘๓ ดร.ชานน นนทาวาสี. นักดนตรี นักเขียน อาจารย์ เครือข่ายศิลปินเชียงราย จิตอาสาโรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊ค จังหวัดเชียงราย. สัมภาษณ์, ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๓. อ.สุเทพ เท่งประกิจ. ครูรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธประจำประเทศไทย ๒๕๖๒ โรงเรียนบ้านคลองน้ำใส อ.กาบัง จ.ยะลา. สัมภาษณ์, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓. Dr. Kanit Sriporaya. Faculty of Creative, Technology, and Heritage Universiti Malaysia Kelantan. สัมภาษณ์, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- ๑๘๔ ศ.กิตติคุณสมน อมรวินวัฒน์. ราชบัณฑิต. สัมภาษณ์, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- ๑๘๕ ศทวารุ ท่องไทย ประธานกลุ่มสมาพันธ์เครือข่ายศิลปินแห่งประเทศไทย. สัมภาษณ์, ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๓
- ๑๘๖ พญ.พรรณพิมล วิบูลากร อธิบดีกรมอนามัย แหล่งที่มา : <https://covid19.thaipbs.or.th/faq?post=24681>
- ๑๘๗ <http://dmsic.moph.go.th/index/detail/8064>
- ๑๘๘ http://www.khonkaen.go.th/khonkaen6/COVID19/COVID_DOC/Manual1.pdf
- ๑๘๙ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ แหล่งที่มา : <https://infocenter.nationalhealth.or.th/node/27998>

- ๑๙๐ ศูนย์บริการข้อมูลภาครัฐเพื่อประชาชน (Government Contact Center). มาตรการเยียวยาช่วยเหลือผลกระทบ COVID-19 จากภาครัฐ. แหล่งที่มา : <http://www.gcc.go.th/webgcc/?p=7100>
- ๑๙๑ <https://www.ryt9.com/s/cabt/3112778>
- ๑๙๒ https://www.m-culture.go.th/th/article_view.php?nid=38749&fbclid=IwAR2NbVHrHs3Qpe58tv2LRpWHwIOkZUGJYVqCdFUCIdYYBk2ySks9IdX1Me4
- ๑๙๓ <https://www.thairath.co.th/news/local/1829074>
- ๑๙๔ <https://www.dailynews.co.th/education/782461>
- ๑๙๕ https://www.maticchon.co.th/education/religious-cultural/news_2247642
- ๑๙๖ <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/32284>
- ๑๙๗ https://www.m-culture.go.th/mculture_th60/download/article/article_20200521152932.pdf
- ๑๙๘ ไทยรัฐออนไลน์. (2563). กระทรวงวัฒนธรรมชงแผนฟื้นฟูโควิด-๑๙. ค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/local/1868091>
- ๑๙๙ กระทรวงวัฒนธรรม. วร. จัดทำ ๙ โครงการ ๖ แผนงาน ช่วยเหลือประชาชน. แหล่งที่มา : https://www.m-culture.go.th/th/article_view.php?nid=87192
- ๒๐๐ กระทรวงวัฒนธรรม. วร. จัดทำ ๙ โครงการ ๖ แผนงาน ช่วยเหลือประชาชน. แหล่งที่มา : https://www.m-culture.go.th/th/article_view.php?nid=87192
- ๒๐๑ <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/34540>
- ๒๐๒ <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/34540>
- ๒๐๓ รายงานความคืบหน้าการดำเนินงานของกระทรวงวัฒนธรรมภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน : RYT9
- ๒๐๔ ฟังความ 2 ด้าน ทันเขตโบราณสถาน ‘เขายะลา’ เมื่อแปลเก่าตามหลอกหลอน. แหล่งที่มา : https://www.maticchon.co.th/prachachuen/prachachuen-scoop/news_2043195
- ๒๐๕ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ แหล่งที่มา : https://www.m-culture.go.th/mculture_th60/download/article/article_20160112152345.pdf. บันทึกการประชุมคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ (สผ.) ๔๐๔ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา แหล่งที่มา : https://www.parliament.go.th/ewtcommittee/ewt/25_culture/ewt_dl_link.php
- ๒๐๖ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ แหล่งที่มา : https://www.m-culture.go.th/mculture_th60/download/article/article_20160112152345.pdf
- ๒๐๗ เรืองฤทธิ์ รักเจริญ. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายและการมีส่วนร่วมของประชาชนตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔. แหล่งที่มา : <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/152820.pdf>
- ๒๐๘ เรืองฤทธิ์ รักเจริญ. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายและการมีส่วนร่วมของประชาชนตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔. แหล่งที่มา : <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/152820.pdf>
- ๒๐๙ เรืองฤทธิ์ รักเจริญ. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายและการมีส่วนร่วมของประชาชนตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔. แหล่งที่มา : <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/152820.pdf>
- ๒๑๐ ผู้จัดการออนไลน์. ชมรมคนรักศิลปวัฒนธรรม บุก วร.ชี้แก้ปัญหาการทำลายโบราณสถาน. แหล่งที่มา : <https://mgronline.com/qol/detail/9630000065205>
- ๒๑๑ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. พระราชบัญญัติจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖. แหล่งที่มา : <https://www.nat.go.th>
- ๒๑๒ บุญเลิศ อรุณพิบูลย์. การสงวนรักษาดิจิทัลและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการ/แลกเปลี่ยน การบริหารและแนวปฏิบัติการจัดการจดหมายเหตุดิจิทัลขององค์กร การแบ่งปันข้อมูลในระบบสารสนเทศแบบเปิด : ความร่วมมือและลิขสิทธิ์. สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ แหล่งที่มา : <https://www.slideshare.net/boonlert/20190220-digitalarchives>
- ๒๑๓ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. แหล่งที่มา : <https://virtualarchives.nat.go.th/downloads>

- ๒๑๔ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ได้มีการจัดเสวนา “ความปกติใหม่ (New Normal) ที่ท้าทายงานจดหมายเหตุ : บททดสอบจากสถานการณ์แพร่ระบาดโควิด ๑๙” วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.
แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/NationalArchivesofThailand/videos/327275811623719/>
- ๒๑๕ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ได้มีการจัดเสวนา “ความปกติใหม่ (New Normal) ที่ท้าทายงานจดหมายเหตุ : บททดสอบจากสถานการณ์แพร่ระบาดโควิด ๑๙” วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.
แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/NationalArchivesofThailand/videos/327275811623719/>
- ๒๑๖ พระราชบัญญัติส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย พ.ศ. ๒๕๕๑
แหล่งที่มา : https://www.m-culture.go.th/mculture_th60/download/article/article_20160108130923.pdf
- ๒๑๗ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) ร่วมกับเครือข่ายจัดตั้งสมาคมส่งเสริมอุตสาหกรรมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. เวทีเสวนาเทศกาลงานออกแบบกรุงเทพฯ ๒๕๖๓ ในหัวข้อ “ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (Creative Economy and Contemporary Art & Culture)” เสวนาโดยผศ.ดร.พิตร มหาสารินันท์ CEO Art4D อดีตผู้อำนวยการหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร (BACC) และ คุณเวลา อมตรธรรมชาติ โปรดิวเซอร์เทศกาลศิลปะนานาชาติ นอกกระแส Low Fat Art Fes และ สิรี รวีไพบุลย์ โปรดิวเซอร์การประจักษ์นานาชาติทางศิลปะการแสดงแห่งกรุงเทพมหานคร. วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ณ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC)
- ๒๑๘ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) ร่วมกับเครือข่ายจัดตั้งสมาคมส่งเสริมอุตสาหกรรมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. เวทีเสวนาเทศกาลงานออกแบบกรุงเทพฯ ๒๕๖๓ ในหัวข้อ “ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (Creative Economy and Contemporary Art & Culture)” เสวนาโดยผศ.ดร.พิตร มหาสารินันท์ CEO Art4D อดีตผู้อำนวยการหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร (BACC) และ คุณเวลา อมตรธรรมชาติ โปรดิวเซอร์เทศกาลศิลปะนานาชาติ นอกกระแส Low Fat Art Fes และ สิรี รวีไพบุลย์ โปรดิวเซอร์การประจักษ์นานาชาติทางศิลปะการแสดงแห่งกรุงเทพมหานคร. วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ณ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC)
- ๒๑๙ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) ร่วมกับเครือข่ายจัดตั้งสมาคมส่งเสริมอุตสาหกรรมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. เวทีเสวนาเทศกาลงานออกแบบกรุงเทพฯ ๒๕๖๓ ในหัวข้อ “ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (Creative Economy and Contemporary Art & Culture)” เสวนาโดยผศ.ดร.พิตร มหาสารินันท์ CEO Art4D อดีตผู้อำนวยการหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร (BACC) และ คุณเวลา อมตรธรรมชาติ โปรดิวเซอร์เทศกาลศิลปะนานาชาติ นอกกระแส Low Fat Art Fes และ สิรี รวีไพบุลย์ โปรดิวเซอร์การประจักษ์นานาชาติทางศิลปะการแสดงแห่งกรุงเทพมหานคร. วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ณ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC)
- ๒๒๐ กระทรวงวัฒนธรรม. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ พ.ศ. ๒๕๕๙ แหล่งที่มา : <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2559/E/008/1.PDF>
- ๒๒๑ พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙ แหล่งที่มา : <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%CA10/%CA10-20-9999-update.pdf>
- ๒๒๒ พระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๖ แหล่งที่มา : <https://www.m-culture.go.th/chonburi/images/7a.pdf>
- ๒๒๓ สุรัตนา อินทระ. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการมรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเทศไทยปี ๒๕๕๕. วิทยานิพนธ์หลักสูตรมหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. ๒๕๖๑
แหล่งที่มา : <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Surattana.Int.pdf>
- ๒๒๔ <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/state=th>
- ๒๒๕ https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1029
- ๒๒๖ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙.
แหล่งที่มา : <http://book.culture.go.th/newbook/ich/ich2559.pdf>
- ๒๒๗ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. “อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก” แหล่งที่มา : http://www1.culture.go.th/subculture4/index.php?option=com_content&view=article&id=75&Itemid=20%20.
- ๒๒๘ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมพ.ศ.๒๕๕๙
แหล่งที่มา : <http://book.culture.go.th/newbook/ich/ich2559.pdf>
- ๒๒๙ Mechtild Rössler, UNESCO world heritage centre background document on UNESCO world heritage cultural landscapes, Prepared for the FAO workshop and steering committee meeting of the GIAHS project: Globally

- important ingenious agricultural heritage systems, pp. 7-8. [Online] (n.d.). Available from:
ftp://193.43.36.93/agl/agl/giahs/WorldHeritage_Cultural_Landscapes_MechtildeRoessler.pdf [10 October 2013]
- ๒๓๐ <https://www.ryt9.com/s/cabt/3108559>
- ๒๓๑ <https://www.ryt9.com/s/cabt/3108559>
- ๒๓๒ ดร.ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันต์กุล อดีตผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ผู้เชี่ยวชาญด้านมรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรม.
 มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ : บทเรียนจากเพื่อนบ้าน อ้างอิงใน รุ่งตะวัน อ่วมอินทร์. ศูนย์มานุษยวิทยา
 แหล่งที่มา : https://sac.or.th/main/uploads/contents/2017_20170822162546-1.pdf
- ๒๓๓ พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙
 แหล่งที่มา : <http://web.kridika.go.th/data/law/law2/%CA10/%CA10-20-9999-update.pdf>
- ๒๓๔ พระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๖ แหล่งที่มา : <https://www.m-culture.go.th/chonburi/images/7a.pdf>
- ๒๓๕ พระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๖๐ แหล่งที่มา : <http://www.rachakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/113/1.pdf>
- ๒๓๖ พระราชกฤษฎีกากำหนดท้องที่อนุญาตให้ตั้งสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๖๑ แหล่งที่มา : <http://www.rachakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/098/82.PDF>
- ๒๓๗ นันทวัฒน์ ทองช่วง. ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนด คำนายกของสถานบริการ ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ
 พ.ศ. ๒๕๐๙. แหล่งที่มา : https://www.chonburi.spu.ac.th/journal/booksearch/upload/1276-09_legal.pdf
- ๒๓๘ กระทรวงวัฒนธรรม. เอกสารร่างกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี ด้านวัฒนธรรม ตามกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี.
 ๒๕๕๙ แหล่งที่มา : https://www.m-culture.go.th/mculture_th60/download/article/article_20161115150015.pdf
- ๒๓๙ กระทรวงวัฒนธรรม. เอกสารร่างกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี ด้านวัฒนธรรม ตามกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี.
 ๒๕๕๙ แหล่งที่มา : https://www.m-culture.go.th/mculture_th60/download/article/article_20161115150015.pdf
- ๒๔๐ กระทรวงวัฒนธรรม. เอกสารการประชุมสัมมนา“สรุปผลการดำเนินงานปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ และการขับเคลื่อนงานด้านศาสนา
 ศิลปะ และวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒” วันที่ ๒๑-๒๒ กันยายน ๒๕๖๑ ณ ห้องศรีวิภา แกรนด์ บอลรูม โรงแรมทານอินทาวน์
 เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ. แหล่งที่มา : https://www.m-culture.go.th/plan/article_attach/article_fileattach_20181010143251.pdf
- ๒๔๑ กระทรวงวัฒนธรรม. เอกสารการประชุมสัมมนา“สรุปผลการดำเนินงานปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ และการขับเคลื่อนงานด้านศาสนา
 ศิลปะ และวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒” วันที่ ๒๑-๒๒ กันยายน ๒๕๖๑ ณ ห้องศรีวิภา แกรนด์ บอลรูม โรงแรมทานอินทาวน์
 เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ. แหล่งที่มา : https://www.m-culture.go.th/plan/article_attach/article_fileattach_20181010143251.pdf
- ๒๔๒ กระทรวงวัฒนธรรม. เอกสารการประชุมสัมมนา“สรุปผลการดำเนินงานปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ และการขับเคลื่อนงานด้านศาสนา
 ศิลปะ และวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒” วันที่ ๒๑-๒๒ กันยายน ๒๕๖๑ ณ ห้องศรีวิภา แกรนด์ บอลรูม โรงแรมทานอินทาวน์
 เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ. แหล่งที่มา : https://www.m-culture.go.th/plan/article_attach/article_fileattach_20181010143251.pdf
- ๒๔๓ กระทรวงวัฒนธรรม. เอกสารการประชุมสัมมนา“สรุปผลการดำเนินงานปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ และการขับเคลื่อนงานด้านศาสนา
 ศิลปะ และวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒” วันที่ ๒๑-๒๒ กันยายน ๒๕๖๑ ณ ห้องศรีวิภา แกรนด์ บอลรูม โรงแรมทานอินทาวน์
 เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ. แหล่งที่มา : https://www.m-culture.go.th/plan/article_attach/article_fileattach_20181010143251.pdf
- ๒๔๔ คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. (ร่าง) แผนการปฏิรูปประเทศ
 ด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ฉบับปรับปรุง เดือนกันยายน ๒๕๖๓)
- ๒๔๕ Montakam Suvanatap. Assistant Program Officer for Culture. UNESCO Bangkok Office. Interview 16 September 2020
- ๒๔๖ จุฬารัตน์ มาเสถียรพงศ์ และคณะ. สถาบันรามจิตติ. โครงการศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง จากสถานการณ์
 การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)” ภายใต้การสนับสนุนของสำนักปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๖๓